

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAAL- JA HARIDUSTEADUSKOND
ERIPEDAGOOGIKA OSAKOND

Diana Pabbo

**SIDUSA KÕNE ARENDAMINE SKAP LAPSEL: TEGEVUSUURING ÜHE
LAPSE NÄITEL**

Magistritöö

Lisa 8

Juhendaja: Marika Padrik
(PhD) eripedagoogika

Tartu 2014

Hea lugeja,

Käesolev metoodika on koostatud seitsme aastase alakõne III astmel oleva lapse tekstiloomeoskuste arendamiseks. Sorava sidusa kõne arendamine koolieelses eas on tähtis kooliks ettevalmistamisel, sest õppimise aluseks on suurel määral just sidus kõne – õpikutekstide mõistmine, õpetaja sõnalistest juhenditest arusaamine, enda teadmiste väljendamine. (Brown 2001).

Mitmed autorid on esile toonud (Karlep, 1998; Sunts, 2002), et viiendal eluaastal muutub lapse juhtivaks psüühiliseks protsessiks mälu, areneb kaemuslik-kujundiline mõtlemine ning hakkab kujunema kõne reguleeriv-planeeriv funktsioon. Seetõttu võib arvata, et alates viiendast eluaastast on laps valmis jutustamisoskuse sihipäraseks arendamiseks.

Mitmed autorid (Westby, jt, 2002, Karlep, 2003) soovivad jutustamise õpetamisel materjalina kasutada pildiseeriaid. Westby jt (2002) on leidnud, et kuna pildiseeria nõuab vähem tuletamist, on selle põhjal koostatud jutt ka sidusam, selgem ja terviklikum. Seega võib järeldada, et pildiseeria annab paremad võimalused sisuka teksti koostamiseks. Seeriapiltide kasutamine võimaldab pöörata laste tähelepanu mõtete järjestamisele ja teema piiritlemisele, samuti võimaldab see tekstide sisulist ja keelelist analüüsi ning tekstiloome harjutamist (Karlep, 2003). Käesoleva magistr töö metoodika ongi suures osas üles ehitatud tööle pildiseeriatega.

Karlep (2003) toob välja, et kuuldud teksti ümber jutustades (vahendatud tekstiloome) on lapsel osaliselt võimalik kasutada originaaljutustuse keeleüksusi. Ka annab vahendatud jutustus lapsele ette mudeli, mille toel saab genereerida terviklikuma ja sidusama jutustuse võrreldes vahendamata jutustusega (Botting, 2002). Ka käesolev magistr töö kasutab tekstiloome oskuste arendamiseks vahendatud jutustusi.

Toetudes mitmete autorite välja töötatud metoodikatele (Vorobjova 1988, 2006; Karlep 2003), mida iseloomustab hea psühholoogiline ja psühholingvistiline põhjendus, koosneb käesolev metoodika tegevustest, mis on jaotatud järgmisteks osadeks: (a) sissejuhatav tegevus, b) Töö sidusa ja tervikliku teksti äratundmise oskuse kujundamisega, c) töö pildiseeriatega järjestamise ja sisu analüüsiga, (d) töö jutustuse makrostruktuuriga ja lausemallidega, (e) töö jutustuse mikrostruktuuriga ja lausemalliga (f) kokkuvõtvad tegevused. Sissejuhatavates tegevustes on kolm tegevust. Järgnev osa, analüüs ja järjestamine, koosneb 6 tegevusest. Töö keelelise sidususega hõlmab 5 tegevust. Samuti on 5 tegevust tööks lausemallidega. Kokkuvõtteks, järeltööks on ette nähtud 2 tegevust. Kokku 21 tegevust.

Õpetamine algab sidusa ja tervikliku teksti äratundmise oskuse kujundamisega. Karlep (2003) peab oluliseks, et teksti tunnuste teadvustamiseks õpitakse teksti äratundmist (eristamine teistest keeleüksustest, nagu sõna, lause), sidusa ja tervikliku teksti eristamine mittetäielikust tekstist, teema-reema seoste märkamine (kellest? millest? mida räägitakse?), samaviiteliste sõnade

kasutamist. Et lapsel tekiks ettekujutus sidusast ja terviklikust tekstist ning oskus neid ka ise koostada, luuakse lapsele korrektsed tekstinäidised.

Sisu analüüsi ja pildiseeriade järjestamist nõudvas osas on aluseks Traumanni (2009) ja Swansoni jt (2005) uurimustööd. Kujundatakse oskust järjestada pildiseeriat, järgides tekstigrammatikat. Järgneb analüüs, mille raames sooritatakse semantilist või keelelist verifitseerimist nõudvaid ülesanded, muuteoperatsioone nõudvaid ülesandeid, lause lõpetamise ülesandeid. Pildiseeriad järjestatakse, arvestades sündmuste ajalist ja põhjus-tagajärg seoseid. Eeltööna järgmise etapi eel lapsele teadvustatakse lastele jutustuse põhistruktuuri (algus, keskpaik, lõpp).

Mitmete autorite (Swanson jt 2005; Fey jt, 1997; Traumann, 2009; Karlep, 2003) töödest võetakse eeskujuga tööloogis, kus keskenduti jutustuse struktuurile ja komponentidele. Lapsele selgitatakse, millistest osadest koosneb sidus jutuke, ning millest tuleb igas osas rääkida. Lähtutakse Narratiivi Hindamisskaalast NHS (K. Mäesaar, M. Hallap, M. Padrik).

Metoodika koostamisel arvestatakse teadlikkuse põhimõttega, st lapsele teadvustatakse tekstiloomeks vajalikke oskusi, et ta saaks neid teadlikult oma jutustustes kasutada. Oluline on, et laps teadvustaks endale, et jutustuse alguses tuleb tutvustada tegelasi, tegevuspaika ning aega; jutustuse keskpaigas kõneldakse, milline sündmus algatab järgneva sündmuse, millised on tegelaste motiivid ning milline oli tegevuse tulemus, ning jutustuse lõpus märgitakse ära, mis tulemus saavutati ning tegelaste emotsioonid lõpuks.

Tekstide keelelise vormistamise juures arvestatakse lapse võimete ja oskuste tasemega. Toetutakse eelkõige Karlepi (2003) „Kõnearenduse“ materjalidele, kuid arvestati ka teiste autorite (Swanson jt, 2005; McKeough jt, 2005) kogemusi. NBLI metoodikas kasutatakse 7-8 aastaste laste sidusa kõne arendamisel spontaanses kõnes lapse jaoks probleemseid lausemalle, mille eesmärk on pakkuda lapsele intensiivset kokkupuudet ja võimalust moodustada tema jaoks probleemset lausemalli. Sama põhimõtet järgitakse ka antud metoodikas. Tekstid on koostatud lähtuvalt lapse probleemsetest valdkondadest (lapse jaoks on probleemne põimlauset, rindlauset, vabade laienditega lihtlauset kasutamine iseseisval jutustamisel).

Mitmed autorid on rõhutanud, et õppetegevused oleksid lapsele jõukohased ning toimuks raskusastme järk-järguline tõus (Traumann, 2009; Karlep, 1998, 2003). Käesoleva töö õppetegevuse planeerimisel lähtutatakse süsteemsuse ja etapiviisilisuse põhimõtetest. Arvestatakse, et iga järgnev tööloog oleks eelmisele loogiliseks jätkuks ning igas järgnevas tunnis saaks korrata eelmises omandatud.

Arvestades lapse vanust, planeeritakse õppetegevused mänguliseks, õppematerjali esitamine materialiseerituks (pildiseeriad). Tegevuseks püütakse luua lapse jaoks sobiv motiiv. Õppematerjali paremaks kinnistumiseks planeeritakse tunni lõppu kokkuvõtte ning uusi tegevusi alustatakse

kordamisega, kus meenutatakse eelmises tunnis õpitut ning aktiveeritakse teadmisi uueks tegevuseks.

Õppetöös kasutatakse vahenditena 5 pildist koosnevat pildiseeriaid, pildiseeriade juurde koostatud jutustusi, lause- või sõnahoope, mänguasju. Ajaliselt kestab iga tegevus ehk akadeemiline tund 35-45 min.

Sissejuhatav tegevus, töö sidusa ja tervikliku teksti äratundmise oskusega.

(3 tegevust)

Sissejuhatavas tegevuses häälestatakse laps eelseisvaks kõnearendustööks ning selgitatakse talle eeloleva töö vajalikkust ja sisu. Sissejuhatavas tegevuses pööratakse lapse tähelepanu tekstigrammatikale (sissejuhatus, algatav sündmus, konflikt/lahendus, lõpp), huvitava loo tunnustele, keelelistele komponentidele. Kuuldud jutustuse põhjal analüüsitakse jutu komponente (millest koosneb jutustus, millest jutustuses peaks rääkima). Lapsel lastakse jutustada eelnevalt analüüsitud lugu.

Sissejuhatav tegevus, töö sidusa ja tervikliku teksti äratundmise oskusega.

1. tegevus.

Teema: Rattalugu. Sidusa teksti makrostruktuuri osade (sissejuhatus, algatav sündmus, tegevus ja selle tulemus, lõpp (kokkuvõte) teadvustamine

Eesmärk:

1. Laps nimetab täiskasvanu toel, millistest osadest on üles ehitatud sidus jutuke (sissejuhatus, algatav sündmus, tegevus ja selle tulemus, lõpp)
2. Laps lõpetab teksti sisu alusel eesmärgi väljendavaid põimlauseid, kasutades sidendit et.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Häälestamine, teadmiste aktiveerimine	<i>Räägin sulle ühe loo. Kõndisin eile mööda tänavat, kui äkki komistasin. Ma komistasin nii õnnetult, et kukkusin pikali. Mul oli pisar silmas, sest ma sain väga haiget. Ma kartsin, et teised inimesed hakkavad nüüd mu üle naerma. Aga siis tuli üks vana naine, kes aitas mu püsti. Ta oli väga mureliku näoga. Ma tõusingi üles ja tänasin vanatädi. Seejärel klõppisin riided tolmust puhtaks ning läksin edasi. Millised tegelased olid minu loos? Mis minuga juhtus? Kus ma komistasin? Mida vanatädi tegi? Mis sa arvad, miks ta mind aitas? Kuidas ma ennast lõpuks tundsin?</i>	Laps kuulab Laps vastab küsimustele	

		<p><i>Mis sa arvad, kas see lugu juhtus päriselt või mõtlesin ma selle välja?</i></p> <p><i>Kas sinuga on kunagi midagi sellist juhtunud?</i></p> <p><i>Või on mõne sinu tuttavaga midagi taolist juhtunud?</i></p> <p><i>Mina rääkisin sulle, mis minuga juhtus. Sina rääkisid, mis sinuga juhtus.</i></p> <p><i>Millised tegelased olid sinu loos?</i></p> <p><i>Kellest või millest saab veel lugusid jutustada? Mõned lood on päriselt toimunud, teised aga on inimeste poolt välja mõeldud. Muinasjutud näiteks on välja mõeldud.</i></p> <p><i>Me hakkamegi nüüd ilusate lugude jutustamist õppima.</i></p>	<p>Laps jutustab.</p> <p>Muinasjutu tegelastest, loomadest, inimestest</p>	<p>Esitan toetavaid ja suunavaid küsimusi, lapse jutustust ei paranda.</p>
	<p>Põhietapp 1. Vestlus</p>	<p><i>Mis sa arvad, mis peaks jutus olema, et seda oleks huvitav kuulata? Mis teeb jutu huvitavaks?</i></p> <p><i>Millised tegelased on vahvad?</i></p> <p><i>Tegelased võivad seigelda tänaval, metsas, merel või suisa pilve peal.</i></p> <p><i>Huvitav jutt õpetab meile midagi. Me saame teada, kuidas on õige käituda. Või räägib lugu sellest, milline käitumine on sobimatu/kuidas ei tohi käituda.</i></p> <p><i>Nüüd jutustavad sulle loo tibu ja kana. Üks oskab jutustada ilusat lugu, kuid teine mitte. Kuula nüüd, mis tegelased on meie järgmises loos. Pane tähele, kus nad tegutsevad ja mis juhtub. Siis vaatame, kes</i></p>	<p><i>sündmused, põnevad tegevuskohad, vahvad tegelased vms</i></p> <p><i>nõiad, võlurid, loomad jne.</i></p>	

	<p>2. "Rattaloo" teksti esmane tajumine. Igava jutu tunnuste sõnastamine täiskasvanu poolt</p>	<p><i>oskab jutustada ilusat lugu, kes mitte.</i></p> <p><i>Uku läks rattaga sõitma. Ta sõitis ja aina sõitis. Tuli õhtu, aga tema ikka sõitis. Ja kui ta surnud pole, sõidab Uku siiani rattaga (tekst1).</i></p> <p><i>Kas oli huvitav lugu?</i></p> <p><i>Kes oli selle loo tegelane? Kas said teada, millal tegevus toimus?</i></p> <p><i>Kas said teada, kus ta sõitis?</i></p> <p><i>Mis juhtus?</i></p> <p><i>Millega lugu lõppes?</i></p> <p><i>Kokkuvõte: tibu jutustas loo. Ta ütles ainult seda, kes oli tegelane ja mida ta tegi. Aga tema jutt oli igav, sest me ei saanud teada miks Uku sõitis rattaga, kus ta sõitis ja millal ta rattaga sõitis.</i></p> <p><i>Nüüd jutustab sulle kana. Mõtle, kas järgmine jutt on huvitavam või igavam kui eelmine.</i></p> <p><i>(tekst2)</i></p>	<p>Laps kuulab.</p>	
	<p>3. Sisutaastavad küsimused – Huvitava jutu tunnuste sõnastamine täiskasvanu toel</p> <p>4. Igava ja huvitava jutu võrdlemine täiskasvanu toel</p>	<p><i>Mille poolest oli see jutt teistsugune? Kas oli huvitav või igav? Miks? Kas me saime teada, millised tegelased on selles loos?</i></p> <p><i>Mis tegelased olid? Kas me saime teada, millal Uku sõitis rattaga? Millal ta sõitis?</i></p> <p><i>Kas me saime teada, kus Uku sõitis? Kus Uku sõitis? Kas me saime teada, mis Ukuga juhtus? Mis temaga juhtus? Kas saime teada, miks Uku kukkus? Miks ta kukkus?</i></p> <p><i>Kas see jutt oli huvitavam kui eelmine või igavam? Miks?</i></p> <p><i>Kokkuvõte: Huvitav jutt ongi selline, kust me saame teada, millal, kus ja kellega tegevus toimus. Juhtub midagi huvitavat,</i></p>	<p>Laps vastab küsimustele.</p>	

		<i>kummalist või põnevat.</i>		
	<p>5. Teksti teistkordne tajumine: pildiseeria järjestamine eelnevalt kuulnud jutu alusel, teksti teistkordne esitamine õpetaja poolt lõikude kaupa (üks lõik vastab ühele pildile) + analüüs (produktiooni-strateegia)</p>	<p><i>On tähtis, et laused on jutus õiges järjekorras, sest muidu ei saa aru, millega lugu algab, mis vahepeal toimub ja millega lugu lõpeb.</i></p> <p><i>Siin on selle jutu kohta pildid. Pane laual olevad pildid õigesse järjekorda. Tubli. Vaatame pilte lähemalt.</i></p> <p><i>1. Siin on esimene pilt. Kuula, mida ma räägin esimese pildi kohta.</i></p> <p><i>Oli ilus suvepäev. Uku tahtis rattaga sõitma minna. Isa aitas Uku ratta õue tuua. Poiss pani kiivri pähe ja alustas sõitu.</i></p> <p><i>Missugune oli suvepäev?</i></p> <p><i>Mida aitas isa Uku teha?</i></p> <p><i>Miks isa aitas Uku?</i></p> <p><i>Milleks oli Uku ratast vaja?</i></p> <p><i>Miks peab rattaga sõites kiivrit kandma?</i></p> <p><i>Mida hakkas Uku tegema?</i></p> <p><i>2. Siin on teine pilt. Kuula, mida ma räägin teise pildi kohta.</i></p> <p><i>Eemal märkas Uku oma sõpra Martinit, kes talle rõõmsalt lehvitas. Uku lehvitas vastu ega pannud tähele ees olevat suurt kivi. Uku ei jõudnud pidurdada ning kihutas suure hooga vastu kivi. Küll see oli valus kukkumine!</i></p> <p><i>Keda märkas Uku?</i></p> <p><i>Miks hakkas Uku lehvutama?</i></p> <p><i>Miks Uku kukkus?</i></p> <p><i>Mida ei jõudnud Uku teha?</i></p> <p><i>Miks peab rattaga sõites olema ettevaatlik?</i></p> <p><i>3. Nüüd jutustan sulle kolmanda pildi kohta. Uku sai kõvasti haiget ja hakkas nutma. Tema põlv ja küünarnukk olid</i></p>	<p>Laps kuulab ja vastab küsimustele</p>	<p>Õpetaja kordab lapse lause kasutades sidendit et.</p>

		<p><i>verised. Ka Martin oli Uku kukkumist näinud. Kohe helistas ta Uku isale ja kutsus abi.</i></p> <p><i>Miks hakkas Uku nutma?</i></p> <p><i>Mis juhtus Uku põlve ja küünarnukiga?</i></p> <p><i>Milleks oli Martinil telefon kaasas?</i></p> <p><i>Miks hakkas Uku nutma?</i></p> <p><i>Milleks helistas Martin Uku isale?</i></p> <p><i>4. Kuula mida ütlen neljanda pildi kohta.</i></p> <p><i>Ehmunud isa kiirustas poja juurde. Ta puhastas poisi haavad ja pani plaastrid peale.</i></p> <p><i>Mida tundis isa?</i></p> <p><i>Miks oli isa ehmunud?</i></p> <p><i>Milleks läks isa Uku juurde?</i></p> <p><i>Mida tegi isa poisi haavadega?</i></p> <p><i>Miks peab haavu puhastama?</i></p> <p><i>5. Nüüd kuula 5 pildi kohta.</i></p> <p><i>Isa võttis Uku sülle. Martin tõstis üles katkise jalgratta. Koos jalutati kurvalt kodu poole.</i></p> <p><i>Kuidas sai Uku koju?</i></p> <p><i>Miks võttis isa Uku sülle?</i></p> <p><i>Miks ei sõitnud Uku ise rattaga koju?</i></p> <p><i>Millises tujus võis Uku olla?</i></p> <p><i>Mida võis Uku sellest juhtumist õppida?</i></p>		
	<p>6. Põimlause lõpetamine (eesmärgi väljendava), kuulnud jutu alusel. Tervikliku lause kordamine lapse poolt.</p>	<p><i>Nüüd ütleb tibu sulle lauseid. Aga ta ütleb ainult lause esimese poole. Sina pead tibu aitama ja lause lõpetama. Abi: lause alguse kordamine, küsimuse (milleks) esitamine ja sidendi esitamine.</i></p> <p><i>Uku pani kiivri pähe, et ...(rattaga sõitma</i></p>	<p>Laps lõpetab lause kasutades sidendit et. Laps kordab põimlause. Laps leiab õige pildi.</p>	

	<p>7. Lause verifitseerimine ja korrigeerimine kuuldud teksti alusel</p>	<p><i>minna). Nüüd ütle terve lause ise uuesti.</i> <i>Martin võttis telefoni, ...(et helistada Uku isale).Nüüd terve lause.</i> <i>Isa võttis plaastri...(et panna see poisi haava peale). Korda terve lause.</i> <i>Isa võttis Uku sülle, ...(et teda koju viia).</i> <i>Korda terve lause.</i></p> <p><i>Kuula, kuidas tibu rattaloost aru sai. Kas ta räägib õigesti? Abi: vastava osa lugemine jutust.</i> <i>Isa tõi ratta õue, et Uku saaks seda vaadata . Ei olnud õige. Milleks isa tõi ratta õue?</i> <i>Uku pani kiivri pähe, et pea katki läheks.</i> <i>Martin võttis telefoni, et kiirabisse helistada. Kas oli õige lause. Ei olnud.</i> <i>Milleks võttis Martin telefoni?</i> <i>Martin helistas Uku isale, et kutsuda abi.</i> <i>Isa võttis Uku sülle, et laps koju viia.</i></p>		
	<p>Kinnistav etapp 1. Pildiseerija järjestamine 2. Sisutaastavatele küsimustele vastamine</p>	<p><i>Aga nüüd juhtus õnnetus. Tibu komistas ja kukkus piltidele. Oi, kõik pildid läksid laual sassi!</i> <i>Pane palun pildid õigesse järjekorda.</i> <i>Tubli.</i> <i>Igal ilusal jutul on algus. Kuidas meie jutt algas?</i> <i>Iga tegevus toimub mingil ajal. Nimetame päevaosa ja aastaaja. Kas hommikul, päeval, õhtul või kevadel, suvel, sügisel, talvel. Millal selle jutu tegevus toimus?</i> <i>Mis aastaajal? Mis ajal päeva jooksul?</i> <i>Miks sa nii arvad? Kus toimus meie jutu tegevus?</i> <i>Kes olid meie jutu tegelased?</i> <i>Mis meie jutus juhtus Ukuga? Alati pole jutus meile kõik ära öeldud. Peame ise</i></p>	<p>Laps järjestab pildid õigesti.</p>	

		<p><i>natuke juurde mõtlema.</i></p> <p><i>Kuidas meie lugu lõppes? Mida lapsed tundsid, kui kodu poole läksid?</i></p>		
	Lõpetamine	<p><i>Milline on sinu arvates huvitav lugu? Mis selles loos peaks olema, et seda oleks huvitav kuulata?</i></p> <p><i>Aga missugune on igav jutt, mida ei taha kuulata? Miks ei saa mõnikord jutust aru?</i></p> <p><i>Abi: tuleta meelde, millise loo jutustas....</i></p> <p><i>Tema lugu oli igav. Miks?</i></p>	<p><i>Vahvad juhtumised, põnevad tegevuspaigad, huvitavad tegelased.</i></p> <p><i>Võlurid, nõiad, printsessid jne.</i></p> <p><i>Koht, aeg, tegelased, sündmus.</i></p>	

RATTALUGU (tekst1)

Uku läks rattaga sõitma. Ta sõitis ja aina sõitis. Tuli õhtu aga tema ikka sõitis. Ja kui ta surnud pole, sõidab Uku siiani rattaga.

RATTALUGU (tekst 2)

Oli ilus suvepäev. Uku tahtis rattaga sõitma minna. Isa aitas Ukul ratta õue tuua. Poiss pani kiivri pähe ja alustas sõitu.

Eemal märkas Uku oma sõpra Martinit, kes talle rõõmsalt lehvitas. Uku lehvitas vastu ega pannud tähele ees olevat suurt kivi. Uku ei jõudnud pidurdada ning kihutas suure hooga vastu kivi. Küll see oli valus kukkumine!

Uku sai kõvasti haiget ja hakkas nutma. Tema põlv ja küünarnukk olid verised. Ka Martin oli Uku kukkumist näinud. Kohe helistas ta Uku isale ja kutsus abi.

Ehmunud isa kiirustas poja juurde. Ta puhastas poisi haavad ja pani plaastrid peale.

Isa võttis Uku sülle. Martin tõstis üles katkise jalgratta. Koos jalutati kurvalt kodu poole.

Pildiseeria (joonistas Sirje Veiderpass)

1. pilt: Isa ja laps on õues, isa hoiab ratast, laps paneb kiivrit pähe.
2. pilt : laps sõidab, eemal lehvitab sõber, lapse nägu on pööratud sõbra poole, pisut eespool paistab suur kivi.
3. pilt: ratas on pikali kivi juures, lapsel põlv ja küünarnukk katki, sõber helistab kivi juures (mobiil kõrva ääres).
4. pilt: Täiskasvanu tohterdab last; käsi on seotud, isa paneb plaastri põlvele.
5. pilt: isal on kukkunud poiss süles, sõber lükkab käekõrval kannatada saanud (katkine kumm, ratas on kõver) ratast.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajast on jutus juttu?

Mida tahtis Uku teha?

Kuhu aitas isa Uku ratta tuua?

Mille pani Uku enne sõidu alustamist pähe?

Keda märkas Uku eemal?

Mida Uku ei märganud Martinile lehvitades?

Miks ei märganud Uku kivi?

Miks sõitis Uku kivile otsa?

Kuidas Uku end tundis peale kukkumist?

Mis kehaosad said Ukul kõige enam haiget?

Kuidas aitas Martin Ukut?/Kellele helistas Martin?

Milleks helistas Martin Uku isale?

Kuidas ravis isa Ukut?

Kuidas läksid isa ja lapsed koju?

Miks olid lapsed ja isa kurvad?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks tahtis Uku rattaga sõitma minna?

Miks/milleks pani Uku oma kiivri pähe?

Milleks on kiivrit vaja rattaga sõites?

Miks jäi Martin Ukule silma?

Miks said just küünarnukk ja põlv veriseks (aga mitte nt pea)?
Milleks on vaja haava puhastada?
Mida tuleks lisaks kiivriks veel sõites kanda?
Miks helistas Martin just Uku isale (aga mitte Uku emale või oma emale vms)?
Mille tõi Uku isa kodunt kaasa, et Uku põlve ja küünarnukki ravida?
Miks võttis isa Uku sülle?
Miks ei saanud Uku rattaga koju sõita?
Miks ei saanud Martin Uku rattaga koju sõita?
Mida võis Uku sellest õnnetusest õppida?

1. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti teadvustamisele, millistest osadest koosneb jutuke. Tegevus venis planeeritust veidi pikemaks, kuna laps soovis palju ise vestelda. Laura oli aktiivne tunni lõpuni.

Sissejuhatavas osas anti lapsele võimalus tunni eesmärgist aru saada ning situatsiooni sisse elada. Esitati tekstinäidis ja küsiti teksti sisu kohta küsimusi.

Põhietapis keskenduti sidusa jutukese osade teadvustamisele. Huvitava jutu tunnuste sõnastamisega täiskasvanu toel tuli laps üsna hästi toime. Laps suutis lauseid tekstist semantiliselt verifitseerida ja kuulnud teksti alusel korrigeerida. Kinnistav ja lõpetav etapp andis võimaluse iseseisvalt väljendada õpitud ja võttis teema kokku. Õpitud lausemalli laps küsimustele vastamisel ei kasutanud. Küsimustele vastamisel oleks abina võinud kasutada võimalust, et juhendaja alustab lauset kasutades sidendit *et* ning laps lõpetab lause. Kinnistavas osas oleks võinud lasta lapsel huvitava teksti tunnuste sõnastamisel toetuda ka enda kogemustele.

Keelelise materjali valik oli sobiv, jõukohane, piisav. Tekst oli lapse jaoks mõistetav. Kinnistavas osas esitas uurija küsimusi, millele vastamisel pidi laps toetuma tunnis õpitule. Vastustest küsimustele ilmnas, et laps oli tekstist sisuliselt aru saanud ning ta vastas küsimustele õigesti.

Lause verifitseerimisega ja korrigeerimisega kuulnud teksti alusel ja eesmärgi väljendava põimlause lõpetamisega kuulnud jutu alusel tuli laps toime. Raskusi valmistas tervikliku lause kordamine lapse poolt. Raskused antud ülesandes võivad tuleneda vastavate lausemallide puudumisest spontaanselt kõnest ja/või piiratud verbaalse töömälu mahust. Last võiks aidata, kui korratavad lausemallid oleksid lühemad või materialiseeritud.

Tegevuse alguses oli uurija kõne osakaal suur. Tunni lõpupoole see vähenes ning laps kasutas õpitud osaliselt iseseisvalt. Samas, oleks võinud lapse kõne osakaal olla veelgi suurem. Tegevuse tugevaks küljeks pean suhtlussituatsiooni loomist, lapses motivatsiooni tekitamist.

Töö sidusa ja tervikliku teksti äratundmise oskuse kujundamisega
2. tegevus

Teema: Tüdruk ja tuul. Sidusa ja tervikliku teksti äratundmine.

Eesmärk:

Lapsel tekib kujutus jutustuse ehituslikest üksustest (lausest ja sõnast)

Laps eristab sidusat teksti mittesidusast tekstist.

Laps eristab sõnu lauses, kasutades sõna tähistamiseks noope.

Laps lõpetab teksti alusel põhjust väljendavaid liitlauseid kasutades sidendit sest.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, lauseskeem, sõnанообid.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Sidusa teksti makrostruktuur i osade kordamine	<p><i>Kas sa mäletad, millest me eelmine kord rääkisime? Kes oma lugusid jutustasid?</i></p> <p><i>Milline oli tibu jutt? Miks?</i></p> <p><i>Mida tibu unustas rääkida? (Abi: küsimuste esitamine. Kas tibu rääkis, millal toimus tegevus? Kas tibu rääkis, kus toimus tegevus? Kas Tibu rääkis, miks Uku rattaga sõitis?)</i></p> <p><i>Milline oli kana jutt? Mida tema rääkis?</i></p> <p><i>Mis peab huvitavas jutus olema? (Abi: Miks nendest asjadest peab rääkima jutus?)</i></p> <p><i>Siin on tibu. Tema ei osanud eelmine kord ilusat juttu rääkida. Jutusta nüüd sina tibule Uku lugu. Jutusta ilus lugu. (abi: küsimused: kes olid jutu tegelased? Millal toimus tegevus? Kus tegevus toimus? Mida Uku tegi. Mis edasi juhtus? Mida Uku tundis, kui kukkus? nimeta tegelased,</i></p>	<p><i>Laps vastab küsimustele.</i></p> <p><i>Kana ja tibu.</i></p> <p><i>Tibu jutt oli igav.</i></p> <p><i>Ta unustas palju rääkida.</i></p> <p><i>Kus Uku oli. Millal toimus tegevus. Miks ta rattaga sõitis.</i></p> <p><i>Laps jutustab.</i></p>	<p>Õpetaja reastab kuuldud jutu alusel pildiseeria.</p>

		<i>tegevusaeg, tegevuskoht. Mis juhtus. Miks tegelased nii käitusid. Kuidas lugu lõppes?)</i>		
	<p>Põhietapp</p> <p>1. Lause jagamine sõnadeks sõnanaoopide abil</p>	<p><i>Jutt koosneb lausetest. Lause koosneb sõnadest. Mida rohkem on lauses sõnu, seda pikem on lause. Mul on siin paberiribad. Tibu ütleb sulle lause ja sina pane iga sõna kohta üks pabeririba lauale. Abi: täiskasvanu tõstab iga sõna ajal ühe sõrme üles.</i></p> <p><i>Oli ilus suvepäev. Mitu pabeririba panid lauale? Selles lauses on 3 sõna. Ütleme selle lause koos.</i></p> <p><i>Nüüd uus lause. Uku läks rattaga sõitma. Mitu pabeririba panid lauale? Mitu sõna on selles lauses? Ütle sina ka see lause.</i></p> <p><i>Järgmine lause. Uku sõitis vastu kivi. Mitu sõna oli selles lauses.</i></p> <p><i>Isa viis poisi süles koju. Mitu sõna oli selles lauses?</i></p> <p><i>Mitu lauset me lauale panime? Milline on kõige pikem lause? Mitu sõna selles lauses on? Vaata, kus on kõige rohkem paberiribasid, see ongi kõige pikem lause. Aga milline on kõige lühem lause? Mitu sõna selles lauses on?</i></p>		
	<p>2. Lause kasvatamine, toetudes noopidele ja lause kordamine.</p>	<p><i>Nüüd hakkame lauseid pikemaks tegema. Kana ütleb sulle lause. Sina pane iga sõna kohta jälle pabeririba lauale.</i></p> <p><i>Uku võttis ratta. Mitu sõna on selles lauses? Korda, kana teeb lause pikemaks.</i></p> <p><i>Uku võttis ratta, et õue minna. Mitu sõna on lauses nüüd? Korda lause. Kana teeb lause veel pikemaks. Uku võttis ratta, et õue sõitma minna. Mitu sõna lauses on?</i></p>	<p>Abi: kordamine kooskõnes, sõrmega samal ajal noopidele osutades.</p>	
			<p>Abi: õpetaja kordab lauset koos lapsega, osutades samal ajal sõnanaoopidele.</p>	

*Kas lause on pikem või lühem kui eelmine?
Korda lause.
Kana teeb veel ühe lause pikemaks. Kuula.
Poiss pani kiivri pähe. Mitu sõna on selles
lauses? Korda! Kana teeb lause pikemaks.
Kuula nüüd. Poiss pani kiivri pähe, et
sõita. Mitu sõna on lauses nüüd? Kas lause
on pikem või lühem kui eelmine. Korda
lause. Ja viimane lause. Poiss pani kiivri
pähe, et õue sõitma minna. Mitu sõna on
lauses? Korda lause. Milline lause on
kõige pikem? Aga kõige lühem?
Ühe lause teeb kana veel pikemaks. Kuula.
Martin võttis telefoni. Mitu sõna on lauses?
Korda lause. Martin võttis telefoni, et
helistada. Mitu sõna on lauses nüüd?
Korda lauset. Martin võttis telefoni, et
helistada Uku isale. Mitu sõna on lauses.
Milline lause on kõige pikem? Korda lause.*

*Kui jutus on vähe lauseid, siis on jutt
lühike. Kui jutus on palju lauseid, milline
jutt siis on? (pikk jutt)*

*Eelmisel korral jutustasid sulle tibu ja
kana. Tibu jutt oli lühike. Seal oli vähe
lauseid. Aga kana jutt oli pikem. Kana
jutus oli palju lauseid.*

*Pikemas jutus saame rohkem teada
tegelaste kohta: millised nad välja näevad,
mida nad teevad, mis neile meeldib, mida
nad kardavad, milline tuju neil on ja miks
nad nii käituvad. Mida rohkem on jutus
lauseid, seda pikem on jutt. Pikem jutt on
huvitavam.*

Milline jutt on sinu arvates parem, kas

		<i>lühike või pikk jutt? Miks?</i>		
3. Semantiliselt sidumata teksti tajumine		<p><i>Täna jutustavad sulle tibu ja kana jälle. Mõlemad jutustavad sulle ühe loo. Sina ütles, kelle jutt oli huvitavam. Praegu jutustab tibu.</i></p> <p><i>Päike paistis ja ilm oli soe. Tüdrukunimi oli Pille. Pille jooksis kübarale järel. Ta jalutas mööda tänavat rõõmsalt edasi. Pille hoidis kübarast kinni (vt teksti konspekti lõpus, tekst 1).</i></p> <p><i>Kuidas sulle tibu jutt meeldis? Miks? Mida tibu unustas rääkida? Me ei saanud teada, miks Pille tänaval jalutas. Me ei tea, kuidas kübar lendu tõusis. Ja me ei tea, miks Pille kübarast kinni hoidis.</i></p> <p><i>Kuula nüüd, kuidas sama jutukest jutustab kana. (vt tekst konspekti lõpus, tekst 2).</i></p> <p><i>Kellest see jutt rääkis? Millal tegevus toimus?</i></p> <p><i>Kus tegevus toimus?</i></p> <p><i>Mis juhtus?</i></p> <p><i>Millega see lugu lõppes?</i></p> <p><i>Kas see oli ilus jutt? Miks sa nii arvad?</i></p> <p><i>Kelle jutt oli huvitavam? Kas tibu või kana oma? Miks oli kana jutt huvitavam?</i></p> <p><i>Ilusal jutul on algus, kus tegelasi tutvustatakse. On lõpp, kus saame teada, mis tegelastest sai. Ilusas tekstis räägitakse, kuidas tegelased end tundsid, milline oli nende tuju.</i></p>		Õpetaja ütleb tibu jutu laused uuesti ja laps paneb lauale iga sõna kohta lauses noobi. Lausete noobid laotakse üksteise alla.
4. Sidusa teksti tajumine ja semantiline analüüs				
5. Pildiseeria järjestamine kuuldud jutu alusel.		<p><i>Me kuulasime sinuga juttu. Selle jutu kohta on mul ka pildid. Mis sa arvad, kelle jutu järgi on hea panna pilte järjekorda? Aita tibil pildid õigesse järjekorda panna.</i></p>		

<p>Küsimustele vastamine teksti alusel (Propositsiooni ja semantilise sidususe strateegia)</p>	<p>6. Põhjusliitlause moodustamine skeemi alusel täiskasvanu abiga lauset lõpetades</p>	<p>Mis aastaajast on juttu? Kus oli Pille? Mida tegi Pille tänaval? Milline kübar Pillel oli? Mis juhtus Pille kübaraga? Missugune oli tuul? Miks oli Pille kurb? Mida hakkas Pille tegema? Kuidas Pille jooksis? Mis lõpuks juhtus? Millise näoga oli Pille lõpuks? Miks oli Pille lõpuks rõõmus?</p> <p><i>Nüüd lõpetame lause. Kuula, tibu teeb sinu eest esimese lause ise ära. Mina küsin tibult. Miks jalutas Pille tänaval? Pille jalutas tänaval, sest ta tahtis oma kübarat näidata (õpetaja asetab lauale lauseskeemi. Sidendi sest kohapeale asetatakse noop, kuhu on kirjutatud sest).</i></p> <p><i>Nüüd küsib tibu sinu käest.</i></p> <p><i>Miks läks Pille kübar lendu? Kübar läks lendu, sest....</i></p> <p><i>Milleks hakkas Pille kiiresti jooksmas? Pille hakkas kiiresti jooksmas, sest...</i></p> <p><i>Miks oli Pillel lõpuks hea meel?</i></p> <p><i>Pillel oli hea meel, sest...</i></p> <p><i>Miks hoidis Pille kübarast kinni?</i></p> <p><i>Pille hoidis kübarast kinni, sest..</i></p>		<p>Laul on skeem: -----, sest.....</p>
<p>Kinnistav etapp</p> <p>Sõnade eristamine lauses.</p>		<p><i>Tibu ja kana ütlevad nüüd vaheldumisi lauseid. Sina korda kana lause, et tibu ka oskaks pikemaid lauseid teha.</i></p> <p><i>Tibu lause: oli ilus suvepäev. Pane iga</i></p>	<p>Laps asetab iga sõna kohta lauale noobi.</p>	<p>Sõnanoobid</p>

<p>Lause kasvatamine noopide abil ja lause kordamine.</p>	<p><i>sõna kohta pabeririba lauale. Mitu sõna on lauses?</i></p> <p><i>Kana lause: oli ilus suvepäev, sest päike paistis. Mitu sõna on lauses? Korda lause.</i></p> <p><i>Tibu lause: Pille ehmus. Mitu sõna on lauses?</i></p> <p><i>Kana lause: Pille ehmus, sest ta kartis kübarast ilma jääda. Korda lause.</i></p> <p><i>Tibu lause: pille jooksis kiiresti.</i></p> <p><i>Kana lause: Pille jooksis kiiresti, sest tahtis kübarat kätte saada.</i></p> <p><i>Tibu lause: Pillel oli hea meel.</i></p> <p><i>Kana lause: Pillel oli hea meel, sest ta sai kübara kätte.</i></p> <p><i>Tibu lause: Tuul ei saanud kübarat ära viia.</i></p> <p><i>Kana lause: Tuul ei saanud kübarat ära viia, sest tüdruk hoidis sellest kinni.</i></p>		
<p>Lõpetamine</p>	<p><i>Mida sa täna teada said?</i></p> <p><i>Lause koosneb ... (sõnadest)</i></p> <p><i>Mida rohkem on sõnu, seda pikem on ... (lause)</i></p> <p><i>Millest jutt koosneb? (lausetest).</i></p> <p><i>Mida rohkem on jutus lauseid, seda pikem on ... (jutt)</i></p> <p><i>Milline jutt on huvitavam. Kas pikem või lühem? Miks?</i></p>		

Tüdruk ja tuul. (tekst1)

Päike paistis ja ilm oli soe. Tüdruku nimi oli Pille. Pille jooksis kübarale järele. Ta jalutas mööda tänavat rõõmsalt edasi. Pille hoidis kübarast kinni.

Tüdruk ja tuul (tekst2)

Oli ilus suvepäev. Päike paistis ja ilm oli soe. Üks tüdruk jalutas tänaval. Tüdruku nimi oli Pille. Pillel oli hea tuju, sest tal oli peas uus kübar. Ta tahtis, et ka teised tema kübarat näeksid.

Järsku tõusis tuul ja viis kübara lendu. Pille ehmus. Ta kartis, et ei saa oma uut kübarat enam kätte. Pille hakkas kübarale kiiresti järele jooksuma. Tuul puhus kõvasti aga Pille jooksis nii kiiresti, et saigi lõpuks oma kübara kätte. Küll pillel oli hea meel! Ta jalutas mööda tänavat rõõmsalt edasi. Kuid nüüd kõndis tüdruk mööda tänavat edasi nii, et tuul kübarat uuesti lendu ei viiks.

Pildiseeria:

Pilt 1: tüdruk seisab suvepäeval rõõmsa näoga tänaval, peas uus kübar.

Pilt 2: tuul viib kübara tüdruku peast lendu ning tüdrukul on kohkunud nägu.

Pilt3: tüdruk ajab kübarat taga.

Pilt 4: tüdruk saab kübara kätte

Pilt 5: tüdruk jalutab kübara servadest kinni hoides edasi, endal rõõmus nägu.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajast on juttu?

Kus oli Pille?

Mida tegi Pille tänaval?

Milline kübar Pillel oli?

Mis juhtus Pille kübaraga?

Missugune oli tuul?

Miks oli Pille kurb?

Mida hakkas Pille tegema?

Kuidas Pille jooksis?

Mis lõpuks juhtus?

Millise näoga oli Pille lõpuks?

Miks oli Pille lõpuks rõõmus?

Miks hoidis Pille nüüd kübarat kinni?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks jalutas Pille tänaval?

Miks lendas kübar Pille peast minema?

Miks Pille ehmus?

Miks hakkas Pille kübarat taga ajama?

Kuidas sai Pille kübara kätte?

Mida võis Pille sellest loost õppida?

Transkripsioon

2. tund

Rattalugu

1. isa tõstis ratta välja, e Uku saaks sõitma minna. põim
2. ta pani kiivri pähe ja hakkas sõitma. rind
3. (...) sis ää: (...) järsku lehvitas Martin talle ja siis ta lehvitas vastu. rind
4. aga ta ei märgand suurt kivi. väh laiend
5. ja siis ta sõit (...) ei saand pidureid ja siis ta sõitis vastu seda. rind
6. ja siis emm: (...) juhtus siuke asi, et Martin nägi siu (...) pealt, e ta Uku kukkus. ahel
7. helistas ruttu isale ja isa kohe tuli ruttu Uku juurde. rind
8. puhastas plaastrid ära (...) nu puhastas ära ja siis pani plaastrid. ellipt
9. ja siis võttis Uku sülle ja läksid koju. ellipt
10. aga Martin võttis ratta ja viis neil koju.rind

Lausungite arv jutustuses	10
Lausungite keskmine pikkus sõnades	9
Põimlausete arv jutustuses	1
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	0
Rindlausete arv jutustuses	5
Koondlausete arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlausel	1
Ahellausungid	1
Elliptilised lausungid	2
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse ning tegelased, aga ei nimeta sündmuse aega ega kohta. 2 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailselt. Ei eristu selgelt tegevus ja lahendus. 2 punkti. (Uku kukkus, Martin helistas isale ja palus abi). 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Viitab tulemusele, mis on pildil näha (*Uku võtab ratta*), kuid puudub jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunust. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. Esineb mõttelünki, esile ei tooda tegelaste tundeid, ega mõtteid. (ja siis ta sõit (...) ei saand pidureid ja siis ta sõitis vastu seda) 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). Mõnel juhul ei ole piltide toeta võimalik aru saada, kellest või millest on jutt. 2 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Et asemel kasutab sidesõnana *e*. Kasutab siduvaid vahendeid stereotüüpselt. Põhiliselt kasutab sidendeid *ja, siis*. 2 punkti.
Grammatiline õigsus ja keerukus. Ülekaalus rindlauseid ja ahellausungid. Esineb agrammatisme (ühildumisviga; sidesõna kasutamise viga; süntaktilisi viga). 2 punkti
Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	2	3	2	2	2	2	2

Makrostruktuur areneval tasemel.
Mikrostruktuur areneval tasemel.

2. tegevuse analüüs.

Tegevus oli lapsele õpetlik (ära tunda terviklikku ja sidusat teksti). Tegevuse aeg vastas planeeritule.

Sissejuhatavas osas korrati sidusa teksti makrostruktuuri osi täiskasvanu küsimustele toetudes. Jutustamisel vajab laps abina suunavaid küsimusi tegevuse aja, tegevuskoha ning tegevuste kohta.

Põhietapis keskenduti lause jagamisele sõnadeks noopide abil ning lause kasvatamisele noopide abil. Samuti õppis laps võrdlema lauseid pikkuse alusel. Lause jagamine sõnadeks noopide abil oli lapsele üldiselt jõukonane. Ülesande esimeses pooles vajab laps abi (juhendaja tõstab iga sõna ajal ühe sõrme üles). Raskusi valmistab lause kasvatamine, toetudes noopidele. Ülesanne oli lapsele jõukohane abiga, mil juhendaja kordas lauset koos lapsega, osutades samal ajal sõnanoopidele. Põimlause lõpetamisega (põhjust väljendav) kuulnud jutu alusel tuli laps toime. Raskused ilmnestid lause järelekordamisel, kus laps jättis lauseliikmeid ära või vahetas lauseliikmete asukohta. Ka siin abistas last sõnanoopidele osutamine. Põhjusliitlause lõpetamine täiskasvanu toel kuulnud teksti alusel oli lapsele jõukohane. Küsimustele vastamine kuulnud teksti alusel ei valmistanud lapsele raskusi. Kinnistavas osas tuli laps toime nii sõnade eristamisega lauses, kui ka lause kasvatamisega noopida abil. Jätkuvalt valmistab raskusi terviklause järele kordamine. Järelekorratavad lausemallid oleksid ehk võinud olla lühemad.

Pildiseeria järjestamisega iseseisvalt tuli laps hästi toime. Pildiseeria juurde kuuluv tekst lapse jaoks mõistetav. Pildiseeria kohta käivatele küsimustele vastas laps õigesti.

Ülesannete täitmisel toetas last eelkõige noopide kasutamine.

Tegevuse tugevaks küljeks pean suhtlussituatsiooni loomist, lapses motivatsiooni tekitamist. Järgmises tunnis võiks lapse kõne osakaal olla suurem. Edaspidi võiks tegevustes lapse iseseisva kõne osakaal suurem. Järgnevates tegevustes tuleb jätkata tööd põhjust väljendava põimlausega.

Töö sidusa ja tervikliku teksti äratundmise oskuse kujundamisega

3. tegevus

Teema: Poiss ja kummikud. Sidusa ja tervikliku teksti äratundmine.

Eesmärk: Laps eristab sidusat teksti ning sama teksti mingi olulise lülita.

Laps eristab terviklikku jutustust ja sama jutustuse deformeeritud varianti, s.o teadvustab sidusa teksti tunnusest sündmuste edasiandmise vajadust kindlas järjekorras.

Laps kasutab eesmärki väljendavat lausemalli küsimustele vastates ja lauset lõpetades.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, eesmärk-liitlause skeemid

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordamine: 1. Eelmises tunnis käsitletud teksti sisu taastamine	<p><i>Kas sa mäletad, mida me eelmine kord tegime?</i></p> <p><i>Millise jutu jutustas meile tibu?</i></p> <p><i>Millise jutu jutustas kana?</i></p> <p><i>Kelle jutt oli parem?</i></p> <p><i>Miks?</i></p> <p><i>Tuletame meelde, millest rääkis kana jutt.</i></p> <p><i>Kes olid jutu tegelased?</i></p> <p><i>Kus toimus tegevus?</i></p> <p><i>Mis oli Pillel peas?</i></p> <p><i>Mis juhtus Pille kübaraga?</i></p> <p><i>Kas Pille sai kübara kätte?</i></p> <p><i>Kuidas sai pille kübara kätte?</i></p>	<p><i>Kuulasime kahte juttu</i></p> <p><i>Lühikese.</i></p> <p><i>Pikema ja huvitavama.</i></p> <p><i>Kana jutt.</i></p> <p><i>Seal sai aru, milles jutt.</i></p> <p><i>Tüdruk</i></p> <p><i>Tänaval</i></p> <p><i>Kübar.</i></p> <p><i>Tuul viis kübara lendu.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Jooksis sellele järgi.</i></p>	
	2. Põhjust väljendavate põimlausete moodustamine skeemi alusel täiskasvanu suunavate küsimuste toel.	<p><i>Tibu ütleb sulle lühikese lauseid. Sina tee laused pikemaks. (abi: lühikese lauseid ja lõpuks moodustuvat pikka lauset tähistavad lühikesed ja pikad lausenoobid (-----, sest -----))</i></p> <p><i>Näide: Tibu ütleb: Pillel oli hea tuju. Tal oli uus kübar. (õpetaja asetab vastavalt lausete esitamisele lauale lühikeste lausete noobid). Miks oli Pillel hea tuju? Pillel oli hea tuju, sest tal oli uus kübar. (õpetaja</i></p>		

		<p>asetab lauale põhjusliitlause noobi).</p> <p>Nüüd on sinu kord. Tibu ütleb: Pille oli õnnetu. Tuul viis kübara lendu.</p> <p>Miks Pille oli õnnetu?</p> <p>Tibu ütleb uued laused: Pille jooksis. Ta tahtis kübarat kätte saada.</p> <p>Miks Pille jooksis?</p> <p>Tibu ütleb: Pille hoidis kübarast kinni. Tuul oli tugev.</p> <p>Miks hoidis Pille kübarast kinni?</p>	<p>Pille oli õnnetu, sest tuul viis kübara lendu</p> <p>Pille jooksis, sest tahtis kübarat kätte saada.</p> <p>Pille hoidis kübarast kinni, sest tuul oli tugev.</p>	<p>Põhjusliitlause skeemid jäävad lauale lapsele abiks.</p>
	Põhietapp	<p>Tibu ja kana on täna endale seltsilise leidnud. Veel üks loom tahab õppida jutustamist. Lõvi hakkab ka koos tibu ja kanaga õppima, kuidas jutustada ilusat juttu. Kuulame hoolega nende jutte. Pärast võrdleme, kellel oli parem jutt.</p>		
	<p>1. Deformeeritud teksti tajumine</p> <p>2. Sidusa jutu osade</p>	<p>Tibu jutustab sulle juba eelmisest korrast tuttava teksti. Kuula hoolega. Proovi kohe panna pilte õigesse järjekorda!</p> <p>Juhendaja loeb deformeeritud teksti. (vt lisa failis, tekst 3).</p> <p>Kas see oli hea lugu? Mis selles jutus valesti oli? Mida tegi Pille kõigepealt? Kas läks jalutama või hakkas kübarat taga ajama?</p> <p>Vaheta pildid nii, et oleks õigesti. Mida tegi Piia esimesena. Kas hoidis kübarat kinni või hakkas seda taga ajama?</p> <p>Pane pildid nii, et oleks õige.</p> <p>Kokkuvõte – mis oli selles jutus halvasti? Mida tibu ei osanud?</p> <p>Õpeta tibule, millest peab rääkima jutu</p>	<p>Laps järjestab jutustamise käigus</p> <p>Ei. Pilte ei saanud õigesti panna selle jutu järgi.</p> <p>Läks jalutama.</p> <p>Hakkas seda taga ajama.</p> <p>Õiges järjekorras jutustada.</p> <p>Tutvustatakse tegelasi. Pille.</p>	

<p>(sissejuhatus, algatav sündmus, tegevus ja selle tulemus, lõpp) nimetamine täiskasvanu suunavate küsimuste toel.</p> <p>3. Eelmisel tunnil kuulnud teksti iseseisev jutustamine</p> <p>4. Uue teksti tajumine</p>	<p><i>alguses. Millest jutu keskel ja millest jutu lõpus.</i></p> <p><i>Mida räägitakse jutu alguses? Kes on selle jutu tegelased? Mida veel peab rääkima jutu alguses? Kus toimub meie jutu tegevus? Millal toimub tegevus? Mida peaks tibu rääkima jutu keskel? Mis juhtus meie jutus? Mida peab rääkima jutu lõpus? Mis meie jutu tegelast lõpuks sai ja mida ta lõpuks tundis?</i></p> <p><i>Jutusta tibule eelmisel korral kuulnud jutt.</i></p> <p><i>Lause skeemid on sulle laual abiks (Abi: juhendaja alustab lauset, laps lõpetab; juhendaja osutab lauseskeemile, sidendile skeemis.</i></p> <p><i>Nüüd jutustab sulle lõvi.</i></p> <p><i>Oli ilus suvepäev. Päike paistis ja ilm oli soe. Üks poiss püüdis järve ääres kala.</i></p> <p><i>Poisi nimi oli Tiit. Tiidule meeldis kala püüda. Tal oli hea tuju.</i></p> <p><i>Järku tundis poiss, et miski hakkas õngekonksu külge. Ta tõmbas õnge veest välja. Õngekonksu küljes oli kummik. Tiit oli päris üllatunud. Ta pani kummiku enda kõrvale ja püüdis kala edasi. Siis tundis Tiit jälle, et miski on õngekonksu küljes. Poiss tõmbas õnge veest välja. Kuid seal ei olnud kala, vaid jälle kummik. Nüüd oli Tiidul kaks kummikut. Tiit proovis neid jalga, et näha kas need sobivad talle. Need sobisidki. Poisil oli päris hea meel.</i></p> <p><i>Kas selle jutu järgi saab pildid panna õigesti ritta? Pane pildid õigesti</i></p>	<p><i>Kus toimub tegevus, millal toimub tegevus. Tänaval. Tuul viis Pille kübara lendu. Lõpus saame teada, mis tegelastest sai ja kuidas nad end tundsid. Pille sai kübara kätte ja rõõmustas sellepärast.</i></p> <p><i>Jah, saab. Laps</i></p>	<p><i>Noobid jäävad lauale. Vajadusel osutab õpetaja käega sidendile abistamise käigus. Õpetaja toob mõne lause, mida laps kasutas positiivse näitena, mõnd lauset muudetakse koos</i></p>
--	--	--	--

	<p>5. Sisutaastavad küsimused</p>	<p><i>järjekorda.</i></p> <p><i>Kas see oli ilus jutustus?</i></p> <p><i>Kus tegevus toimus? Kes olid selle loo tegelased? Milleks läks Tiit järve äärde? (abi: Tiit läks järve äärede, et ...; juhendaja osutab lauseskeemile, sidendile skeemis). Mis aastaag oli?</i></p> <p><i>Milleks oli Tiidul õnge vaja?</i></p> <p><i>Aga mille ta tegelikult järvest välja tõmbas?</i></p> <p><i>Kuidas lugu lõppes? Mida Tiit lõpuks tundis?</i></p> <p><i>Kas see oli ilus jutt? Miks see oli ilus jutt?</i></p> <p><i>Nüüd jutustab sulle kana ühe loo (vt lisa failis, tekst 2, pildid aetakse uuesti sassi).</i></p> <p><i>Kuula juttu ja leia pilt, mille kohta jutustan! Pane pildid ritta.</i></p> <p><i>Kas jutus tegelased olid nimetatud? Kas iga pildi kohta oli midagi öeldud? Kas kõik pildid saab siis selle juttu alusel ritta panna? Ei saa. Milliste piltide kohta ei öelnud kana midagi? Kas me teame, mis Tiidul käes oli? Aga kas oli öeldud ka, mida Tiit õngega tegi? Ei olnud. See tuli endal välja mõelda. Kas jutus oli öeldud, kuidas Tiit endale teise kummiku sai?</i></p> <p><i>Kokkuvõte: Mis selles jutus pahasti oli?</i></p> <p><i>Mida me ei saanud sellest jutust teada?</i></p>	<p><i>järjestab pildid.</i></p> <p><i>Oli.</i></p> <p><i>Järve ääres. Tiit.</i></p> <p><i>Et kala püüda</i></p> <p><i>Suvepäeval.</i></p> <p><i>Et kala püüda.</i></p> <p><i>Kummiku.</i></p> <p><i>Tiit ei saanudki</i></p> <p><i>kala. Ta sai</i></p> <p><i>kummikud.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Jutul oli algus ja</i></p> <p><i>lõpp, tegelased,</i></p> <p><i>sündmused olid</i></p> <p><i>õiges järjekorras.</i></p> <p><i>Laps järjestab</i></p> <p><i>pildid jutu</i></p> <p><i>kuulamise käigus.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Õng</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Ei saanud kõike</i></p> <p><i>teada. Me ei</i></p> <p><i>saanud teada, mida</i></p> <p><i>Tiit õngega tegi.</i></p> <p><i>Kuidas Tiit endale</i></p>	<p>Juhendaja asetab lauale eesmärklause skeemid.</p>
--	-----------------------------------	--	---	--

<p>Lause korrigeerimine kuuldu teksti alusel: lause lõpetamine ja eesmärgi väljendava põimlause järelekordamine</p> <p>Tegevuse ajalise järjestuse määramine kuuldu jutustuse alusel pildiseeriale toetudes ja lause lõpetamine kasutades eesmärgi väljendavat põimlauset.</p>	<p><i>Siin on meie tibu. Kuula, kas ta ütleb pildi kohta õigesti või valesti.</i></p> <p><i>1. pilt. Poiss läks järve äärde, et seal linde püüda. Vale. Aga kuidas on õigesti? (poiss läks tiigi äärde, et seal kala püüda).</i></p> <p><i>2. pilt. Tiit tõmbas õnge veest välja, et näha, mis seal küljes on. Õige. Korda ka!</i></p> <p><i>3. Tiit viskas õnge uuesti vette, et müitse edasi püüda. vale. Kuidas on õigesti (et kala edasi püüda). Korda terve lause!</i></p> <p><i>4. Tiit tõmbas õnge uuesti veest välja, et õngekonksu vaadata. Õige. Korda lause.</i></p> <p><i>5. Tiit pani kummikuid jalga, et need ära visata. Vale. Aga kuidas on õigesti? (Tiit pani kummikud jalga, et neid proovida) (Abi: valikvastused. Näiteks: Kumb lause on õige? Tiit tõmbas õnge veest välja, et näha mis seal küljes on; Tiit tõmbas õnge veest välja, et see minema visata).</i></p> <p><i>Kuula ja otsusta, mida tegi Tiit esimesena. Sina näita sellele pildile, mida Tiit esimesena tegi. Näita kanale õiget pilti.</i></p> <p><i>1) Mida tegi Tiit esimesena? Tiit kõndis järve äärde, et kala püüda/Tiit viskas õnge vette, et kala püüda.</i></p> <p><i>Mida Tiit siis ikkagi esimesena tegi. Lõpeta lause. Tiit kõndis järve äärde, et... (kala püüda)</i></p> <p><i>2) Tiit tõmbas õnge välja, et seda üle vaadata/Tiit pani kummiku jalga, et seda proovida.</i></p> <p><i>Lõpeta lause. Tiit tõmbas õnge veest välja, et (seda üle vaadata)</i></p> <p><i>3) Tiit tõmbas õnge veest välja, et uut</i></p>	<p><i>kummikud sai.</i></p> <p><i>Laps näitab pildile, mille tegevus toimus esimesena.</i></p> <p><i>Laps lõpetab lause.</i></p>	<p><i>Pildid jäävad lapsele abiks.</i></p> <p><i>Lauseskeemid jäävad lapsele abiks.</i></p>
--	---	--	---

	<p>Teksti iseseisev jutustamine</p>	<p><i>kummikut kätte saada/ Tiit viskas õnge vette, et kala edasi püüda</i> <i>Tiit viskas õnge vette, et (kala edasi püüda).</i></p> <p><i>Jutusta tibule Tiidu jutt. (Abi: uurija alustab lauset, kasutades sidendit et; uurija osutab lauseskeemile, sidendile skeemis)</i></p>		<p><i>Eesmärklitlause skeemid on lapsele abiks.</i></p> <p><i>Õpetaja toob mõne lause, mida laps kasutas positiivse näitena, mõnd lauset muudetakse koos</i></p>
	<p>Kinnistav etapp</p> <p>Lause lõpetamine kuuldud teksti alusel</p>	<p><i>Kana ütleb sulle lauseid. Aga ta ütleb vaid pool lauset. Sina lõpeta lause tema eest.</i></p> <p><i>Tiit kõndis järve äärde, et seal... (kala püüda)</i> <i>Tiit tõmbas kummiku veest välja, et... (vaadata, mis selle küljes on).</i> <i>Tiit pani kummiku jalga, et ... (seda proovida).</i> <i>Tiit viskas õnge vette, et edasi... (kala püüda).</i></p>		
	<p>Lõpetamine</p>	<p><i>Mida me täna õppisime?</i> <i>Miks peab õiges järjekorras jutustama?</i></p>	<p><i>Õiges järjekorras</i></p>	<p><i>jutustama. Muidu</i></p>

		<i>Juhendaja annab tagasisidet lapsele selle kohta, mida ta selles tunnis tegi hästi.</i>	<i>ei saa aru, mis toimub.</i>	
--	--	---	--------------------------------	--

Poiss ja kummikud. Tekst 1.

Oli ilus suvepäev. Päike paistis ja ilm oli soe. Üks poiss püüdis järve ääres kala. Poisi nimi oli Tiit. Tiidule meeldis kala püüda. Tal oli hea tuju.

Järku tundis poiss, et miski hakkas õngekonksu külge. Ta tõmbas õnge veest välja. Õngekonksu küljes oli kummik. Tiit oli päris üllatunud. Ta pani kummiku enda kõrvale ja püüdis kala edasi. Siis tundis Tiit jälle, et miski on õngekonksu küljes. Poiss tõmbas õnge veest välja. Kuid seal ei olnud kala, vaid jälle kummik. Nüüd oli Tiidul kaks kummikut. Tiit proovis neid jalga, et näha, kas need sobivad talle. Need sobisidki. Poisil oli päris hea meel.

Pildiseeria

1 pilt: poiss püüab kala, endal rõõmus nägu.

2 pilt: poiss tõmbab veest välja kummiku ja on kohkunud näoga.

3 pilt: poiss püüab jälle kala, endal rõõmus nägu. Kummik seisab poisi kõrval.

4 pilt: poiss tõmbab veest välja rõõmsal ilmel veel ühe kummiku.

5 Pilt: poiss seisab kummikud jalas ja lehvitab rõõmsa näoga.

Poiss ja kummikud. Tekst mingi olulise lülita. Tekst 2.

Oli ilus suvepäev. Päike paistis ja ilm oli soe. Üks poiss püüdis järve ääres kala. Poisi nimi oli Tiit. Tiidule meeldis kala püüda. Tal oli hea tuju.

Poiss tõmbas õnge veest välja. Kuid seal ei olnud kala, vaid jälle kummik. Nüüd oli Tiidul kaks kummikut. Tiit proovis neid jalga, et näha kas need sobivad talle. Need sobisidki. Poisil oli päris hea meel.

Tüdruk ja tuul (deformeeritud tekst 3)

Järsku tõusis tuul ja viis kübara lendu. Pille ehmus. Ta kartis, et ei saa oma uut kübarat enam kätte.

Oli ilus suvepäev. Päike paistis ja ilm oli soe. Üks tüdruk jalutas tänaval. Tüdruku nimi oli Pille. Pillel oli hea tuju, sest tal oli peas uus kübar. Ta tahtis, et ka teised tema kübarat näeksid.

Küll Pillel oli hea meel! Ta jalutas mööda tänavat rõõmsalt edasi. Kuid nüüd kõndis tüdruk mööda tänavat edasi nii, et tuul kübarat uuesti lendu ei viiks.

Pille hakkas kübarale kiiresti järele jooksma. Tuul puhus kõvasti aga Pille jooksis nii kiiresti, et saigi lõpuks oma kübara kätte.

Transkriptsioon

3. tegevus

Tüdruk ja tuul

1. tüdruk sai endale uue kübara. väh laiend
2. ta tahtis teistele seda näidata ka. Väh laiend
3. ta hakkas jalutama sõprade poole. Väh laiend
4. siis ta (...). ellipt
5. järsku puhus tuul selle minema. Väh laiend
6. ja siis jut (...) jooksis ta ruttu järele. ellipt
7. ja siis hüppas ja sai selle kätte. rind
8. ja siis ta oli ettevaatlik selle kübaraga, et tuul jälle selle minema ei puhuks. põim
9. ja sõbrad said seda näha. liht

Lausungite arv jutustuses	9
Lausungite keskmine pikkus sõnades	7
Põimlausetate arv jutustuses	1
Laiendatud lihtlausetate arv jutustuses	0
Rindlausetate arv jutustuses	1
Koondlausetate arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlaused	5
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	2
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse ning tegelased, aga ei nimeta sündmuse aega ega kohta. 2 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailset. Ei eristu selgelt tegevus ja lahendus. 2 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Jutt on selgelt lõpetatud. Puudub kokkuvõtte tegelaste tunnetest. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. Esineb mõttelünki, ei räägi tegelase tunnetest ega mõtetest (järsku puhus tuul selle minema). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). Mõnel juhul ei ole piltide toeta võimalik aru saada, kellest või millest on jutt. 2 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Et asemel kasutab sidesõnana *e*. Kasutab siduvaid vahendeid stereotüüpselt. Põhiliselt kasutab sidendeid *ja*, *siis*. 2 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Ülekaalus laiendatud lihtlausungid ja ahellausungid. Esineb agrammatisme (süntaktilisi vigu; ühildumisviga). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	2	2	2	2	2	2	2

Makrostruktuur areneneval tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

3. tunni analüüs.

3. tunni tegevuse käigus soovis laps ise palju jutustada ning vestelda, mistõttu venis tegevus planeeritust veidi pikemaks. Laura esitas täpsustavaid küsimusi teksti osade ning seal räägitava kohta, olles aktiivne tunni lõpuni.

Sissejuhatavas osas toimus eelmises tunnis käsitletud teksti sisu taastamine ning põhjusliitlause moodustamine suunavate küsimuste toel lause skeemile toetudes. Ülesanne osutus lapsele jõukohaseks.

Põhietapis tuli laps toime sidusa teksti tunnuste nimetamisega suunavate küsimuste toel. Iseseisval jutustamisel vajab laps abina juhendaja suunavaid küsimusi ja repliike teksti tegevusaja, koha ning sündmuste kohta. Põimlauset moodustamisel vajab laps abina lauseskeeme, juhendaja osutas sidendile skeemis. Teksti kohta küsimustele vastamisel kasutas laps samuti abina eesmärkliitlause skeeme. Skeemidele toetudes tuli laps ülesandega toime. Lause verifitseerimisega ja korrigeerimisega kuulnud teksti alusel tuli laps hästi toime. Lause semantilisel verifitseerimisel kuulnud teksti alusel suutis laps õige valiku teha. Huvitava jutu tunnuste sõnastamisega täiskasvanu toel tuli laps üsna hästi toime. Eesmärki väljendava põimlause järelkordamisel toetus laps lauseskeemidele ning tuli sel puhul ülesandega toime. Raskusi valmistas tervikliku lause kordamine lapse poolt. Last aitab lausemallide materjaliseerimine. Raskused antud ülesandes võivad tuleneda vastavate lausemallide puudumisest spontaansest kõnest ja/või piiratud verbaalse töömälu mahust.

Kinnistavas osas esitas uurija küsimusi, millele vastamisel pidi laps toetuma tunnis õpitule. Vastustest küsimustele ilmnes, et laps oli tekstist sisuliselt aru saanud ning ta vastas küsimustele õigesti. Õpitud lausemalli laps küsimustele vastamisel ei kasutanud. Kinnistavas osas oleks võinud lasta lapsel huvitava teksti tunnuste sõnastamisel toetuda ka enda kogemustele. Küsimustele vastamisel oleks abina võinud kasutada võimalust, et juhendaja alustab lauset kasutades sidendit *et* ning laps lõpetab lause.

Tegevuse alguses oli uurija kõne osakaal suur. Tunni lõpupoole see vähenes ning laps pidi vastama sisutaastavatele küsimustele ning iseseisvalt jutustama. Jutustades vajab laps lauseskeemide abi, kus juhendaja osutas sidendile skeemis. Eesmärgid olid sobivad, arvestatud oli lapse vanuse (8a), kõnetaseme ja kõne lähima arenguvallaga.

Tegevuse tugevaks küljeks pean suhtlussituatsiooni loomist, lapses motivatsiooni tekitamist, materjaliseeritud abi lausete moodustamisel. Edaspidi tuleb jätkuvalt tegeleda eesmärgi väljendava põimlause kasutamise ja jutustamisega.

Töö pildiseeriate järjestamise ja sisu analüüsiga

(6 tegevust)

Antud osas kujundatakse lastel pildiseeriate järjestamise oskust, arvestades sündmuste ajalist ja põhjus-tagajärg seoseid. Pööratakse tähelepanu tegelaste meeleolule, tegevuse kohale, ajale jm tunnustele. Jutustust analüüsitakse toetudes juhendaja küsimustele. Analüüsile järgneb lause semantiline verifitseerimis- ja lause lõpetamise ülesanne, lapse iseseisev jutustus. Järgmise etapi eeltöona teadvustatakse lastele jutustuse keelilise vormistuse vahendeid, põhistruktuuri (algus, keskpaik, lõpp).

Töö pildiseeriate järjestamise ja sisu analüüsiga

1. tegevus

Teema: Poiss ja jänes.

Eesmärk: Laps vastab teksti kohta esitatud küsimustele, arvestades sündmuste ajalisi ja põhjus-tagajärg seoseid (kasutab teksti mõistmisel propositsiooni- ja tuletamis-järeldamisstrateegiad)
2.Laps moodustab baaslausetest rindlauseid (disjunktiivne rinnastus), kasutades sidendit aga, toetudes rindlause noopskeemile.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, rindlause noopskeem

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp <i>Sisutaastavatele küsimustele vastamine</i>	<i>Kas sa mäletad, mida me eelmine kord tegime?</i> <i>Lõvi oskas hästi jutustada. Kuidas ta alustas juttu? Millest siis rääkis? Mida ta lõpuks rääkis?</i> <i>Tibu ei tutvustanud jutu alguses tegelasi. Mis tibu jutus veel valesti oli? Miks peavad jutus tegevused olema õiges</i>	<i>Kuulasime kolme juttu</i> <i>Lõvi ütles jutu alguses, et tegevus toimus suvepäeval. Siis ütles ta, et tegevus toimus jõe ääres. Jutu tegelane oli Tiit. Tiit hakkas kala püüdma aga sai kummiku. Lõpuks oli ta õnnelik, et kummiku sai.</i> <i>Tegevused olid vales järjekorras.</i> <i>Nii ei saa aru mis</i>	

		<p><i>järjekorras? Miks on siis juttu halb kuulata, kui tegevused ei ole õiges järjekorras?</i></p> <p><i>Kana jutustas meile ka eelmisel korral. Mis kana loos valesti oli? Miks ei või rääkida vaid jutu algust ja lõppu?</i></p> <p><i>Eelmine kord rääkis ilusa jutu lõvi. Siin on pildid selle jutu kohta. Pane pildid õigesse järjekorda.</i></p> <p><i>Kes olid tegelased lõvi jutus?</i></p> <p><i>Kus toimus tegevus?</i></p> <p><i>Millal püüdis Tiit kala?</i></p> <p><i>Miks oli Tiidul õng kaasas?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks püüdis Tiit kala?</i></p> <p><i>Mille leidis Tiit järvest?</i></p> <p><i>Mida võis Tiit siis tunda?</i></p> <p><i>Mida Tiit edasi tegi?</i></p> <p><i>Mille leidis Tiit siis järvest?</i></p> <p><i>Mida Tiit kummikutega tegi?</i></p> <p><i>Miks proovis Tiit kummikuid jalga?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida Tiit kummikutega edasi tegi?</i></p> <p><i>Mida Tiit lõpuks tundis?</i></p> <p><i>Miks oli Tiit rõõmus?</i></p> <p><i>Jutusta nüüd kanale ja tibule ka lõvi jutt Kuidas jutt algas?(abi: õpetaja esitab suunavaid küsimusi jutu tegelaste, tegevuse aja, koha, sündmuste ja tegelaste tunnete kohta).</i></p>	<p><i>kõigepealt juhtus ja mis pärast juhtus.</i></p> <p><i>Me ei saanud kõike teada. Siis ei saa kõike teada jutus.</i></p>	<p><i>Õpetaja suunab vastavalt lapse tähelepanu, mida peab esile tooma jutu alguses, jutu keskel ja jutu lõpus. Õpetaja esitab mõne lause, mida laps kasutas positiivse näitena, mõnd lauset muudetakse koos</i></p>
<p>Põhietapp</p> <p>1. Teksti tajumine. Teksti esmane</p>		<p><i>Tibu jutustab sulle loo (vt lisa failis)</i></p> <p><i>Kes olid jutu tegelased?</i></p> <p><i>Keda kohtas poiss metsas?</i></p> <p><i>Mida tahtis poiss jänesega teha?</i></p>	<p><i>Poiss ja jänes. Poiss nägi jänest. Jänes ja poiss said</i></p>	

<p>analüüs: sisutaastavad küsimused.</p> <p>2. Pildiseeria järjestamine, toetudes kuulnud tekstile</p>	<p><i>Miks ei tapnud poiss jänest?</i></p> <p><i>Mis lõpuks sai?</i></p> <p><i>Mul on kaasas selle jutu kohta pildiseeria.</i></p> <p><i>Juhendaja asetab lauale ühe pildiseeria pildid läbisegi.</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kas on ükskõik, millises järjekorras pildid on? (ei ole ükskõik)</i></p> <p><i>Selleks, et aru saada, mis jutus toimub, peavad pildid olema õiges järjekorras.</i></p> <p><i>Aseta need pildid õigesse järjekorda!</i></p>	<p><i>sõbraks.</i></p> <p>Laps järjestab pildid õigesti</p>	
<p>3. Teksti teistkordne tajumine. Teksti analüüs, toetudes kuulnud teksile ja pildiseeriale.</p>	<p>1. pilt:</p> <p><i>Iga jutu alguses tuleb tutvustada selle jutu tegelasi, tegevuse aega ja kohta. Siis on kuulajale selge, kellest ja millest on juttu.</i></p> <p><i>Kuula!</i></p> <p>Juhendaja loeb lapsele esimese pildi kohta teksti.</p> <p><i>Kes on selle jutu tegelased?</i></p> <p><i>Vaatame täpsemalt, millised nad on.</i></p> <p><i>Milline näeb poiss välja?</i></p> <p><i>Kuhu läks Tõnu?</i></p> <p><i>Mis on Tõnul käes?</i></p> <p><i>Mis aastaaeg on pildil?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, milline tuju poisil on?</i></p> <p><i>Millal toimub tegevus? Mille järgi sa seda tead?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks sellest on vaja rääkida?</i></p> <p><i>Täna kuulab tibu su jutustust. Jutusta esimese pildi kohta tibile.</i></p> <p><i>Pilt 2. Loen sulle pildi kohta jutukese.</i></p> <p><i>Keda märkas Tõnu?</i></p> <p><i>Milline mõte Tõnul tuli?</i></p> <p><i>Milline näeb jänes välja?</i></p>	<p>Poiss ja jänes.</p> <p>Tal on vest ja püksid seljas. Sulg on peas.</p> <p>Metsa.</p> <p>Vibu</p> <p>Suvi.</p> <p>Rõõmus tuju.</p> <p><i>Päev</i></p> <p><i>Õues on valge.</i></p> <p>Jänest.</p> <p>Tappa jänes.</p> <p>Hall ja pikkade kõrvadega.</p>	<p>Pildiseeria esimene pilt jääb lapsele vaatamiseks.</p>

		<p><i>Mida jänes porgandiga teeb?</i></p> <p><i>Milline jänese tuju on?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks on jänes rõõmus?</i></p> <p><i>Mida Tõnu jänesega teha tahab?</i></p> <p><i>Milleks tahab Tõnu jänest tappa?</i></p> <p><i>Jutusta teise pildi kohta.</i></p> <p>3. pilt: Loen sulle pildi kohta jutukese.</p> <p><i>Mis poisi ja jänesega edasi saab?</i></p> <p><i>Mis nüüd juhtub?</i></p> <p><i>Millega poiss sihib jänest?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida jänes tunneb/mõtleb?</i></p> <p><i>Miks on jänes kohkunud ja õnnetu?</i></p> <p><i>Mida poiss mõtleb/tunneb, kui ta jänest sihib.</i></p> <p><i>Miks poiss rõõmustab?</i></p> <p><i>Jutusta kolmanda pildi kohta.</i></p> <p>4. pilt: Loen sulle pildi kohta jutukese.</p> <p><i>Vaatame, mis siis juhtus.</i></p> <p><i>Mida jänes nüüd teeb?</i></p> <p><i>Miks jänes nutab?</i></p> <p><i>Mida poiss nüüd teeb?</i></p> <p><i>Milline on poisi nägu?</i></p> <p><i>Miks poiss enam jänest ei sihi?</i></p> <p><i>Mida poiss tunneb, kui ta näeb jänest õnnetuna?</i></p> <p><i>Jutusta tibule neljanda pildi kohta.</i></p> <p>5. pilt: Loen sulle pildi kohta jutukese.</p> <p><i>See on meie jutu lõpp.</i></p> <p><i>Kuidas jänes ennast siin tunneb?</i></p>	<p><i>Sööb.</i></p> <p><i>Rõõmus.</i></p> <p><i>Tal on kõht täis.</i></p> <p><i>Ära tappa.</i></p> <p><i>Et süüa.</i></p> <p><i>Poiss sihib jänest</i></p> <p><i>Vibuga.</i></p> <p><i>Ta on õnnetu.</i></p> <p><i>Ta kardab oma elu</i></p> <p><i>pärast.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Sest ta arvab, et</i></p> <p><i>varsti saab süüa.</i></p> <p><i>Nutab.</i></p> <p><i>Ei taha</i></p> <p><i>lõunasöögiks</i></p> <p><i>saada.</i></p> <p><i>Ta tahab elada.</i></p> <p><i>Lõpetab jänese</i></p> <p><i>sihtimise.</i></p> <p><i>Kurb</i></p> <p><i>Tal hakkas jänesest</i></p> <p><i>kahju.</i></p> <p><i>Ta tahab jänese</i></p> <p><i>ellu jätta.</i></p> <p><i>Rõõmsalt.</i></p> <p><i>Et ellu jäi.</i></p>	
--	--	---	---	--

	<p>4. Semantiline verifitseerimine, õige lause järelekordamine</p>	<p><i>Mida poiss nüüd teeb?</i></p> <p><i>Mida poiss nüüd tunneb/mõtleb?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida poiss ja jänes edasi teevad?</i></p> <p><i>Kuula. Kana ütleb sulle jutu kohta lauseid. Sina otsusta, kas lause on õige. Ütle tibu õige lause uuesti.</i></p> <p><i>Poiss läks metsa, aga jäi magama.</i></p> <p><i>Poiss võttis vibu, aga hakkas kala püüdma</i></p> <p><i>Poiss sihtis jänest, aga ei tapnud teda.</i></p> <p><i>Poiss sihtis jänest, aga ei lasknud pihta.</i></p> <p><i>Poiss läks jahti pidama, aga leidis hoopis sõbra.</i></p> <p><i>Poiss leidis sõbra, aga ta ei rõõmustanud.</i></p> <p><i>Poiss ei saanud saaki, aga ta rõõmustas ikkagi (Abi: juhendaja alustab lauset).</i></p>	<p><i>Võtab jänese sülle.</i></p> <p><i>Ta otsustas jänese sõbraks hakata.</i></p> <p><i>Poisil on hea meel, et endale sõbra sai.</i></p> <p><i>Jalutavad edasi, lähevad koju.</i></p> <p><i>Laps kordab ainult semantiliselt korrektse lause.</i></p>	<p><i>Õpetaja osutab lauseskeemile. Õpetaja kasutab lause pikemaks tegemisel noopi, milles ka sidend antud.</i></p>
	<p>5. Baaslausete ühendamine rindlauseks, kasutades sidendit aga</p>	<p><i>Kuula hoolega. Tibu on alles väike. Tema teeb lühikesi lauseid. Aga kana on juba suur. Tema teeb pikki lauseid. Sina hakkad ka koos kanaga lauseid pikemaks tegema. (Abi: lause materialiseerimine lühikeste ja pikkade noopidega, milles sidend aga).</i></p> <p><i>Teen esimese sinu eest. Kana ütleb: Poiss tahtis jänest lasta. Jänes märkas teda (Poiss tahtis jänest lasta, aga jänes märkas teda). Kana ütleb: poiss sihtis jänest. Poiss ei tapnud teda. Poiss sihtis jänest, aga ei tapnud teda.</i></p> <p><i>Sinu kord.</i></p> <p><i>Kana ütleb: Poiss tahtis jänest lasta. Poiss</i></p>		

		<p><i>mõtles ümber (Poiss tahtis jänest lasta, aga mõtles ümber).</i></p> <p><i>Poiss tahtis jänest lasta. Jänes hakkas nutma (poiss tahtis jänest lasta, aga jänes hakkas nutma)</i></p> <p><i>Poisi kõht oli tühi. Ta ei söönud jänest (poisi kõht oli tühi aga ta ei söönud jänest).</i></p>		
	<p>Kinnistav etapp</p> <p>Rindlause lõpetamine, toetudes pildiseeriale ja kuuldu tekstile. Lause kordamine</p>	<p><i>Nüüd ütleb sulle lauseid lõvi. Aga ta jätab pool lauset ütlemata. Lõpeta sina tema eest lause.</i></p> <p><i>Teen esimese sinu eest ära. Lõvi ütleb:</i></p> <p><i>Tõnu tahtis jänest vibust lasta, aga (mõtles ümber).</i></p> <p><i>Sinu kord.</i></p> <p><i>Tõnu sihtis vibuga jänest, aga (jänes märkas Tõnut)</i></p> <p><i>Poisi kõht oli küll tühi, aga (ta ei söönud jänest).</i></p> <p><i>Poiss ei saanud jahisaaki, aga (ta sai sõbra)</i></p>	<p><i>Laps lõpetab lause ja kordab selle siis tervikuna järgi.</i></p>	
	<p>Lõpetamine</p>	<p><i>Täna me kuulasime juttu ja vaatasime pilte hästi tähelepanelikult.</i></p> <p><i>Miks tuleb pilte hoolega vaadata? Sina olid ka tubli ja rääkisid piltide kohta palju. Rääkisid tegelastest, mida nad tunnevad ja millised välja näevad. Rääkisid ka sellest, mis sellest loost lõpuks sai.</i></p> <p><i>Miks võiks jutustamisel kasutada pikemaid lauseid? Sinagi tegid täna lauseid pikemaks. Mis sõna sa panid lause sisse? Tegime kahest väikesest lausest ühe suure.</i></p>	<p><i>Siis näeb, millised tegelased välja näevad, milline tuju neil on, siis saab sellest teistele rääkida</i></p> <p><i>Aga.</i></p>	

Poiss ja jänes

Oli ilus suvepäev. Päike paistis ja vaikne tuuleke puhus. Üks poiss kõndis metsas. Poisi nimi oli Tõnu. Tõnul oli uus vibu. Ta pidas oma uue vibuga jahti.

Järsku nägi Tõnu jänest. Jänes oli valge ja pikkade kõrvadega. Ta sõi peenral porgandeid.

Tõnul oli hea meel. Ta tahtis jänest vibust lasta, et temast endale lõunasööki keeta. Tõnu sihtis vibuga jänest. Kuid jänes märkas Tõnut ning hakkas haledasti nutma. Ta hakkas oma elu pärast paluma. Jänes nuttis nii kõvast, et Tõnul hakkas temast kahju. Poiss otsustas, et ei söö jänest ära.

Selle asemel hakkas ta hoopis jänese sõbraks. Nad hakkasid koos mängima. Jänesel oli hea meel, et ellu jäi ja endale uue sõbra sai.

Pildiseeria:

Pilt 1: poiss kepsutab vibu käes metsas ringi, endal rõõmus nägu.

Pilt 2: poiss seisab puu taga ja vaatab rõõmsa näoga jänest, jänes sööb peenral porgandeid.

Pilt3: poiss sihib vibust jänest, jänes vaatab poissi kohkunud näoga.

Pilt 4: jänes nutab, poiss on vibu alla lasknud ja vaatab kurva näoga.

Pilt 5: poiss kepsutab jänest süles hoides, mõlemal on rõõmsad näod.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajast on juttu?

Kes olid selles jutus tegelased?

Kus oli Tõnu?

Mida tegi Tõnu metsas?

Keda märkas Tõnu?

Mida märkas Tõnu?

Miks oli Tõnu rõõmus?

Mida hakkas Tõnu tegema?

Mida jänes nüüd tegi?

Miks oli jänes kurb?

Miks otsustas Tõnu, et ei söö jänest?

Mida hakkasid Tõnu ja jänes tegema?

Miks oli jänesel hea meel?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks kõndis Tõnu metsas?

Milleks oli Tõnul vibu?

Miks sihtis Tõnu Jänest?

Miks hakkas jänes nutma?

Miks hakkas Tõnul jäneseest kahju?

Miks jättis Tõnu jänese ellu?

Miks muutus jänes rõõmsaks?

Transkriptsioon

1. tegevus

Poiss ja kummikud

1. ühel ilusal suvepäeval (...) jalutas Tom (...)ühe tiigi juurde.
2. ta tahtis kala püüda aga siis (...) viskas õnge vette ja ss: (...) järsku tuli tal kak (...) üks kummik.
3. seal oli kala aga ta pani plehku nii kiiresti kui jalad võtsid.
4. siis ta (...) pani Tom (...) Tiit selle teise kummiku, mis ta sai, pani selle kõrvale.
5. siis viskas õnge vette, ootas ja siis tuli teine kummik, kus kus oli ka kala (...) ses.
6. ja kala ka suutis sealt plehku panna.
7. sis Tiit nägi, et tal on kaks kummikut, mis on ühe ja samasugused.
8. siis ta proovis ühe kummiku endale jalga.
9. see mahtus talle aga see oli märg veel.
10. siis proovis teise, see oli veel märjem.
11. aga need sobisid ja ta tundis südamest nii suurt rõõmu, et ta võiks lausa veel püüda neid kummikuid.

Lausungite arv jutustuses	11
Lausungite keskmine pikkus sõnades	14
Põimlausete arv jutustuses	4
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	4
Rindlausete arv jutustuses	3
Koondlausete arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlausused	0
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse aja ja koha. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Toob välja algatava sündmuse ja lahenduse. Eristuvad ka tegevus ja lahendus (ta tahtis kala püüda aga siis viskas õnge vette ja järsku tuli tal üks kummik). 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Jutt on selgelt lõpetatud, võttes kokku tegelase reaktsioonid. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Probleeme esineb tegevuste järjestamises. Esineb mõttelünki. Ei too esile tegelaste mõtteid, tundeid, soove (sis Tiit nägi, et tal on kaks kummikut, mis on ühe ja samasugused). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). Mõnel juhul ei ole piltide toeta võimalik aru saada, kellest või millest on jutt. 2 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Eksib sidendite kasutamisel üksikutel juhtudel. Osalausete ühendamiseks sidendeid kohati ei kasuta. 2 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (süntaktilisi vigu). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	2	2	2	2

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

1. tegevuse analüüs

Sissejuhatavas osas oli küsimustele vastamine eelmise tegevuse teksti kohta lapsele jõukohane. Laural vastas õigesti nii teksti sisu puudutavatele küsimustele, kui ka järeldamistuletamist nõudvatele küsimustele.

Põhietapis keskenduti teksti mõistmisele. Raskusteta vastas laps teksti sisu ning järeldamistuletamist puudutavatele küsimustele. Põhietapis ei valmistanud ka pildiseeria järjestamine kuuldud teksti alusel lapsele mingeid raskusi. Lause verifitseerimisega kuuldud teksti alusel tuli laps toime. Rindlause lõpetamine ning baaslausetest rindlause moodustamine olid lapsele jõukohased. Lause järelekordamisega kasutades sidendit *aga*, tuli laps toime skeemi abiga. Kahes lauses jättis laps lauseliikmeid ära ning kahes vahetas nende asukohta. Baaslausete ühendamine rindlauseks, kasutades sidendit *aga* oli lapsele jõukohane. Ülesande sooritamisel vajab laps skeemi abi vaid esimese kahe lausega. Mõningased raskused tervikliku lause kordamisel lapse poolt võisid tuleneda piiratud verbaalse töömälu mahust.

Kinnistavas osas ei valmistanud rindlause lõpetamine, toetudes pildiseeriale ja kuuldud tekstile lapsele mingeid raskusi. Lause kordamisel vajab laps skeemi abi. Kahel korral jättis laps lausest lauseliikmeid ära. Sidendit kasutas ta korrektselt kõikide lausete puhul.

Tekst oli lapse jaoks mõistetav, teksti puudutavatele küsimustele vastas laps õigesti.

Tegevuse algusega võrreldes vähenes uurija osakaal ning kõne tunni lõpupoole. Eelnevate tegevustega võrreldes oli lapse iseseisva kõne osakaal suurem.

Järgmistes tundides, tuleks enam tuleks arvestada sellega, et lapse verbaalne töömälu maht on piiratud ning järelekorratavad laused võiksid olla veidi lühemad. Järgnevates tegevustes tuleks tegeleda õpitud põimlausemallide kasutamisega jutustamisel.

Töö pildiseeriate järjestamise ja sisu analüüsiga

2. tegevus

Teema: Tüdruk ja torn. Pildiseeria järjestamine ja teksti sisu analüüs.

Eesmärk:

Laps analüüsib teksti sisu kuulnud jutustusele toetudes täiskasvanu küsimuste toel.

Laps moodustab laiendatud lihtlauset ja õpitud põimlausemalle küsimustele vastates, korrigeerimisülesandes ja lauset lõpetades.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp	<i>Kas sa mäletad, mida me eelmisel korral tegime?</i>	<i>vaatasime pilte ja jutustasime.</i>	
	1.Sisuaastavatel e küsimustele vastamine	<i>Mis tegelased meie jutus olid?</i>	<i>Poiss ja jänes.</i>	
		<i>Kuhu poiss läks?</i>	<i>Metsa.</i>	
		<i>Mida läks Tõnu metsa tegema?</i>	<i>Ta läks jahti pidama.</i>	
		<i>Mis Tõnuga metsas juhtus?</i>	<i>Ta leidis jänese.</i>	
		<i>Miks jänes nutma hakkas?</i>	<i>Ta kartis oma elu pärast. Jänes soovis elada.</i>	
		<i>Mida Tõnu nüüd tundis?</i>	<i>Tal oli jänese kahju.</i>	
		<i>Mida jänes tunda võis?</i>	<i>Hirmu, kurbust.</i>	
		<i>Miks oli jänes kurb?</i>	<i>Ta kartis oma elu pärast.</i>	
		<i>Kuidas jänes oma elu päästis?</i>	<i>Hakkas paluma.</i>	
		<i>Mida Tõnu lõpuks tegi?</i>	<i>Tõnul hakkas jänese kahju ja ta jättis jänese ellu. Lõpuks otsustas ta</i>	

		<p><i>Miks peab ütlema, kes on jututegelased?</i></p> <p><i>Mõtleme, miks peab tegelaste tundeid/mõtteid kirjeldama?</i></p> <p><i>Miks peab ütlema, mis lõpuks juhtus?</i></p> <p><i>Aseta jutukohta pildid õigesse järjekorda. (vt lisa teksti juures „Poiss ja jänes“). Juhendaja asetab lauale pildiseeria pildid läbisegi.</i></p> <p><i>Siin on tibu. Jutusta see lugu tibule ka (abi: suunavad küsimused tegevuskoha, aja, tegelaste tunnete ja käitumismotiivide kohta).</i></p>	<p><i>jänese sõbraks hakata.</i></p> <p><i>Siis teame, kes hakkab jutuseiklema. Siis saame teada, miks nad just nii käituvad. Mida nad edasi plaanivad teha.</i></p> <p><i>Siis teame, kuidas lugu lõppes.</i></p> <p><i>Laps järjestab pildiseeria</i></p> <p><i>Laps jutustab.</i></p>	
	Põhietapp	<p><i>Kas on ükskõik, millises järjekorras pildid on? Miks ei ole ükskõik?</i></p> <p><i>Selleks, et saada ilus jutt, peavad pildid olema õiges järjekorras.</i></p>	<p><i>ei ole ükskõik.</i></p> <p><i>Siis ei saa aru, mis toimub.</i></p>	
	<p>1. Uue teksti esitamine: pildiseeria järjestamine.</p> <p>2. Teksti sisuanalüüs kuuldule jutustusele</p>	<p><i>Siin on uued pildid. Igal jutul on algus. See on meie jutute algus (juhendaja osutab esimesele pildile). Jutustan sulle selle pildiseeria kohta loo. Vaata pilti ja kuula juttu. Pärast kuulamist pane pildid õigesse järjekorda.</i></p> <p>1. pilt: Oli külm talveõhtu. Helene istus oma toas. Tüdrukul hakkas igav ja ta otsustas ehitada torni. Ta võttis välja oma</p>		<p>Õpetaja loeb teksti "Tüdruk ja torn"</p>

<p>toetudes täiskasvanu küsimuste toel</p> <p>3. Jutustuste kuulamine ja lausete semantiline verifitseerimine ja lause järelekordamine</p>	<p>uued klotsid ja hakkas ehitama. Nüüd oli Helene rõõmus, sest ehitamine oli tema lemmiktegevus.</p> <p><i>Kus on tüdruk?</i></p> <p><i>Millal toimub tegevus?</i></p> <p><i>Mis tal käes on?</i></p> <p><i>Missugused on klotsid?</i></p> <p><i>Mida hakkab tüdruk klotsidega tegema?</i></p> <p><i>Miks hakkab Helene ehitama?</i></p> <p><i>Nüüd jutustab sulle tibu ainult esimese pildi kohta. Aga tema jutustab sulle osa juttu valesti. Sina pane hoolega tähele. Iga lause järel ütled sina, kas lause on õige. Kui lause on vale, ütled sina terve lause õigesti (abi: kooskõne; juhendaja tõstab iga sõna kohal ühe sõrme püsti).</i></p> <p>Oli soe talveõhtu. Helene tantsis oma toas. Tüdrukul hakkas igav ja ta ehitas lauda. Ta võttis välja oma lemmikklotsid ja hakkas ehitama. Helene oli kurb, sest ehitamine meeldis talle.</p> <p>2. pilt:</p> <p><i>Vaatame, mis edasi saab. Mida tüdruk teeb?</i></p> <p>Helene ladus suuremad klotsid alla ja pani väiksemad peale. Lõpuks seisis keset tuba päris suur torn.</p> <p><i>Kuhu paneb tüdruk klotsid?</i></p> <p><i>Kuidas laob tüdruk klotsid?</i></p> <p><i>Missuguse torni tüdruk ehitas?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida tüdruk praegu</i></p>	<p><i>Oma toas.</i></p> <p><i>Talveõhtul.</i></p> <p><i>Klotsid.</i></p> <p><i>Klotsid.</i></p> <p><i>Uued.</i></p> <p><i>Ehitama torni.</i></p> <p><i>Tal oli igav.</i></p>	<p><u>Juhendaja poolt esitatud jutustus (alla on joonitud sõnad, mis originaaljutu stuses olid teised.</u></p> <p><i>Keset tuba.</i></p> <p><i>Suuremad alla ja väiksemad peale.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Tal tuli ilus torn.</i></p>
--	---	--	---

tunneb/mõtleb?

Miks tüdruk rõõmustab?

Kuula, tibu jutustab ka selle pildi kohta.

Pane hoolega tähele, kas tibu jutustab kõik õigesti!

Iga lause järel ütled sina, kas lause on õige. Kui lause on vale, ütled sina õigesti.

Helene ladus **väiksemad** klotsid alla ja **suuremad** peale. Lõpuks seisis toas päris **väike** torn.

3. pilt:

Vaatame, mis nüüd edasi juhtus. Helene rõõmustas kõvasti ja hakkas plaksutama. Kuid ta plaksutas nii hoogsalt, et ajas oma torni ümber. Kõik klotsid kukkusid põrandale laiali.

Miks kukkusid klotsid laiali?

Miks Helene plaksutas?

Kuidas Helene plaksutas?

Kuhu klotsid kukkusid?

Kuula tibu juttu ja paranda teda.

Helene **kurvastas** ja hakkas plaksutama.

Ta plaksutas nii **vaikselt**, et lõhkus torni.

Kõik klotsid kukkusid **lauale** laiali.

4. pilt:

Kuulame, mis edasi juhtub.

Nüüd oli tüdruk päris õnnetu. Ta seisis toas ja vaatas mahakukkunud klotse.

Helene läks pihta neile.

Rõõmust, et torn valmis sai.

Hoogsalt.

Põrandale laiali.

	<p>4. Eesmärgi väljendavate põimlauset moodustamine esitatud lauset korrigeerides.</p>	<p><i>Mida tüdruk tunneb?</i> <i>Mida tüdruk vaatab?</i> <i>Miks tüdruk klotse vaatab?</i></p> <p><i>Tibu jutustab sulle.</i> Nüüd oli tüdruk päris õnnelik. Ta vaatas mahakukkunud nukke.</p> <p>5. pilt: <i>Igal jutul on ka lõpp. Vaatame, millega meie lugu lõppeb.</i></p> <p>Lõpuks otsustas Helene uue torni teha. Ta korjas laialikukkunud klotsid kokku ja hakkas ehitama. Tasapisi muutus tema tujugi paremaks.</p> <p><i>Mida Helene edasi teeb?</i> <i>Mis sa arvad, miks Helene uue torni ehitab?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida Helene nüüd edasi teeb?</i></p> <p><i>Lõvi ütleb sulle veel lauseid teksti kohta.</i> <i>Sina paranda teda, kui ta ütleb valesti.</i> <i>Helene võttis klotsid, et laut ehitada (torn).</i> <i>Helene võttis suured klotsid, et need peale panna (alla).</i> <i>Helene võttis väikesed klotsid, et need peale panna (õige).</i> <i>Helene korjas klotsid kokku, et uus torn ehitada (õige)</i></p>	<p><i>Kurbust.</i> <i>Mahakukkunud klotse.</i> <i>Ta oli kurb, et tehtud töö untsu läks.</i></p> <p><i>Ehitab uut torni.</i> <i>Ta tahtis korralikku torni aga eelmine läks katki.</i> <i>Läheb magama.</i></p>	<p><u>Eesmärgi liitlause skeem on lapsele abiks</u></p>
<p>Kinnistav etapp</p>	<p><i>Tibu ütleb sulle esimese lause poole aga</i></p>	<p>Laps lõpetab lause ja kordab terve</p>	<p>Eesmärgi väljendavate</p>	

<p>1. Eesmärgi väljendavate põimlausetee moodustamine lause lõpetamise teel ja lause kordamine</p> <p>Iseseisev jutustamine</p>	<p><i>sina ütle edasi.</i></p> <p><i>Helene võttis klotsid, et....(torni ehitada)</i></p> <p><i>Nüüd korda terve lause.</i></p> <p><i>Helene võttis suured klotsid, et (need alla panna).</i></p> <p><i>Helene võttis väikesed klotsid, et (need ülespoole panna)</i></p> <p><i>Helene korjas klotsid kokku, et (uus torn ehitada).</i></p> <p><i>Jutusta see jutt nüüd ka tibule ja lõvile. Jälgi, et kasutad jutus õigeid sõnu. Jälgi ka, et sündmused jutus toimuvad õiges järjekorras. Räägi mida Helene tundis ja miks ta just nii käitus. Abi: Õpetaja suunab lapse tähelepanu, mida peab esile tooma jutu alguses, jutu keskel ja jutu lõpus.</i></p>	<p>lause.</p>	<p>põimlause skeem on lapsele abiks.</p> <p>Eesmärk-põhjus liitlause skeemid on lapsele abiks.</p>
<p>Lõpetamine</p>	<p><i>Millised jutud me piltide järgi jutustame?</i></p> <p><i>Miks peab rääkima põhjalikult?</i></p> <p><i>Miks peab rääkima tegelaste tunnetest ja mõtetest?</i></p>	<p><i>Ilusad põhjalikud jutud. Siis saab paremini aru, mis toimub. Siis teame, miks tegelased just nii käituvad.</i></p>	

Tüdruk ja torn

Oli külm ja tuuline talveõhtu. Helene istus nukralt oma toas. Tüdrukul hakkas igav ja ta otsustas ehitada torni. Ta võttis välja oma uued klotsid ja hakkas ehitama. Helenel olid värvilised ja erineva suurusega klotsid. Nüüd oli Helene rõõmus, sest ehitamine oli tema lemmiktegevus.

Helene ladus suuremad klotsid alla ja pani väiksemad peale. Lõpuks seisis keset tuba päris suur torn.

Helene rõõmustas kõvasti ja hakkas plaksutama. Kuid ta plaksutas nii hoogsalt, et ajas oma torni ümber. Kõik klotsid kukkusid põrandale laiali.

Nüüd oli tüdruk päris õnnetu. Ta seisis toas ja vaatas mahakukkunud klotse.

Lõpuks otsustas Helene uue torni teha. Ta korjas laialikukkunud klotsid kokku ja hakkas ehitama. Tasapisi muutus tema tujugi paremaks.

Pildiseeria

1. pilt: tüdruk istub toas ja laob klotse üksteise peale.
  2. pilt: Helene seisab valmis klotsitorni kõrval
  3. pilt: tüdruk ajab klotsimaja ümberpilt
  4. pilt: tüdruk seisab katkise klotsimaja kõrval õnnetu näoga
  5. pilt. Helene ehitab klotsidest uut torni
-

Analüüs

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Millal hakkas Helene torni ehitama?

Kus Helene ehitas?

Millest Helene torni ehitas?

Mida meeldis Helenele kõige enam teha?

Kuidas latus Helene klotsid?

Miks hakkas Helene plaksutama?

Miks kukkusid klotsid pikali?

Mida hakkas Helene siis tegema?

Milliseks muutus Helene tuju peale ehitamist?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks soovis Helene ehitama hakata?

Miks Helene rõõmustas?

Miks Helene suuremad klotsid alla pani?

Miks klotsid ümber kukusid?

Mida Helene siis tundis?

Kuidas torn jälle terveks sai?

Miks Helene tuju jälle paremaks muutus?

Transkriptsioon

2. tegevus

Poiss ja jänes

1. ühel ilusal suvepäeval oli (...)
2. Tõnu tahtis minna enda uue vibuga rõõmsalt jahti pidama.
3. ta jalutas muudkui (...)
4. järsku nägi ta jänest.
5. ta luuras natukene aega teda.
6. ja kõrg ää:(...) ja järsku hüppas ta välja.
7. ütles, "sina saad minu toiduks nüüd."
8. siis jänes hakkas nutma ja ütles "ära tapa mind ära, saame sõpradeks."
9. Tõnu pani vibu ära ja võttis jänese sülle ja nad olidki sõbrad.

Lausungite arv jutustuses	9
Lausungite keskmine pikkus sõnades	7
Põimlausete arv jutustuses	0
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	1
Rindlausete arv jutustuses	0
Koondlausete arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlausel	4
Ahellausungid	1
Elliptilised lausungid	1
Otsekõne	2

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse ja aja. Kohta ei nimeta. 2 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailset. Ei eristu selgelt tegevus ja lahendus. 2 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Jutt on selgelt lõpetatud, kuid jätab kokku võtmata tegelaste reaktsioonid. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. Esineb mõttelünki, ei too esile tegelaste mõtteid, tundeid, soove (ta jalutas muudkui). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). Mõnel juhul ei ole piltide toeta võimalik aru saada, kellest või millest on jutt. 2 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausete ühendamiseks sidendeid kohati ei kasuta. 2 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (süntaktilisi vigu). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	2	2	2	2	2	2	2

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

Tüdruk ja torn

1. oli külm talvepärv.liht

2. Helene ei tahtnud minna õue, sest tal oli igav ja seal oli külmpõim
3. ja siis otsustas hakata ta klotsidest tegema torni.laiend
4. ja siis hakkas ta (...) oli ta rõõmus ja hakkas õudselt kõvasti järsku plaksutama rõõmust.rind
5. ja siis see lagunes ja siis ta oli kurb.rind
6. aga ta tegi endale ilusama torni, sest tundus e see oli tal parem.põim
7. ja seekord ta ei tahtnud nii järsku plaksutama hakata.laiend

Lausungite arv jutustuses	7
Lausungite keskmine pikkus sõnades	10
Põimlausete arv jutustuses	2
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	2
Rindlausete arv jutustuses	2
Koondlausete arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlausel	1
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailset. Ei eristu selgelt tegevus ja lahendus. 2 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Jutt on selgelt lõpetatud, kuid jätab kokku võtmata tegelaste reaktsioonid. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). Mõnel juhul ei ole piltide toeta võimalik aru saada, kellest või millest on jutt. 2 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausete ühendamiseks kasutab sidendeid enamasti õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (süntaktilisi vigu, sõnajärje vigu (ja siis hakkas ta (...) oli ta rõõmus ja hakkas õudselt kõvasti järsku plaksutama rõõmust)). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	2	2	2	2	3	2

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

2. tegevuse analüüs.

Tegevus oli lapse jaoks huvitav. Laura vastas meelsasti teksti sisu puudutavatele küsimustele ning arutles tegelaste käitumismotiivide ja tegelaste tunnete üle.

Sissejuhatavas osas vastas laps õigesti sisutaastavatele küsimustele teksti kohta sealjuures arutledes tegelaste käitumismotiivide ning emotsioonide üle.

Põhietapis keskenduti tekstimõistmisele ja eesmärki väljendavate põimlausete moodustamisele. Põhietapis ei valmistanud pildiseeria järjestamine kuulnud teksti alusel lapsele mingeid raskusi. Ka teksti sisuanalüüs kuulnud jutustusele toetudes täiskasvanu küsimuste toel oli lapsele jõukohane. Laura arutles sündmuste üle tekstis aktiivselt. Jutustuste kuulamine ja lausete semantiline verifitseerimine oli lapsele jõukohane. Lause järelekordamisega tuli laps toime sõnade materjaliseerimisega lauses. Eesmärki väljendavate põimlausete moodustamine esitatud lauset korrigeerides valmistas lapsele mõningaid raskusi. Laps vajab eesmärk-liitlause skeemi lause esitamisel, ning tähelepanu juhtimist sidendile lauses. Kuid ka sel puhul kasutas Laura mõne lause puhul sidendi *et* asemel väljendit *e*.

Kinnistavas osas oli eesmärki väljendavate põimlausete moodustamine lause lõpetamise teel lapsele jõukohane. Lause kordamisel vajab laps lauseskeemi abi. Ka skeemile toetudes asendas laps mitmel korral sidendi *et* väljendiga *e*. See võis tuleneda lapse pikaajalisest harjumusest spontaanses kõnes sidendi *et* asemel kasutada väljendit *e*. Ühel juhul jättis laps ära lauseliikme. Iseseisval jutustamisel esines lapse juttudes mõttelünki. Tüdruk jättis kohati esile toomata tegelaste mõtteid, tundeid või jättis mainimata tegelase. Edasiste tegevuste planeerimisel tuleb enam tegeleda tegelaste tunnete ja mõtete esiletoomisega, et laps teadvustaks endale tegelaste käitumismotiive. Jutustamisel pidi juhendaja osutama lauseskeemidele, et laps kasutaks jutustamisel sidendit *et*. Sidendit aga, kasutas Laura ka ilma skeemile toetumata. Esines mõningaid probleeme tegevuste järjestamisega. Ilmnesid ka kerged agrammatismid (vale sõnajärg lauses, lauseliikmete ärajätmine).

Last abistas lauseskeemide kasutamine nii lausete järele kordamisel kui iseseisval jutustamisel ning korratavate lausemallide materjaliseerimine. Kuna iseseisvast kõnest need lausemallid puuduvad, tuleb edasistes tegevustes tegeleda eesmärki ja põhjust väljendavate lausete moodustamisega. Raskused tervikliku lause järelekordamisel võivad tuleneda vastavate lausemallide puudumisest spontaansest kõnest ja/või piiratud verbaalse töömälu mahust.

Tegevuse tugevaks küljeks pean suhtlussituatsiooni loomist, lapse iseseisva kõne suurt osakaalu tegevuses ning sobivate abistavate võtete valikut tegevustes.

Töö pildiseeriate järjestamise ja sisu analüüsiga

3. tegevus

Teema: Mees ja hiir. Pildiseeriate järjestamine ja analüüs.

Eesmärk: 1. Laps seostab täiskasvanu küsimuste abilt tegelaste reaktsioonid ja käitumise nende tunnete ja mõtetega

2. Laps jutustab, tuues välja olulise info teemaarenduse seisukohalt (tegelased, aeg, koht, sündmused ning tegelaste motiivid ja meeleolu) kasutades põhjust ja eesmärki väljendavaid põimlauseid.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, lausete skeemid

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	<p>Kordav etapp</p> <p>1. Sisutaastavat ele küsimustele (sh põhjuse ja eesmärgi kohta) vastamine, kasutades sidendeid et, sest lauseskeemidel e toetudes.</p>	<p><i>Täna on meiega tunnis koos kana ja tibu.</i></p> <p><i>Tuletame koos kana ja tibuga meelde eelmisel korral kuulatud "Tüdruk ja klotsid" jutu. Tibu küsib kanalt jutu kohta küsimusi. Aga kanal on jutt juba veidike ära ununenud. Tal on meeles vaid pool jutust. Kana ütleb sulle pool lauset, aga sina lõpeta lause.</i></p> <p><i>Tibu küsib: Miks Helene õue ei läinud? (juhendaja rõhutab küsisõna miks/milleks)</i></p> <p><i>Kana vastab. Helene ei läinud õue sest,... (õues oli külm).</i></p> <p><i>Tibu küsib: Milleks võttis Helene klotsid?</i></p> <p><i>Kana vastab: Helene võttis klotsid, et ... (torni ehitada).</i></p> <p><i>Tibu küsib jälle: Miks hakkas Helene torni ehitama? Kana vastab: Helene hakkas torni ehitama, sest...(tal oli igav).</i></p> <p><i>Tibu küsib: Miks Helene rõõmustas? Kana vastab: Helene rõõmustas, sest... (tallemeeldis ehitada).</i></p> <p><i>Miks Helene pärast kurvaks muutus? Kana</i></p>	<p>Laps lõpetab lause.</p>	<p>Laua eesmärk-liitlause ja põhjus-liitlause skeemid. Juhendaja osutab lauset öeldes sidendile skeemis ning rõhutab lauses sidesõna.</p> <p>Juhendaja kordab terve lapse lause, osutades</p>

	<p>2. Lapse jutustuse kuulamine, lausete lühemaks ja ahellausungite keeleliselt sidusamaks muutmine ning sidendi et/ sest lisamine lausesse lapse jutustusele toetudes lauseskeemi abil</p>	<p>vastab. <i>Helene muutus kurvaks, sest ... (ta lõhkus torni ära).</i></p> <p><i>Miks korjas Helene klotsid kokku?. Kana vastab: Helene korjas klotsid kokku, et ... (ehitada uus torn).</i></p> <p><i>Kuulame koos tibuuga sinu eelmisel korral jutustatud "Tüdruku ja torni" lugu. Siis muudame koos tibuuga sinu lauseid. Tibu tahab sinu lauseid muuta nii, et nendes oleks siduv sõna et või sest. (esialgu kuulatakse lapse eelmisel korral kuulatud jutustus tervikuna).</i></p> <p><i>Kuulame nüüd lauseid ükshaaval (vajadusel lisatakse lausesse õige sidend)</i></p> <p><i>Abi: Juhendaja alustab lauset kasutades sidendit et; sest)</i></p> <p><i>Lapse lause:</i></p> <p><i>6. Helene ei tahtnud minna õue, sest tal oli igav ja seal oli külm. (juhendaja osutab lauseskeemile, sidendile lauseskeemis). See lause meeldib tibuule. Seda ta muuta ei taha.</i></p> <p><i>Kuulame sinu juttu edasi.</i></p> <p><i>2. Ja siis hakkas ta (...) oli ta rõõmus ja hakkas õudselt kõvasti järsku plaksutama rõõmust.</i></p> <p><i>Mõtleme, miks hakkas Helene plaksutama. Helene hakkas plaksutama, sest ... (ta rõõmustas).</i></p> <p><i>3. Ja siis see lagunes ja siis ta oli kurb. Mõtleme, miks oli Helene kurb. Helene oli kurb, sest ... (torn lagunes).</i></p> <p><i>4. Aga ta tegi endale ilusama torni, sest tundus e see oli tal parem. Miks tegi Helene endale uue torni? Helene tegi uue torni, sest... (tahtis paremat)</i></p>	<p><i>Laps lõpetab lause.</i></p>	<p>sidendile skeemis</p> <p>Juhendaja asetab lapsele abiks eesmärk- ja põhjusliitlause skeemid.</p>
--	---	--	-----------------------------------	---

	<p>3. Eelmises tegevuses analüüsitud teksti iseseisev jutustamine</p>	<p><i>Siin on tibu. Jutusta "Tüdruku ja torni" lugu tibule ka (abi: Õpetaja esitab suunavaid küsimusi selle kohta, mida peab esile tooma jutu alguses, jutu keskel ja jutu lõpus. Vajadusel osutab õpetaja sidendile skeemis).</i></p>	<p><i>Laps jutustab.</i></p>	<p>Eesmärk- ja põhjusliitlause skeemid jäävad lapsele abiks.</p>
	<p>Põhietapp</p>	<p><i>Mul on ka täna üks tore pildiseeria kaasas (vt lisa teksti juures „Mees ja hiir“).</i> Juhendaja asetab lauale pildiseeria pildid läbisegi.</p>		
	<p>1. Pildiseeria järjestamine kuuldud teksti alusel</p> <p>2. teksti sisu analüüs lõikude kaupa õpetaja küsimustele toetudes</p>	<p><i>Kana on täna kaasa võtnud uue vahva pildiseeria. Ta loeb sulle pildiseeria kohta jutu. Pane pildid järjekorda nii, et see sobiks kokku kana jutustusega.</i></p> <p><i>Tibule ei jäänud jutust mitte midagi meelde. Kana peab jutu uuesti ette lugema. Aga, et tibule jutt ka meelde jääks, loeb ta iga pildi kohta eraldi. Kõigepealt loeb kana ainult esimese pildi kohta. Aga kuula sina ka hoolega. Pärast lugemist küsib kana sinu käest jutu kohta küsimusi.</i></p> <p><i>Tsirkuses elasid mees ja lõvi. Lõvi esines tsirkuses igal õhtul. Lõvi treeneri nimi oli Kusti. Tsirkuses elas ka hiireke. Ühel õhtul oli Lõvi väga väsinud ega jaksanud etenduses kaasa teha.</i></p>	<p><i>Laps järjestab pildiseeria.</i></p>	

	<p>3. Lausete semantiline verifitseerimine ja korrektse lause moodustamine.</p>	<p><i>Kes on selle jutu tegelased?</i> <i>Kas teame millal tegevus toimub? Ei tea aastaaega, sest tegevus toimub toas.</i> <i>Kus esines lõvi?</i> <i>Millal lõvi esines tsirkuses?</i> <i>Mida ei jaksanud lõvi ühel õhtul teha?</i></p> <p><i>Miks ei jaksanud lõvi esineda?</i> <i>Mis sa arvad, miks oli lõvi väsinud?</i></p> <p><i>Nüüd proovib tibu jutustada kõige esimese pildi kohta. Aga tibu on alles väike ja ta ei saa kõigest veel päris hästi aru. Aita teda. Iga lause järel ütle talle, kas lause on õige. Kui lause on vale, ütled sina terve lause õigesti. Nii jääb tibule ka lause õigesti meelde.</i></p> <p><i><u>Poes</u> elasid mees ja lõvi. Lõvi esines tsirkuses igal <u>öösel</u>. Lõvi treeneri nimi oli <u>Jaak</u>. Tsirkuses elas ka <u>koerake</u>.</i></p> <p><i>Jutusta nüüd sina selle pildi kohta jutuke.</i></p> <p>2. pilt: <i>Vaatame, mis edasi saab.</i> <i>Kusti vihastas. Ta tahtis, et lõvi üles ärkaks. Kusti hakkas lõvi peale karjuma. Ta karjus, aga lõvi ainult haigutas selle peale.</i></p> <p><i>Mida Kusti tundis?</i> <i>Mis sa arvad, miks Kusti vihastas?</i></p>	<p><i>Kusti, lõvi ja hiir</i> <i>Ei tea.</i></p> <p><i>Tsirkuses.</i> <i>Igal õhtul.</i> <i>Esineda.</i></p> <p><i>Ta oli väsinud.</i> <i>Ta oli palju harjutanud.</i></p> <p><i>Laps parandab vajadusel lauseid, ütleb lause õigesti.</i></p> <p><i>Laps jutustab esimese pildi kohta.</i></p> <p><i>Ta vihastas.</i> <i>Sest lõvi ei teinud etenduses kaasa.</i></p>	<p>Juhendaja poolt esitatud jutustus (alla on joonitud sobimatud sõnad)</p> <p>Eesmärki ning põhjust väljendavate põimlausete skeemid on lapsele abiks.</p>
--	---	--	---	---

	<p>5. Lausete semantiline verifitseerimine ja korrektse lause moodustamine.</p>	<p><i>Mida Kusti tegi siis, kui lõvi haigutas?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks Kusti karjus?</i></p> <p><i>Miks Kusti tahtis, et lõvi üles ärkaks?</i></p> <p><i>Mida lõvi tegi?</i></p> <p><i>Tibu jutustab sulle. Kuulame, kas ta sai kõigest õigesti aru.</i></p> <p><i>Iga lause järel ütled sina, kas lause on õige. Kui lause on vale, ütled sina õigesti.</i></p>	<p><i>Karjus.</i></p> <p><i>Sest ta tahtis, et lõvi ärkaks.</i></p> <p><i>Et lõvi esineks rahvale.</i></p> <p><i>Lõvi haigutas.</i></p>	
	<p>6. Jutustamine 2. pildi kohta</p>	<p><i>Kusti <u>rõõmustas</u> ja vehkis piitsaga. Ta tahtis, et lõvi <u>magama jääks</u>. Kusti hakkas lõvi peale <u>sosistama</u>. Ta karjus aga lõvi ainult haigutas selle peale.</i></p> <p><i>Jutusta nüüd sina õigesti!</i></p> <p>3. pilt:</p> <p><i>Vaatame, mis nüüd edasi juhtus.</i></p> <p><i>Õnnetu mees otsustas lõvi magama viia. Ta tõstis lõvi oma õlale ja hakkas minema.</i></p> <p><i>Hiiresel hakkas Kustist kahju. Ta otsustas lõvi asemel ise etenduses osaleda.</i></p> <p><i>Hiiroke ronis lõvi tumbale.</i></p> <p><i>Mida Kusti nüüd tundis?</i></p> <p><i>Mida Kusti tegi?</i></p> <p><i>Kuidas Kusti lõvi minema viis?</i></p> <p><i>Mida hiiroke tegi?</i></p> <p><i>Kuhu hiir ronis?</i></p> <p><i>Miks hiiroke sinna ronis?</i></p>	<p><i>Laps jutustab</i></p> <p><i>Ta oli õnnetu.</i></p> <p><i>Viis lõvi minema.</i></p> <p><i>Tõstis ta õlale.</i></p> <p><i>Ronis.</i></p> <p><i>Sest ta otsustas ise esineda.</i></p>	

	<p>7. Lausete semantiline verifitseerimine ja korrektse lause moodustamine.</p>	<p><i>Tibu loeb sulle pildi kohta jutu. Sina siis paranda, kui ta midagi valesti ütleb.</i></p> <p><i>Õnnetu mees otsustas lõvi <u>tantsima</u> viia. Ta tõstis lõvi oma <u>põlvele</u> ja hakkas minema. Hiirekesel hakkas Kustist kahju. Ta otsustas lõvi asemel ise <u>magama minna</u>. Hiireke ronis <u>tugitoolile</u>.</i></p> <p><i>Jutusta nüüd ise tibule.</i></p>	<p><i>Laps jutustab kolmanda pildi kohta.</i></p>	
<p>8. Jutustamine 3. pildi kohta</p>		<p>4. pilt: Mees tuli tagasi ja nägi üllatudes, et hiireke teeb rahvale etendust. Kusti oli küll üllatunud, aga väga tänulik.</p> <p><i>Mida hiireke tegi?</i></p> <p><i>Kellele hiireke esines?</i></p> <p><i>Mida Kusti nüüd tundis?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks mees üllatunud oli?</i></p>	<p><i>Esines ise.</i></p> <p><i>Inimestele.</i></p> <p><i>On üllatunud, aga tänulik.</i></p> <p><i>Sest mees kartis, et etendus jääb ära.</i></p> <p><i>Aga lõvi asemel esines hoopis hiir.</i></p>	
<p>9. Lausete semantiline verifitseerimine ja korrektse lause moodustamine.</p>		<p><i>Tibu loeb sulle jälle juttu. Tal läheb jutt jälle vahepeal sassi. Sina paranda, kui tal valesti läheb.</i></p> <p><i>Kui Kusti tagasi tuli, siis nägi ta <u>lõvi</u>. Hiireke esines ise <u>lõvile</u>. Kusti oli küll üllatunud, aga väga <u>kurb</u>.</i></p> <p><i>Jutusta neljanda pildi kohta!</i></p>	<p><i>Laps parandab lauseid vajadusel.</i></p>	
<p>10. Jutustamine 4. pildi kohta</p>		<p>5. pilt:</p> <p><i>Igal jutul on ka lõpp. Vaatame, millega</i></p>	<p><i>Laps jutustab neljanda pildi kohta.</i></p>	

	<p>11. Lausete semantiline verifitseerimine ja korrektse lause moodustamine.</p> <p>12. Jutustamine 5. pildi kohta.</p>	<p><i>meie lugu lõppeb?</i></p> <p><i>Kustil oli hea meel, et rahvas ilma etenduseta ei jäänud. Aga hiirel oli hea meel, et sai Kustit aidata.</i></p> <p><i>Millest ei jäänud rahvas ilma?</i></p> <p><i>Mida Kusti lõpuks tundis?</i></p> <p><i>Miks Kusti oli rõõmus?</i></p> <p><i>Mida hiireke tundis?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida nad nüüd edasi teevad?</i></p> <p><i>Tibu loeb sulle jälle juttu. Sina paranda, kui tal valesti läheb.</i></p> <p><i>Kustil oli <u>hea</u> meel, et rahvas etenduseta ei jäänud. Hiireke <u>kurvastas</u>, et sai Kustit aidata.</i></p> <p><i>Jutusta selle pildi kohta ka!</i></p>	<p><i>Etendusest.</i></p> <p><i>Rõõmu ja tänu.</i></p> <p><i>Sest etendus ikkagi toimus ja hiireke aitas teda.</i></p> <p><i>Rõõmu, et aidata sai.</i></p> <p><i>Lähevad magama.</i></p> <p><i>Laps parandab lauseid vajadusel.</i></p> <p><i>Laps jutustab viienda pildi kohta.</i></p>	
	<p>Kinnistav etapp</p> <p>1. Lause semantiline verifitseerimine ja põhjuspõimlause järele kordamine</p> <p>2. Eelnevalt analüüsitud teksti iseseisev jutustamine pildiseeriale toetudes.</p>	<p><i>Kuulame nüüd, kas tibu sai lõpuks asjadest õigesti aru. Kui tibu ütleb valesti, siis paranda teda. Korda ka terve lause uuesti, et tibu meelde jääks.</i></p> <p><i>Lõvi rõõmustas, sest talle meeldis magada (esineda)</i></p> <p><i>Mees hakkas karjuma, sest lõvi esines (magas).</i></p> <p><i>Mees vehkis piitsaga, sest lõvi ei ärganud (õige)</i></p> <p><i>Hiireke ronis tumbale, sest tahtis ise magada (esineda)</i></p> <p><i>Mees rõõmustas, sest hiireke esines publikule (õige)</i></p> <p><i>Siin on meie jutu pildid. Vaata neid pilte ja jutusta tibu nüüd terve jutt õigesti.</i></p>	<p><i>Laps verifitseerib ja kordab terve lause.</i></p> <p><i>Laps jutustab.</i></p>	<p>Eesmärgi ja põhjust väljendavate põimlause ning sidendiga</p>

				aga rindlausete skeemid on lapsele abiks.
Lõpetamine	<i>Mis sa arvad, mis oleks võinud juhtuda, kui hiireke poleks mehele appi tulnud? Kas juttudele võib erinevaid lõppe mõelda? Mille poolest meie loo uus lõpp erineb vanast?</i>	<i>Laps mõtleb loole uue lõpu. Võib. Laps võrdleb juttude erineviad lõppe.</i>		

Mees ja hiir

Tsirkuses elasid mees ja lõvi. Lõvi esines tsirkuses igal õhtul. Lõvi treeneri nimi oli Kusti.

Tsirkuses elas ka hiireke. Ühel õhtul oli Lõvi väga väsinud ega jaksanud etenduses kaasa teha.

Kusti vihastas. Ta tahtis, et lõvi üles ärkaks. Kusti hakkas lõvi peale karjuma. Ta karjus aga lõvi ainult haigutas selle peale.

Õnnetu mees otsustas lõvi magama viia. Ta tõstis lõvi oma õlale ja hakkas minema.

Hiirekesel hakkas Kustist kahju. Ta otsustas lõvi asemel ise etenduses osaleda. Hiireke ronis lõvi kohale.

Mees tuli tagasi ja nägi üllatudes, et hiireke teeb rahvale etendust. Kusti oli küll üllatunud aga väga tänulik.

Tal oli hea meel, et rahvas ilma etenduseta ei jäänud. Aga hiirel oli hea meel, et sai Kustit aidata.

Pildiseeria:

Pilt 1: mees seisab üllatunud näoga magava lõvi kõrval, poodiumi tagant piilub hiir.

Pilt 2: mees karjub haigutava lõvi peale ja hiireke vaatab pealt.

Pilt3: õnnetu näoga mees jalutab lõvi õlal lavalt minema ja hiireke ronib poodiumile.

Pilt 4: mees seisab üllatunud näoga poodiumi kõrval, kus rõõmus hiir trikke teeb.

Pilt 5: mees naerab laia suuga ning rõõmus hiireke ronib tema käe peal.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Kus toimub tegevus?

Kes olid selle jutu tegelased?

Mida tegi lõvi tsirkuses?

Kes oli lõvi treener?
Kes käis etendust iga päev vaatamas?
Milline oli lõvi ühel õhtul?
Mida lõvi tegi?
Miks lõvi haigutas?
Mida hakkas Kusti tegema?
Miks Kusti karjus?
Mida otsustas hiireke teha?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Mks oli lõvi tsirkuses?
Miks oli Kusti kurva näoga?
Miks vinnas Kusti lõvi oma õlale?
Miks pidi mees lõvi lavalt minema viima?
Miks käis hiireke etendust vaatamas?
Miks hiireke ise etendust tegi?
Miks oli Kusti seejärel üllatunud näoga?
Miks oli mees hiirele väga tänulik?
Miks olid mõlemad lõpuks rõõmsad?

Transkriptsioon

3. tegevus

Mees ja hiir

1. tsirkuses elasid lõvi, hiir ja Kusti.
2. lõvi pidi igal õhtul esinema publikule.
3. ja tema kord hakkas olema, aga (...)
4. ühel õhtul oli lõvi väga väsinud ja Kusti hakkas tema peale karjuma, sellepärast et lõvi jäi magama.
5. õnnetu mees tõstis lõvi enda õlale ja siis viis ta magama.
6. ja ss: hüppas hiir lõvi asemele ja (...), sest ta tahtis Kustit aidata.
7. ja Kusti tuli tagasi ja siis ta nägi, e hiir teeb publikule etendust.
8. tal oli hea meel, et seal (...) Kusti (...) rahvas nägi tsirkust.
9. ja hiirel oli ka hea meel, et sai Kustit aidata.

Lausungite arv jutustuses	9
Lausungite keskmine pikkus sõnades	9
Põimlausetete arv jutustuses	4

Laiendatud lihtlausetes arv	1
Rindlausetes arv	1
Koondlausetes arv	1
Vähelaiendatud lihtlauseid	0
Ahellausungid	1
Elliptilised lausungid	1
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3punkti.

Konflikt ja lahendus. Toob välja algatava sündmuse ja lahenduse. Eristuvad ka tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Jutt on selgelt lõpetatud, võtab ka kokku tegelaste reaktsioonid. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). Mõnel juhul ei ole piltide toeta võimalik aru saada, kellest või millest on jutt. 2 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausetes ühendamiseks sidendeid kohati ei kasuta. 2 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (süntaktilisi vigu; vead grammatiliste vormide valikul (ja tema kord hakkas olema, aga). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	2	2	2	2

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

3. tegevuse analüüs

Tegevuse käigus oli laps aktiivne esitades täpsustavaid küsimusi teksti osade ning seal räägitava kohta.

Sissejuhatavas osas toimus eelmises tunnis käsitletud teksti sisu taastamine ning põhjusliitlause ning eesmärk-liitlause moodustamine suunavate küsimuste toel lause skeemile toetudes.

Ülesandes vajab laps juhendaja abi, mis seisnes tähelepanu juhtimises sidendile lauseskeemis. Lisaks pidi laps kuulama lindistusel enda jutustust. Koos juhendajaga leiti laused, mida sai keeleliselt sidusamaks muuta sidendi *et/ sest* lisamise abil. Täiskasvanu juhendamisel tuli laps ülesandega toime. Lausete moodustamisel vajab laps abi. Juhendaja osutas abistava võttena sidendile skeemis ning alustas lauset kasutades sidendit *et* või *sest*.

Põhietapis keskenduti iseseisvale jutustamisele. Iseseisval jutustamisel vajab laps eesmärki väljendavate põimlausete moodustamisel lauseskeemide abi, kus juhendaja osutas sidendile skeemis. Lausete semantiline verifitseerimine ning korrigeerimine tekstile ja pildiseeriale toetudes, oli lapsele jõukohane. Teksti kohta küsimustele vastamine ei valmistanud lapsele mingeid raskusi. Jutustades esines mõningaid mõttelünki. Laps vajab suunavaid repliike või küsimusi tegelaste käitumismotiivide esile toomisega. Edaspidistes tegevustes tuleb tegeleda tegelaste tunnete ja mõtete esiletoomisega, et laps teadvustaks ja märgiks jutustades ära tegelaste käitumismotiivid.

Raskusi valmistas tervikliku lause kordamine lapse poolt. Lauseskeemi abil oli ülesanne lapsele jõukohane. Raskused antud ülesandes võivad tuleneda vastavate lausemallide puudumisest spontaanselt kõnest ja/või piiratud verbaalse töömälu mahust. Last võiks aidata, kui korratavad lausemallid oleksid veelgi lühemad.

Kinnistavas osas verifitseeris laps semantiliselt teksti kohta käivaid lauseid, toetudes eelnevalt tunnis käsitletud tekstile. Kuna laps lahendas ülesande raskusteta, võib järeldada, et ta oli tekstist sisuliselt aru saanud. Jutustamisel ei vajanud laps põhjust väljendavate põimlausete moodustamisel ega sidendiga *aga* rindlausete moodustamisel, lauseskeemide abi. Eesmärki väljendavate põimlausete moodustamisel vajab laps siiski abi, mil juhendaja osutas sidendile lauseskeemis. Kinnistavas osas oleks võinud lasta lapsel eesmärki väljendavaid lauseid moodustada ka enda kogemustele toetudes. Abistava võttena oleks võinud kasutada milleks küsimusi või võimalust, et juhendaja alustab lauset kasutades sidendit *et* ning laps lõpetab lause.

Tekst oli lapse jaoks mõistetav, pildiseeria järjestas laps raskusteta.

Tegevuse tugevaks küljeks pean suhtlussituatsiooni loomist, lapse iseseisva kõne suurt hulka tegevuses. Enam oleks võinud olla tegevustes lause lõpetamise ülesandeid või küsimustele vastamist, kus laps spontaanselt kõne käigus oleks kasutanud õpitud lausemalle. Töövõttena võiks kasutada ka lause kasvatamist eesmärk põimlause moodustamisel.

Töö pildiseeriate järjestamise ja sisu analüüsiga

4. tegevus

Teema: Mees ja hiir. Pildiseeriate järjestamine ja analüüs.

Eesmärk: Laps jutustab, tuues esile tegelaste meeoleolu, mõtted, tegevusmotiivid.

Laps mõistab, et tegelased võivad mõelda ja käituda erinevalt.

Laps moodustab lauseskeemide toel eesmärk-, põhjuspõimlause kasutades sidendit et, sest.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, nukumaja, korv, mänguloomad.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	<p>Kordav etapp</p> <p>1. Sisutaastavatel e küsimustele vastamine</p> <p>2. Tekstis esinenud sõnade tähenduste täpsustamine täiskasvanu verbaalsele sõnaseletusele, piltidele ja küsimustele toetudes.</p>	<p><i>Eelmisel korral jutustas kana meile vahva jutu. Täna tulevad kana ja tibu koos meiega tundi. Tibule ei tahtnud eelmisel korral jutt sugugi meelde jääda. Täna aga tahab kana teada, kas sulle jäi jutt meelde. Kas sa mäletad ikka, kes olid jutu tegelased, kus tegevus toimus, mis meie juhtus ning millega lugu lõppes. Ta küsib sinu käest jutu kohta küsimusi.</i></p> <p><i>Kellest me eelmisel korral jutustasime? Mis tegelased jutus olid?</i></p> <p><i>Kus tegevus toimus?</i></p> <p><i>Mida mees lõvilt ootas?</i></p> <p><i>Mida lõvi tegi?</i></p> <p><i>Milleks mees karjuma hakkas?</i></p> <p><i>Mida mees siis lõviga tegi?</i></p> <p><i>Kes olukorra päästis?</i></p> <p><i>Kuidas hiireke olukorra päästis?</i></p> <p><i>Nüüd on Lõvi mängult sinu õpetaja. Ta seletab sulle mida mõned sõnad tähendavad. Tekstis öeldi, et Lõvil oli oma tumba. Lõvi tahab sulle rääkida mis on tumba. Tumba on nagu tool, aga tal pole seljatuge. Lõvi esines enda tumbal. Näita mulle pildil, kus on tumba. Kus sa veel oled näinud tumbat?</i></p> <p><i>Lõvi seletab sulle veel. Mees vinnas lõvi oma õlale. See tähendab, et ta tõstis raske lõvi enda õlale. Me vinname asju, mis on</i></p>	<p><i>Mees, lõvi ja hiir.</i></p> <p><i>Tsirkuses.</i></p> <p><i>Et lõvi esineks.</i></p> <p><i>Magas.</i></p> <p><i>Et lõvi ärkaks.</i></p> <p><i>Viis lõvi magama</i></p> <p><i>Hiireke.</i></p> <p><i>Ta esines lõvi asemel.</i></p>	

	<p><i>rasked, mida on raske tõsta. Näita pilti, kus mees on lõvi enda õlale vinnanud. Mina olen endale raske liivakoti õlale vinnanud. Kas sina oled endale midagi selga või õlale vinnanud?</i></p> <p><i>Mees oli üllatunud ja imestunud, kui ta hiirekest nägi. Me oleme imestunud ja üllatunud, kui miski on ootamatu. Näiteks olin imestunud, kui sina üks päev ootamatult tantsima hakkasid.</i></p> <p><i>Näita pilti, kus mees on imestunud.</i></p> <p><i>Kas sina oled olnud vahel imestunud? Millal?</i></p> <p><i>Miks mees oli imestunud?</i></p> <p><i>See tähendab, et ta ei osanud hiirekest oodata. Ta ei uskunud, et keegi võiks seal tumbal olla. Nii ta üllatuski, kui hiirekest nägi.</i></p> <p><i>Lõvi esines õhtuti tsirkuses. Ühel õhtul pidi hiir esinema. Näita pilti, kus hiir esineb.</i></p> <p><i>Kas sina oled esinenud?</i></p> <p><i>Kuidas sina esinesid?</i></p> <p><i>Kuidas hiir esines?</i></p> <p><i>Rahvas ootas kannatamatult. Inimesed aina ootasid, aga etendust ei alanud. Nad ootasid juba nii kaua, et muutusid kannatamatuks. Mina muutun ka vahel kannatamatuks. Näiteks kui seisan poes pikas järjekorras ja pean kaua ootama.</i></p> <p><i>Kas sina oled vahel kannatamatu?</i></p> <p><i>Millal sa oled kannatamatu?</i></p>	<p><i>Raske koolikoti.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Kui vahel võõrad kassid tупpa tulevad.</i></p> <p><i>Ta oli imestunud, sest tumba polnudki tühi. Seal tantsis hoopis hiireke.</i></p> <p><i>Olen.</i></p> <p><i>Tantsisin ja lugesin luuletusi.</i></p> <p><i>Tantsis ja hüppas.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Kui peab ootama kaua, enne kui süüa</i></p>	<p><i>Laua eesmärk- ja põhjusliitlause skeemid.</i></p>
--	---	---	---

	<p>Põhietapp</p> <p>1. Lapse jutu kuulamine ja pikemate lausete lühemaks muutmine ning ahellausungite korrigeerimine kasutades sidendit <i>et, sest</i> lauseskeemide toel.</p> <p>2. pildiseeria</p>	<p><i>Kes meie jutus olid kannatamatud?</i></p> <p><i>Miks nemad kannatamatuks muutusid?</i></p> <p><i>Tibu ja kana kuulavad sinu eelmisel korral jutusatud lugu "Mees ja hiir".</i></p> <p><i>Muudame koos kanaga sinu lauseid. Tema ütleb sulle pool lauset aga sina lõpeta lause tema eest.</i></p> <p><i>(esialgu kuulatakse jutustust tervikuna, seejärel lausekaupa, lauseid parandatakse ja muudetakse). Siis korda koos kanaga tehtud lause üle.</i></p> <p><i>1. Ühel õhtul oli lõvi väga väsinud ja Kusti hakkas tema peale karjuma, sellepärast et lõvi jäi magama.</i></p> <p><i>Kana aitab sul lause lühemaks teha. Ühel õhtul ....- lõpeta sina! (oli lõvi väga väsinud) Kusti hakkas karjuma, miks? ... (sest lõvi jäi magama)</i></p> <p><i>7. ja ss: hüppas hiir lõvi asemele ja (...), sest ta tahtis Kustit aidata.</i></p> <p><i>Kana aitab teha ilusa lause: Hiir hüppas lõvi asemele,..miks? ....(sest tahtis meest aidata).</i></p> <p><i>3. ja Kusti tuli tagasi ja siis ta nägi, e hiir teeb publikule etendust.</i></p> <p><i>Kana aitab sind. Kusti ...(tuli tagasi). Mida Kusti nägi? Ta nägi, ...(et hiir esineb publikule)</i></p> <p><i>4) tal oli hea meel, et seal (...) Kusti (...) rahvas nägi tsirkust.</i></p> <p><i>Kustil oli hea meel, ...miks? (sest rahvas nägi tsirkust)</i></p> <p><i>5. ja hiirel oli ka hea meel, et sai Kustit aidata.</i></p> <p><i>Kana aitab sind: Hiirel oli ka hea meel, ...miks? ...(sest ta sai Kustit aidata).</i></p> <p><i>Sinu juttu me juba kuulasime koos</i></p>	<p><i>saab.</i></p> <p><i>Inimesed.</i></p> <p><i>Nad ootasid kaua etendust.</i></p> <p><i>Laps kuulab ja korrigeerib enda lauseid, kasutades sidendit et, sest.</i></p> <p><i>Laps kordab terviklause.</i></p>	<p><i>laps kordab eesmärki-, või põhjust väljendavad põimlaused üle, juhendaja osutab sidendile skeemis.</i></p>
--	--	---	---	--

	järjestamine	<i>loomadega. Aseta jutu kohta pildid ka õigesse järjekorda.</i>		
	3. Pildi sobitamine jutustusega	<p>(vt lisa teksti juures „Mees ja hiir“).</p> <p><i>Kana ja tibu kuulavad enne sinu juttu hoolega. Kuulame, kas tibu nüüd sai aru, mis tsirkuses juhtus. Kuula hoolega, kas tibu räägib sulle kõikide piltide kohta. Näita pilti, mille kohta tibu jutustab.</i></p> <p>Kusti hakkas lõvi peale kõva häälega karjuma. Ta karjus järjest kõvemini, et lõvi ometi ärkaks. Lõvi ei ärrganud ikkagi</p> <p>Õnnetu mees otsustas lõvi oma puuri magama viia. Mees oli nii õnnetu näoga, et hiirekesel hakkas temast kahju. Hiireke mõtles, et aitab meest. Ta otsustas, et esineb lõvi asemel ise rahvale.</p> <p>Mees tuli tagasi ja jäi üllatunult seisma. Ta vaatas tumbale ja nägi hiirt. Hiireke tantsis, keerutas ja laulis rõõmsalt. Rahvas plaksutas talle.</p> <p><i>Kas kana jutustas kõikide piltide kohta?</i></p> <p><i>Milliste piltide kohta kana ei jutustanud?</i></p> <p><i>Kas me saime teada, kuidas Kusti ja hiire lugu lõppes?</i></p> <p><i>Tõesti, me ei saanudki teada, mis jutu tegelastest lõpuks sai ja mida nad edasi tegid.</i></p> <p><i>Kas kana jutustas meile tegelaste tunnete ja mõtete kohta?</i></p>	<p><i>Laps osutab pildile, mille kohta käib jutt.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Esimese ja viimase pildi kohta.</i></p> <p><i>Ei saanud.</i></p> <p><i>Jah.</i></p>	
	3. Pildiseeria piltide vaatamine,	<p><i>Tibul läks jutustamine sassi. Ta jättis paljud olulised asjad rääkimata. Kana jutustab tibile kogu loo uuesti. Aga ta jutustab iga pildi kohta eraldi. Kuula sinagi hoolega. Peale jutustamist, küsib kana jutu kohta küsimusi.</i></p> <p>1. pilt: <i>See on meie jutu algus.</i></p>	<p><i>Laps vastab küsimustele kuuldud tekstile ja pildiseeriale</i></p>	

<p>pildi kohta käiva jutu kuulamine ja analüüs (tegelaste käitumismotiiv id, tunded ja mõtted) lõikude kaupa õpetaja küsimustele toetudes</p>	<p>Tsirkuses elasid mees ja lõvi. Lõvi esines tsirkuses igal õhtul. Ta ronis punase ja sinise mustriga tumbale ning tantsis inimestele. Lõvile meeldis inimestele esineda. Lõvi treeneri nimi oli Kusti. Kusti võttis esinemisele kaasa piitsa. Ta vehkis piitsaga, et lõvi paremini tema sõna kuulaks. Tsirkuses elas ka hiireke.</p> <p><i>Mida lõvi tegi tsirkuses igal õhtul?</i> <i>Mida lõvile meeldis teha?</i> <i>Kuidas lõvi inimestele esines?</i> <i>Mis sa arvad, miks inimesed tsirkuses käisid?</i> <i>Mida nad siis tunda võisid, kui esinemist vaatasid?</i> <i>Kas nad kadedust ka võisid tunda?</i> <i>Miks nad kadedad võisid olla?</i> <i>Aga mida nad mõelda võisid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks meeldis lõvile esineda?</i> <i>Vaata pildil lõvi nägu.</i> <i>Missugune on lõvi nägu?</i> <i>Mis sa arvad, mida ta mõelda võis, kui tumbal kükitas?</i> <i>Aga mida ta tunda võis?</i></p> <p><i>Missugune on mehe nägu?</i> <i>Miks mees vihane on?</i> <i>Mida mees veel tunda võis?</i> <i>Mida mees siis mõelda võis?</i></p> <p>2. pilt: <i>Vaatame nüüd, mis edasi juhtus. Vaata</i></p>	<p><i>toetudes.</i></p> <p><i>Esines.</i> <i>Esineda.</i> <i>Ta tantsis.</i> <i>Et lõvi esinemist näha.</i> <i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Jah.</i> <i>Sest nemad ei oska nii ilusti tantsida.</i> <i>Et küll on vahva lõvi.</i> <i>Sest inimesed plaksutasid talle.</i> <i>Unine.</i> <i>Et saaks juba magama.</i> <i>Mitte midagi, ainult magada tahtis.</i> <i>Vihane.</i> <i>Sest lõvi magab.</i> <i>Kurbust.</i> <i>Et, miks see lõvi nii unine on.</i></p>	
---	---	---	--

hoolsalt seda pilti! Kuula juttu pildi kohta.
Ühel õhtul oli Lõvi väga väsinud ega jaksanud etenduses kaasa teha. Lõvi silmad vajusid kinni, ta haigutas ning jäi magama. Kusti vihastas. Ta tahtis, et lõvi üles ärkaks. Ka rahvas ootas saalis kannatamatult, et etendus pihta hakkaks. Nad tahtsid näha, kuidas lõvi trikke teeb. Kusti hakkas lõvi peale kõva häälega karjuma. Ta karjus järjest kõvemini, et lõvi ometi ärkaks. Kusti vehkis ka piitsaga, aga ka see ei aidanud. Lõvi ei ärganud ikkagi.

Mida lõvi nüüd teeb?

Mida lõvi siis mõelda võis?

Missugune on lõvi nägu?

Mis sa arvad, miks lõvi unine on?

Mis sa arvad, miks oli lõvi öösel üleval?

Miks ta veel võis unine olla?

Millise näoga Kusti on?

Mida Kusti tundis?

Mida ta mõtles?

Mida rahvas saalis tegi?

Mida rahvas saalis võis mõelda?

Mida inimesed saalis võisid tunda?

Mida Kusti tegi selleks, et lõvi ärkaks?

3. pilt: *Tibu jutustab sulle kolmanda pildi kohta.*

Laps kuulab.

Haigutab.

Et ta tahab

magama minna.

Unine.

Sest ta oli öösel üleval.

Sest ta harjutas esinemiseks.

Tegi palju tööd, esines palju

Vihase.

Viha.

Et miks lõvi magab.

Ootas.

Miks keegi juba esinema ei hakka.

Olid kannatamatud.

Karjus ja vehkis piitsaga.

Õnnetu mees otsustas lõvi oma puuri magama viia. Lõvi oli raske, aga mees vinnas lõvi oma õlale ja hakkas minema. Lõvi ei ärganud isegi selle peale üles, nii sügav oli tema uni. Mees oli nii õnnetu näoga, et hiirekesel hakkas temast kahju. Hiireke mõtles, et aitab meest. Ta otsustas, et esineb lõvi asemel ise rahvale. Kuid lõvi tumba oli päris kõrge. Hiireke pidi hoogu võtma, et tumbale hüpata. Lõpuks see tal õnnestus ja hiireke saigi esinema hakata.

Mida Kusti nüüd teeb?

Lõvi oli väga raske raske. Kuidas mees sai lõvi oma õlale? Mida ta tegi?

Missuguse näoga on lõvi?

Kuidas Kusti lõvi tassib?

Kas lõvi ärkas?

Miks lõvi üles ei ärganud?

Mis sa arvad, mida lõvi edasi teeb?

Missugune on Kusti nägu nüüd?

Mida Kusti tundis?

Mida Kusti mõelda võis?

Mida hiireke tundis?

Miks hiireke kurbust tundis?

Mida hiireke mõelda võis?

Kuidas hiireke meest aitas?

Kuhu hiireke esinema läks?

Kuidas hiireke tumbale sai?

Vii lõvi minema.

Vinnas lõvi õlale.

Unise.

Õlal.

Ei.

Tal oli liiga suur uni.

Magab.

Õnnetu.

Kurbust.

Et nüüd jääb etendus ära.

Ka kurbust.

Tal hakkas mehest kahju.

Et ta võiks ise esineda.

Esines lõvi asemel ise.

Lõvi tumbale.

Võttis hoogu ja

Mis sa arvad, mida hiireke tundis, kui ta tumbal seisis ja rahvas teda vaatas? Mida ta veel tunda võis?

4. pilt: Vaatame nüüd neljandat pilti. Mees tuli tagasi ja jäi üllatunudult seisma. Ta vaatas tumbale ja nägi hiirt. Kusti nägi, et hiireke teeb rahvale etendust. Hiireke tantsis, keerutas ja laulis rõõmsalt. Rahvas plaksutas talle.

Mida Kusti teeb?

Mida Kusti nägi?

Kus oli hiireke?

Missugune on Kusti nägu nüüd?

Mida Kusti mõtles?

Mida kusti tundis?

Miks ta oli üllatunud?

Kuidas hiir rahvale esines?

Mida hiireke tundis, kui ta esines?

Aga mida ta mõelda võis, kui ta esines?

Mida inimesed saalis tegid?

Mis sa arvad, miks inimesed saalis plaksutasid?

5. pilt:

hüppas.

Tundis uhkust enda üle.

Hirmu, sest kõik vaatasid teda.

Vaatab hiirt.

Kusti nägi, et hiir esines rahvale.

Tumbal.

Rõõmus.

Kusti mõtles, et etendus läks ikkagi korda. Ta oli üllatunud sest, ta ei osanud hiirekest oodata. Ta arvas, et etendus jääbki ära.

Ta tantsis ja laulis.

Rõõmu.

Ta mõtles, et küll on tore esineda.

Plaksutasid hiirele.

Sest neile meeldis hiire esinemine.

<p>3. Kahest lausest ühe põhjus-põimlause moodustamine analoogia alusel</p>	<p><i>Vaatame, mis siis juhtus.</i></p> <p>Kusti oli küll üllatunud, aga väga tänulik. Tal oli hea meel, et rahvas ilma etenduseta ei jäänud. Ka hiirel oli hea meel, et sai Kustit aidata. Mees võttis hiirekese oma peo peale. Mõlemal oli naeratus näol.</p> <p><i>Mida Kusti tundis?</i></p> <p><i>Miks oli Kusti tänulik?</i></p> <p><i>Mida hiireke tundis?</i></p> <p><i>Miks oli hiirel hea meel?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks võttis mees hiirekese oma peo peale?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida hiireke nüüd mõtleb?</i></p> <p><i>Aga mida mees mõelda võib?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida nad nüüd edasi teevad?</i></p> <p><i>Tibu ütleb sulle lauseid jutu kohta. Aga ta on alles väike ja teeb lühikesi lauseid. Aita tibil laused pikemaks teha. Tibu ütleb sulle kaks lühikest lauset, aga sina tee laused pikemaks.</i></p> <p><i>Abi: juhendaja alustab lauset kasutades sidendit sest; juhendaja osutab sidendile skeemis.</i></p> <p><i>Teen esimese sinu eest ise ära.</i></p> <p><i>Kusti oli vihane. Lõvi magas (Kusti oli vihane, sest lõvi magas.</i></p> <p><i>Hiir aitas Kustit. Tal oli mehest kahju (Hiir aitas Kustit, sest tal oli mehest kahju).</i></p> <p><i>Kusti oli üllatunud. Ta nägi hiirt (Kusti oli üllatunud, sest nägi hiirt)</i></p>	<p><i>Üllatust. Aga ta oli ka tänulik.</i></p> <p><i>Sest hiireke esines ise lõvi asemel. Ja siis ei jäänudki etendus ära.</i></p> <p><i>Hiireke tundis rõõmu.</i></p> <p><i>Sest ta sai meest aidata.</i></p> <p><i>Et teda tänada.</i></p> <p><i>Et ta tahaks veel esineda.</i></p> <p><i>Lähevad magama.</i></p> <p><i>Et laseb hiirel vahel jälle esineda.</i></p> <p><i>Laps moodustab kahest lühikesest lausest põhjust väljendava põimlause.</i></p>	<p><i>Laual põhjust väljendava põimlasuse skeem sidendiga sest.</i></p>
---	--	--	---

		<i>Hiireke rõõmustas. Talle meeldis esineda (Hiireke rõõmustas, sest talle meeldis esineda).</i>		
<p>Kinnistav etapp</p> <p>1. Lausete semantiline verifitseerimine ja korrigeerimine: laps kasutab tunnis käsitletud sõnu ja kordab laiendatud lihtlauset</p>	<p><i>Tibule tulid veel mõned loomad appi (juhendaja annab lapsele erinevaid mänguloomi). Loomad ütlevad sulle lauseid. Need, kes ütlevad lause õigesti, saavad tibule külla minna. Aga kes ütlevad valesti, peavad korvi magama minema. Ütle ka terve lause ise õigesti.</i></p> <p><i>Lõvile meeldis hommikuti tänaval esineda (õhtuti)</i></p> <p><i>Lõvi esines õhtuti tsirkuses toolil (tumbal)</i></p> <p><i>Ühel õhtul oli Lõvi esinemiseks liiga väsinud (õige).</i></p> <p><i>Kusti oli lõvi käitumise pärast üllatunud (vihane)</i></p> <p><i>Rahvas ootas etenduse algust kannatlikult (kannatamatult).</i></p> <p><i>Õnnetu mees otsustas lõvi oma puuri magama viia (õige)</i></p> <p><i>Mees virutas raske lõvi oma õlale (vinnas).</i></p> <p><i>Hiirekesel ei hakanud õnnetust mehest kahju (hakkas).</i></p> <p><i>Hiirekest nähes jäi mees üllatunult seisma (õige).</i></p> <p><i>Kusti oli hiirt nähes kannatamatu (üllatunud).</i></p> <p><i>Jutusta tibule nüüd kogu lugu uuesti. Räägi kindlasti ka sellest, mida tegelased mõtlesid ja tundsid. Siis saab tibu paremini aru, miks Kusti ja hiireke midagi teevad.</i></p>	<p>Laps parandab lause vajadusel ja kordab terve lause.</p>	<p>Laul on mänguloomad, nukumaja ja korv.</p> <p>Laul on lauseskeemid sidenditega et, sest.</p>	
5. Eelnevalt analüüsitud				

teksti iseseisev jutustamine	<i>(abi: suunavad küsimused tegevuskoha, aja, tegelaste tunnete ja käitumismotiivide kohta, juhendaja alustab põimlauset kasutades sidendit et/ sest).</i>		
Lõpetamine 1. Jutu kuulamine. 2. Küsimustele vastamine teksti kohta	<i>Kuula, lõvi räägib sulle ühe loo. Poes elasid hiir ja kass. Igal õhtul hakkas kass hiirt taga ajama. Ühel õhtul oli hiir haige ega jaksanud põgeneda. Kass saigi hiire kätte. Kas see oli huvitav jutt? Miks see jutt oli igav? Millest lõvi üldse ei rääkinud? (abi: Kas lõvi rääkis sulle ka tegelaste tunnetest ja mõtetest?) Kas me saime teada, miks kass hiirt taga ajas? Kas see oli kurb või lõbus jutt? Kuidas võiks see jutt teisiti lõppeda, et see nii kurb ei oleks?</i>	<i>Ei. Ta ei rääkinud tegelaste tunnetest ega mõtetest. Ei. Kurb. Perenaine annab kassile kala süüa ja kass ei tahagi hiirt.</i>	

Mees ja hiir

Tsirkuses elasid mees ja lõvi. Lõvi esines tsirkuses igal õhtul. Ta ronis tumbale ning tantsis inimestele. Lõvile meeldis inimestele esineda. Lõvi treeneri nimi oli Kusti. Kusti võttis esinemisele kaasa piitsa. Ta vehkis piitsaga et lõvi paremini tema sõna kuulaks. Tsirkuses elas ka hiireke.

Ühel õhtul oli Lõvi väga väsinud ega jaksanud etenduses kaasa teha. Lõvi silmad vajusid kinni, ta haigutas ning jäi magama. Kusti vihastas. Ta tahtis, et lõvi üles ärkaks. Ka rahvas ootas saalis kannatamatult, et etendus pihta hakkaks. Nad tahtsid näha, kuidas lõvi esineb. Kusti hakkas lõvi peale kõva häälega karjuma. Ta karjus järjest kõvemini, et lõvi ometi ärkaks. Kusti vehkis ka piitsaga, aga ka see ei aidanud. Lõvi ei ärganud ikkagi

Õnnetu mees otsustas lõvi oma puuri magama viia. Lõvi oli raske, aga mees vinnas lõvi oma õlale ja hakkas minema. Lõvi ei ärganud isegi selle peale üles, nii sügav oli tema uni. Mees oli nii õnnetu näoga, et hiirekesel hakkas temast kahju. Hiireke mõtles, et aitab meest. Ta otsustas, et esineb lõvi asemel ise rahvale. Kuid lõvi tumba oli päris kõrge. Hiireke pidi hoogu võtma, et tumbale hüpata. Lõpuks see tal õnnestus ja hiireke saigi esinema hakata.

Mees tuli tagasi ja jäi üllatunult seisma. Ta vaatas tumbale ja nägi hiirt. Kusti nägi, et hiireke teeb rahvale etendust. Hiireke tantsis, keerutas ja laulis rõõmsalt. Rahvas plaksutas talle.

Kusti oli küll üllatunud, aga väga tänulik. Tal oli hea meel, et rahvas ilma etenduseta ei jäänud. Ka hiirel oli hea meel, et sai Kustit aidata. Mees võttis hiirekese oma peo peale. Mõlemal oli naeratus näol.

Pildiseeria:

Pilt 1: mees seisab üllatunud näoga magava lõvi kõrval, poodiumi tagant piilub hiir.

Pilt 2: mees karjub haigutava lõvi peale ja hiireke vaatab pealt.

Pilt 3: õnnetu näoga mees jalutab lõvi õlal lavalt minema ja hiireke ronib poodiumile.

Pilt 4: mees seisab üllatunud näoga poodiumi kõrval, kus rõõmus hiir trikke teeb.

Pilt 5: mees naerab laia suuga ning rõõmus hiireke ronib tema kae peal.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Kus toimub tegevus?

Kes olid selle jutu tegelased?

Mida tegi lõvi tsirkuses?

Kes oli lõvi treener?

Kes käis etendust iga päev vaatamas?

Milline oli lõvi ühel õhtul?

Mida lõvi tegi?

Miks lõvi haigutas?

Mida hakkas Kusti tegema?

Miks Kusti karjus?

Mida otsustas hiireke teha?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks oli lõvi tsirkuses?

Miks oli Kusti kurva näoga?

Miks vinnas Kusti lõvi oma õlale?

Miks pidi mees lõvi lavalt minema viima?

Miks käis hiireke etendust vaatamas?

Miks hiireke ise etendust tegi?

Miks oli Kusti seejärel üllatunud näoga?

Miks oli mees hiirele väga tänulik?

Miks olid mõlemad lõpuks rõõmsad?

4. tegevus

Mees ja hiir

1. tsirkuses elasid Kusti, lõvi ja hiireke. koond
2. ühel õhtul oli lõvi väga väsinud ja (...).ellipt
3. Kusti imestas sellepeale. liht
4. ta karjus lõvi peale ja vehkis piitsaga aga lõvi ainult haigutas selle peale.rind
5. Kusti oli (...) ellipt
6. vaene mees viis lõvi puuri magama ja hiir nägi seda kõike pealt. rind
7. siis võt (...) hiir võttis hoogu ja hüppas. rind
8. tal oli hea meel, et sai sinna tumbale.põim
9. mees tuli õnnetult tagasi.liht
10. ta imestus, et hiir seal oli.põim
11. ja siis hiirel oli ka hea meel, et (...)ellipt
12. ja siis nad koos esinesidki.liht

Lausungite arv jutustuses	12
Lausungite keskmine pikkus sõnades	7
Põimlausetes arv jutustuses	2
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	0
Rindlausete arv jutustuses	3
Koondlausete arv jutustustes	1
Vähelaiendatud lihtlausel	3
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	3
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailselt. Ei eristu selgelt tegevus ja lahendus. 2 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Viitab tulemusele, mis on pildil näha (*ja nii nad koos esinesidki*), kuid puudub jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunust. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. Esineb mõttelünki (Kusti imestas sellepeale).2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltde toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalause ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (süntaktilisi vigu; vead grammatiliste vormide valikul (ta imestus, et hiir seal oli). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	2	2	2	3	3	2

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

4. tegevuse analüüs

Tunnis keskenduti tegelaste tunnete, mõtete ning tegevusmotiivide kirjeldamisele. Tunnete ning mõtete kirjeldamisel toetus laps täiskasvanu küsimustele ning eelnevalt kuulnud tekstile.

Sissejuhatavas osas anti lapsele võimalus meelde tuletada eelmises tegevuses käsitletud teksti, mil juhendaja küsis lapse käest sisutaastavaid küsimusi. Ka pidi laps kuulama ja analüüsima oma eelmises tunnis koostatud juttu täiskasvanu küsimustele toetudes, keskendudes tegelaste tunnetele ning mõtetele. Põhietapis käsitletavas tekstis ette tulevad võõrama tähendusega sõnad seletati sissejuhatavas etapis lahti. Nende tähenduse mõistmisega lapsel raskusi ei tekkinud.

Põhietapis keskenduti iga pildiseeria pildi kohta käiva jutu kuulamisele ja analüüsile lõikude kaupa õpetaja küsimustele toetudes. Taaskord oli tähelepanu tegelaste tunnetel ja mõtetel. Lause semantiline verifitseerimine ja korrigeerimine kuulnud teksti alusel ei valmistanud lapsele mingeid raskusi. Raskusteta tuli Laura toime ka sidendiga *aga* korrektse rindlause lause järele kordamisega. Lapsel oli ka ülesanne leida koos juhendajaga enda jutustatud tekstist ahellausungid, mida koos täiskasvanuga korrigeeriti lausesse sidendi et või sest lisamise teel. Ka pidi laps kordama terviklause. Ülesandega tuli laps iseseisvalt toime. Mõningaid raskusi valmistas terviklause järele kordamine, kus mõnel juhul vajab laps lauseskeemi abi. Ülesandega, kus tuli kahest lausungist moodustada sidendi sest lisamisega põhjus-põimlause, tuli laps toime lauseskeemi abil.

Kinnistav ja lõpetav etapp, mil laps pidi iseseisvalt jutustama, andis võimaluse iseseisvalt väljendada õpitud. Jutustamisel tõi laps esile ka tegelaste tundeid ning mõtteid. Lausete semantiline verifitseerimine analüüsitud teksti alusel ning lausete korrigeerimine ei valmistanud lapsele raskusi. Ka laiendatud lihtlause järele kordamine oli lapsele jõukohane. Vaid 10st lausest 3 puhul vajab laps abi, mis seisnes lause materjaliseerimises sõnanaopide abil.

Teksti kohta käivatele küsimustele vastas laps õigesti ning lahendas raskusteta ka verifitseerimisülesanded, millest võib järeldada, et tekst oli lapse jaoks mõistetav. Pildiseeria järjestamisega iseseisvalt tuli laps hästi toime.

Töö pildiseeriade järjestamise ja sisu analüüsiga

5. tegevus

Teema: Tiina ja tuul. Pildiseeriade järjestamine ja analüüs.

Eesmärk: Laps jutustab, tuues esile sündmuste põhjus-tagajärg seosed ning tegelaste mõtted ja tunded.

Laps mõistab, et tegelastel võivad olla erinevad mõtted ja tunded, mistõttu nad ka käituvad erinevalt.

Laps moodustab kahest osalausest lauseskeemide toel eesmärgi väljendavaid põimlauseid, kasutades sidendit *et*.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguasjad.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	1. Huvitava ja arusaadava teksti tunnuste sõnastamine täiskasvanu küsimuste toel	<p><i>Täna tulevad koos meiega õppima kana, tibu, lõvi ja elevant. Nemad hakkavad sulle täna ka lugusid jutustama. Kuulame koos loomade lugusid. Kuulame, kas nad räägivad kõigest, millest peab. Mõnikord võib ju juhtuda nii, et keegi räägib loo, kuid sellest ei saa hästi aru. Miks võib nii juhtuda?</i></p> <p><i>Abi: keda tuleb jutu alguses nimetada. Millest tuleb veel jutu alguses rääkida?</i></p> <p><i>Vahel hakkavad tegelased jutus nutma aga vahel karjuma. Vahel aga hakkavad hoopis naerma. Kuidas me teame miks tegelased just nii käituvad?</i></p> <p><i>Mäletad. Eelmine kord rääkis lõvi sulle</i></p>	<p><i>Kui me ei tea, kes on jutu tegelased.</i></p> <p><i>Kui ei saa aru, mis tegelastega jutub jutus.</i></p> <p><i>Siis kui me teame mida nad tunnevad ja mõtlevad.</i></p>	

2. Kahe teksti
tunnuste
võrdlemine
täiskasvanu
küsimuste toel

jutu kassist ja hiirest. Miks see jutt igav oli.

Mida lõvi meile ei rääkinud?

Abi: Millest oleks lõvi pidanud veel rääkima? Kas me saime teada, miks kass hiirt taga ajas? Mida hiir või kass tundsid/ mõtlesid?

Eelmine kord jutustasid sulle tibu ja kana loo "Mees ja hiir" mõlemad jutustasid sama loo aga nende jutud polnud päris ühesugused. Kuulame korra mõlema juttu uuesti. Esimesena kuulame, kuidas tibu mehe ja hiire lugu jutustas. Aga pane tähele, kas tibu räägib jutu alguses kõigest, millest peab. Kas ta tutvustab jutu alguses tegelasi, tegevuskohta ja mainib ka millal tegevus toimub. Kas ta jutu keskpaigas räägib tegelaste tunnetest ja mõtetest. Ning kas ta ütleb millega lugu lõppeb ja mida tegelased lõpuks tunnevad.

Kusti hakkas lõvi peale kõva häälega karjuma. Ta karjus järjest kõvemini, et lõvi ometi ärkaks.

Õnnetu mees otsustas lõvi oma puuri magama viia. Mees oli nii õnnetu näoga, et hiirekesel hakkas temast kahju. Hiireke mõtles, et aitab meest.

Mees tuli tagasi ja jäi üllatunult seisma. Ta vaatas tumbale ja nägi hiirt. Hiireke tantsis, keerutas ja laulis rõõmsalt.

Kas tibu jutustas ilusa jutu? Millest tibu ei rääkinud? Mis tibu jutul viga oli?

Lõvi ei rääkinud tegelaste tunnetest ega mõtetest.

Ei.

Ta ei tutvustanud tegelasi. Ta ei öeldnud kus

Abi: Kas tibu tutvustas alguses jutu tegelasi?

Aga kas ta ütles, kus toimub tegevus?

Kas ta tegelaste tunnetest rääkis?

Kas me saime teada, mis jutu tegelastest lõpuks sai?

Nüüd kuulame kana jutustust "Mees ja hiir". Kuula, kas kana tutvustab oma loo alguses tegelasi, nimetab tegevusaja ja koha. Kas ta räägib, mis edasi juhtus ja mida tegelased siis tundsid või mõtlesid. Kas tibu ütleb, millega lugu lõppeb ja mida tegelased lõpuks tundsid ja mõtlesid.

Tema jutustus oli selline:

Tsirkuses elasid mees ja lõvi. Lõvi esines tsirkuses igal õhtul. Lõvile meeldis inimestele esineda. Lõvi treeneri nimi oli Kusti. Tsirkuses elas ka hiireke.

Ühel õhtul oli Lõvi väga väsinud ega jaksanud etenduses kaasa teha. Kusti vihastas. Ta tahtis, et lõvi üles ärkaks. Ka rahvas ootas saalis kannatamatult, et etendus pihta hakkaks. Kusti hakkas lõvi peale kõva häälega karjuma. Kusti karjus aga lõvi ei ärganud ikkagi.

Õnnetu mees otsustas lõvi oma puuri magama viia. Mees oli nii õnnetu näoga, et hiirekesel hakkas temast kahju. Ta otsustas, et esineb lõvi asemel ise rahvale.

Mees tuli tagasi ja jäi üllatunud seisma. Kusti nägi, et hiireke teeb rahvale etendust. Hiireke tantsis, keerutas ja laulis rõõmsalt. Rahvas plaksutas talle.

Kusti oli küll üllatunud, aga väga tänulik. Tal oli hea meel, et rahvas ilma etenduseta ei jäänud. Ka hiirel oli hea meel,

tegevus toimub ja

millal tegevus

toimub. Ka ei

saanud teada

kuidas lugu lõppeb.

	<p>Põhietapp</p> <p>1. pildiseeria järjestamine kuuldu jutustuse alusel</p>	<p>et sai Kustit aidata.</p> <p><i>Tibu ja kana jutu algused olid erinevad. Kuidas kana jutt algas? Millest ta jutu alguses rääkis?</i></p> <p><i>Abi: Kas kana ütles, kes on jutu tegelased. Kas ta ütles millal ja kus toimub tegevus.</i></p> <p><i>Mõtleme, kuidas kana jutt edasi läks. Kas ta tegelaste tunnetest rääkis?</i></p> <p><i>Kuidas kana jutt lõppes. Kas ta jutu lõpus ka tegelaste tunnetest ja mõtetest rääkis?</i></p> <p><i>Kelle jutt sulle rohkem meeldis?</i></p> <p><i>Miks?</i></p> <p>.</p> <p><i>Kanal on ka täna kaasas üks tore pildiseeria</i></p> <p>Juhendaja asetab lauale pildiseeria pildid õiges järjekorras.</p> <p><i>Kana loeb sulle juttu (vt teksti "Tiina ja tuul"). Kuula, mida kana loeb. Vaata, kas kana jutt piltidega kokku sobib.</i></p> <p><i>Kas kana jutt sobis piltidega kokku?</i></p> <p><i>Nüüd proovib tibu sulle jutustada. Kuula, kas tibu jutt sobib piltidega kokku. Proovi tibu jutu järgi pildid ritta panna.</i></p> <p>Tuul viis Tiina kõrgele puu otsa. Ta oli nii kõrgel, et ei pääsenud ise alla.</p> <p>Oli külm sügispäev. Tuul puhus ja vihma sadas. Üks tüdruk, mees ja koer jalutasid tänaval. Tüdruku nimi oli Tiina. Tiinal oli kaasas uus vihmavari.</p> <p>Tiina tegi oma vihmavarju lahti, et</p>	<p><i>Kana tutvustas jutu alguses tegelasi, tegevusaega. Ta ütles ka kus toimub tegevus.</i></p> <p><i>Rääkis.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Tibu jutt. Sest tema jutust sai paremini aru, mis toimub.</i></p> <p><i>Kana jutust ei saanud aru, miks hiir mehele appi läks ja kuidas lugu lõppes. Tibu rääkis tegelaste tunnetest ka.</i></p> <p><i>Laps kuulab pildiseeria kohta käivat jutustust.</i></p> <p><i>Jah.</i></p>	
--	--	---	---	--

		<p>ta märjaks ei saaks. Tuul muutus nii tugevaks, et Tiina pidi seda kahe käega kinni hoidma.</p> <p>Siis tuli talle appi päästeameti auto. Tiinale anti redel, et ta saaks puu otsast alla ronida. Tüdrukul oli hea meel, et ta puu otsast alla sai.</p> <p>Järsku viis tuul Tiina lendu. Tiina tõusis koos vihmavarjuga kõrgele õhku. Aga Tiina ei ehmunud. Tal oli hoopis lõbus.</p> <p><i>Kas tibu jutt sobis pildiseeriaga kokku?</i></p> <p><i>Kas kana ja tibu jutud olid ühesugused? Mille poolest nad erinesid?</i></p> <p><i>Kui vahetame piltide asukohta, siis saame päris uue jutu. Kanal ja tibul olid ka ühed ja samad pildid, aga nende järjekord oli erinev.</i></p> <p><i>Mis tibu jutul viga oli?</i></p> <p><i>Miks oli kana jutt parem?</i></p>	<p><i>Ei.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Tegevuste järjekord oli erinev.</i></p> <p><i>Jutt läks segamini, ei saa aru, mis oli enne ja mis pärast. Tegevused olid õiges järjekorras. Sai aru, mis oli enne ja mis pärast. Jutt sobis piltidega kokku.</i></p>	
	<p>2. Piltide vaatlemine ja analüüs mälule toetudes; tegelaste mõtete ja tunnete analüüs</p>	<p><i>Vaatame koos lõviga pilte lähemalt. Kõigepealt vaatame esimest pilti. Aga jäta meelde, mida pildil näed! Jäta meelde, kes on tegelased pildil. Missugused nad on? Mida nad teevad? Kus toimub tegevus? Millal tegevus toimub? Pärast küsib lõvi sinu käest pildi kohta küsimusi.</i></p> <p>Juhendaja näitab pilti 10-15 sekundit ning</p>	<p>Laps vastab küsimustele ja jutustab pildi kohta. Tüdruk, mees ja</p>	

		<p>asetab tagasi lauale, pildipool allpool.</p> <p><i>Nüüd tahab lõvi teada, mis sulle pildilt meelde jäi. Ta küsib sinu käest: Kes pildil olid?</i></p> <p><i>Räägi, missugune ilm oli?</i></p> <p><i>Räägi, milline tüdruk välja nägi?</i></p> <p><i>Miks on tüdruk soojalt riides?</i></p> <p><i>Mida tüdruk tegi? Mis sa arvad, mida tüdruk mõtles?</i></p> <p><i>Aga mida ta tundis? Kuidas sa aru said, et ta rõõmus oli?</i></p> <p><i>Kas ta õnnetu ka võis olla?</i></p> <p><i>Mida mees tegi?</i></p> <p><i>Mida koer tegi?</i></p> <p><i>Kus tüdruk, mees ja koer jalutasid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, millal tegevus toimus?</i></p> <p><i>Proovi jutustada selle pildi järgi jutukese algus! Millest sa peaksid jutu alguses kindlasti rääkima? Jutusta selle pildi kohta lõvile!</i></p> <p>2. pilt:</p> <p><i>Vaata ka seda pilti hoolega! Jäta meelde, mida tüdruk seal teeb! Püüa ka ära arvata, mida ta tunneb ja mõtleb!</i></p> <p>Juhendaja näitab pilti 10-15 sekundit ning asetab tagasi lauale, pildipool allpool.</p> <p><i>Milline on ilm sellel pildil?</i></p> <p><i>Mida tüdruk sellel pildil tegi?</i></p>	<p><i>koer.</i></p> <p><i>Tormine, lehed lendasid tuule käes. Soojalt riides, vihmavari käes. Sest tuul puhus. Jalutas.</i></p> <p><i>Et küll on vahva ilm. Rõõmu.sest ta naeratas. Ei.</i></p> <p><i>Jalutas. Ka jalutas. Tänaval.</i></p> <p><i>Sügisel, päeval</i></p> <p><i>Pean rääkima tegelastest, tegevuskohast ja millal tegevus toimub.</i></p> <p><i>Külm ja tuuline. Tegi vihmavarju lahti.</i></p>	
--	--	--	---	--

		<p><i>Mis sa arvad, mida tüdruk nüüd mõtleb?</i></p> <p><i>Aga mida ta tunneb?</i></p> <p><i>Kas ta pettumust ka tunda võib?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida tüdruk veel mõelda võib sellise kõva tuulega?</i></p> <p><i>Mida mees pildil teeb</i></p> <p><i>Kus puulehed pildil olid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks puulehed õhus keerlevad?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida tüdruk tundis?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks on tüdrukul rõõmus nägu?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kuhu tüdruk jalutab?</i></p> <p>Juhendaja asetab teise pildi õigetpidi.</p> <p><i>Jutusta nüüd lõvile pildi kohta pikk jutt.</i></p> <p>3. pilt:</p> <p><i>Vaata nüüd hoolega kolmandat pilti! Jäta meelde, mida inimesed seal teevad! Proovi ka ära arvata, mida nad tunnevad ja mõtlevad!</i></p> <p>Juhendaja näitab pilti 10-15 sekundit ning asetab tagasi lauale, pildipool allpool.</p> <p><i>Milline ilm oli?</i></p> <p><i>Tuul oli väga tugev.</i></p> <p><i>Mida tuul tüdrukuga tegi?</i></p> <p><i>Kas sul on vihmavari?</i></p> <p><i>Kas sa oled vihmavarjuga õues käinud?</i></p> <p><i>Aga kas sa tugeva tuulega oled õues käinud?</i></p>	<p><i>Et küll on kõva tuul.</i></p> <p><i>Ikka rõõmu.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Et sellise tuulega võib külmetuda</i></p> <p><i>Hoiab kaabut kinni.</i></p> <p><i>Õhus.</i></p> <p><i>Tuul keerutab.</i></p> <p><i>Oli rõõmus.</i></p> <p><i>Talle meeldib jalutada.</i></p> <p><i>Lehti korjama.</i></p> <p><i>Puhus tuul.</i></p> <p><i>Tuul viis tüdruku lendu.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Jah, olen.</i></p> <p><i>Olen ikka.</i></p>	
--	--	--	---	--

		<p><i>Kas sinuga on midagi sellist kunagi juhtunud? Miks tuul siis sind õhku ei jaksanud tõsta?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kuidas tuul jaksas tüdrukut lendu tõsta?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks tüdruk vihmavarjust lahti ei lasknud?</i></p> <p><i>Mis veel võis olla põhjus, et ta lahti ei lasknud?</i></p> <p><i>Võibolla ta ei tahtnud oma uuest vihmavarjust ilma jääda. Kas nii võib olla?</i></p> <p><i>Mida tüdruk tundis?</i></p> <p><i>Kas ta õnnetu ka võis olla?</i></p> <p><i>Mida tüdruk mõtles?</i></p> <p><i>Mida tüdruk veel võis mõelda?</i></p> <p><i>Kas ta võis ka hirmu tunda? Mis temaga võiks juhtuda?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida teised inimesed tundsid?</i></p> <p><i>Mida nad veel tunda võisid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kas nad kadedad võisid olla?</i></p> <p><i>Mille peale nad võisid kadedad olla?</i></p> <p><i>Juhendaja asetab pildi õigetpidi.</i></p>	<p><i>Ei ole.</i></p> <p><i>Tuul oli liiga nõrk.</i></p> <p><i>Sest tuul oli väga tugev. Tüdruk oli kerge.</i></p> <p><i>Ta tahtis lennata.</i></p> <p><i>Võibolla ta kartis.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Tüdruk tundis rõõmu. Talle meeldis lennata.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Ta mõtles, et kuhu ta küll lendab.</i></p> <p><i>Et kui kaua ta nüüd lendama peab.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Ta võib maandudes viga saada.</i></p> <p><i>Olid imestunud ja üllatunud.</i></p> <p><i>Hirmu lapse elu pärast.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Et nad ise lennata ei saanud.</i></p>	
--	--	---	--	--

Jutusta lõvile selle pildi kohta ilus pikk jutt!

Räägi kõigest sellest, mida me pildi kohta rääkisime!

4. pilt:

Vaata nüüd hoolega neljandat pilti! Jäta meelde, mis neljandal pildil toimub! Proovi ka ära arvata, mida nad tunnevad ja mõtlevad!

Juhendaja näitab pilti 10-15 sekundit ning asetab tagasi lauale, pildipool allpool.

Kuhu maandus tüdruk?

Mis sa arvad, kuidas tüdruk puu otsa sai?

Mis sa arvad, mida tüdruk tundis, kui ta puu otsas istus? Mida ta veel tunda võis?

Mis sa arvad, miks ta hirmunud oli?

Mida tüdruk puu otsas tegi?

Mida võis tüdruk mõelda, kui ta puu otsas istus?

Võiolla ta mõtles, et võikski sinna elama jääda? Kas võib nii olla?

Aga võibolla ta mõtles, et teised võiksid ka puu otsa ronida? Mis sa arvad, kas ta võis nii mõelda?

Mis sa arvad, mida teised inimesed tundsid?

Mida nad võisid mõelda?

Mis sa arvad, kas tüdruk saab ise puu otsast alla?

Mis sa arvad, mida inimesed nüüd edasi teevad?

Juhendaja asetab pildi õigetpidi.

Jutusta ka selle pildi kohta ilus pikk jutt!

Puu otsa.

Tuul viis.

Hirmu.

Muret oma elu

pärast. Ei osanud alla tulla

Istus.

Et kuidas ta alla saab.

Ei usu.

Võis.

Hirmu lapse pärast.

Et peaks kedagi appi kutsuma.

Ei saa.

Kutsuvad abi.

5. pilt:

See on meie loo viimane pilt. Vaata hoolega, millega see lugu lõpeb! Jäta meelde, mis pildil toimub!

Juhendaja näitab pilti 10-15 sekundit ning asetab tagasi lauale, pildipool allpool.

Mida tüdruk tegi?

Kes tüdrukut aitasid?

Mis sa arvad, miks tuletoojad tüdrukut aitasid?

Mis sa arvad, kes kutsus tuletoojad?

Miks nad kutsusid tuletoojad?

Millise näoga olid tuletoojad?

Mis sa arvad, mida tuletoojad tundsid?

Võibolla nad tundsid kurbust, et neil kedagi rohkem aidata polnud?

Mida tuletoojad mõelda võisid?

Kuidas tuletoojad tüdrukut aitasid?

Mida tüdruk nüüd tunda võib?

Võibolla ta on kurb, et nii vähe sai puu otsas olla?

Mis sa arvad, mida tüdruk nüüd edasi teeb?

Juhendaja asetab pildi õigetpidi. *Jutusta lõvile ka selle pildi kohta ilus, pikk jutt.*

Ronis redelist alla.

Tuletoojad

sest tüdruk ei

saanud ise alla.

Teised inimesed

Sellepärast, et

tüdruk ei saanud

ise puu otsast alla

Rahuloleva näoga,

rõõmsa näoga

Neil oli hea meel,

et said tüdrukut

aidata.

Ei usu.

Et kuidas küll

tüdrukut aidata?

Andsid talle redeli.

Rõõmu.

Ei usu.

Läheb koju.

Laps jutustab

viienda pildi kohta.

<p>3. Eesmärk-põimlause moodustamine kahest osalausest ja terve lause kordamine</p>	<p><i>Unine elevant hakkab sulle jutu kohta laused ütleva. Aga kuna ta magas, siis ei suuda ta veel pikkade lausetega rääkida. Tema ütleb sulle kaks lühikest lauset aga sina tee tema eest lause pikemaks. Siis ütle terve lause uuesti. Abi: juhendaja osutab sidendile skeemis; juhendaja alustab lauset kasutades sidendit et. Teen esimese sinu eest ära.</i></p> <p><i>Tiina läks õue. Tiina jalutas. Tiina läks õue, et jalutada.</i></p> <p><i>Tiina avas vihmavarju. Tiina jäi kuivaks. (tiina avas vihmavarju, et jääda kuivaks)</i></p> <p><i>Tiina haaras vihmavarjust. Tiina hoidis vihmavarju (Tiina haaras vihmavarjust, et seda hoida)</i></p> <p><i>Inimesed võtsid telefoni. Inimesed helistasid päästeametile (inimesed võtsid telefoni, et helistada päästeametile.</i></p> <p><i>Tiinale anti redel. Tiina tuli puu otsast alla (Tiinale anti redel, et ta puu otsast alla tuleks)</i></p>	<p>Laps moodustab kahest osalausest eesmärk-põimlause</p>	<p>Laul on abiks põhjus-põimlause skeemid, juhendaja osutab sidendile skeemis.</p>
<p>4. Iseseisev jutustamine</p>	<p><i>Jutusta lõvile nende piltide kohta ilus pikk jutt! Räägi kõigest sellest, mida me selle pildi kohta rääkisime! Abi: juhendaja alustab lauset, kasutades sidendit et, sest. Juhendaja esitab täpsustavaid küsimusi tegelaste käitumismotiivide, tunnete ja mõtete kohta.</i></p>	<p>Laps jutustab eelnevalt analüüsitud teksti.</p>	<p>Laul põhjus-eesmärk lause skeemid.</p>
<p>Kinnistav etapp</p> <p>1. Lause lõpetamine ja terviklause järele kordamine kuuldud tekstile</p>	<p><i>Lõvi hakkab sulle piltide kohta lauseid ütleva. Aga lõvil on hääl ära ja ta suudab sulle vaid pool lausest öelda. Aita teda ja lõpeta tema eest lause. Ütle ka terve lause uuesti.</i></p> <p><i>Tiina läks tänavale ... (et seal jalutada).</i></p> <p><i>Tiina tegi vihmavarju lahti... (et kuivaks jääda).</i></p>	<p><i>Laps lõpetab lause ja kordab terve lause uuesti.</i></p>	<p>Laul põhjus-eesmärk lause skeemid. Juhendaja osutab sidendile skeemis.</p>

toetudes kasutades eesmärkpõimlauset	<i>Inimesed kutsusid päästjad...(et last aidata) Tiinale anti redel... (et alla tulla).</i>		
Lõpetamine	<i>Sina olid ka tubli ja rääkisid piltide kohta palju. Rääkisid tegelastest, mida nad tunnevad ja millised välja näevad. Rääkisid ka sellest, millega "Tüdruk ja tuule" lugu lõppes. Kas see lugu oleks samamoodi läinud ka siis, kui tuul oleks nõrk olnud? Aga kui tüdruk oleks vihmavarju lahti lasknud? Kuidas meie lugu siis oleks võinud edasi minna, kui ilm oleks ilus olnud?</i>	<i>Laps mõtleb loole uue lõpu ja jutustab selle.</i>	

Tiina ja tuul

Oli külm sügispäev. Tuul puhus ja vihma sadas. Üks tüdruk, mees ja koer jalutasid tänaval.

Tüdruku nimi oli Tiina. Tüdrukule meeldisid värvilised lehed ja tugev tuul. Tiinal oli kaasas uus vihmavari.

Tiina tegi oma vihmavarju lahti, et ta märjaks ei saaks. Tuul muutus nii tugevaks, et Tiina pidi seda kahe käega kinni hoidma.

Järsku viis tuul Tiina lendu. Tiina tõusis koos vihmavarjuga kõrgele õhku. Inimesed vaatasid tüdrukut imestunult.

Aga Tiina ei ehmunud. Tal oli hoopis lõbus. Tiina hoidis vihmavarjust kinni, et tuul seda käest ära ei rebiks.

Tuul viis Tiina kõrgele puu otsa. Ta oli nii kõrgel, et ei pääsenud ise alla. Tiina oli päris kohkunud näoga.

Siis tuli talle appi päästeameti auto. Tiinale anti redel, et ta saaks puu otsast alla ronida.

Tüdrukul oli hea meel, et ta puu otsast alla sai.

Pildiseeria

1 pilt: naerunäoga tüdruk, mees ja koer jalutavad tänaval, tuul keerutab lehti ja vihma sajab. Tüdrukul on üle õla kinnine vihmavari.

2 pilt: mees hoiab kahe käega kaabut, tüdruk hoiab kahe käega avatud vihmavarju ja naeratab. Vihma sajab ja tuul keerutab lehti.

3 pilt: inimesed vaatavad kuidas naeratav tüdruk kahe käega avatud vihmavarjust kinni hoides nende peakohal lendleb.

4 pilt: tüdruk istub kohkunud näoga kõrgemal puuksal. Inimesed vaatavad teda puu all.

5 Pilt: päästeameti auto on redeli sättinud okale ja tüdruk tuleb seda mööda alla.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajal toimub tegevus?

Kes jalutasid tänaval?

Milline ilm oli õues?

Mis meeldisid Tiinale?

Mida Tiina õues tegi?

Mida tegi tuul?

Kuhu maandus Tiina?

Millise näoga oli Tiina puu otsas?

Kes tulid Tiinale appi?

Kuidas sai Tiina puu otsast alla?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks oli Tiinal kaasas vihmavari?

Miks meeldis Tiinale sügisel jalutada?

Miks oli Tiina kodust vihmavarju kaasa võtnud?

Kuidas suutis tuul Tiina üles tõsta?

Kuidas sattus Tiina puuksale?

Millises tujus Tiina võis seal olla?

Miks kutsuti appi päästeamet?

Millises tujus Tiina peale pääsemist võis olla?

Transkriptsioon

5. tegevus

Tiina ja tuul

1. ühel sügispäeval jalutas linnas Tiina, koer ja mees.
2. Tiinal oli uus vihmavari, rohelist värvi.
3. ta jalutas rõõmsalt ja mõtles.

4. nüüd võiks minna enda uue vihmavarjuga poodi, sõprade juurde ja parki ja siis koju ja siis kinno.
5. siis tuli järsku täitsa palju vihma.
6. Tiina tegi vihmavarju lahti, et ta märjaks ei saaks.
7. Järsku tuli tugev tuul.
8. Tiinal oli hea meel, et ta lendu tõusis.
9. Täiskasvanud inimesed vaatasid imestunult Tiinat.
- 10 aga tiinal oli lõbus.
11. Tiina maandus puu otsa.
12. seal jälle täiskasvanud inimesed vaatasid imestunult jälle puu otsa.
13. siis kutsuti päästeamet Tiinale.
14. päästeametil oli hea meel, et sai Tiinat aidata.
15. ja Tiinal oli hea meel, et sai puu otsast alla tulla.

Lausungite arv jutustuses	15
Lausungite keskmine pikkus sõnades	13
Põimlausete arv jutustuses	4
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	4
Rindlausete arv jutustuses	0
Koondlausete arv jutustustes	2
Vähelaiendatud lihtlausel	4
Ahellausungid	1
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegevusaja, koha ning tegelased, 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailselt. Ei eristu selgelt tegevus ja lahendus. 2 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Puudub jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. Jätab ära olulist infot (Järsku tuli tugev tuul). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausete ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (vead grammatiliste vormide valikul, ühildumises (ühel sügispäeval jalutas linnas Tiina, koer ja mees)). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	2	2	2	3	3	2

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

5. tegevuse analüüs

Tunnis keskenduti jutustamisele, tuues esile sündmuste ajalised ja põhjus- tagajärg seosed ning tegelaste tunded ja mõtted.

Sissejuhatavas osas tuletati täiskasvanu küsimuste toel meelde huvitava teksti tunnused ning laps võrdles omavahel kahte jutustust tuues esile nende erinevused. Laps tuli juttude võrdlemisega toime tuues esile, et ühel jutul puudus lõpp ning ei saanud täpselt aru tegelaste tunnetest või mõtetest. Täiskasvanu küsimuste toel tuletati meelde eelmises tunnis käsitletud tekst.

Põhietapis keskenduti tegelaste tunnete, mõtetele ja põhjus- tagajärg seostele. Laps pidi reastama pildiseeria kuulnud jutu alusel. Ülesannet täites hoomas laps, et ühe teksti tegevused ei olnud õiges järjekorras. Analüüsides pildiseeriat mälule toetudes, suutis laps täiskasvanu küsimustele õigesti vastata. Tegelaste mõtteid ja tundeid puudutavatele küsimustele vastas laps õigesti, millest võib järeldada, et teksti mõistmisega lapsel probleeme ei esinenud. Laps pidi iga pildi kohta eraldi jutustama ning tuli ülesandega toime. Siiski vajab laps kohati abi põhjuspõimlause moodustamisel, mil laps asendas sidendi et väljendiga e või jättis selle sootuks ära. Abina osutas juhendaja sidendile skeemis ning laps korrigeeris tehtud vea. Raskused antud ülesandes võivad tuleneda sellest, et vastav lausemall puudub lapse spontaanselt kõnest. Edaspidi tuleb tegeleda veel eesmärki väljendava põimlause moodustamisega. Lause lõpetamisega moodustades eesmärk-põimlause ja terviklause järelekordamisega, tuli laps toime. Mõningad raskused ilmnesisid jätkuvalt ka tegelaste tunnete ja mõtete esile toomisel, mil laps vajab abina suunavaid küsimusi või repliike.

Kinnistavas etapis sai laps õpitut kasutada iseseisvalt. Laura pidi kahest osalausest moodustama eesmärk-põimlause ja kordama terviklause uuesti. Mõlema ülesandega tuli laps toime.

Lõpetavas osas oleks võinud lasta lapsel uue lõpu mõtlemisel toetuda ka enda kogemustele.

Töö pildiseeriade järjestamise ja sisu analüüsiga

6. tegevus

Teema: Ema ja laps. Pildiseeriade järjestamine ja analüüs.

Eesmärk:

Laps kasutab teksti mõistmisel täiskasvanu küsimuste toel järeldamis- ja tuletamist nõudvaid strateegiaid

Laps verifitseerib lause ja moodustab lauseskeemi abil eesmärgi ning põhjust väljendavaid põimlauseid kasutades sidendit et, sest.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, eesmärgi- ja põhjust väljendavate põimlausetes skeemid.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	<p>Kordav etapp</p> <p>1. Sisutaastavatel e ja tegelaste tundeid ning mõtteid puudutavatele küsimustele vastamine</p>	<p><i>Täna tulevad meile külla lõvi, kana ja tibu. Tuletame koos loomadega meelde, millest eelmisel korral kuulnud jutt rääkis.</i></p> <p><i>Mis aastaajal toimus tegevus?</i> <i>Millised tegelased olid selles jutus?</i></p> <p><i>Milline ilm oli õues?</i> <i>Mida Tiina õues tegi?</i> <i>Mida Tiina siis tundis?</i> <i>Aga millest ta mõelda võis?</i> <i>Miks meeldis Tiinale sügisel jalutada?</i> <i>Mida tuul lehtedega tegi?</i> <i>Kuidas suutis tuul Tiina üles tõsta?</i> <i>Kuhu maandus Tiina?</i> <i>Milline tuju võis Tiinal seal olla?</i> <i>Millest Tiina mõelda võis?</i> <i>Millest Tiina veel mõelda võis?</i> <i>Kes tulid Tiinale appi?</i> <i>Kes kutsus päästeameti?</i> <i>Miks kutsuti appi päästeamet?</i></p> <p><i>Kuidas sai Tiina puu otsast alla?</i> <i>Millises tujus Tiina peale pääsemist võis olla?</i></p> <p><i>Mul on ka täna kaasas Tiina loo pildiseeria (vt teksti "Tiina ja tuul").</i></p>	<p><i>Sügisel</i> <i>Tüdruk, mees ja teised inimesed.</i> <i>Tuuline.</i> <i>Jalutas.</i> <i>Rõõmu.</i> <i>Et tuul võiks veel tugevam olla.</i> <i>Talle meeldis tuuline ilm.</i> <i>Tuul keerutas lehti.</i> <i>Tuul oli väga tugev ja tüdruk oli kerge.</i> <i>Puu otsa.</i> <i>Kurb.</i> <i>Et küll on kõrge puu</i> <i>Et, kuidas ta sealt küll alla saab.</i> <i>Päästeameti</i> <i>töötajad.</i> <i>Teised inimesed.</i> <i>Sest Tiina ei saanud ise puu otsast alla.</i> <i>Päästjad andsid talle redeli.</i> <i>Heas.</i></p>	<p>Laul põhjust-põimlause ja eesmärgi-põimlause skeemid. Juhendaja kordab lapse vastuse täislausega üle.</p>
	<p>2. Pildiseeria järjestamine.</p>	<p>Juhendaja asetab lauale pildiseeria pildid läbisegi. Tugev tuul tuleb jälle kohale ja puhub meie pildiseeria laiali. Aseta need</p>		

3. Eelnevalt analüüsitud teksti iseseisev jutustamine	<p><i>pildid õigesse järjekorda!</i></p> <p><i>Siin on meie sõbrad lõvi, tibu ja kana. Jutusta neile nüüd Tiina jutt. (abi: suunavad küsimused, õpetaja suunab vastavalt lapse tähelepanu, mida peab esile tooma jutu alguses, jutu keskel ja jutu lõpus. Juhendaja esitab suunavaid küsimusi tegelaste tunnete, mõtete ja käitumismotiivide kohta.</i></p>	Laps jutustab	Eesmärk-, põhjuspõimlausetes skeemid jäävad lapsele abiks.
<p>Põhietapp</p> <p>1. Pildiseeria järjestamine</p> <p>2. Jutu esmane tajumine ja sisuanalüüs</p>	<p><i>Täna on mul veel üks pildiseeria kaasas. Pane pildid järjekorda nii, et tuleks väike jutuke.</i></p> <p><i>Nüüd jutustab sulle lõvi piltide kohta. Vaatame kas lõvi jutt sobib sinu piltidega kokku (vt lisa teksti juures, Em ja laps“).</i></p> <p><i>Kas lõvi jutt sobis piltidega kokku?</i></p> <p><i>Millest lugu räägib?</i></p> <p><i>Kes on jutu tegelased?</i></p> <p><i>Kus tegevus toimub?</i></p> <p><i>Millal toimub tegevus?</i></p> <p><i>Kas me aastaaega teame?</i></p> <p><i>Mida sa said Peetrikese kohta teada?</i></p> <p><i>Kuidas lugu lõppes?</i></p>	<p>Laps järjestab pildiseeria.</p> <p>Laps kuulab jutustust "Em ja laps".</p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Kuidas Peetrike vannis käis.</i></p> <p><i>Peeter ja tema ema.</i></p> <p><i>Õhtul.</i></p> <p><i>Ei tea täpselt.</i></p> <p><i>Et ta ei oska ise pesta, et ta käis õues, et talle meeldib vannis käia</i></p> <p><i>Em aitas Peetril pesta ja nii saigi Peetrike puhtaks.</i></p>	
3. Jutu teistkordne kuulamine pildiseeria toel ja analüüs lähtuvalt ajalistest ja põhjus-tagajärg seostest (järeldamist ja tuletamist nõudvad küsimused)	<p><i>Lõvi jutustab sulle esimese pildi kohta. Vaata, kas lõvi jutt sobib sinu pildiga kokku. Kuula hoolega. Pärast räägid lõvile, mis sulle meelde jäi.</i></p> <p><i>Ühel õhtul otsustas väike Peetrike vann minna. Ta oli päev läbi õues mänginud ning päris must. Peetril oli hea tuju, sest talle meeldis vannis käia. Poiss lasi vanni vett täis ning pani sinna laevakese ujuma. Peeter</i></p>	Laps vastab küsimustele ja jutustab pildi kohta.	

	<p>3. Jutustamine esimese pildi kohta.</p>	<p>võttis mustad riided ära ja pani need toolile.</p> <p><i>Sa juba ütlesid, et jutu tegelased olid Peeter ja tema ema</i></p> <p><i>Räägi, missugune poiss oli?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks Peeter must oli?</i></p> <p><i>Räägi, mida otsustas poiss teha!</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks otsustas poiss vanni minna?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mis juhtus esimesena. Kas poiss sai mustaks või poiss läks vanni?</i></p> <p><i>Miks oli Peetril hea tuju?</i></p> <p><i>Millised oli Peetri riided?</i></p> <p><i>Kuidas Peetri riided mustaks said?</i></p> <p><i>Mida Peeter oma riietega tegi?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida Peeter enne tegi. Kas võttis riided seljast või pani need toolile?</i></p> <p><i>Mida Peeter edasi tegi?</i></p> <p><i>Jutusta nüüd sina lõvile esimese pildi kohta!</i></p> <p>2. pilt:</p> <p><i>Lõvi kord on jutustada. Kuula teise pildi kohta.</i></p> <p>Peeter mängis vannis paatidega. Ta aina sulistas ja sulistas, kuid puhtamaks ei saanud. Peeter hakkas kartma, et ta ei saagi puhtaks. Ka vannivesi muutus aina jahedamaks. Ta otsustas, et kutsus ema appi. Poiss hakkas ema hüüdma.</p> <p><i>Mida tegi Peeter vannis?</i></p> <p><i>Miks ei saanud Peeter puhtamaks?</i></p> <p><i>Mida Peeter tundis?</i></p> <p><i>Mida Peeter kartma hakkas?</i></p>	<p><i>Must</i></p> <p><i>Ta oli õues mänginud.</i></p> <p><i>Vanni minna</i></p> <p><i>Sest ta tahtis puhtaks saada.</i></p> <p><i>Poiss sai mustaks.</i></p> <p><i>Sest talle meeldis pesta.</i></p> <p><i>Mustad</i></p> <p><i>Ta mängis õues.</i></p> <p><i>Võttis seljast ja pani toolile.</i></p> <p><i>Võttis riided seljast.</i></p> <p><i>Lasi vanni vett.</i></p> <p><i>Laps jutustab.</i></p> <p><i>Mängis paatidega</i></p> <p><i>Sest ta mängis, mitte ei pesnud.</i></p> <p><i>Peeter kartis.</i></p> <p><i>Et ei saagi puhtaks.</i></p> <p><i>Jahedaks.</i></p>	
--	--	---	---	--

<p>4. jutustamine teise pildi kohta</p>	<p><i>Missuguseks muutus vannivesi?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks vannivesi jahedaks muutus?</i></p> <p><i>Mida otsustas Peeter teha?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks kutsus Peeter ema appi?</i></p> <p><i>Kuidas Peeter ema appi kutsus?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida tegi Peeter enne: kas mängis vees või kutsus ema appi?</i></p> <p><i>Jutusta nüüd lõvile pildi kohta pikk jutt.</i></p> <p><i>Räägi kõigest, mis juhtus.</i></p> <p>3. pilt:</p> <p><i>Kuula nüüd kolmanda pildi kohta!</i></p> <p>Peetri ema tuligi lapsele appi. Ta võttis seebi ning hakkas last sellega pesema. Poisi juuksed hakkasid vahutama ning saidki puhtaks. Puhtaks sai ka Peetri nägu ning kael.</p> <p><i>Mida ema tegi?</i></p> <p><i>Kuidas ema Peetrit aitas?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida ema siis tundis, kui vannituppa läks?</i></p> <p><i>Miks ema nii tundis?</i></p> <p><i>Aga mida ta mõelda võis?</i></p> <p><i>Mis juhtus poisi juustega?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mis juhtus esimesena. Kas ema võttis seebi või poisi juuksed hakkasid vahutama?</i></p> <p><i>Miks hakkasid poisi juuksed vahutama?</i></p> <p><i>Mis Peetri kaelaga ja näoga lõpuks sai?</i></p> <p><i>Jutusta lõvile selle pildi kohta ilus pikk jutt!</i></p> <p><i>Räägi ka, mida tegelased tundsid ja</i></p>	<p><i>Vesi jahtus ära.</i></p> <p><i>Vesi muutub külmaks, kui sooja juurde ei pane.</i></p> <p><i>Ema appi kutsuda.</i></p> <p><i>Sest ta ei saanud ise puhtaks.</i></p> <p><i>Hüüdis teda.</i></p> <p><i>Mängis vees.</i></p> <p>Laps jutustab teise pildi kohta.</p> <p><i>Tuli Peetrile appi.</i></p> <p><i>Seebitas poissi</i></p> <p><i>Muret.</i></p> <p><i>Sest laps oli väga must.</i></p> <p><i>Et peab nüüd ise last pesema.</i></p> <p><i>Need hakkasid vahutama.</i></p> <p><i>Ema võttis seebi.</i></p> <p><i>Sest ema seebitas neid.</i></p> <p><i>Need said puhtaks.</i></p> <p>Laps jutustab 3. pildi kohta.</p>	
<p>5. jutustamine 3. pildi kohta</p>			

	<p>6. Jutustamine 4. pildi kohta.</p>	<p><i>mõtlesid.</i></p> <p>8. pilt:</p> <p><i>Kuula nüüd neljanda pildi kohta.</i></p> <p>Seejärel võttis ema dušši, et vahtu maha loputada. Ta loputas last, kuni see ka vahust puhtaks sai.</p> <p><i>Mille võttis ema kätte?</i></p> <p><i>Miks võttis ema dušši kätte?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mis juhtus esimesena. Kas ema seebitas last või ema loputas last?</i></p> <p><i>Miks ema last loputas?</i></p> <p><i>Miks peab peale pesemist loputama?</i></p> <p><i>Mida ema siis tunda võis?</i></p> <p><i>Kas ta tüdinud ka võis olla?</i></p> <p><i>Miks võis ema tüdinud olla?</i></p> <p><i>Mida ema mõelda võis?</i></p> <p><i>Jutusta ka selle pildi kohta ilus pikk jutt!</i></p> <p><i>Räägi kõigest mis juhtus. Räägi ka mida tegelased tundsid ja mõtlesid.</i></p> <p>5) pilt:</p> <p>Lõpuks võis Peeter vannist välja tulla. Ema mässis lapse rätiku sisse, et teda kuivatada. Mõlemal oli nüüd hea tuju.</p> <p><i>Mida võis Peeter lõpuks teha?</i></p> <p><i>Miks võis Peeter vannist välja tulla?</i></p> <p><i>Mida ema tegi?</i></p> <p><i>Miks mässis ema lapse rätikusse?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida tegi Peeter esimesena: kas tuli vannist välja või kuivatas?</i></p> <p><i>Mida Peeter tundis?</i></p>	<p><i>Dušši.</i></p> <p><i>Et last loputada.</i></p> <p><i>Ema seebitas last.</i></p> <p><i>Et too vahust puhtaks saaks.</i></p> <p><i>Et ka vahust puhtaks saada.</i></p> <p><i>Rõõmu, sest laps sai puhtaks.</i></p> <p><i>Jah, sest ta pidi ise last pesema.</i></p> <p><i>Tore, et laps nüüd puhas on.</i></p> <p>Laps jutustab 4. pildi kohta.</p> <p><i>Vannist välja tulla.</i></p> <p><i>Sest ta oli puhas</i></p> <p><i>Mässis lapse rätikusse</i></p> <p><i>Et too kuivaks saaks.</i></p> <p><i>Tuli vannist välja.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Et lõpuks sai ikkagi</i></p>	
--	---	--	---	--

<p>7. jutustamine 5. pildi kohta.</p> <p>7. Kahest lihtlausest lausest eesmärkpõimlause moodustamine analoogia alusel kasutades sidendit et</p>	<p><i>Mida Peeter mõelda võis?</i> <i>Mida ema tundis?</i> <i>Mida ema siis mõelda võis?</i> <i>Miks mõlemad rõõmustasid?</i></p> <p><i>Jutusta lõvile selle pildi kohta ilus pikk jutt!</i> <i>Räägi kõigest, mis toimus. Räägi ka tegelaste tunnetest ja mõtetest.</i></p> <p><i>Tibu ütleb sulle lauseid. Tema on alles väike ega oska kohe pikka lauset öelda. Ole hea ja aita teda. Tibu ütleb sulle kaks väikest lauset. Sina teed tema lause pikemaks.</i> Abi: juhendaja osutab sidendile lauseskeemis; juhendaja alustab lauset kasutades sidendit et.</p> <p><i>Ma teen sinu eest esimese ära- Peeter läks vannituppa. Ta tahtis end pesta (Peeter läks vannituppa, et end pesta</i> <i>Tibu ütleb nüüd sulle 2 lühikest lauset. Peeter pani laevad vann. Ta tahtis mängida (Peeter pani laevad vann, et mängida)</i> <i>Ema tuli vannituppa. Ta tahtis last aidata (ema tuli vannituppa, et last aidata).</i> <i>Ema võttis seebi. Ta tahtis last pesta (ema võttis seebi, et last pesta).</i> <i>Ema võttis duši. Ta tahtis last loputada (ema võttis duši, et last loputada).</i> <i>Ema võttis rätiku. Ta tahtis last kuivatada (ema võttis rätiku, et last kuivatada).</i> Abi: juhendaja alustab lauset; juhendaja osutab sidendile lauseskeemis.</p> <p><i>Tibu on hoolega lõvi juttu kuulanud. Aga ta</i></p>	<p><i>puhtaks. Ka rõõmu. Et nüüd saab laps magama minna. Sest Peeter oli lõpuks puhas</i></p> <p><i>Laps jutustab viienda pildi kohta.</i></p> <p><i>Laps moodustab kahest lihtlausest analoogia alusel eesmärkpõimlause.</i></p>	<p>Laul eesmärkpõimlause skeemid</p> <p>Laul eesmärkpõimlause skeemid</p>
<p>8. Lause</p>	<p><i>Tibu on hoolega lõvi juttu kuulanud. Aga ta</i></p>	<p><i>Laps parandab</i></p>	<p>Laul eesmärkpõimlause skeemid</p>

<p>keeleline verifitseerimine ja korrektse terviklause kordamine.</p>	<p><i>on alles väike ja eksib vahel. Iga kord, kui tibu ütleb lause õigesti, tee talle pai. Aga kui tibu ütleb valesti, siis paranda teda. Ütle tibule õige lause uuesti.</i></p> <p>Abi: juhendaja osutab sidendile lauseskeemis; juhendaja alustab lauset sidendiga et/ sest.</p> <p><i>Poiss lasi vanni vett, sest pesema hakata (et).</i></p> <p><i>Poiss läks vanni, et end pesta (õige)</i></p> <p><i>Peeter võttis paadid, sest nendega pesta (et).</i></p> <p><i>Peeter hüüdis ema, et too teda aitaks (õige).</i></p> <p><i>Ema tuli vannituppa, sest last aidata (et)</i></p> <p><i>Ema võttis seebi, et last pesta (õige)</i></p> <p><i>Ema võttis duši, sest last loputada (et)</i></p> <p><i>Ema kuivatas last, et Peetriki oli märg (sest)</i></p> <p>Abi: juhendaja esitab suunava küsimuse miks/ milleks; juhendaja alustab lauset kasutades korrektset sidendit.</p>	<p>vajadusel lause ja kordab terviklause.</p>	
<p>Kinnistav etapp</p> <p>1. Iseseisev jutustamine</p>	<p><i>Jutusta terve lugu nüüd tibule ja lõvile. (abi: suunavad küsimused, juhendaja suunab vastavalt lapse tähelepanu, mida peab esile tooma jutu alguses, jutu keskel ja jutu lõpus; juhendaja esitab suunavaid küsimusi sündmuste ajalise ja põhjustagajärg seoste kohta).</i></p>	<p><i>Analüüsitud teksti jutustamine.</i></p>	<p>Laul eesmärgpõimlause skeem.</p>
<p>Lõpetamine</p>	<p><i>Olid tubli. Aitasid tibul öelda ilusaid lauseid. Mõnda lausesse sobis siduv sõna et aga mõnda sest.</i></p> <p><i>Tibu räägib sulle ühe pisikese jutu veel. Kuula hoolega. Ta küsib pärast sinu käest, mis seal juhtus.</i></p> <p><i>Ühel suveõhtul läks kass jõe äärde kala püüdma. Kassil oli rõõmus meel, sest talle</i></p>		<p>Juhendaja kordab õige vastuse täislausega.</p>

<p><i>meeldis kala püüda. Enne kui kass õue läks, võttis ta kapist õnge. Seejärel hakkas kass vaikselt jõe poole jalutama. Enne jõe äärde jõudmist oli tal vaja läbi paksu metsa minna. Kui kass läbi metsa oli kõndinud, jõudiski ta jõe äärde. Aga enne kalapüüki otsustas kass veidike puhata. Peale puhkamist hakkas kiisuke kala püüdma. Ta sai mitu kala ning hakkas neid kohe sööma. Kass rõõmustas, sest ta kõht oli kala täis.</i></p> <p><i>Tibu ütleb sulle lauseid selle teksti kohta. Kuula, kas tibu ütleb sulle lause õigesti või valesti.</i></p> <p><i>Enne õnge võtmist läks kass õue (vale).</i></p> <p><i>Peale jõe äärde minekut läks kass läbi metsa (vale).</i></p> <p><i>Enne seda, kui kass hakkas kala püüdma, kassike puhkas (õige)</i></p> <p><i>Peale puhkamist hakkas kass kala püüdma (õige)</i></p>		
---	--	--

Ema ja laps

Ühel õhtul otsustas väike Peetrike vannid minna. Ta oli päev läbi õues mänginud ning päris must. Peetril oli hea tuju, sest talle meeldis vannis käia. Poiss lasi vannis vett täis ning pani sinna laevakese ujuma. Peeter võttis mustad riided ära ja pani need toolile.

Peeter mängis vannis paatidega. Ta aina sulistas ja sulistas, kuid puhtamaks ei saanud. Peeter hakkas kartma, et ta ei saagi puhtaks. Ka vannivesi muutus aina jahedamaks. Ta otsustas, et kutsub ema appi. Poiss hakkas ema hüüdma.

Peetri ema tuligi lapsele appi. Ta võttis seebi ning hakkas last sellega pesema. Poisi juuksed hakkasid vahutama ning saidki puhtaks. Puhtaks sai ka Peetri nägu ning kael.

Seejärel võttis ema dušši, et vahtu maha loputada. Ta loputas last, kuni laps vahust puhtaks sai.

Lõpuks võis Peeter vannist välja tulla. Ema mässis lapse rätiku sisse, et teda kuivatada. Mõlemal oli nüüd hea tuju.

Pildiseeria:

1 pilt: Poiss istub vanni kõrval ja võtab riidest lahti. Vannis ujub paadike.

2 pilt: poiss mängib vannis paadiga.

3 pilt: ema peseb vahutavat last.

4 pilt: ema loputab duššiga last.

5 pilt: ema kuivatab last rätikuga. Mõlemal on naerused näod.

Analüüs:

propositsiooni ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud.

Millal toimub tegevus?

Kus toimus tegevus?

Kes olid jutu tegelased?

Mida otsustas Peeter teha?

Mida ta tegelikult tegema hakkas?

Mida Peeter kartis?

Keda kutsus Peeter appi?

Kuidas ema Peetrit aitas?

Järeldamist-Tuletamist vajav info

Miks tahtis Peeter vanni minna?

Miks Peetrike oli mustaks saanud?

Miks Peeter puhtaks ei saanud?

Miks tuli ema vannituppa?

Miks Peeter nüüd puhtaks sai?

Miks oli mõlemil lõpuks hea tuju?

Transkriptsioon

6. tegevus

Tiina ja tuul

1. ühel sügispäeval jalutas Tiina koeraga.
2. tal oli uus vihmavari.
3. Tiinale meeldis vihmavarjuga minna jalutama.

4. siis tegi ta vihmavarju lahti, et ta märjaks ei saaks.
5. siis tuli tugev tuul.
6. Tiina tõusis lendu.
7. täiskasvanud inimesed vaatasid imestunult (...)Tiinat.
8. Tiina maandus ee: puuotsa.
9. seal vaatasid ikka täiskasvanud inimesed imestunult.
10. aga mõni kutsus isegi ää: päästeameti.
11. päästeamet oli kohal.
12. nad andsid Tiinale redeli, et ta saaks alla tulla (...) puu otsast.
13. tiinal oli hea meel, et ta sai puu otsast alla
14. ja päästeametitel oli hea meel, et said tüdrukut aidata.

Lausungite arv jutustuses	14
Lausungite keskmine pikkus sõnades	7
Põimlausete arv jutustuses	4
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	5
Rindlausete arv jutustuses	0
Koondlausete arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlaused	5
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Kohati jätab esile toomata tegelaste tunded ja mõtted. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud ning tegelaste emotsioonid. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Esineb mõttelünki (Tiinale meeldis vihmavarjuga minna jalutama). Esineb liiane lause (ja mõni kutsus isegi päästeameti). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausete ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (vead grammatiliste vormide valikul (ja päästeametitel oli hea meel, et said tüdrukut aidata)). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	2	3	3	2

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

Tekst nr 2

Emaj laps

1. Peeter oli päev läbi mänginud õues.
2. ta oli väga räpane ja mudane.
3. siis tuli ta koju õh: tupp.
4. ta otsustas minna vannituppa.
5. seal ta võttis riided seljast ära ja läks vanni pesema.
6. aga ta pani laevakese ka sinna.
7. ja siis ta sulistas ja mängis.
8. siis peeter hakkas kartma, et ta ei saa puhtaks, sest vesi hakkas jahedamaks ja jahedamaks muutuma.
9. Peeter kutsus ema.
10. ema tuligi ja seebitas last.
11. Kui seebitatud oli, siis loputas last.
12. Ja kui loputatud oli, siis mässis rätiku vahele.
13. Poisil oli hea meel, et ta sai vannist välja tulla.
14. ja emal oli hea meel, sest ta sai poissi aidata.

Lausungite arv jutustuses	14
Lausungite keskmine pikkus sõnades	7
Põimlausete arv jutustuses	5
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	2
Rindlausete arv jutustuses	2
Koondlausete arv jutustustes	2
Vähelaiendatud lihtlaused	3
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased, ning tegevuse aja ja koha. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailselt. Osalt puudu tegelaste tunnete ja mõtete kirjeldus. 2 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunust ning tegelaste emotsioonid. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Esineb mõttelünki (Peeter kutsus ema). 3 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausete ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (süntaktilisi vigu). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	2	3	3	3	3	2

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

6. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti järeldamist ja tuletamist nõudvate strateegiate kasutamisele ning eesmärki ja põhjust väljendavate põimlausete moodustamisele.

Sissejuhatavas osas tuletati täiskasvanu küsimuste toel meelde eelmises tegevuses läbi võetud tekst. Laps vastas teksti puudutavatele küsimustele õigesti, millest võib järeldada, et jutt oli laurale meelde jäänud ning ta oli sellest sisuliselt aru saanud. Seejärel pidi laps jutustama eelnevalt meenutatud teksti. Jutustamisel esines lapsel mõningaid raskusi nii makro- kui mikrostruktuuris. Jutu alguses ei nimetanud Laura sündmuse kohta, ka teemaarendus oli vähedetailne. Laps kasutas kohati valesti põimlausete sidendeid et/ sest. Edaspidi tuleb tegeleda sidesõnade, et/ sest eristamisega lauses.

Põhietapis keskenduti sündmuste ajalistele ja põhjus-tagajärg seostele. Võib öelda, et laps sai tekstist sisuliselt aru kuna ta vastas õigesti nii sündmuste ajalist järgnevust puudutavatele küsimustele, kui ka järeldamist-tuletamist nõudvatele küsimustele. Põhietapis pidi laps moodustama kahest osalausest eesmärk-põimlause. Ülesandega tuli laps toime suhteliselt hästi. Vaid paaris esimeses lauses vajab Laura lauseskeemi abi. Lause keeleline verifitseerimise ülesandes vajab laps 3 lauses täiskasvanu abi, mis seisnes lause alustamise korrektse sidendiga. Raskused antud ülesandes võivad tuleneda vastavate lausemallide puudumisest spontaanselt kõnest. Lause järelekordamine Laurale raskusi ei valmistanud.

Kinnistav ja lõpetav etapp andis võimaluse iseseisvalt jutustada eelnevalt analüüsitud teksti. Jutustamisel kasutas laps õpitud lausemalle korrektselt. Võrreldes sissejuhatavas etapis jutustatud tekstiga oli kinnistavas etapis jutustatud teksti nii mikro, kui makrostruktuuri osas arenenum. Siiski esinesid jutustamisel mõningad mõttelüngad, mil laps vajab tegelaste tunnete ja mõtete esile toomisel täiskasvanu suunavaid repliike ja küsimusi.

Tegevuse käigus oli lapse kõne osakaal suur, kuna lapsel oli tunni jooksul mitu võimalust kasutada õpitut iseseisvalt.

Töö jutustuse makrostruktuuriga ja lausemalliga

(5 tegevust)

Antud osas teadvustatakse jutustuse põhistruktuuri (algus, keskpaik, lõpp), millest tuleb igas jutustuse osas rääkida. Lapsele teadvustatakse, et jutu alguses tuleb tutvustada tegelasi, tegevuse aega ja kohta; et jutu keskpaigas on sündmusest või tegevusest, mis algatas järgnevate sündmuste/tegevuste ahela. Räägitakse sellest, mida tegelane soovis, mida ta oma soovi täitmiseks tegi ning milline oli selle tegevuse tulemus. Selgitatakse, et jutu lõpus tuleb rääkida sellest, millega lugu lõppes/milline tulemus saavutati ja mida tegelased siis tundsid. Peamiste võtetena kasutatakse pildiseeriade järjestamist, jutustuse kuulamist ja sellele järgnevat struktuuri analüüsimist ning jutustamist pildiseeriale toetudes.

Töö jutustuse makrostruktuuriga ja lausemallidega.

1. tegevus.

Teema: Maiu ja Tommi. Töö jutustuse makrostruktuuriga ja töö lausemallidega.

Eesmärk: Laps teadvustab täiskasvanu küsimuste toel millest tuleb igas jutustuse osas rääkida.

(jutul on algus, keskpaik ja lõpp ning jutu alguses tuleb tutvustada tegelasi, tegevuse aega ja kohta; jutu keskpaigas sündmusest/tegevusest, nende tundeid ning tegevuse tulemusi, millega lugu lõppes/milline tulemus saavutati ja mida tegelased siis tundsid).

Laps järjestab pildiseeria, arvestades sündmuste ajalist ja põhjus- tagajärg seoseid.

Laps verifitseerib keeleliselt ja moodustab analoogia alusel eesmärgi ja põhjust väljendavaid põimlauseid, kasutades sidendit et/ sest.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguloomad, lauseskeemid.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp	<i>Täna kuulavad koos meiega lugusid kana,</i>		

<p>1. Sisutaastavatel e küsimustele vastamine</p>	<p><i>tibu ja lõvi.</i></p> <p><i>Kana tahab teada, mis sul eelmisel korral kuulnud jutust meelde jäi. Ta küsib su käest jutu kohta küsimusi.</i></p> <p><i>Kes olid jutu tegelased?</i></p> <p><i>Mida otsustas Peetrike teha?</i></p> <p><i>Miks Peetrike oli mustaks saanud?</i></p> <p><i>Millal otsustas Peetrike end pesta?</i></p> <p><i>Kus Peetrike end pesi?</i></p> <p><i>Mida Peeter kõigepealt tegi, kui ta vannituppa läks?</i></p> <p><i>Mida laps tegi peale seda, kui ta riided ära võttis?</i></p> <p><i>Mida ta tegelikult vannis tegema hakkas?</i></p> <p><i>Mida ta siis tunda võis?</i></p> <p><i>Aga millest ta mõelda võis?</i></p> <p><i>Miks Peeter puhtaks ei saanud?</i></p> <p><i>Mida Peeter lõpuks kartis?</i></p> <p><i>Keda kutsus Peeter appi?</i></p> <p><i>Kuidas ema Peetrit aitas?</i></p> <p><i>Mis Peetriga juhtus peale seda, kui ema teda seebitas?</i></p> <p><i>Miks oli mõlemil lõpuks hea tuju?</i></p>	<p><i>Peeter ja tema ema.</i></p> <p><i>Ennast pesta.</i></p> <p><i>Sest ta mängis päev läbi.</i></p> <p><i>Õhtul.</i></p> <p><i>Vannis.</i></p> <p><i>Võttis riided seljast.</i></p> <p><i>Pani need toolile.</i></p> <p><i>Vannis mängima.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Et küll on lõbus mängida.</i></p> <p><i>Ta ei pesnud ennast vaid mängis vannis.</i></p> <p><i>Et jääbki mustaks.</i></p> <p><i>Oma ema.</i></p> <p><i>Ta pesi ise peetrit.</i></p> <p><i>Peeter hakkas vahutama.</i></p> <p><i>Sest Peetrike saigi puhtaks.</i></p>	
<p>2. pildiseeria järjestamine</p>	<p><i>Lõvi annab sulle Peetri jutu pildid. Aga need on praegu kõik sassis. Pane need õigesse järjekorda.</i></p>	<p>Laps reastab eelmisel korral kuulnud jutustuse pildiseeria.</p>	
<p>3. pildiseeria sobitamine kuulnud jutustusega.</p>	<p><i>Nüüd proovib tibu sulle jutustada eelmisel korral kuulnud lugu. Vaata, kas pildid sobivad tema looga kokku. Kui mitte, siis proovi tema loo järgi pildid järjekorda panna.</i></p> <p><i>Peeter mängis vannis paatidega. Ta aina sulistas ja sulistas kuid puhtamaks ei saanud. Ka vannivesi muutus aina</i></p>	<p>Laps reastab pildid kuulnud jutustuse alusel.</p>	

	<p>4. Eelnevalt analüüsitud teksti iseseisev jutustamine</p>	<p>jahedamaks. Ta otsustas, et kutsub ema appi.</p> <p>Peetri ema tuligi lapsele appi. Ta võttis seebi ning hakkas last sellega pesema. Poisi juuksed hakkasid vahutama ning saidki puhtaks. Puhtaks sai ka Peetri nägu ning kael.</p> <p>Ühel õhtul otsustas väike Peetrike vanni minna. Ta oli päev läbi õues mänginud ning päris must. Peetril oli hea tuju, sest talle meeldis vannis käia. Poiss võttis mustad riided ära ja pani need toolile.</p> <p>Lõpuks võis Peeter vannist välja tulla. Ema mässis lapse rätiku sisse, et teda kuivatada. Mõlemal oli nüüd hea tuju.</p> <p>Seejärel võttis ema dušši, et vahtu maha loputada. Ta loputas last, kuni laps vahust puhtaks sai.</p> <p><i>Kas jutt sobis pildiseeriaga kokku? Kas laused olid õiges järjekorras? Mis tibu jutul viga oli?</i></p> <p><i>Aitame siis tibu. Pane pildiseeria pildid uuesti õigesse järjekorda.</i></p> <p><i>Jutusta nüüd kanale ja tibule "Ema ja Lapse" lugu, nii et ta pildiseeria piltidega kokku sobib. Abi: juhendaja esitab suunavaid küsimusi tegevusaja, koha sündmuste, põhjus-tagajärg seoste kohta; vajadusel muudetakse mõnd lauset koos.</i></p>	<p><i>Ei.</i> <i>Ei.</i></p> <p><i>Ei saanud aru, millega lugu algab, mis vahepeal toimub ja millega lugu lõpeb</i></p> <p><i>Laps jutustab</i></p>	<p>Laual eesmärki- ja põhjust väljendavad lauseskeemid sidenditega et/ sest.</p>
<p>Põhietapp</p> <p>1. Teksti esmakordne tajumine ja</p>		<p><i>Kana jutustab sulle ka ühe loo "Maiu ja Tommi" (vt lisa teksti juures „Maiu ja Tommi“). Kuula!</i></p>	<p>Laps kuulab lugu.</p> <p>Laps järjestab pildiseeria.</p>	

<p>pildiseeria reastamine kuuldud jutu alusel.</p> <p>2. Puuduva info märkamine ja väljatoomine kuuldud jutu alusel (ei jutustata esimese ja viimase pildi kohta ehk puuduvad jutu algus ja lõpp) ning analüüs</p>	<p><i>Siin on tema jutu pildiseeria. Pane pildid järjekorda nii, et nad moodustaksid väikese jutukese.</i></p> <p><i>Kanale ja tibule tuleb külla hiir. Temagi tahab piltide kohta jutustada. Näita pilti, mille kohta hiir jutustab. Proovi ka tema jutu järgi ritta panna pildid. Kuula, kas hiireke räägib kõigest, millest peab. Pane tähele, mida hiireke valesti teeb?</i></p> <p>Järsku jäi Tommi päris seisma. Ta istus maha ega liigutanud enam. Maiu oli pahane, sest tema tahtis jalutada.</p> <p>Eemal nägi Maiu õhupallimüüjat. Talle tuli hea mõte. Maiu võttis koera sülle. Ta hakkas õhupallimüüja poole minema. Maiu läks müüja juurde, et õhupalle osta. Tüdruk ostis õhupallimüüja käest kõik õhupallid ära.</p> <p><i>Mis oli hiirekese jutul viga? (abi: Milliste piltide kohta ei öelnud hiireke midagi?)</i></p> <p><i>Aitame siis hiirekest. Jutusta tema eest ise meie jutule algus.</i></p> <p><i>Kuula, lõvi aitab hiirekest! Nüüd jutustab tema jutu alguse.</i></p> <p><i>Juhendaja asetab pildiseeria esimese pildi lauale pildirea ette.</i></p> <p><i>1. pilt</i></p> <p>Oli ilus suvepäev. Päike paistis ja ilm oli soe. Üks tüdruk läks õue, et koeraga parki jalutama minna. Tüdruku nimi oli Maiu,</p>	<p>Laps kuulab lugu ja osutab vastavale pildile, mille kohta jutt käib ja reastab pildid kuuldud jutustuse alusel.</p> <p><i>Puudu on algus ja lõpp</i></p> <p><i>Laps jutustab jutu alguse.</i></p>	
--	--	--	--

<p>3. Jutustuse kuulamine lõikude kaupa ning sellele järgnev struktuuri analüüs kuulnud</p>	<p>koera nimi oli Tommi. Tüdrukul oli hea tuju. Talle meeldis jalutada. Koeral oli paha tuju. Temale jalutada ei meeldinud.</p> <p><i>Mida rääkis lõvi rohkem?</i></p> <p><i>Abi: kas lõvi tutvustas tegevusaega, kohta ja tegelasi? Kas ta tegelaste tunnetest ja mõtetest ka rääkis?</i></p> <p><i>Kes olid selle jutu tegelased?</i></p> <p><i>Kuhu tahtis Maiu minna?</i></p> <p><i>Mida tegi tüdruk enne, kui ta parki jalutama läks?</i></p> <p><i>Milleks tahtis Maiu parki minna?</i></p> <p><i>Mida Maiu tundis?</i></p> <p><i>Miks oli Maiul hea tuju?</i></p> <p><i>Milline oli koera tuju?</i></p> <p><i>Mida koer mõelda võis?</i></p> <p><i>Järgmised kolm pilti on jutustuse keskpaik. Sealt saame teada, mida koer ja tüdruk pargis tegid. Mida nad tegid kõigepealt, mida seejärel ja mida nad lõpuks tegid. Kuula loo keskpaika. Pärast küsib lõvi sinult jutu keskpaiga kohta küsimusi.</i></p> <p>Järsku jäi Tommi päris seisma. Ta istus maha ega liigutanud enam. Maiu oli pahane, sest tema tahtis jalutada.</p> <p>Eemal nägi Maiu õhupallimüüjat. Talle tuli hea mõte. Maiu võttis koera sülle. Ta hakkas õhupallimüüja poole minema. Maiu läks müüja juurde, et õhupalle osta. Tüdruk ostis õhupallimüüja käest kõik õhupallid ära.</p> <p><i>Mida Tommi peale parki jõudmist tegi?</i></p>	<p><i>Lõvi jutul oli algus. Ta tutvustas tegelasi, tegevusaega ja kohta. Ta rääkis ka tegelaste tunnetest ja mõtetest. Tommi ja Maiu. Parki. Tuli õue. Et seal jalutada. Tal oli hea tuju. Sest talle meeldis jalutada. Kurb. Et jalutamine on liiga raske.</i></p>	<p>Laul on eesmärk-põimlause ja põhjus-põimlause skeemid. Juhendaja kordab lapse vastuse täislasuega üle osutades sidendile skeemis.</p>
---	---	---	--

	<p>tegi?</p> <p><i>Miks koer ei liigutanud?</i></p> <p><i>Mida ta siis mõelda võis?</i></p> <p><i>Milline oli koera tuju pargis?</i></p> <p><i>Mida Maiu tundis?</i></p> <p><i>Miks Maiu pahane oli?</i></p> <p><i>Mida ta siis mõelda võis?</i></p> <p><i>Keda Maiu eemal nägi?</i></p> <p><i>Mis edasi sai?</i></p> <p><i>Mida Maiu edasi tegi?</i></p> <p><i>Mida Maiu peale õhupallimüüa juurde minemist tegi?</i></p> <p><i>Kas sellega lõvi lugu lõppes?</i></p> <p><i>Mõtle siis sina lõvi jutustatud loole lõpp.</i></p> <p><i>Lõvi annab sulle jutustuse pildiseeria viimase pildi. Nüüd räägib tema sulle Maiu ja koera loo lõpu. Kuula hoolega, pärast küsib lõvi sinult jutu kohta küsimusi.</i></p> <p><i>Maiu sidus õhupallid koera ümber, et koer õhku tõuseks. Nüüd sai tüdruk edasi jalutada. Mõlemal sõbral oli hea tuju.</i></p> <p><i>Võrdleme sinu ja lõvi lugu omavahel. Mida rääkis lõvi teistmoodi?</i></p> <p><i>Abi: Kas lõvi ütles, kuidas lugu lõppes? Aga sina? Kas lõvi rääkis tegelaste tunnetest ja mõtetest. Aga sina?</i></p> <p><i>Millega Maiu ja Tommi lugu lõppes?</i></p> <p><i>Miks sidus Maiu õhupallid koera ümber?</i></p> <p><i>Mida koer siis tundis?</i></p> <p><i>Miks oli koeral hea tuju?</i></p>	<p><i>Jäi seisma.</i></p> <p><i>Ta ei tahtnud jalutada.</i></p> <p><i>Et tahab puhata.</i></p> <p><i>Kurb.</i></p> <p><i>Maiu oli pahane.</i></p> <p><i>Sest tema tahtis jalutada.</i></p> <p><i>Et tuleks see koer ometi.</i></p> <p><i>Õhupallimüüjat.</i></p> <p><i>Maiu võttis Tommi sülle.</i></p> <p><i>Läks õhupallimüüja juurde.</i></p> <p><i>Ostis õhupalle.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Laps mõtleb loole lõpu ja jutustab.</i></p> <p><i>Tüdruk sidus pallid koera külge ja</i></p>	
--	--	--	--

	<p>4.eelnevalt analüüsitud teksti jutustamine pildiseeriale toetudes</p>	<p><i>Mida koer siis mõelda võis?</i></p> <p><i>Nüüd on meie jutustusel algus, keskpaik ja lõpp – nii nagu ilusal jutustusel olema peab.</i></p> <p><i>Tibule, kanale ja lõvile tuleb külla elevant. Elevantil on jälle uneaeg. Aga ei tule tal und ilma unejututa. Jutusta elevantile pildiseeria kohta ilus pikk jutt. Räägi talle, kes on selle jutu tegelased, kus ja millal tegevus toimus. Räägi ka mida tegelased tunnevad ja mõtlevad ning millega lugu lõppeb.</i></p> <p><i>(abi: vajadusel täiendatakse ja täpsustatakse juttu juhendaja suunavatele küsimustele toetudes sündmuste ajaliste,- põhjus-tagajärg seoste kohta).</i></p>	<p><i>jalutas edasi.</i></p> <p><i>Et koer kaasa liiguks.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Tal oli hea meel, et ise kõndima ei pidanud.</i></p> <p><i>Et küll on hea puhata.</i></p> <p><i>Laps jutustab loo alguse, keskpaiga ja lõpu kohta.</i></p>	
	<p>5. Verifitseerimine kuuldu jutu alusel, eesmärk-, põhjuspõimlause moodustamine analoogia alusel ja korrektse sidendiga terviklause järele kordamine</p>	<p><i>Elevant ärkab üles. Aga kuna ta magas, siis jäid osad laused talle valesti meelde.</i></p> <p><i>Küsime elevanti käest küsimusi jutu kohta. Vaatame, kas ta vastab õigesti. Kui elevant eksib, siis paranda teda. Ütle talle ka terve lause uuesti. Nii jääb talle ka õigesti meelde. Juhendaja küsib küsimusi – mis eesmärgil/milleks? Mispärast/mis põhjusel/miks?</i></p> <p><i>Abi: juhendaja osutab sidendile skeemis; juhendaja alustab lauset.</i></p> <p><i>Küsime elevantilt: milleks läks Maiu õue?</i></p> <p><i>Elevant vastab: Maiu läks õue, sest jalutama minna (et).</i></p> <p><i>Kas ta ütles õigesti? Paranda teda.</i></p>		<p>Laual põhjuspõim aluse ja eesmärgpõim lause skeemid sidendiga et/ sest.</p>

		<p><i>Küsime elevantilt mispärast Maiu rõõmustas?</i></p> <p><i>Elevant vastab: Maiu rõõmustas, sest talle meeldis jalutada (õige). Kas elevant ütles õigesti?</i></p> <p><i>Küsime elevantilt: mis põhjusel võttis Maiu koera õue kaasa?</i></p> <p><i>Maiu võttis koera, et koos jalutada (õige).</i></p> <p><i>Kas elevant ütles õigesti?</i></p> <p><i>Küsime: mis põhjusel oli koer kurb?</i></p> <p><i>Koer oli kurb, et talle ei meeldinud jalutada (sest).</i></p> <p><i>Kas elevant ütles õigesti? Paranda teda.</i></p> <p><i>Küsime: milleks jäi Tommi seisma?</i></p> <p><i>Elevant vastab: Tommi jäi seisma, sest puhata (et). Kas ta ütles õigesti? Paranda teda.</i></p> <p><i>Küsime: mis eesmärgil läks Maiu õhupallimüüa juurde? Elevant vastab: Maiu läks müüa juurde, sest õhupalle osta (et). Kas ta ütles õigesti? Paranda teda.</i></p> <p><i>Küsime: milleks sidus Maiu pallid koera külge?</i></p> <p><i>Elevant vastab: Ta sidus pallid koera külge, et koer õhku tõuseks (õige). Kas elevant ütles õigesti?</i></p>		
	<p>Kinnistav etapp</p> <p>1. Lause lõpetamine analoogia alusel ja terviklause kordamine</p>	<p><i>Elevant proovib uuesti sulle lauseid öelda, aga ta on ikka veel nii unine, et unustab pool lausest ära. Aita teda ja lõpeta tema eest lause. Siis ütle terve lause uuesti.</i></p> <p><i>Abi: juhendaja osutab sidendile skeemis; juhendaja alustab lauset sidendiga et / sest.</i></p> <p><i>Üks tüdruk läks õue, ..(et koeraga jalutama minna).</i></p> <p><i>Koeral oli paha tuju.. (sest talle ei</i></p>	<p><i>Laps lõpetab lause ja kordab terviklause.</i></p>	<p>Laul eesmärgi- ja põhjust väljendavad põimlauseid sidendiga et/ sest.</p>

	<p>2. Jutustuse kuulamine (ebakorrektse struktuuriga jutuke) ja pildiseeria järjestamine.</p> <p>3. Küsimustele vastamine jutustuse struktuuri kohta.</p>	<p><i>meeldinud jalutada)</i></p> <p><i>Koer istus maha, ..(et puhata)</i></p> <p><i>Maiu võttis koera sülle,..(et õhupallimüüa juurde minna).</i></p> <p><i>Maiu sidus õhupallid koera ümber, ..(et koer õhku tõuseks).</i></p> <p><i>Koer rõõmustas..(sest ei pidanud jalutama).</i></p> <p><i>Kuula nüüd, kuidas elevant jutust aru sai.</i></p> <p><i>Järjesta kuulnud jutustuse alusel pildid.</i></p> <p><i>Tüdruk ostis õhupallimüüja käest õhupalle.</i></p> <p><i>Tüdruk läks koeraga jalutama.</i></p> <p><i>Tüdruk sidus pallid koera ümber.</i></p> <p><i>Koer istus maha, et puhata.</i></p> <p><i>Tüdruk kõnnib õhupallimüüa poole.</i></p> <p><i>Kas elevanti jutuke sobis meie piltidega kokku? Mis elevanti jutul viga oli?</i></p> <p><i>Abi: Kas tegevused olid õiges järjekorras?</i></p> <p><i>Kas elevant tegelaste tunnetest või mõtetest rääkis?</i></p>	<p><i>Laps kuulab jutustust ja järjestab pildiseeria.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Ta ei rääkinud, millal tegevus toimub. Ka ei tutvustanud tategelasi. Ta ei rääkinud tegelaste tunnetest ega mõtetest.</i></p>	
	<p>Lõpetamine</p>	<p><i>Täna sa said teada, et tegevused jutus peavad õiges järjekorras olema.</i></p> <p><i>Lõpuks jutustas meile elevant ka pildiseeria kohta. Miks oli elevanti jutust raske aru saada?</i></p>	<p><i>Sest tegevused toimusid vales järjekorras.</i></p>	

Oli ilus suvepäev. Päike paistis ja ilm oli soe. Üks tüdruk läks õue, et koeraga parki jalutama minna. Tüdruku nimi oli Maiu, koera nimi oli Tommi. Tüdrukul oli hea tuju. Talle meeldis jalutada. Koeral oli paha tuju. Temale jalutada ei meeldinud.

Järsku jäi Tommi päris seisma. Ta istus maha ega liigutanud enam. Maiu oli pahane, sest tema tahtis jalutada.

Eemal nägi Maiu õhupallimüüjat. Talle tuli hea mõte. Maiu võttis koera sülle. Ta hakkas õhupallimüüja poole minema.

Maiu läks müüa juurde, et õhupalle osta. Tüdruk ostis õhupallimüüja käest kõik õhupallid ära.

Ta sidus õhupallid koera ümber, et koer õhku tõuseks. Nüüd sai tüdruk edasi jalutada. Mõlemal sõbral oli hea tuju.

Pildiseeria

1 pilt: Tüdruk seisab koeraga trepil. Koeral on morn nägu aga tüdrukul rõõmus.

2 pilt: tüdruk sikutab koera mornil ilmel edasi kuid koer istub.

3 pilt: tüdruk kõnib rõõmsal ilmel koer süles õhupallimüüja poole.

4 pilt: tüdruk osutab õhupallimüüja juures õhupallidele, endal rõõmus nägu

5 Pilt: õhupallid on ümber koera seotud, nii et koer lendleb rõõmsal ilmel õhus, tüdruk kepsutab rõõmsal ilmel koera kõrval.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajal toimub tegevus?

Milline lemmikloom oli Maiul?

Kes läksid jalutama?

Mida ei meeldinud koerale teha?

Mida tegi koer järsku?

Miks oli Maiu pahane?

Kelle juurde jalutas Maiu?

Mida tegi Maiu õhupallidega?

Miks sidus Maiu õhupallid koera ümber?

Milline tuju oli lõpuks mõlemal?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks tahtis Maiu jalutama minna?

Miks läks Maiu koos koeraga õue?

Miks istus koer maha?

Miks oli Maiul tarvis õhupalle?

Mis mõte tuli Maiul?

Miks oli mõlemal lõpuks hea tuju?

Transkriptsioon

1. tegevus

Maiu ja Tommi

1. Maiu läks ühel päeval jalutama koeraga Tommiga.
2. Maiu jõudis parki aga siis Tommi jäi seisma ja istus maha.
3. ää: Maiu oli täitsa vihane.
4. ta nägi õhupallimüüjat ja hakkas (...) võttis koera sülle ja hakkas minema.
5. ja siis Maiu võttis kõik õhupallid ja andis raha ka.
6. ja siis sidus need koera külge.
7. ja koeral oli hea meel, et ta ei pidand enam kõndmima.
8. ja Maiul oli hea meel, et ta ei pidand enam istuma ja olema vihane.

Lausungite arv jutustuses	8
Lausungite keskmine pikkus sõnades	7
Põimlausete arv jutustuses	1
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	2
Rindlausete arv jutustuses	2
Koondlausete arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlaused	2
Ahellausungid	1
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse aja ja koha 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailselt. Ei eristu selgelt tegevus ja lahendus. Laps ei räägi koera mõtetest ega tunnetest. 2 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunust ning tegelaste emotsioonid. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. Esineb mõttelünki. (N: Maiu jõudis parki aga siis Tommi jäi seisma ja istus maha). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltde toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalause ühendamiseks kasutab sidendeid enamasti õigesti. Kohati segistab et/ sest kasutamist (koeral oli hea meel, et (pro sest) ta ei pidand enam kõndima. Maiul oli hea meel, et (pro sest) ta ei pidand enam istuma ja olema vihane. 2 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (ühildumisviga; süntaktilisi vigu ja sidesõna kasutamise vigu). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	2	3	2	3	2	2

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

1. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti jutustuse osade teadvustamisele (laps teadvustab täiskasvanu suunavate küsimuste toel, et jutul on algus, keskpaik ja lõpp ning jutu alguses tuleb tutvustada tegelasi, tegevuse aega ja kohta; jutu keskpaigas sündmuse/ tegevusi, nende tundeid ning tegevuse tulemusi, millega lugu lõppes/milline tulemus saavutati ja mida tegelased siis tundsid). Veel keskenduti eesmärgi ja põhjust väljendavate põimlausete moodustamisele, kasutades sidendit et/ sest.

Sissejuhatavas osas tuletati meelde eelmisel korral kuulnud jutustus, ning laps pidi selle iseseisvalt jutustama. Jutustamisel vajab laps tegelaste nimede meeldetuletamist. Lausete moodustamisel kasutas laps kolmel juhul sidendi sest asemel sidendit et. Sellest võib järeldada, et Laural ei ole veel kinnistunud et/ sest kasutamine.

Põhietapis pidi laps märkama puuduvat infot ja väljatooma, millised teksti osad on puudu. Ülesanne oli lapsele jõukohane ning sealjuures ta abi ei vajanud. Ka teksti kohta küsimustele vastamine, kus keskenduti tegelaste tunnete, mõtete ja põhjus- tagajärg seostele, ei valmistanud lapsele mingeid raskusi. Sellest võib järeldada, et teksti mõistmisega lapsel probleeme ei esinenud. Iseseisvalt jutustamisel vajab laps kohati abi eesmärki ja põhjuspõimlause moodustamisel, mil laps kasutas põhjuspõimlause moodustamisel sidendit et. Abina osutas juhendaja sidendile skeemis ning laps korrigeeris tehtud vea. Raskused antud ülesandes võivad tuleneda sellest, et vastav lausemall ei

ole lapse spontaanses kõnes kinnistunud. Peale jutustamist oleks võinud olla lisaks analüüsiv osa, millest laps sel korral ei rääkinud ja mida oleks võinud veel rääkida sissejuhatavas osas, keskosas kui ka lõpu osas eraldi.

Põhietapis pidi laps verifitseerima sidendi et/ sest kasutamist lauses ja moodustama analoogia alusel eesmärk-põimlause ja põhjuspõimlause ning terviklause seejärel kordama. Ülesande juures ei eksinud Laura kordagi. Ka terviklause järelekordamine ei valmistanud lapsele mingeid raskusi.

Kinnistavas etapis sai laps õpitud kasutada iseseisvalt. Laura pidi lõpetama eesmärk-põimlause või põhjus-põimlause ja kordama terviklause uuesti. Lause lõpetamisel eksis Laura ühel korral kasutades sidendi sest asemel sidendit et (*Koer rõõmustas, et (pro sest) ei pidanud jalutama*). Abina kasutas juhendaja täpsustavat küsimust: "Miks koer rõõmustas?" last see aitas ning ta moodustas lause õigesti. Lisaks pidi laps kuulama ebakorrektselt struktuuriga jutustust ning ütleva, mis jutul viga oli. Selles ülesandes laps abi ei vajanud.

Töö jutustuse makrostruktuuriga ja lausemallidega.

2. tegevus

Teema: Maiu ja Tommi. Töö jutustuse makrostruktuuriga ja töö lausemallidega.

Eesmärk: Laps analüüsib täiskasvanu suunavate küsimuste toel teksti (vastab järeldamist, tuletamist nõudvatele küsimustele teksti kui terviku kohta, toob täiskasvanu suunamisel välja allteksti).

Laps reprodutseerib suunatud keeleülesannetes põimlauseid kasutades siduvat sõna kuigi.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguasjad.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp 1. Jutustuse kuulamine (jutul puudub lõpp)	<i>Täna tulevad koos meiega õppima elevant, tiiger, lõvi ja kana.</i> <i>Elevant tahab sulle kõigepealt väikese loo jutustada. Kuula!</i> <i>Ühes majakeses elas kass Riugas. Ta oli sõbralik ja armas kiisuke. Talle meeldis palju magada ja pasteeti ning hapukoort süüa. Ühel õhtul märkas kass hoovis väikest hiirt. Ta hakkas hiirt taga ajama, kuid kätte ei saanud. Kass pingutas kõigest väest, kuid hiir pääses ikka põgenema. Nii juhtus</i>		

<p>2. Põhjus- tagajärg seostest ja teksti struktuurist arusaamist eeldavatele küsimustele vastamine</p>	<p>järgmiselgi päeval. Kass märkas hiirt ning hakkas teda taga ajama. Riugas jooksis päris kiiresti, kuid väsis varsti. Nii pääseski hiir jälle põgenema. Nüüd otsustas kass, et hakkab iga päev trenni tegema. Kass tegi iga päev hoolsalt harjutusi. Oma rõõmuks märkas kass ühel õhtul jälle hiirt. Ta hakkas kohe kibekiiresti jooksuma ja hiirt taga ajama.</p> <p>Milline jutu osa oli elevandi loos puudu? Millega kassi lugu algas? Abi: Kes olid selle jutu tegelased? Kus tegevus toimus? Millal tegevus toimus? Kuidas kass veetis tavaliselt oma päeva? Mida kass ühel õhtul märkas? Mida tahtis kass hiirega teha? Mis sa arvad, miks kass hiirt tahtis püüda? Miks kassi plaan korda ei läinud?</p> <p>Mis sa arvad, miks ta ei jaksanud hiirt kinni püüda. Mida ta otsustas siis teha? Miks otsustas kass trenni teha? Kas kassi soov täitus? Mis sa arvad, kuidas õnnestus kassil hiir lõpuks kätte saada? Mis sa arvad, miks Riugas paksuks läks?</p> <p>Kas me teame, kuidas kassi ja hiire lugu lõppes? Mis sina arvad, kuidas see lugu lõppeda võis? Kas sinul on midagi taolist kunagi</p>	<p>Lõpp. Ühes majakeses elas kass Riugas.</p> <p>Magas ja sõi. Hiirekest. Kinni püüda. Et ära süüa. Ta ei jaksanud hiirt püüda. Ta oli liiga priske.</p> <p>Trenni. Et ta kiiremini joosta jaksaks. Ta tegi plaju trenni ja muutus tugevamaks. Sest ta magas ainult ja sõi. Ei. laps mõtleb loole lõpu ja jutustab.</p>	<p>Laural eesmärk-põimlause, põhjuspõimlause skeemid.</p>
<p>3. Tekstile lõpu mõtlemine ja jutustamine</p>	<p>Kas sinul on midagi taolist kunagi</p>	<p>Kas sinul on midagi taolist kunagi</p>	

		juhtunud?	Minul on kaks kassi. Üks kass on liiga priske, ega saa kunagi hiirt kätte. Aga teine on kõhna ja kiire. Tema püüab endale ise toitu.	
	Põhietapp 1. Pildiseeria järjestamine ning puuduva info leidmine jutustuses	Tiiger tahab ka sulle lugu jutustada. Tema tahab rääkida sulle eelmisel korral kuulnud Maiu ja Tommi loo (vt. Lisa teksti juures "Maiu ja Tommi"). Ta tahab ka pildid ilusti järjekorda panna aga eemalt lendab loomade juurde harakas. Ta lendab nii kiiresti, et pildid lähevad kõik sassi. Siis hakkab harakale üks pilt nii hirmsasti meeldima, et ta viib selle oma lastele (puudu on esimene pilt (sissejuhatus)). Kuula nüüd „Maiu ja Tommi“ lugu. Vaata ka pilte laual! Pane tähele ja näita, millise pildi kohta jutt käib! Aseta kuulnud jutu järgi pildid järjekorda! Juhendaja loeb jutu, millel puudub sissehatus. Kas jutustasin kõikide piltide kohta, mis laual on? Panid sa tähele, millega lugu algas? Milline osa jutustusest oli puudu? Mis jäi jutu alguses rääkimata? Abi: kas harakas tutvustas jutu alguses tegelasi, tegevusaega ja kohta? Harakas hakkab ise sulle jutustama. Kuula ja mõtle, kas tema jutustatud algus, sobib meie jutule.	Laps reastab neli pilti. Ei Koer ei liikunud enam edasi. Algus Ei tutvustatud tegelasi, tegevuse aega ja kohta.	

	<p>2. Sobimatu alguse ja jutule sobiva alguse võrdlemine kuuldud jutu alusel täiskasvanu suunavate küsimuste toel.</p> <p>3. Jutustuse alguse jutustamine</p>	<p>Juhendaja loeb jutu alguse, mis antud pildiseeria juurde ei sobi.</p> <p><u>Sobimatu algus:</u></p> <p>Oli külm talveöö. Kuu paistis ja lund sadas. Üks poiss läks õue, et kassiga parki jalutama minna. poisi nimi oli Maiu, kassi nimi oli Tommi. Poisil oli paha tuju. Talle ei meeldinud jalutada. Kassil oli hea tuju. Temale meeldis jalutada.</p> <p><i>Kas selline algus sobib meie jutule?</i></p> <p><i>Miks ei sobi?</i></p> <p><i>Abi:</i></p> <p><i>Millal toimub Maiu ja Tommi jutus tegevus? Aga haraka räägitud jutus?</i></p> <p><i>Kes olid haraka jutu tegelased? Aga kes olid Maiu ja Tommi jutus tegelased? mis juhtus haraka jutus? Mis Maiu ja Tommi jutus toimus?</i></p> <p><i>Räägi ise jutule algus, mis sobib pildiseeriaga kokku.</i></p> <p><i>Harakas annab sulle jutu alguse kohta käiva pildi tagasi.</i></p> <p><i>Aga räägime ka sellest, mis edasi juhtus.</i></p> <p>Juhendaja osutab pildiseeria teisele pildile.</p> <p><i>Tüdruk ja koer jõudsid parki.</i></p> <p><i>Miks koer edasi ei kõndinud?</i></p>	<p><i>Ei sobi</i></p> <p><i>Seal toimub tegevus talvel ja öösel, meie jutus on suvi ja päev; seal on tegelasteks kass ja poiss aga meil tüdruk ja koer; seal ei taha poiss jalutada aga meil tahab tüdruk jalutada; seal tahab kass jalutada aga meil ei taha koer jalutada.</i></p> <p><i>Laps jutustab.</i></p> <p><i>Talle ei meeldinud</i></p>	
--	---	---	--	--

<p>4. Teksti analüüs (järeldamistuletamist nõudvate strateegiate rakendamine)</p>	<p>Mis sa arvad, miks ei meeldinud koerale jalutada? Mida koer peale parki jõudmist tegi Miks koer istus? Kuidas tüdruk selle olukorra lahendas?</p> <p>Milleks ta neid ostis? Mis koeraga siis juhtus peale seda, kui tüdruk pallid tema külge sidus? Mis sa arvad, kuidas pallid said koera üles tõsta?</p> <p>Kas koerale meeldis selline tegu? Miks see koerale meeldis?</p> <p>Igal ilusal jutul on olemas ka lõpp. Kuidas meie lugu lõppes?</p> <p>Mida tüdruk tundis? Mida koer tundis?</p>	<p>jalutada. Ta oli laisk. Istus. Ta tahtis puhata. Ta võttis koera sülle ja läks õhupallimüüja juurde. Seal ostis ta õhupalle. Et koera ümber siduda. Ta tõusis õhku. Koer kaalub vähe ja pallides on palju õhku. Jah. Sest ta ei pidanud ise jalutama. Tüdruk jalutas edasi. Aga koer lendas õhupallidega. Tal oli hea meel, et edasi jalutada sai. Rõõmustas, sest ta ei pidanud ise kõndima.</p>	<p>Juhendaja asetab lauale põimlause skeemi sidendiga kuigi.</p>
<p>3. Lause semantiline verifitseerimine ja korrektse lause järelkordamine</p>	<p>Harakas ütleb sulle nüüd lauseid pildiseeria kohta. Lausetes peab harakas kasutama siduvat sõna kuigi (juhendaja osutab sidendile lauseskeemis). Aga harakas eksib vahel. Kui harakas eksib, siis paranda teda. Ütle talle ka terve lause uuesti. Abi: juhendaja alustab lauset kasutades sidendit kuigi.</p>		

	<p>4. Lause lõpetamine analoogia alusel</p>	<p><i>Tüdruk võttis koera jalutama kaasa, kuigi koer ei soovinud (Õige).</i> <i>Koer istus maha, kuigi õhupallimüüja soovis edasi kõndida (tüdruk).</i> <i>Tüdruk võttis koera sülle, kuigi koer oli raske. (õige)</i> <i>Tüdruk kõndis aeglaselt, kuigi õhupall oli raske (koer).</i></p> <p><i>Lõpuks on meie harakas ära väsinud. Ta ütleb sulle vaid pool lauset. Nii ei jaksagi ta tervet lauset öelda ja sina pead selle tema eest lõpetama. Siis ütle harakale terve lause uuesti.</i> <i>Tüdruk tahtis jalutama minna, kuigi ..(koer ei soovinud).</i> <i>Koer istus maha, kuigi..(tüdruk soovis edasi minna)</i> <i>Tüdruk võttis koera sülle, kuigi...(koer oli raske)</i> <i>tüdruk kõndis kiiresti, kuigi...(koer oli raske).</i> <i>Millist siduvat sõna harakas oma lausetes kasutas?</i> <i>Abi: kuula lauset: Maiu tahtis jalutada, kuigi koer ei soovinud (juhendaja osutab sidendile skeemis ja rõhutab sõna kuigi).</i></p>	<p>Laps lõpetab lause ja kordab terviklause.</p> <p><i>Kuigi.</i></p>	<p>Juhendaja osutab sidendile skeemis.</p>
	<p>Kinnistav etapp</p> <p>1. Lause semantiline verifitseerimine ning põimlause</p>	<p><i>Nüüd ütlevad lõvi ja harakas sulle lauseid teksti kohta. Sellele, kes ütleb õigesti, tee pai. Korda ka terve lause uuesti üle.</i> <i>Lõvi ütleb: Maiu läks jalutama, kuigi koerale see ei meeldinu.</i> <i>Harakas ütleb: Koer läks jalutama, kuigi maiule see ei meeldinud.</i> <i>Kes ütles lause õigesti? Korda lause.</i></p>	<p>Laps kordab korrektse lause.</p>	<p>Rindlause sidesõnaga niisiis</p>

<p>reprodutseerimine.</p> <p>2. Eelnevalt analüüsitud teksti iseseisev jutustamine</p>	<p><i>Lõvi ütleb: Maiu tahtis edasi kõndida, kuigi koer soovis istuda.</i></p> <p><i>Harakas ütleb: Maiu soovis istuda, kuigi koer soovis edasi kõndida.</i></p> <p><i>Kes ütles õige lause. Korda lause.</i></p> <p><i>Lõvi ütleb:</i></p> <p><i>Õhupallimüüja sai edasi kõndida, kuigi koer ei liigutanud.</i></p> <p><i>Harakas ütleb: Maiu sai edasi kõndida, kuigi koer ei liigutanud.</i></p> <p><i>Kes ütles õigesti? Korda lause.</i></p> <p><i>Harakal ongi aeg magama minna. Jutustata talle unejutuks "Maiu ja Tommi" lugu.</i></p> <p><i>Abi: juhendaja esitab tegelaste, sündmuste, tegelaste tunnete ja mõtete kohta suunavaid küsimusi.</i></p>	<p>Laps jutustab.</p>	<p>skeemid on laual lapsele abiks.</p>
<p>Lõpetamine</p>	<p>Elevant jutustas sulle "Maiu ja Tommi" loo. Millised jutu osad olid elevanti jutuses olemas?</p> <p>Millise osa sina pidid mõtlema? jutu osa unustas elevant loole rääkida?</p> <p>Loomad ütlesid sulle teksti kohta ka lauseid. Millist siduvat sõna täna loomad lausete tegemisel kasutasid?</p>	<p><i>Algus ja keskpaik.</i></p> <p><i>Lõpu.</i></p> <p><i>Kuigi.</i></p>	

Maiu ja Tommi

Oli ilus suvepäev. Päike paistis ja ilm oli soe. Üks tüdruk läks õue, et koeraga parki jalutama minna. Tüdruku nimi oli Maiu, koera nimi oli Tommi. Tüdrukul oli hea tuju, sest jalutamine oli tema lemmiktegevus. Koeral oli paha tuju. Temale jalutada ei meeldinud. Maiu võttis koera jalutama kaasa, kuigi koerale jalutada ei meeldinud.

Tüdruk jalutas, kuni jõudis pargini. Siis jäi Tommi järsku seisma. Ta istus maha ega liigutanud enam. Maiu oli koera peale pahane. Koer aina istus, kuigi tema soovis edasi jalutada.

Eemal nägi Maiu õhupallimüüjat. Talle tuli hea mõte. Maiu võttis koera sülle. Ta kõndis kiiresti, kuigi koer oli päris raske.

Maiu läks müüa juurde, et õhupalle osta. Tüdruk ostis õhupallimüüja käest kõik õhupallid ära.

Ta sidus õhupallid koera ümber, et koer õhku tõuseks. Nüüd sai tüdruk edasi jalutada, kuigi koer end ei liigutanud. Mõlemal sõbral oli hea tuju.

Pildiseeria

1 pilt: Tüdruk seisab koeraga trepil. Koeral on morn nägu aga tüdrukul rõõmus.

2 pilt: tüdruk sikutab koera mornil ilmel edasi kuid koer istub.

3 pilt: tüdruk kõnnib rõõmsal ilmel koer süles õhupallimüüja poole.

4 pilt: tüdruk osutab õhupallimüüja juures õhupallidele, endal rõõmus nägu

5 Pilt: õhupallid on ümber koera seotud, nii et koer lendleb rõõmsal ilmel õhus, tüdruk kepsutab rõõmsal ilmel koera kõrval.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajal toimub tegevus?

Milline lemmikloom oli Maiul?

Kes läksid jalutama?

Mida ei meeldinud koerale teha?

Mida tegi koer järsku?

Miks oli Maiu pahane?

Kelle juurde jalutas Maiu?

Mida tegi Maiu õhupallidega?

Miks sidus Maiu õhupallid koera ümber?

Milline tuju oli lõpuks mõlemal?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks tahtis Maiu jalutama minna?

Miks läks Maiu koos koeraga õue?

Miks istus koer maha?

Miks oli Maiul tarvis õhupalle?

Mis mõte tuli Maiul?

Miks oli mõlemal lõpuks hea tuju?

Transkriptsioon

2. tegevus

Maiu ja Tommi

1. ühel ilusal päeval tahtis minna Maiu jalutama koos enda lemmikloomaga-Tommiga.
2. ää: Tommi ei tahtnud jalutama minna aga Maiu tahtis jalutama minna.
3. järsku jäi Tommi pargis seisma.
4. ta istus maha ja ei tahtnudki liigutada.
5. Maiul oli paha tuju.
6. eemal nägi ta ee: õhupallimüüjat.
7. ta võttis koera sülle ja siis (...) läks sinna.
8. Maiu ostis kõik õhupallid ära.
9. ja siis sidus (...) enda koera külge.
10. Maiul oli hea meel, et ta sai edasi jalutada.
11. ja koeral oli hea meel, et ta ei pidand enam maas jalutama.

Lausungite arv jutustuses	11
Lausungite keskmine pikkus sõnades	8
Põimlausete arv jutustuses	3
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	2
Rindlausete arv jutustuses	3
Koondlausete arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlaused	4
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailselt. Ei eristu selgelt tegevus ja lahendus. 2 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas kokkuvõte tegelaste tunnetest, kuid jätab ära lahenduse. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatavad, kuid teemaarendus on vähedetailne. Kohati jätab esile toomata tegelaste tunded ja mõtted (ta võttis koera sülle ja siis (...) läks sinna). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltde toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalause ühendamiseks kasutab sidendeid enamasti õigesti. Esineb vigu et/ sest kasutamisel (Maiul oli hea meel, et (pro sest) ta sai edasi jalutada. Koeral oli hea meel, et (pro sest) ta ei pidand enam maas jalutama) 2.punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (vead sidesõna kasutamisel). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	2	2	2	3	2	2

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

2. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti põhjus-tagajärg seostele. Teksti analüüsiti täiskasvanu suunavate küsimuste toel.

Lisaks keskenduti tunnis põimlausele sidendiga kuigi.

Sissejuhatavas osas kuulas laps jutustust ning pidi seejärel nimetama milline teksti osa on puudu ning mõtlema tekstile puudu oleva osa (lõpu). Ülesandega tuli laps toime, millest võib järeldada, et laps saab aru teksti struktuurist ning teab, mida millises teksti struktuuriosas rääkida. Lisaks pidi laps vastama põhjus-tagajärg seostest arusaamist eeldavatele küsimustele. Ka nendele vastamisel lapsel mingeid raskusi ei esinenud. Juhendaja oleks jutustavas osas võinud anda lapsele enam tagasisidet, kuidas tuli laps toime jutule lõpu mõtlemisega ning millest oleks võinud jutu lõpus veel rääkida.

Põhietapis keskenduti jutu struktuurile, mil laps pidi nimetava tekstis puuduva osa (sissejuhatus) ja jutustama juba 10. tunnis analüüsitud tekstile sissejuhatava osa. Jutustades esines lapsel vigu sidendite et / sest kasutamisel, mila laps kasutas põhjuspõimlause kohati sidendit et. Abina oleks võinud juhendaja kasutada lause alustamist. Lisaks oleks võinud enam küsida teksti kohta täpsustavaid küsimusi (tegelaste käitumise põhjuste ning tagajärgede kohta). Põhietapis pidi laps vastama küsimustele teksti kohta rakendades järeldamist ja tuletamist nõudvaid strateegiaid. Antud ülesanne oli lapsele jõukohane. Mõningaid raskusi valmistas lapsele põimlause sidendiga kuigi järele kordamine. Kahel esimesel korral ei meenunud lapsele, millist sidendit ta pidi kasutama. Abina kasutas juhendaja lause alustamist sidendiga kuigi, misjärel laps suutis lause korrektselt korrata. Lause lõpetamisel analoogia alusel, kasutades sidendit kuigi, laps abi ei vajanud.

Kinnistavas etapis sai laps õpitut kasutada iseseisvalt. Laura pidi verifitseerima lauseid semantiliselt ja reprodutseerima põimlause kasutades sidendit kuigi. Lausete reprodutseerimisel toetus laps lauseskeemidele ning suutis kõik laused korrektselt reprodutseerida. Kinnistavas osas pidi laps jutustama "Maiu ja Tommi" loo. Ka selles tunnis esines mõningaid vigu sidendite et/ sest

kasutamisel. Mil laps kasutas põhjust väljendavas põimlause mõnel korral sidendit et. Abina kasutas juhendaja lause alustamist korrektse sidendiga. Seega peaks edaspidiste tegevuste planeerimisel tegelema eesmärk- ja põhjuspõimlause eristamise ja moodustamisega. Jutustamisel esineb mõningaid mõttelünki, mil juhendaja pidi esitama mõningaid täpsustavaid küsimusi tegelaste käitumismotiivide kohta. Järgnevates tegevustes tuleb jätkuvalt tegeleda tegelaste tunnete ja mõtete esile toomisega.

Töö jutustuse makrostruktuuriga ja lausemallidega.

3. tegevus

Teema: Mees ja linnud. Töö jutustuse makrostruktuuriga ja töö lausemallidega.

Eesmärk: Laps jutustab eelnevalt analüüsitud teksti semantiliselt sidusalt, andes edasi jutustuse struktuuri ja tuues välja ka tegelaste mõtted ja tunded

Laps vastab analüüsi tulemusel üldistamist nõudvatele küsimustele.

Laura reprodutseerib (moodustab analoogia alusel) suunatud keeleülesannetes põimlauseid (mall: Enne kui, ..., ...).

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguasjad.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp			
	1. Jutustuse kuulamine (puuduvad jutu algus ja lõpp)	<p><i>Täna tuleb sulle külla unine elevant. Tema räägib sulle ühe loo. Kuula, kas elevant räägib kõigest, millest peab. Pane tähele, mida elevant valesti räägib.</i></p> <p>Järsku jäi jännes seisma. Ta ei osanud ennast enam kuhugi peita. Rebane leidis ta iga kord üles. Jännes ei liigutanud enam ja seisis mõtlikult. Ta pidas aru, kust küll hea peidukoht leida.</p> <p>Metsast tuli välja rebane. Ta nägi eelmal seisvat jänest. Rebane jäi imestunult jänest vaatama.</p>		
	2. Laps nimetab, mida on vaja rääkida jutu alguses,	<p><i>Millega elevanti lugu algas?</i></p> <p><i>Mida jättis elevant jutu alguses rääkimata?</i></p> <p><i>Abi: Kas elevant jutu alguses tegelasi tutvustas? Kas ta ütles jutu alguses, kus</i></p>	<p><i>Jännes jäi seisma. Ei tutvustanud tegelasi, ei öelnud kus ja millal toimub tegevus.</i></p>	

<p>keskpaigas ja lõpus suunavate küsimuste toel.</p> <p>3. jutustusele alguse ja lõpu mõtlemine</p>	<p>tegevustoimub? Kas ta tegevusaega mainis?</p> <p><i>Kas elevanti lool keskpaik oli?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida loomad metsas tegid?</i></p> <p><i>Kas elevant tegelaste tunnetest ja mõtetest rääkis?</i></p> <p><i>Mida elevant ütles rebane kohta?/jänese kohta?</i></p> <p><i>Mille üle rebane imestas?</i></p> <p><i>Miks oli jänes mõtlik?</i></p> <p><i>Millega elevanti lugu lõppes?</i></p> <p><i>Kas sulle selline lõpp meeldis?</i></p> <p><i>Miks see ei sobi lõpuks?</i></p> <p><i>Millised jutu osad jättis elevant rääkimata?</i></p> <p><i>Mõtle ise sellele loole algus ja lõpp.</i></p> <p><i>Abi: Juhendaja esitab täpsustavaid küsimusi tegelaste, tunnete, mõtete ja käitumismotiivide kohta.</i></p>	<p><i>Jah.</i></p> <p><i>Mängisid peitust.</i></p> <p><i>Rääkis, et rebane oli imestunud. Ja jänes oli mõtlik.</i></p> <p><i>Jänes mõtles, kuhu end peita. Rebane leidis jänese alati üles.</i></p> <p><i>Ta otsis endale peidupaika.</i></p> <p><i>Rebane vaatasjänest.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Jutt jääb pooleli, me tahaks teada, mis edasi saab.</i></p> <p><i>Jutu alguse ja lõpu.</i></p> <p><i>Laps mõtleb loole alguse, lõpu ja jutustab.</i></p>	<p>Laul on Põhjuspõimlause ja eesmärkpõimlause skeemid</p>
<p>Põhietapp</p> <p>1. Jutustuse esmakordne tajumine</p> <p>2. Pildiseeria järjestamine kuuldu jutustuse alusel</p>	<p><i>Veel kaks looma tuleb meie juurde. Meile tuleb külla lõvi ja hiireke. Lõvil on kaasas päris oma pildiseeria.</i></p> <p><i>Lõvi räägib loomadele pildiseeria kohta loo. Pane pildid järjekorda nii, et nad moodustaksid jutukese.</i></p> <p><i>Kes on selle loo tegelased?</i></p> <p><i>Kus tegevus toimub?</i></p> <p><i>Millal tegevus toimub?</i></p> <p><i>Millest lugu räägib?</i></p> <p><i>Elevant ja hiir sirutavad end vahepeal ja istuvad siis tagasi. Kuid nad ei pane tähele,</i></p>	<p><i>Laps kuulab lugu.</i></p> <p><i>Laps järjestab pildiseeria.</i></p> <p><i>Mees, kass ja linnud.</i></p> <p><i>Hoovis.</i></p> <p><i>Talvepäeval.</i></p> <p><i>Mees viis lindudele süüa aga seda märkas kass. Tema tahtis linde püüda.</i></p> <p><i>Ta hüppas lindude poole, kuid ei saanud ühtki kätte.</i></p>	

<p>2. pildiseeria järjestamine kuuldud jutustuse alusel (on puudu kolm keskmist pilti).</p>	<p><i>et kolm pilti jäävad nende alla peitu.</i></p> <p>Juhendaja asetab lauale viiesest pildiseeriast kaks pilti: esimese (sissejuhatus) ja viimase (reaktsioon) pildi.</p> <p>Vahepealsed kolm pilti (jutustuse keskpaiga) jäävad loomade alla peitu.</p> <p><i>Kaks pilti jäidki lauale, ülejäänud kolm on loomade all peidus. Esialgu ei märka keegi, et nii juhtus. Nüüd tahab jutustama hakata hiireke. Aga kuna ta näeb vaid kahte pilti, siis jutustabki ta vaid nende kohta. Kuula hiirekese jutustust ja proovi allesjäänud kaks pilti panna õigesse järjekorda!</i></p> <p>(vt lisa teksti juures „Mees ja linnud“).</p> <p>Oli ilus talvepäev. Lund sadas ja maas olid pehmed lumehanged. Üks mees viis lindudele süüa. Mehe nimi oli Martin. Martinile meeldis linde toita. Tal oli lahke loomuga.</p> <p style="padding-left: 40px;">Mees jooksis söögimaja poole tagasi, et kass minema ajada. Ta oli päris kohkunud. Kass hakkaski söögimaja juurest ära minema. Ta oli kurva näoga.</p>	<p>Laps kuulab jutustust.</p> <p>Laps reastab kaks pilti.</p>	
<p>3. Jutustuse struktuuri analüüs kuuldud jutustuse, pildiseeria ja juhendaja suunavate küsimuste toel</p>	<p><i>Milliste jutu osade kohta on pilt?</i></p> <p><i>Abi: Kas jutu alguse kohta on pilt? Kas hiireke jutustas esimese pildi kohta? Kas jutu keskpaiga kohta on pilte? Aga jutu lõpu kohta?</i></p> <p><i>Just. Üks pilt on jutu algus, teine selle jutu lõpp.</i></p> <p><i>Juhendaja osutab vastavalt esimesele ja teisele pildile laual.</i></p>	<p><i>Jutu alguse ja lõpu pildid on alles.</i></p>	

Millega meie lugu algab?

Mida meeldis Martinile teha?

Kus selle jutu tegevus toimub?

Iga tegevus toimub mingil ajal. Millal selle jutu tegevus toimus? Mis aastaajal? Mis ajal päeva jooksul?

Igas jutus juhtub midagi. Mis selles jutus juhtus?

Mis sa arvad, miks ta lindudele süüa viima läks?

Ja millega see lugu lõppeb?

Mis sa arvad, kuidas ta linnumaja juurde sai?

Kas sa tead seda kindlalt? Kas seda on piltidelt näha?

Mida Martin siis tundis?

Mida Martin mõelda võis?

Aga mida kass võis tunda?

Mida ta mõelda võis?

Midagi on meie jutust puudu. Milline jutu osa meil puudu on?

Juhendaja eemaldab teise pildi esimesest, jättes nende vahele kolme pildi jagu tühja maad.

Siin peaks olema meie jutu keskpaik.

Aitame ometi lõvi ja ajame loomad korraks püsti, nii saame jutu keskpaiga pildid ka kätte.

Nüüd on jutul olemas kõik pildid. Jutu

Mees läheb hoovi.

Martinile meeldis linde toita.

Hoovis.

Talvel, päeval.

Mees läks lindudele süüa panema.

Sest õues oli lumi maas ja linnud ei

saanud ise toitu kätte.

Kass kõnnib

linnumaja juurest eemale.

Kõndis.

Ei ole.

Ta oli kohkunud.

Et nüüd saab kass linnud kätte.

Kurbust.

Et nüüd jääbki tühja kõhuga.

Jutu keskpaiga pildid on loomade all peidus.

algust ja lõppu sa juba kuulsid, aga jutu keskpaik oli loomade all peidus. Jutusta loomadele ise nüüd loo keskpaik.

Tubli. Lõvi tahab ka uuesti proovida jutustada loo keskpaika. Kuula tema lugu. Juhendaja loeb loo keskpaiga (algatav sündmus, tegutsemine, tulemus).

Pane tähele, mille poolest teie jutud erinevad.

Mida rääkis lõvi teistmoodi?

Abi: kas sina rääkisid tegelaste tunnetest ja mõtetest. Kas sa rääkisid kõigest, mis toimub? Aga lõvi?

Need kolm pilti ongi meie jutu keskpaik. Jutu keskpaigas räägitakse tavaliselt sellest, mis selles loos tegelastega juhtus. Miks midagi juhtus ja mis siis siis edasi sai.

Mis sa arvad, mida Martin tegi enne, kui õue läks?

Mille ta õue kaasa võttis?

Milleks võttis mees linnutoidu kaasa?

Mida mees tegi peale linnumaja juurde jõudmist?

Mis sa arvad, mida ta siis tundis?

Aga millest ta mõelda võis?

Mis sa arvad, missugune mees Martin oli.

Kas lahke või kade?

Mis sa arvad, mida Martin peale lindudele

Laps reastab kõik pildiseeria pildid kuulnud jutustuse alusel.

Laps mõtleb loole keskpaiga ja jutustab.

Laps võrdleb enda ja lõvi poolt jutustatud lugu.

Pani soojad riided selga.

Linnutoidu

Et linde toita.

Riputas lindudele teri.

Rõõmu.

Et peab lindudele palju teri panema.

Lahke.

Hakkas ära

minema.

terade riputamist tegi?

Kes linnumaja juurde nüüd tuli?

Mida kass pärast linnumaja juurde jõudmist tegi?

Mis sa arvad, milline kassi tuju?

Mida kass mõelda võis?

Aga mida linnud võisid tunda peale seda, kui nad kassi märkasid?

Millest nad mõelda võisid?

Igal tegevusel on alati ka tagajärg.

Mis juhtus, kui linnud kassi märkasid?

Mis juhtus, kui Martin kassi märkas?

Mis siis juhtus, kui Martin uuesti õue jooksis?

Milleks tahtis Martin kassi ära ajada?

Iga jutu lõpus tuleb rääkida, kuidas lugu lõppes ja mida tegelane siis mõtles, kuidas ta ennast tundis.

Kuidas meie lugu lõppes?

Mida Martin siis tundis?

Kas ta vihane ka võis olla?

Kass.

Hüppas lindude poole.

Rõõmus, sest toit oli lähedal.

Et tuleb tasakesi hüilida.

Nad kartsid oma elu pärast.

Et peavad kähku ära lendama.

Linnud lendasid minema.

Ta läks õue tagasi.

Kass läks kurva näoga minema.

Et linnud pääseksid.

Mees jooksis linnumaja poole

Kass läks

linnumaja juurest minema.

Rõõmu, et linnud päästis.

Jah, sest kass tahtis linde süüa.

<p>3. Jutustamine pildiseeriale toetudes</p>	<p><i>Mida Martin mõelda võis?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida Martin nüüd edasi teeb? (abi: Kas läheb koju? Kas jääb valvama, et kass tagasi ei tuleks? Kas ajab linnud igaks juhuks minema?)</i></p> <p><i>Nüüd jutusta selle pildirea järgi ilus lugu. Mina võtan selle loo linti. Pärast kuulame sinu lugu koos. Kuulame, kas sa tutvustad jutu alguses tegelasi, tegevusaega ja kohta. Kas sa räägid jutu keskel sündmustest, mis aset leidsid, tegelaste tunnetest ja mõtetest. Kuulame ka, kas sa jutu lõpus räägid tegelaste tunnetest ja mõtetest ning millega kogu lugu lõppes.</i></p> <p><i>Abi: juhendaja esitab täpsustavaid küsimusi jutu alguse, keskpaiga ja lõpu sündmuste kohta, tegelaste tunnete ja mõtete kohta; juhendaja alustab lauset.</i></p> <p><i>Kuulame nüüd, kuidas sa jutustasid. Kuulame kõigepealt jutu algust.</i></p>	<p><i>Et linnumaja tuleb kõrgemale tõsta. Läheb koju ja toob lindudele veel süüa.</i></p> <p><i>Laps jutustab pildiseeria alusel.</i></p>
<p>4. Lapse jutustuse kuulamine osade kaupa (algus, keskpaik ja lõpp) ja sellele järgnev analüüs</p>	<p><i>Kas sa tutvustasid jutu tegelasi?</i></p> <p><i>Kas sa tutvustasid tegevuse aega ja kohta?</i></p> <p><i>Kas sa rääkisid, mis soov Martinil oli?</i></p> <p><i>Kas sa ütlesid, mida Martin peale õue minekut tegi?</i></p> <p><i>Nüüd kuulame jutu keskpaika.</i></p> <p><i>Kas sa rääkisid, mida Martin soovi täitumiseks tegi?</i></p> <p><i>Kas sa rääkisid, mida kass tegi peale seda,</i></p>	<p><i>Laps kuulab oma jutustust lõikude kaupa lindistuselt ja vastab juhendaja küsimustele.</i></p>

		<p><i>kui ta linde märkas?</i></p> <p><i>Kas sa rääkisid, mis juhtus peale seda kui Martin ära läks?</i></p> <p><i>Nüüd kuulame sinu jutu lõppu.</i></p> <p><i>Kas sa rääkisid ka sellest, kuidas lugu lõppes?</i></p> <p><i>Kas sa rääkisid, mida Martin jutu lõpus mõelda võis?</i></p> <p><i>Aga mida ta tundis?</i></p> <p><i>Mida kass lõpuks tunda võis?</i></p> <p><i>Aga mida ta mõelda võis?</i></p>		
	<p>6. Laps verifitseerib lauseid semantiliselt ja reprodutseerib analoogia alusel tegevuste ajalist järjestust väljendavaid põimlauseid (enne kui)</p>	<p><i>Lõvi on juba päris väsinud. Vaatame, kas lõvi sai kõigest õigesti aru. Tema ütleb lause. Iga õigesti öeldud lause eest saab lõvi endale ühe sõbra külla. Nii saab ta õhtul sõpradega koos muinasjutte rääkida.</i></p> <p><i>Kui aga lõvi millestki valesti aru sai, siis paranda teda. Abi: juhendaja näitab pildile, mis toimus enne; juhendaja alustab lauset enne, kui...</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Enne kui mees tõrusid riputas, läks ta õue (teri).</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Enne, kui linnud sööma roomasid, riputas mees teri (lendasid).</i></p> <p><i>Enne kui linnud minema lendasid, lakkusid nad teri (nokkisid).</i></p> <p><i>Enne, kui kass müras, märkas ta linde (hiilis).</i></p> <p><i>Enne, kui kass komistas, hiilis ta lindude poole (hüppas).</i></p> <p><i>Enne, kui linnud minema lendasid, hüppas kass lauta (linnumajja).</i></p> <p><i>Tubli. Mitu sõpra tuleb lõvile külla?</i></p>	<p>Laps näitab pilti, mille tegevus toimus esimesena ja lõpetab lause analoogia alusel.</p>	<p>Laual põimlause skeem Enne, kui----, ----</p>
	Kinnistav	<i>Lõvi ja elevant ütlevad sulle teksti kohta</i>		Laual korv

<p>etapp</p> <p>1. Ajalist tegevust väljendava lause verifitseerimise kuulud jutu alusel ja korrektse lause moodustamine analoogia alusel</p>	<p>lauseid. Üks loomake ütleb õigesti aga teine valesti. Ütle sina, kes ütleb õige lause ja korda lause ka järgi. Nii jääb teisele loomale ka meelde, mis jutukeses toimus.</p> <p>Lõvi ütleb:</p> <p><i>Enne, kui mees teri riputab läheb ta õue.</i></p> <p>Elevant ütleb: <i>enne kui mees õue läheb, riputab ta teri.</i></p> <p>Kes ütles õigesti? Mida teeb mees esimesena? Korda lause.</p> <p>Lõvi ütleb: <i>enne, kui linnud lendavad söögimaja juurde, riputab Martin teri.</i></p> <p>Elevant ütleb: <i>enne kui Martin teri riputab, lendavad linnud söögimaja juurde.</i></p> <p>Kes ütles lause õigesti? Mis juhtub enne? Korda lause.</p> <p>Lõvi ütleb: <i>enne kui linnud sööma lendasid, hiilis kass nende poole.</i></p> <p>Elevant ütleb: <i>enne kui kass lindude poole hiilis, lendasid linnud sööma.</i></p> <p>Kes ütles lause õigesti? Mis juhtus esimesena? Korda lause.</p> <p>Lõvi ütleb: <i>enne kui kass hüppas, hiilis ta lindude poole.</i></p> <p>Elevant ütleb. <i>Enne, kui kass lindude poole hiilis, ta hüppas.</i></p> <p>Kes ütles lause õigesti? Mida tegi kass esimesena? Korda lause.</p> <p>Lõvi ütleb: <i>enne, kui Martin kassi minema ajab, märkab ta kassi.</i></p> <p>Elevant ütleb: <i>enne, kui Martin kassi märkab, ajab ta kassi minema.</i></p> <p>Kes ütles lause õigesti? Mida tegi martin esimesena? Korda lause.</p>	<p>Laps verifitseerib ajalist kordab vaid õige lause.</p>	<p>loomadega, lauseskeem.</p>
<p>Lõpetamine</p>	<p>Mis sa arvad, kelle jaoks see lugu lõppes</p>		

	<p><i>õnnelikult?</i></p> <p><i>Aga kelle jaoks õnnetult?</i></p> <p><i>Kuidas lugu siis oleks võinud lõppeda, kui mees poleks kassi märganud?</i></p> <p><i>Mis oleks juhtunud, kui kass oleks kiirem olnud?</i></p> <p><i>Kuidas lugu oleks võinud lõppeda, kui söögimaja oleks kõrgemal puu otsas asunud?</i></p> <p><i>Kellele see oleks olnud hea?</i></p> <p><i>Aga kellele ebamugav?</i></p>	<p><i>Lindude jaoks.</i></p> <p><i>Kassi jaoks.</i></p> <p><i>Ta oleks linnud kätte saanud.</i></p> <p><i>Ta oleks linde saanud süüa.</i></p> <p><i>Siis poleks kass jaksanud nii kõrgele hüpata.</i></p> <p><i>Lindudele.</i></p> <p><i>Kassile.</i></p>	
--	---	---	--

Mees ja linnud

Oli ilus talvepäev. Lund sadas ja maas olid pehmed lumehanged. Üks mees viis lindudele süüa. Mehe nimi oli Martin. Martinile meeldis linde toita. Tal oli lahke loomuga.

Martin pani lindude söögimajja teri. Linnud lendasidki kohale ja hakkasid sööma. Enne seda kui Martin tупpa tagasi läks, jälgis ta veidike linnukesi.

Puude vahelt oli üks kass märganud linde. Kassi kõht oli hirmus tühi. Ta hiilis vaikselt linnumaja juurde.

Kass hüppas lindude söögimajja, et linde püüda. Ta proovis linde tabada, kuid see ei õnnestunud. Enne, kui kass söögimajja maandus, jõudsid linnud minema lennata.

Seda kõike märkas Martin. Mees jooksis söögimaja poole tagasi, et kass minema ajada. Ta oli päris kohkunud. Kass hakkaski söögimaja juurest ära minema. Ta oli kurva näoga.

Pildiseeria

1 pilt: lund sajab. Eemalt tuleb söögituutu käes lindude söögimaja poole Martin.

2 pilt: Martin raputab rahuloleva näoga söögimajja teri.

3 pilt: Linnud lendavad söögimaja poole ja mõned juba söövad seal. Eemalt tuleb kass.

4 pilt: kass hüppab söögimaja poole ja linnud lendavad laiali.

5 Pilt: eemalt jookseb kohkunud näoga Martin, kass läheb kurva näoga eemale.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajal toimub tegevus?

Keda läks Martin toitma?

Kuhu pani Martin toidu?

Kes lähenes lindude söögimaja poole?
Miks hüppas kass lindude söögimaja poole?
Miks jooksis Martin lindude söögimaja poole tagasi?
Mida Martin siis tundis?
Millise näoga oli kass?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks oli Martinil hea tuju?
Miks viis Martin lindudele teri?
Miks tahtis kass linde püüda?
Miks ei saanud kass ühtki lindu kätte?
Miks lendasid linnud minema?
Miks tahtis Martin kassi minema ajada?
Millises tujus kass võis olla?
Miks oli kassil kurb tuju?

Transkriptsioon

3. tegevus

Mees ja linnud

1. oli külm talvepäev (...).
2. lund oli sadanud.
3. oli üks mees nimega Martin.
4. ta läks õue lindudele toitu panema.
5. siis ta ää: puistas neile süüa.
6. aga kaugel nägi kass linde.
7. ta hiilis linnumaja juurde ja siis ta hüppas.
8. linnud lendasid ära.
9. Martin nägi kõike seda pealt.
10. ta oli nii (...) ta oli kurb.
11. siis tuli Martin õue ja ajas kassi ära.
12. kass läkski ää: ära kurva näoga.
13. ja kõht oli ikka veel tühi ee: tal.

Lausungite arv jutustuses	13
Lausungite keskmine pikkus sõnades	5
Põimlausetete arv jutustuses	0
Laiendatud lihtlausetete arv jutustuses	4
Rindlausetete arv	2

jutustuses	
Koondlausete arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlauseid	7
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud, on olemas, kuid vähedetailne. Olemas kokkuvõte kassi tunnetest ja Martini tegevuse tulemusest (Kass läskis ära kurva näoga. Ja kõht oli ikka veel tühi tal). 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. Kohati jätab esile toomata tegelaste mõtted tunded (aga kaugel nägi kass linde). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalause ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. Kasutab enamasti üht tüüpi sidendeid (ja, siis). 2 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (süntaktilisi vigu). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	2	3	2	2

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

3. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti teksti analüüsile üldistamist nõudvate küsimuste toel ning jutustamisele, tuues esile sündmuste ajalised ja põhjus- tagajärg seosed ning tegelaste tunded ja mõtted. Lisaks pidi laps reprodutseerima põimlauseid (enne kui).

Sissejuhatavas osas kuulas laps jutustust, kus puudusid algus ja lõpp ning seejärel pidi laps vastama jutustuse struktuuri puudutavatele küsimustele. Lisaks pidi laps kuulnud jutule mõtlema alguse ja lõpu ning jutustama. Ülesandega tuli laps toime, millest võib järeldada, et Laura teab, millised osad peavad jutustusel olema ning millest tuleb vastavates osades kõneleda. Jutustamisel

vajas laps suunavaid küsimusi tegelaste käitumismotiivide kohta. Mitmel korral vajab laps abi sidendi sest kasutamisel, mil laps asendas sidendi sest sidendiga et. Abina alustas juhendaja lauset korrektse sidendiga.

Põhietapis keskenduti jutustuse struktuurile. Laps kuulas jutustust, kus puudus keskosa. Seejärel analüüsis laps jutustuse struktuuri täiskasvanu suunavate küsimuste toel ülesanne oli lapsele jõukohane. Seejärel pidi laps ise jutustama eelnevalt analüüsitud jutu keskpaiga. Jutustamisel vajab laps suunavaid küsimusi tegelaste käitumismotiivide ning tagajärgede kohta. Lõpuks pidi laps jutustama eelnevalt analüüsitud loo tervikuna. Lugu võeti linti ning siis analüüsis laps oma jutustust osade kaupa täiskasvanu suunavate küsimust toel. Sündmuste toimumise järjekorda puudutavatele küsimustele vastas laps õigesti, millest võib järeldada, et laps sai aru sünduste ajalisest järgnevusest. Laps vajab põimlauset moodustamisel abi, kuna mõnes põhjus-põimlauses kasutas sidendit et. Abistava võttema kasutas juhendaja lause alustamist põhjust väljendava põimlause ning eesmärki väljendava põimlause moodustamisel. Raskused antud ülesandes võivad tuleneda sellest, et vastav lausemall ei ole spontaanses kõnes kinnistunud. Põimlause (enne, kui...) reprodutseerimisel vajab laps abistava võttena kahe esimese lause puhul lause alustamist (enne, kui, ...) näidates pildile, mille tegevus toimus esimesena.

Kinnistavas etapis pidi laps verifitseerima tegevuse ajalist järjestust väljendavaid lauseid kuulnud jutu alusel ja moodustama korrektse lause analoogia alusel. Lause reprodutseerimisel toetus laps lasueskeemile ning tuli ülesandega toime. Enne lause reprodutseerimist küsis juhendaja täpsustava küsimuse: "Mis toimus esimesena?"

Töö jutustuse makrostruktuuriga ja lausemallidega

4. tegevus

Teema: Mees ja linnud. Töö jutustuse makrostruktuuriga ja töö lausemallidega.

Eesmärk: Laps vastab järeldamist- tuletamist nõudvatele küsimustele teksti kui terviku alusel. Laps jutustab arvestades jutustuse struktuuri, põhjus-tagajärg seoseid ning tuues esile tegelaste käitumismotiivid, tunded ja mõtted.

Laps mõistab ja reprodutseerib suunatud keeleülesannetes põimlauseid (mall: Pärast seda, kui..., ...).

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguloomad.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp	<i>Täna tulevad meile külla tibu, kana, elevant ja lõvi. Lõvi räägib sulle ühe loo. Kuulame lugu koos loomadega. Kuula, kas lõvi lool</i>		

	<p>1. Puuduliku struktuuriga jutustuse kuulamine (puuduvad algus ja lõpp)</p>	<p><i>on olemas algus, keskpaik ja lõpp.</i></p> <p><i>Lõpuks otsustas Muki, et läheb abi küsima. Koer oli üsna murelik, sest käpal oli suur haav. Ta ei suutnud enam käpa valutamist taluda. Muki otsustas, et läheb naabri Murilt abi paluma. Ta lootis, et Muril on plaastrit või sidet tema haavale peale panna. Muki üritas tõusta, kuid ta käpp oli liiga valus. Muki oli nüüd päris õnnetu, sest valu muutus aina tugevamaks. Loomake pidas aru, kuidas küll naabri juurde jõuda. Siis hakkas Muki vaikselt ukse poole roomama. Ta roomas tasakesi, sest ta kartis käpale veel rohkem viga teha. Viimaks jõudis ta ukseni ja üritas seda avada.</i></p>	<p><i>Laps kuulab juttu.</i></p>	
	<p>2. Küsimustele vastamine jutustuse struktuuri kohta</p>	<p><i>Sellise loo jutustas meile lõvi. Mis jutu osad olid lõvi jutul puudu?</i></p> <p><i>Mida lõvi jutu alguses rääkimata unustas?</i></p> <p><i>Millest oleks ta võinud jutu alguses veel rääkida?</i></p> <p><i>Abi: Mida ütles lõvi tegelaste kohta? Mida ütles lõvi tegevuskoha kohta? Mida rääkis ta tegevusajast?</i></p> <p><i>Mida sa lõvi jutust teada said?</i></p> <p><i>Siis jäi jutt pooleli. Mis lõvi jutul puudu oli?</i></p> <p><i>Millest oleks lõvi veel võinud jutu lõpus rääkida?</i></p>	<p><i>Algus ja lõpp.</i></p> <p><i>Ta ei tutvustanud tegelasi, tegevusaega ega kohta.</i></p> <p><i>Laps jutustab loo keskpaiga.</i></p> <p><i>Tema lool polnud lõppu. Ta ei öelnud, mis lõpuks sai, mida tegelased lõpuks tundsid või mõtlesid. Mida jutu tegelased edasi tegid.</i></p>	

	<p>3. Jutustusele alguse ja lõpu mõtlemine ning jutustamine</p>	<p>Abi: kas lõvi rääkis millega lugu lõppes? Kas ta jutu lõpus tegelaste tunnetest ja mõtetest ka rääkis?</p> <p><i>Lõvi jättis loole alguse ja lõpu rääkimata. Jutusta sina loomadele Muki lugu, nii et sellel on olemas ka algus ja lõpp.</i></p> <p><i>Kõigepealt mõtle, kuidas Muki lugu võis alguse saada. Mis temaga võis juhtuda.</i></p> <p><i>Äkki ta kukkus kodus ja murdis käpa. Või hoopis kõrvetas vastu ahju ust?</i></p> <p><i>Loo kekspaika me juba teame. Nüüd mõtle, kuidas Muki olukord lõpuks laheneda võis.</i></p> <p><i>Kas ta sai kellelki abi? Või suutis ise naabri juurde roomata? Mõtle Muki loole lõpp!</i></p> <p><i>Abi: suunavad küsimused tegelaste tunnete, mõtete, käitumismotiivide ja sündmuste kohta.</i></p>	<p><i>Laps mõtleb jutule alguse jutustab.</i></p> <p><i>Laps mõtleb loole lõpu ja jutustab.</i></p>	
	<p>Põhietapp</p> <p>1. Pildiseeria järjestamine</p> <p>2. Teksti kohta küsimustele vastamine lõikude kaupa (põhjustagajärgseosed) ja</p>	<p><i>Eelmisel korral jutustasime lugu "Mees ja linnud". Nüüd annavad loomad sulle selle jutu kohta ka pildid. Vaatame, kas sul on eelmisel korral kuulnud lugu meeles.</i></p> <p><i>Proovi jutu kohta pildid õigesse järjekorda panna.</i></p> <p><i>(vt lisa teksti juures „Mees ja linnud“).</i></p> <p><i>Tuletame meelde kõigepealt loo alguse.</i></p> <p><i>Millega meie lugu algas?</i></p> <p><i>Millest sa veel võiksid loo alguses rääkida?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks Martin viis lindudele süüa?</i></p>	<p><i>Laps kuulab jutustust.</i></p> <p><i>Ühel talvepäeval läks Martin lindudele teri viima.</i></p> <p><i>Mis lindudele ta teri viis.</i></p> <p><i>Et linnud nälga ei</i></p>	

<p>jutustamine lõikude kaupa</p>	<p><i>Võibolla talle meeldis aknast vaadata, kuidas linnud söövad? Miks linnud Martini koju sööma ei lähe?</i></p> <p><i>Mida linnud tunda võisid, kui nad teri nägid söögimajas? Aga millest nad mõelda võisid?</i></p> <p>Abi: mida sa ütlesid jutu tegelaste kohta? Mida Martin tegi? Millal ja kus tegevus toimus?</p> <p><i>Jutusta nüüd ise Martini loo algus!</i> Abi: suunavad küsimused ja repliigid tegelaste käitumismotiivide, tunnete ja mõtete kohta; juhendaja alustab lauset. <i>Kui jutu algus on räägitud, siis jõuab kätte jutu keskpaik. Vaatame, mis edasi juhtus.</i> <i>Mida mees tegi peale seda, kui ta linnumaja juurde jõudis?</i> <i>Mis sa arvad, miks ta just linnumajja toitu pani?</i> <i>Mida tegi mees pärast lindudele toidu panemist?</i> <i>Mis sa arvad, miks linnud linnumajja läksid.</i> <i>Kes nägi seda pealt?</i></p> <p><i>Mis soov kassil oli? Mida kass peale lindude märkamist tegi?</i></p> <p><i>Milleks ta linnumaja juurde tuli?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida kass tundis, kui ta</i></p>	<p><i>sureks.</i></p> <p><i>Linnud kardavad ega lähe inimese koju. Nad olid tänulikud.</i></p> <p><i>Et küll on maitsev toit.</i></p> <p>Laps jutustab.</p> <p><i>Mees riputas linnumajja teri. Sest see oli lindude söögikoht. Läks tupp. Sest Martin pani sinna teri.</i></p> <p><i>Kass.</i></p> <p><i>Süüa linde. Läks linnumaja juurde. Et linde kätte</i></p>	
--------------------------------------	---	---	--

		<p><i>lindude poole hiilis?</i></p> <p><i>Aga millest ta mõelda võis?</i></p> <p><i>Jutusta nüüd ise loo keskpaik. Räägi kõigest, mis juhtus. Räägi ka, miks tegelased just nii käitusid.</i></p> <p><i>Iga loo lõpus tuleb ikka rääkida sellest ka, kuidas lugu lõppeb ja mida tegelased siis tunnevad ja mõtlevad.</i></p> <p><i>Kas kassi soov täitus?</i></p> <p><i>Miks kass oma tahtmist ei saanud?</i></p> <p><i>Kuidas see võimalik oli, et kass linnumajani jaksas hüpata?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kas kass oleks üritanud linde püüda, kui linnumaja oleks kõrgel olnud?</i></p> <p><i>Miks linnud kassi eest põgenesid?</i></p> <p><i>Jutusta loomadele Martini loo lõpp. Räägi, kuidas lugu lõppes ja mida tegelased siis tundsid ja mõitlesid.</i></p> <p><i>Abi: suunavad küsimused tegelaste käitumismotiivide, tunnete ja mõtete kohta; juhendaja alustab lauset; juhendaja kasutab suunavaid repliike.</i></p> <p><i>Elevant oli vahepeal magama jäänud ega kuulnud jutu lõppu. Viimase pildi võttis ta endale padjaks.</i></p>	<p><i>saada.</i></p> <p><i>Põnevust. Ta lootis, et saab linnud kätte.</i></p> <p><i>Et küll on maitsvad linnud.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Sest linnud märkasid teda ja ta ei saanud neid kätte.</i></p> <p><i>Sest linnumaja oli madala posti otsas.</i></p> <p><i>Ei</i></p> <p><i>Sest nad ei tahtnud, et kass neid ära sööb.</i></p> <p><i>Laps jutustab loo lõpu.</i></p>	
--	--	--	---	--

<p>3. Jutustusele uue lõpu mõtlemine</p>	<p><i>Nii et nüüd peab mõtlema loole päris uue lõpu.</i></p> <p><i>Mõttele, mis oleks võinud juhtuda siis, kui linnud oleksid kassi peale vihastanud ja teda ründama hakanud.</i></p> <p><i>Jutusta, kuidas oleks lugu siis võinud lõppeda!</i></p> <p><i>Aga mina arvan, et see lugu lõppes nii. Martin jooksis hoovi tagasi ja sai kassi kätte. Siis hakkas ta kassiga riidlema, sest too tahtis linde süüa. Peale riidlemist aga viis kassi oma tuppa ja pakkus talle kala. Martin toitis kassi, et see enam linde püüdma ei läheks. Nii olidki nii Martin, kassid, kui ka linnud õnnelikud ja rahul.</i></p> <p><i>Aga mõttele nüüd, mis oleks võinud siis juhtuda, kui kass oleks kiiremini ja osavamalt hüpanud. Räägi, kuidas oleks lugu siis võinud lõppeda.</i></p>	<p><i>Laps mõtleb loole uue lõpu ja jutustab selle.</i></p> <p><i>Laps mõtleb loole veel ühe lõpu.</i></p>	
<p>4. Tegevuste ajalist järjestust väljendavate lausete verifitseerimine kuuldu jutu alusel ja lause reprodutseerimine</p>	<p><i>Tibu ja kana ütlevad sulle jutu kohta lauseid. Sina kuula, kes on jutust õigesti aru saanud. Kas tibu ja kana saavad aru, mida tegi mees enne ja mida pärast. Annan sulle ka pärlikee. Üks nendest ütleb lause õigesti, aga teine mitte. Selle ette, kes ütleb lause õigesti, aseta pärlikee. Abi: juhendaja kordab lauseid.</i></p> <p><i>Kana ütleb: Pärast seda, kui mees hoovi läks, riputas ta lindudele teri.</i></p> <p><i>Tibu ütleb: Pärast seda, kui mees teri riputas, läks ta hoovi.</i></p> <p><i>Kes ütles lause õigesti? Mis juhtus enne? Mis juhtus pärast?</i></p>	<p><i>Laps verifitseerib tegevuste ajalist järjestust väljendavaid lauseid ning lõpetab lause ja kordab terviklause kasutades põimlauset pärast seda kui.</i></p>	<p><i>Laua lauseskeem Pärast seda, kui ... Juhendaja osutab skeemile. Pärast lapse vastust järgneb lause sisuline analüüs: Mis juhtus enne? Mis juhtus pärast? Seejärel lõpetab laps</i></p>

		<p><i>Lõpeta lause! Pärast seda, kui mees hoovi läks, ...(riputas ta lindutele teri).</i></p> <p><i>Kana ütleb: Pärast seda, kui mees teri riputas, läks ta tупpa.</i></p> <p><i>Tibu ütleb: Pärast seda kui mees tупpa läks, riputas ta teri.</i></p> <p><i>Kes ütles õigesti? Mis juhtus enne. Mis juhtus pärast?</i></p> <p><i>Pärast seda, kui mees teri riputas, ...(läks ta tупpa).</i></p> <p><i>Tibu ütleb: Pärast seda, kui kass linde märkas, hakkas ta hiilima.</i></p> <p><i>Kana ütleb: Pärast seda, kui kass hiilima hakkas, märkas ta linde.</i></p> <p><i>Mis juhtus pärast? Mis juhtus enne?</i></p> <p><i>Lõpeta lause. Pärast seda, kui kass linde märkas, ...(hakkas ta hiilima).</i></p> <p><i>Tibu ütleb: Pärast seda, kui kass minema läks, jooksis Martin tagasi.</i></p> <p><i>Kana ütleb: Pärast seda, kui Martin tagasi jooksis, läks kass minema.</i></p> <p><i>Kes ütles õigesti? Mis toimus pärast? Mis toimus enne?</i></p> <p><i>Lõpeta lause! Pärast seda, kui Martin tagasi jooksis, ... (läks kass minema).</i></p>		<p>õpetaja alustatud lause. Pärast seda, kui ...</p>
	<p>Kinnistav etapp</p> <p>1. Tegevuse ajalised järjestused väljendavate lausemallide verifitseerimine</p>	<p><i>Kana ja tibu said nüüd aru, mis juhtus enne ja mis pärast. Ajame lõpuks elevanti ka üles. Tema ikkagi ei pannud tähele, mis toimus enne ja mis pärast. Nii et elevantil võib mõni lause kogemata sassi minna. Iga õigesti öeldud lause eest tee elevantile pai. Ja korda ka õige lause, et kanale ja tibule ka õigesti meelde jääks. Abi: juhendaja alustab lauset pärast seda kui...</i></p>	<p>Laps kordab vaid õigesti öeldud lause.</p>	

	<p>2. Eelnevalt analüüsitud teksti iseseisev jutustamine</p>	<p><i>Ma teen esimese ise sinu eest ära.</i></p> <p><i>Elevant ütleb:</i></p> <p><i>Pärast seda, kui mees lindudele süüa viis, pani ta riidesse. See lause on vale. Elevant pai ei saa. Õige lause kõlab nii: Pärast seda, kui mees riidesse pani, viis ta lindudele süüa. Ütleme õige lause koos!</i></p> <p><i>Kuula nüüd, kas elevant ütleb õigesti.</i></p> <p><i>Pärast seda, kui Martin lindudele teri pani, lendasid linnud sööma (õige). Laps kordab.</i></p> <p><i>Pärast seda, kui Martin tупpa läks, riputas ta teri (Pärast seda, kui Martin teri riputas, läks ta tупpa). Ütleme õige lause koos.</i></p> <p><i>Pärast seda, kui kass linde märkas, hiilis ta linnumaja juurde (õige). Korda lause!</i></p> <p><i>Pärast seda, kui linnud ära lendasid, hüppas kass linnumajja (Pärast seda, kui kass hüppas, lendasid linnud ära). Ütleme õige lause koos!</i></p> <p><i>Pärast seda, kui linnud minema lendasid, oli kass kurva näoga (õige). Korda lause!</i></p> <p><i>Ongi aeg loomadel magama minna. Kuid loomad soovivad ka unejuttu. Jutusta loomadele unejutuks Martini ja lindude lugu.</i></p> <p>Abi: suunavad küsimused sündmuste ajalise järjestuse, tegelaste käitumismotiivide, tunnete ja mõtete kohta; suunavad repliid; lause alustamine.</p>		
	<p>Lõpetamine</p>	<p><i>Mis jutu osa sina said täna Muki loole mõelda?</i></p> <p><i>Mis jutu osad sa Martini loole ise mõtlesid?</i></p> <p><i>Kas lugudel peab alati ühtemoodi lõpp</i></p>	<p><i>Alguse ja lõpu.</i></p> <p><i>Lõpu.</i></p> <p><i>Ei.</i></p>	

	<p><i>olema?</i></p> <p><i>Said mõelda Martini loole isegi mitu erinevat lõppu.</i></p> <p><i>Kas tegelased lugudes tunnevad ja mõtlevad alati ühtemoodi?</i></p> <p><i>Mida tundsid Martini loos linnud?</i></p> <p><i>Mida tundis kass?</i></p> <p><i>Selgub, et see, mis ühe tegelase jaoks on rõõm ja õnn, võib teise jaoks hoopis olla halb.</i></p>	<p><i>Ei.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Kurbust</i></p>	
--	---	--	--

Mees ja linnud

Oli ilus talvepäev. Lund sadas ja õues olid pehmed lumehanged. Üks mees viis lindudele hoovi süüa. Mehe nimi oli Martin. Martinile meeldis linde toita. Tal oli lahke loomuga. Peale seda, kui Martin hoovi läks, riputas ta lindude söögimajja teri. Peale seda, kui Martin oli lindudele teri riputanud, lendasidki linnud sööma. Martin vaatas veidike, kuidas linnud söövad, ning läks siis tuppa tagasi.

Puude vahelt oli üks kass märganud linde. Ta jälgis veidike aega, kuidas linnud söövad ning hiilis siis linumaja poole. Peale seda, kui kass linnumaja poole hiilis, tegi ta suure hüppe. Kass hüppas, et linde tabada. Ta küll proovis linde tabada, kuid see ei õnnestunud. Linnud lendasid kiiresti minema.

Kui Martin seda märkas, jooksis ta kohe linnumaja poole tagasi. Martin oli päris kohkunud. Kass hakkaski söögimaja juurest ära minema. Ta oli kurva näoga.

Pildiseeria

1 pilt: lund sajab. Eemalt tuleb söögituutu käes lindude söögimaja poole Martin.

2 pilt: Martin raputab rahuloleva näoga söögimajja teri.

3 pilt: Linnud lendavad söögimaja poole ja mõned juba söövad seal. Eemalt tuleb kass.

4 pilt: kass hüppab söögimaja poole ja linnud lendavad laiali.

5 Pilt: eemalt jookseb kohkunud näoga Martin, kass läheb kurva näoga eemale.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajal toimub tegevus?

Keda läks Martin toitma?

Kuhu pani Martin toidu?
Kes lähenes lindude söögimaja poole?
Miks hüppas kass lindude söögimaja poole?
Miks jooksis Martin lindude söögimaja poole tagasi?
Mida Martin siis tundis?
Millise näoga oli kass?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks oli Martinil hea tuju?
Miks viis Martin lindudele teri?
Miks tahtis kass linde püüda?
Miks ei saanud kass ühtki lindu kätte?
Miks lendasid linnud minema?
Miks tahtis Martin kassi minema ajada?
Millises tujus kass võis olla?
Miks oli kassil kurb tuju?

Transkriptsioon

4. tegevus

Mees ja linnud

1. oli külm talvepäev.
2. lund sajas (...)
3. oli üks mees nimega Martin.
4. ta läks õue ja riputas linnuteri.
5. aga kass märkas kõike seda.
6. ja tal oli kõht himus tühi.
7. siis ta hiilis linnumaja juurde.
8. ja kui ta linnumaja lähedal, siis ta järku hüppas.
9. ja linnud lendasid ära.
10. Martin nägi kõike seda pealt.
11. ja siis ta tuli õue ja ajas kassi ära.
12. kass läski vaikselt hirmunult minema.
13. Martinil oli hea meel, et kass läks ära.
14. ja kassil oli kurb meel, et ta ei saanud linde kätte.

Lausungite arv jutustuses	14
Lausungite keskmine pikkus sõnades	6
Põimlausetate arv jutustuses	3
Laiendatud lihtlausetate arv	2

jutustuses	
Rindlausete arv	2
jutustuses	
Koondlausete arv	0
jutustustes	
Vähelaiendatud lihtlaused	7
Ahellauseid	0
Elliptilised laused	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailset. Ei kirjeldata alguses tegelaste tundeid ega mõtteid. 2 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. Puudub jutu kui terviku kokkuvõte lähtuvalt eelnevalt toimunud. 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausete ühendamiseks kasutab sidendeid enamasti õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (süntaktilisi vigu). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	2	3	2	3	3	2

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

4. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti järeldamist-tuletamist nõudvate strateegiate kasutamisele. Laps vastas järeldamist- tuletamist nõudvatele küsimustele teksti kui terviku alusel ja jutustas, tuues esile sündmuse ajalised ja põhjus- tagajärg seosed ning tegelaste tunded ja mõtted. Tunnis keskenduti lisaks põimlausetele, kus laps pidi reprodutseerima suunatud keeleülesannetes põimlauseid (mall: Pärast seda, kui..., ...).

Sissejuhatavas osas keskenduti jutustuse struktuurile. Laps kuulas puuduliku struktuuriga jutustust, kus puudusid algus ja lõpp. Küsimustele jutustuse struktuuri kohta vastas laps õigesti. Seejärel mõtles laps ise loole alguse ja lõpu. Laura vajab jutustamisel juhendaja suunavaid küsimusi tegelaste käitumismotiivide kohta. Mõnel juhul jättis laps jutustades ära tegelasi. Juhendaja oleks enam võinud pöörata lapse tähelepanu asjadele, millest laps jutustades loole alguse ja lõpu mõtlemisel rääkimata jättis.

Põhietapis keskenduti põhjus-tagajärg seostele. Laps vastas teksti kohta küsimustele ning jutustas lõikude kaupa olles eelnevalt teksti analüüsinud. Jutustamisel pakkus juhendaja lapsele abi kasutades suunavaid repliike, lause alustamist. Lisaks pidi laps mõtlema loole uue lõpu. Ka siin vajab laps abi. Juhendaja esitas suunavaid küsimusi tegelaste käitumismotiivide kohta, esitas suunavaid repliike. Edaspidistes tegevustes tuleb jätkuvalt tegeleda tegelaste tunnete ja mõtete esile toomisega. Tegevuste ajalist järjestust väljendavate lausete verifitseerimine kuulnud jutu alusel oli lapsele jõukohane. Lause reprodutseerimisel vajab laps mõnel korral abi, mil juhendaja kordas lause uuesti.

Kinnistavas etapis keskenduti tegevuse ajalist järjestust väljendavate lausete verifitseerimisele ja reprodutseerimisele. Enne reprodutseerimist esitas juhendaja lapsele täpsustavaid küsimusi tegevuse ajalise järjestuse kohta. Ülesanne oli lapsele jõukohane. Lisaks pidi laps eelnevalt analüüsitud teksti jutustama. Laps vajab jutustamisel abi põhjuspõimlause moodustamisel, mil juhendaja alustas lauset kasutades sidendit sest. Ka vajab laps suunavaid repliike tegelaste käitumismotiivide kohta. Edaspidiste tegevuste planeerimisel tuleb jätkuvalt tegeleda põhjust väljendava põimlause moodustamisega.

Töö jutustuse makrostruktuuriga ja lausemallidega.

5. tegevus.

Teema: Tüdruk ja koer. Töö jutustuse makrostruktuuriga ja lausemallidega.

Eesmärk: Laps jutustab eelnevalt analüüsitud teksti, mis sisaldab kõiki struktuuri osi (jutu alguses tutvustab tegelasi, tegevuse aega ja kohta; jutu keskpaigas räägib sündmusest/ tegevustest, tunnetest ning milline oli tegevuse tulemus; jutu lõpus sellest, millega lugu lõppes/milline tulemus saavutati ja mida tegelased siis tundsid).

Laps reprodutseerib suunatud keeleülesannetes põimlauseid (mall: Pärast seda, kui..., ...; Enne seda, kui..., ...)

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguasjad.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp		<i>Laps vastab</i>	

<p>1. Puuduliku struktuuriga jutustuse kuulamine (puudub keskpaik)</p>	<p><i>Loomad kogunevad sinu ümber. Lõvi jutustab sulle ühe loo. Aga sina pead hoolega kuulama, kas lõvi jutul on olemas kõik jutu osad. Ja kas lõvi räägib jutu osades kõigest, millest peab.</i></p> <p>Ühes väikeses majakeses elasid kass ja koer. Kassi nimi oli Sunnik ja koera nimi oli Uljas. Nad olid väga suured sõbrad. Peale ärkamist hakkasid nad alati koos mängima. Mängimine oli nende lemmiktegevus. Ühel hommikul aga oli koera kont kadunud. Koer oli kindel, et kass peitis selle kiuslikult ära.</p> <p>Nii leppisidki Sunnik ja Uljas ära.</p> <p>Pärast leppimist pani koer kondi oma pessa ja loomad hakkasid jälle rõõmsalt koos mängima.</p>	<p><i>küsimustele.</i></p>	
<p>2. Sisutaastavatele ja jutustuse struktuuri puudutavatele küsimustele vastamine.</p>	<p><i>Millised jutu osad olid lõvi jutus puudu?</i></p> <p><i>Millest unustas lõvi jutu keskpaigas rääkida?</i></p> <p><i>Abi: kas lõvi rääkis jutu keskpaigas, mis tegelastega juhtus?</i></p> <p><i>Kas ta tegelaste tunnetest ja mõtetest rääkis?</i></p> <p><i>Mida rääkis lõvi jutu tegelaste kohta?</i></p> <p><i>Kus tegevus toimus?</i></p> <p><i>Kas me teame, millal tegevus toimus?</i></p> <p><i>Mida hakkasid loomad peale ärkamist tegema?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida nad enne mängimist tegid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks loomad nii palju</i></p>	<p><i>Keskpaik.</i></p> <p><i>Ta ei öelnud, mis juhtus ja mida tegelased siis tundsid.</i></p> <p><i>Tegelased olid kass ja koer.nad olid sõbrad.</i></p> <p><i>Ühes väikeses majakeses.</i></p> <p><i>Täpselt ei tea.</i></p> <p><i>Mängima.</i></p> <p><i>Magasid.</i></p> <p><i>See oli nende</i></p>	

	<p>3. Iseseisev jutustamine</p>	<p>mängisid? <i>Kas me teame, kuidas kont kaduma läks?</i> <i>Kas lõvi rääkis mida koer siis tundis, kui kont ära kadus?</i> <i>Kas lõvi loost tuli välja, kuidas loomad jälle ära leppisid?</i> <i>Kuidas kassi ja koera lugu lõppes? Mida lõvi tegelaste tunnete ja mõtete kohta ütles.</i> Abi: Kas lõvi jutul lõpp oli olemas? Kas lõvi jutu lõpus rääkis ka tegelaste tunnetest ja mõtetest?</p> <p><i>Mõtle sellele loole keskpaik ise. Mõtle, mis võis kondiga juhtuda. Kuidas see võis ära kaduda.</i></p> <p><i>Mina arvan, et koerale tuli meelde, kuhu ta ise kondi pannud oli. Aga, mis sina arvad, kuidas kont lõpuks leiti? Jutusta!</i></p> <p><i>Mina arvan, et koer läks ise kassi käest vabandust paluma. Aga, mis sina arvad, kuidas loomad ära leppisid? Nüüd räägi ka sellest, kuidas sõbrad ära leppisid ja mida nad siis tundsid.</i></p> <p>Abi: Suunavad küsimused ja repliigid. Mõtle, kuidas kont võis ära kaduda! Kes oli vahepeal toas käinud, mida teinud? Mida tegi koer selleks, et kassiga ära leppida?</p> <p><i>Lõvi on nüüd sinu õpetaja. Ta seletab sulle, mida mõned sõnad tähendavad.</i></p> <p><i>Tekstis öeldi, et koera karv oli rüpane ja pulstunud. Missugune karv siis sinu arvates oli? Ütle teise sõnaga!</i></p> <p>Abi: valikvastused: kas oli must või puhas? <i>Rüpane tähendabki, et miski on väga</i></p>	<p>lemmiktegevus.</p> <p><i>Ei tea.</i></p> <p><i>Ei rääkinud.</i></p> <p><i>Ei tulnud.</i></p> <p><i>Loomad mängisid rõõmsalt koos edasi.</i></p> <p><i>Laps mõtleb ja jutustab.</i></p> <p><i>Must.</i></p>	
<p>4. Omadussõnade selgituse seostamine lapse kogemusega ja sõna aktiveerimine</p>				

		<p><i>mustaks läinud. Mis sa arvad, kuidas sai koera karv räpaseks?</i></p> <p><i>Mis võib veel olla räpane?</i></p> <p>Abi: valiku andmine sõnaühendite moodustamiseks.</p> <p><i>Loomade karvad ja juuksed võivad olla räpased kui neid ei pesta.</i></p> <p><i>Lõvi seletab sulle veel.</i></p> <p><i>Tüdruk nühib koera. Mida ta siis sinu arvates koeraga tegi?</i></p> <p>Abi: valikvastused: kas pesi või kuivatas?</p> <p><i>Nühitakse neid asju, mis on tõeliselt räpased. Miks tüdruk koera nühkima pidi?</i></p> <p><i>Sinagi saad vahel õues väga mustaks. Kas sa nühid ennast siis puhtaks? Millega sina ennast pestes nühid?</i></p> <p><i>Mida veel võib nühkida, kui see väga must on?</i></p> <p><i>Tüdruk nühkis koera põhjalikult.</i></p> <p><i>Kuidas tüdruk sinu meelest koera nühkis? Ütle teise sõnaga!</i></p> <p>Abi: valikvastused: kas täitsa puhtaks või veidike puhtamaks?</p> <p><i>See tähendab, et ta pesi koera korralikult puhtaks. Nii puhtaks, et ühtki musta kohta ei jääks koerale.</i></p> <p><i>Mida veel võib põhjalikult pesta?</i></p> <p><i>Mida sina oled põhjalikult pesnud?</i></p> <p>Abi: valiku andmine sõnaühendite moodustamiseks.</p> <p><i>Koera karv oli turris.</i></p> <p><i>Missugune karv siis sinu meelest oli? Ütle teise sõnaga!</i></p> <p>Abi: valikvastused: kas püsti või alla vajunud?</p>	<p><i>Koer mängis õues.</i></p> <p><i>Riided, jalanõud.</i></p> <p><i>Ta pesi koera.</i></p> <p><i>Sest koer oli väga must.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Svammiga ja seebiga.</i></p> <p><i>Riideid, põrandat.</i></p> <p><i>Korralikult puhtaks.</i></p> <p><i>Riideid.</i></p> <p><i>Oma kassi.</i></p> <p><i>Karv oli püsti.</i></p>	
--	--	---	---	--

		<p><i>See tähendab, et karvad olid koera seljas püsti. Peale rätikuga pesemist ja kuivatamist võivad koera kasvad jääda turri. Nad on siis püsti, mitte ei vaju alla. Mis veel võib turris olla?</i></p> <p>Abi: valiku andmine sõnaühendite moodustamiseks.</p> <p><i>Kas sina oled näinud mõnd looma, kelle karvad on turris? Millal oli kassi karv turris?</i></p> <p><i>Koera karv on kohev.</i></p> <p><i>Missugune karv siis sinu meelest oli? Ütle teise sõnaga?</i></p> <p>Abi: valikvastused: kas pehme või kõva? <i>Peale pesemist ja kuivatamist võivad juuksed või karvad jääda kohevaks. Mis veel võib olla kohev?</i></p> <p>Abi: valiku andmine sõnaühendite moodustamiseks.</p> <p><i>Ka vatt on kohev. Ta on selline pehme, kui teda vajutada.</i></p> <p><i>Kas sina oled näinud mõnd kohevat asja? Milliseid kohevaid asju sa oled näinud?</i></p>	<p><i>Juuksed.</i></p> <p><i>Oma kassi. Peale pesemist ja kuivatamist. Ja siis ka, kui ta võõrast koera nägi ja kartis.</i></p> <p><i>Pehme.</i></p> <p><i>Padi.</i></p> <p><i>Jah. Oma kasside karvu.</i></p>	
	<p>Põhietapp</p> <p>1. Pildiseeria esimese ja viimase pildi vaatlemine ja jutustuse kuulamine</p>	<p><i>Lõvi sai sulle sõnade tähendusi seletada. Nüüd soovib kana rääkida. Temal on täna üks vahva pildiseeria kaasas. Ta jutustab sulle piltide kohta loo. Kana jutustab sulle loo "Tüdruk ja koer". Kuula, kas kana räägib kõikide piltide kohta!</i></p> <p>Juhendaja asetab pildiseeria viis pilti lauale nii, et seeria esimene ja viimane pilt on õigetpidi, vahepealsed kolm pilti (jutu keskpaik) aga pildipool allpool (vt lisa</p>		

	<p>2. pildiseeria järjestamine kuuldud jutu alusel ja struktuuri analüüs.</p> <p>3. Teksti sisuline ja struktuuri analüüs (põhjuse- tagajärg seosed,) täiskasvanu suunavate küsimuste toel; sõnade aktiveerimine</p>	<p>teksti juures „Tüdruk ja koer“).</p> <p><i>Millisest jutu osast kana ei rääkinud?</i></p> <p><i>Millise jutu osa pildid on laual?</i></p> <p><i>Aga millise jutuosa pildid peitis kana ära?</i></p> <p><i>Siin on ka jutu keskpaiga pildid. Järjesta pildid kuuldud jutu kohta.</i></p> <p><i>Vaatame kõigepealt esimest pilti. Tuletame koos loomadega meelde, millega Sille lugu algas.</i></p> <p><i>Mida Sille koeraga tegema hakkas?</i></p> <p><i>Miks Sille otsustas koera pesema hakata?</i></p> <p><i>Kuidas Sille aru sai, et koer on must?</i></p> <p><i>Abi: Missugune oli Pati karv? (Karv ei olnud pehme ja kohev, vaid...räpane).</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kuidas koer mustaks sai?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida tüdruk enne koera pesemist tunneb?</i></p> <p><i>Miks tüdruk rõõmustab?</i></p> <p><i>Aga mida ta mõtleb?</i></p> <p><i>Mida koer tunneb?</i></p> <p><i>Miks koer rõõmustab?</i></p> <p><i>Aga mida ta mõelda võib?</i></p> <p><i>Mida Sille kõigepealt tegi?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks tüdruk koera vannis pesta soovis?</i></p> <p><i>Mida tüdruk peale seda tegi, kui ta vannis</i></p>	<p><i>Keskpaiga.</i></p> <p><i>Alguse ja lõpu pildid on laual.</i></p> <p><i>Jutu keskpaiga.</i></p> <p><i>Laps järjestab pildiseeria.</i></p> <p><i>Pesema.</i></p> <p><i>Sest koer oli must.</i></p> <p><i>Tema karv oli räpane</i></p> <p><i>Ta mängis õues.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Sest talle meeldib koera pesta.</i></p> <p><i>Et nii mustale koerale tuleb palju šampooni valada.</i></p> <p><i>Ka rõõmu.</i></p> <p><i>Sest talle meeldib vannis käia.</i></p> <p><i>Et vann võiks suurem olla.</i></p> <p><i>Tõi kuurist vanni.</i></p> <p><i>Lasi vanni vett.</i></p> <p><i>Sest tüdruk ei tahtnud nii räpast koera duššiall pesta.</i></p>	
--	---	--	---	--

		<p>tõi?</p> <p>Mida tegi tüdruk peale koera vanni tõstmist?</p> <p>Miks valas Sille koerale šampooni?</p> <p>Vaatame, mis juhtus loo keskpaigas. Kana loeb sulle jutu keskpaiga uuesti ette. Sina kuula, mis juhtus loo keskel!</p> <p>Loo tegelastel on tavaliselt mingi soov või siis on mingi sündmus, mis neid tegutsema paneb.</p> <p>Mida tüdruk peale seda tegi, kui ta koerale šampooni valas?</p> <p>Miks pidi tüdruk koera nühkima?</p> <p>Kuidas tüdruk koera pesi?</p> <p>Mis juhtus koeraga peale seda, kui tüdruk teda pesi?</p> <p>Mis sa arvad, miks tahtis tüdruk koera põhjalikult pesta?</p> <p>Mida tüdruk enne koera kuivatamist tegi?</p> <p>Kuidas ta loputas?</p> <p>Mis koeraga juhtus peale seda, kui tüdruk teda loputas?</p> <p>Mis sa arvad, mida tüdruk siis tundis?</p> <p>Aga mida ta mõelda võis?</p> <p>Kas ta imestunud ka võis olla?</p> <p>Mida koer tunda võis?</p> <p>Aga mis sa arvad, mida ta mõtles?</p>	<p>Valas koerale šampooni.</p> <p>Et koera karvad puhtaks saaksid..</p> <p>Laps kuulab loo keskpaika.</p> <p>Nühhkis koera.</p> <p>Sest koer oli päris räpane.</p> <p>Hoolega, põhjalikult.</p> <p>Koer hakkas vahutama.</p> <p>Et koer päris puhtaks saaks.</p> <p>Loputas koera.</p> <p>Valas koerale kannust vett.</p> <p>Vaht kadus ära.</p> <p>Rõõmu.</p> <p>Et küll on palju vahtu.</p> <p>Ka rõõmu.</p> <p>Et küll on tore, kui teda pestakse.</p> <p>Sest muidu koer tilgub.</p>	
--	--	--	--	--

		<p><i>Mis sa arvad, miks tüdruk koera kuivatab?</i></p> <p><i>Tuletame meelde, kuidas Sille ja koera lugu lõppes. Näita, kus on jutu lõpu pilt!</i></p> <p><i>Mis koera karvadega juhtus?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks on koera karvad turris ja kohevad?</i></p> <p><i>Mida tegi laps enne, kui ta koera kuivatama hakkas?</i></p> <p><i>Miks ta koera välja tõstis?</i></p> <p><i>Mida koer peale seda tundis, kui Sille rätiku ära võttis?</i></p> <p><i>Miks koeral lõbus oli?</i></p> <p><i>Aga mida ta mõelda võis?</i></p> <p><i>Mida Sille tundis, kui ta turris koera nägi?</i></p> <p><i>Aga mida tema mõelda võis?</i></p> <p><i>Mis sa ise arvad, miks koer nõnda turri ja kohevaks muutus?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks võivad koera karvad peale rätikuga kuivatamist turri minna?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida laps ja koer edasi tegid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kuidas oleks koer ennast siis tundnud, kui Sille poleks teda pesnud?</i></p> <p><i>Miks oleks koer end siis halvasti tundnud?</i></p> <p><i>Miks koer ennast ise ei pesnud?</i></p> <p><i>Just. Peremehed peavad ise oma loomade eest hoolitsema. Kui sa oled endale looma</i></p>	<p><i>Koera karvad on turris ja kohevad.</i></p> <p><i>Sest tüdruk kuivatas teda.</i></p> <p><i>Tõstis koera vannist välja.</i></p> <p><i>Sest vannis on vesi ja seal ei saa kuivatada.</i></p> <p><i>Tal oli lõbus.</i></p> <p><i>Tal oli naljakas Sille nägu vaadata.</i></p> <p><i>Et küll Sillel on naljakas nägu.</i></p> <p><i>Imestust.</i></p> <p><i>Et nüüd koer jääbki selliseks.</i></p> <p><i>Peale märja looma kuivatamist võib nii juhtuda.</i></p> <p><i>Sest rätik hõõrub neid turri.</i></p> <p><i>Läksid magama.</i></p> <p><i>Halvasti.</i></p> <p><i>Ta oleks räpasena pidanud ringi käima.</i></p> <p><i>Koerad ei oska ennast ise pesta.</i></p>	
--	--	--	--	--

4. Jutustamine	<p><i>võtnud, siis pead ka vaatama, et ta ennast hästi tunneks.</i></p> <p><i>Jutusta nüüd piltide ise järgi ise ilus jutt. Mina võtan sinu jutu linti ja pärast kuulame, kas sa rääkisid igas jutu osas kõigest vajalikust.</i></p> <p><i>Kuulame nüüd sinu räägitud lugu. Jutustus kuulatakse osade kaupa.</i></p> <p><i>Kuidas sinu lugu algas? Mida sa jutu tegelaste kohta rääkisid? Mida sa tegevuspaiga ja toimumisaja kohta rääkisid?</i></p> <p><i>Kas me teame millal toimus tegevus? Täpselt ei tea.</i></p> <p>Abi: Kas sa tutvustasid jutu tegelasi? Kas sa ütlesid, kus toimub tegevus?</p> <p><i>Kuulame nüüd jutu kekspaika.</i></p> <p><i>Millest sa jutu keskpaigas rääkisid? Mida sa ütlesid tegelaste tunnete ja mõtete kohta?</i></p> <p>Abi: Kas sa rääkisid kõigest, mida tüdruk koeraga tegi? Kas sa ka tegelaste tunnetest ja mõtetest rääkisid?</p> <p><i>Nüüd kuulame ka loo lõppu. Kuidas sa loo lõpetasid? Millest sa jutu lõpus rääkisid? Mida sa ütlesid tegelaste tunnete ja mõtete kohta?</i></p> <p>Abi: Kas sa jutustasid, milline oli tulemus? Kas sa rääkisid, millega lugu lõppes? Kas sa ütlesid, mida tegelased jutu lõpus tundsid/ mõtlesid?</p>	<p>Laps jutustab pildiseeriale toetudes kogu loo.</p> <p><i>Laps kuulab lindistust.</i></p> <p>Laps vastab küsimustele.</p>		
5. Tegevuste ajalist järjestust	<p><i>Lõvi hakkab sulle taaskord lauseid ütleva.</i></p> <p><i>Aga lõvil on pool lauset meelest läinud.</i></p>			Laua skeemid: enne seda,

<p>väljendavate lausete verifitseerimine , ja lause lõpetamine (pärast seda kui; enne seda kui) ning terviklause kordamine.</p>	<p><i>Tema ütleb sulle pool lauset, aga sina lõpeta tema eest. Ütle siis ka terve lause uuesti, et ka lõvile meelde jääks.</i></p> <p>Abi:juhendaja näitab pildile ja kordab lauset.</p> <p><i>Teen esimese ise sinu eest ära.</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Enne seda, kui Sille koerale šampooni valas, tõstis ta koera vanni. Enne pani Sille koera vanni. Ja pärast valas koerale šampooni. Kordame koos!</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Enne kui koer vahuseks sai, valas Sille koerale šampooni.</i></p> <p><i>Mida tegi Sille enne? Mida tegi Sille pärast? Lõpeta lause! Enne, kui koer vahuseks sai, ... (valas Sille koerale šampooni). Korda lause!</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Pärast seda, kui Sille koera nühhkis, valas ta koerale vett.</i></p> <p><i>Mida tegi Sille enne. Mida tegi Sille prast? Lõpeta lause! Pärast seda, kui Sille koera nühhkis, ...(valas ta koerale vett). Korda lause!</i></p> <p><i>Pärast seda, kui Sille koera vannist välja võttis, hakkas ta koera kuivatama. Mis toimus enne? Mis toimus pärast? Lõpeta lause! Pärast seda, kui Sille koera vannist välja võttis, ...(hakkas ta koera kuivatama). Korda lause!</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Pärast seda, kui Sille koera ära kuivatas, oli koera karv turris ja kohev.</i></p> <p><i>Mis juhtus enne? Mis juhtus pärast? Lõpeta lause! Pärast seda, kui Sille koera ära kuivatas, ...(oli koera karv turris ja kohev). Korda lause!</i></p>	<p>Laps verifitseerib ajalist järjestust väljendavaid lauseid ja lõpetab lause ning ütleb terviklause seejärel uuesti.</p>	<p>kui.. pärast seda, kui...</p> <p>Pärast lapse vastust järgneb lause sisuline analüüs: Mis juhtus enne? Mis juhtus pärast? Seejärel moodustab laps ajalist järjestust väljendava lause: Pärast seda, kui; enne seda kui ...</p>
<p>Kinnistav etapp</p>	<p><i>Tibu on alles väike ja ta on juba pool jutust</i></p>	<p>Laps lõpetab lause ja kordab</p>	<p>Laual lauseskeemi</p>

1. Lause lõpetamine analoogia alusel	<p><i>unustanud. Aita teda. Tibu ütleb sulle pool lausest, aga sina lõpeta tema eest lause. Korda ka terve lause tibule uuesti. Abi: juhendaja näitab vastavat pilti ja alustab lauset.</i></p> <p><i>Pildid on sulle laua peal abiks.</i></p> <p><i>Enne seda, kui Sille koerale šampooni valas,...(pani ta koera vanni).</i></p> <p><i>Pärast seda, kui Sille koera vanni pani,... (valas ta koerale šampooni)</i></p> <p><i>Enne seda, kui Sille koera nühhkis,...(valas ta koerale šampooni)</i></p> <p><i>Enne seda, kui Sille koera veega üle valas,...(nühhkis ta koera)</i></p> <p><i>Pärast seda, kui Sille koera nühhkis,... (valas ta koerale vett)</i></p> <p><i>Enne seda, kui Sille koera kuivatas,...(tõstis ta koera vannist välja)</i></p> <p><i>Pärast seda, kui Sille koera vannist välja tõstis,...(kuivatas ta koera)</i></p>	terviklause.	d: Enne seda kui... Pärast seda, kui...
Lõpetamine	<p><i>Mis teksti osad sa täna mõtlema pidid?</i></p> <p><i>Kas lugu oleks edasi läinud nõnda ka siis, kui tüdruk oleks koera pesemata jätnud?</i></p> <p><i>Kuidas lugu siis oleks võinud jätkuda?</i></p> <p><i>Meie loos kuivatas tüdruk hoolega koera. Aga mõtle, kas lugu oleks lõppenud nõnda ka siis, kui tüdruk oleks koera kuivatamata jätnud?</i></p> <p><i>Kuidas oleks lugu siis võinud lõppeda?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida koer tundis, kui ta lõpuks puhtaks sai?</i></p> <p><i>Aga tüdruk?</i></p>	<p><i>Alguse, keskpaiga ja lõpu.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Koer olekski rämpaseks jäänud.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Koer oleks tuppä loigu tilgutanud.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Ka rõõmu.</i></p>	

	<p><i>Kas selles jutus tundsid tegelased jutu lõpus end ühtemoodi?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks keegi teine ei pesnud koera?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks peab oma loomade eest hoolitsema?</i></p>	<p><i>Jah.</i></p> <p><i>Sest Pati oli Sille koer.</i></p> <p><i>Sest kui sa oled mõne looma võtnud, siis tuleb tema eest ka hoolitseda. Ise nad ei saa endale ise süüa osta ega ennast ise pesta.</i></p>	
--	---	--	--

Tüdruk ja koer

Sille oli väike tüdruk. Tal oli koer. Koera nimi oli Pati. Nad olid suured sõbrad. Ühel õhtul märkas Sille, et Pati oli mustaks saanud. Koera karv oli räpane. Ta otsustas, et peseb koera puhtaks. Sillele meeldis oma koera pesta. Tal oli hea tuju. Koergi rõõmustas, sest ta soovis väga puhtaks saada.

Kõigepealt tõi Sille kuurist väikese vanni. Siis valas tüdruk sinna vett ning tõstis koera vanni. Seejärel valas ta koerale šampooni, et rohkem vahtu tuleks.

Koer oli nüüd päris vahune. Edasi nõukis Sille koera, et Pati põhjalikult puhtaks saaks. Pärast põhjalikku pesu võttis Sille veekanni. Ta valas vahuse Pati veega üle.

Enne kuivatamist, tõstis Sille koera vannist välja. Alles siis hakkas Sille Patit kuivatama. Ta kuivatas koera hoolega, et see tilkuma ei hakkaks.

Kui Sille rätiku koeralt ära võttis, oli tema üllatus suur. Pärast kuivatamist oli Pati karv kohevaks ja turri läinud. Patil oli Sille imestust nähes väga lõbus.

Pildiseeria

1 pilt: tüdruk peseb rõõmsal ilmel koera, ta valab koerale šampooni. Koer seisab vannis ning koeral on rõõmus näoilme.

2 pilt: koer on vahune, tüdruk peseb koera, mõlemad on rõõmsad.

3 pilt: tüdruk valab koerale puhast vett kannust. Tüdrukul on rõõmus nägu.

4 pilt: koer on rätiku sees ja tüdruk kuivatab koera, endal rõõmus nägu.

5 Pilt: koer seisab rõõmsal ilmel rätiku peal ning on turris karvaga. Tüdruk vaatab koera hämmeldunud ilmel.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Keda hakkas Sille pesema?
Millal hakkas Sille oma koera pesema?
Mida valas Sille koerale?
Miks valas Sille koerale šampooni?
Miks valas Sille koerale vett?
Mida tegi Sille rätikuga?
Miks kuivatas Sille koera põhjalikult?
Milline oli Pati karv peale kuivatamist?
Milline oli Sille näoilme lõpuks?
Mida tundis Pati?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks pesi Sille koera?
Miks oli sillel hea tuju?
Miks pani sille koera vanni?
Miks hakkas koer vahutama?
Miks võttis Sille rätiku?
Miks oli pati karv kohev ja turris?
Miks oli Sille nägu hämmeldunud?

Transkriptsioon

5. tegevus

Tüdruk ja koer

1. Sille on väike tüdruk.
2. tal on koer.
3. ühel õhtul märkas Sille, et Pati on must.
4. ta läks kuuri ja tõi vanni.
5. ja siis valas Sille (...)
6. Sille tõstis koera vanni ja siis valas koerale šampooni.
7. tal oli hea tuju.
8. siis ta hõõrus hoolega koera.
9. koer hakkas vahutama.
10. siis valas Sille koerale vett peale, et ta puhtaks saaks.
11. ja siis tõstis Sille koera vannist välja.
12. kuivatas teda hoolega.
13. ja kui ta võttis harjad ja tõmbas rätiku ära koeralt, siis Sille üllatus oli suur.
14. koera karv oli läinud turri ja kohevaks.
15. koeral oli hea meel, sest Sille nägu oli vägev, naljakas.

Lausungite keskmine pikkus sõnades	7
Põimlausetes arv	3
Laiendatud lihtlausetes arv	1
Rindlausetes arv	3
Koondlausetes arv	1
Vähelaiendatud lihtlaused	5
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	2
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailselt. Eristuvad tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Ei too esile tegelaste tundeid ega mõtteid, esineb mõttelünki (tal oli hea tuju) 3 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausetes ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 2 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (süntaktilisi vigu, sõnakasutusvigu (koeral oli hea meel, sest Sille nägu oli vägev). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	2	3	2	2

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

5. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti jutustamisele arvestades jutu struktuuri (jutu alguses tutvustab tegelasi, tegevuse aega ja kohta; jutu keskpaigas räägib sündmusest/ tegevustest, tunnetest ning milline oli tegevuse tulemus; jutu lõpus sellest, millega lugu lõppes/milline tulemus saavutati ja mida tegelased siis

tundsid) ning ajalist järjestust väljendavate põimlausete moodustamisele (pärast seda kui, enne seda kui)

Sissejuhatavas osas tuletati meelde jutustuse struktuuri osad. Laps kuulas jutustust, kus puudus keskpaik. Laps vastas õigesti jutustuse struktuuri ning põhjust-tagajärg seoseid puudutavatele küsimustele. Seejärel pidi laps jutustama eelnevalt analüüsitud loo, nii et sellel oleksid algus, keskpaik ja lõpp. Jutustamisel vajab laps abi. Juhendaja esitas lapsele täpsustavaid küsimusi tegelaste käitumismotiivide kohta, kasutas suunavaid repliike käitumismotiivide sõnastamisel. Laps kasutas mõnel puhul põhjuspõimlauses sidesõna et, mispuhul juhendaja alustas lauset korrektse sidendiga.

Põhietapis keskenduti jutustuse struktuurile, tegelaste tunnetele, mõtetele ja põhjust-tagajärg seostele. Jutustuse struktuuri ning tegelaste käitumismotiive, mõtteid ja tundeid puudutavatele küsimustele vastas laps õigesti. Sellest võib järeldada, et laps saab aru põhjust-tagajärg seostest. Seejärel pidi laps jutustama eelnevalt analüüsitud teksti. Kohati kasutas laps põhjuspõimlauses sidendit et sidendi sest asemel. Sel puhul kasutas juhendaja abina lause alustamist korrektse sidendiga. Lisaks kasutas juhendaja suunavaid repliike tegelaste käitumismotiividele tähelepanu juhtimisel. Põhietapis pidi Laura ka verifitseerima tegevuste ajalist järjestust väljendavaid lauseid ja reprodutseerima lauseid (pärast seda kui; enne seda kui). Enne reprodutseerimist esitas juhendaja tegevuste ajaliste järjestuste kohta täpsustavaid küsimusi. Ülesanne osutus lapsele jõukohaseks mõningase abiga. Abina kordas juhendaja lause uuesti ning laps suutis selle seejärel reprodutseerida.

Kinnistavas etapis sai laps õpitud kasutada iseseisvalt. Laps lõpetas tegevuste ajalist järjestust väljendavaid lauseid ning kordas terviklause. Ülesanne oli lapsele jõukohane peale täpsustavaid küsimusi (Mis toimus enne? Mis toimus pärast).

Tunni lõpus oskas laps selgitada, miks on sündmustest vajalik rääkida nende õiges toimumise järjekorras, tuues esile, et vastasel juhul ei saa kuulajad aru, mis juhtub enne ja mis pärast ning jutustus muutub arusaamatuks.

Edaspidi tuleb tööd jätkata põhjust- ja eesmärki väljendavate lausete moodustamisega ning tegelaste käitumismotiivide esile toomisega. Antud tegevuses oleks võinud peale jutustamist enam anda lapsele vahetut tagasisidet jutu sisu osas. Enam võiks analüüsida, millest jättis laps rääkimata või mida oleks võinud jutu alguses, keskpaigas või lõpus veel rääkida.

Töö jutustuse mikrostruktuuriga ja lausemallidega

(5 tegevust)

Antud osas harjutatakse eesmärgi- ja põhjuspõimlausete moodustamist osalausete ühendamise teel. Harjutatakse ka osastava mitmuse käände moodustamist, puuduva lauseliikme (alus või sihitis) märkamist lauses.

Analüüsitakse ning teadvustatakse, mille poolest tekstid olid või ei olnud head. Põhiliste võtetena kasutatakse lausete lõpetamist ning järele kordamist, lausete keelelist verifitseerimist.

Töö jutustuse mikrostruktuuriga ja lausemallidega

1. tegevus.

Teema: Tüdruk ja koer. Töö jutustuse mikrostruktuuriga ja lausemallidega.

Eesmärk: Laps tunneb ära veega lausekonstruktsiooni (laiendatud lihtlauses puudub alus).

Laps moodustab laiendatud lihtlause lauseliikme (alus) lisamise teel.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguasjad.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp	<i>Täna tulevad meiega koos õppima tibu, kana, elevant ja lõvi. Siin on eelmisel korral kuulnud jutu pildiseeria. Vaatame, kas sul on meeles eelmisel korral kuulnud lugu. Pane pildid õigesse järjekorda.</i>		
	1. Pildiseeria järjestamine			
	2. Sisutaastavatel küsimustele vastamine	<i>Kes olid meie loo tegelased? Kus toimus tegevus? Millal toimus tegevus? Milleks pani Sille koera vanni? Mis sa arvad, miks pesi Sille koera? Miks oli Sillel hea tuju? Miks hakkas koer vahutama? Milleks valas Sille koerale šampooni? Mida tegi Sille koeraga pärast šampooni panekut? Kuidas koer vahust puhtaks sai? Milleks võttis Sille rätiku?</i>	<i>Tüdruk ja koer. Toas, vannis Täpselt ei tea. Et koera pesta. Sest koer oli must. Sest talle meeldis koera pesta. Sest Sille valas koerale šampooni. Et koer korralikult puhtaks saaks. Sille nühhkis koera. Sille loputas koera. Et kuivatada koera. Et koer ei tilguks</i>	

	<p>3. Veaga lausekonstruktsiooni (puudub alus) ära tundmine</p>	<p><i>Milleks kuivatas Sille koera põhjalikult? Milline oli Pati karv peale kuivatamist? Miks oli koera karv kohev ja turris? Mida võis koer lõpuks tunda? Mis sa arvad, mida Sille tundis? Aga mida mõtles Sille?</i></p> <p><i>Lõvi ja tibu ütlevad sulle kuulnud jutu kohta lauseid. Ühe looma laused on ilusad. Aga teise lausetest on sõna puudu. Sellele, kes ütleb ilusa lause, anna mänguasi. Korda ka terve lause uuesti.</i></p> <p><i>Sille tahtis mustaks saanud koera pesta/ ...tahtis mustaks saanud koera pesta Tüdruk tõstis Pati väikesesse vanni./ ... tõstis Pati väikesesse vanni Sille valas natuke šampooni koerale/ ... valas natuke šampooni koerale. ...nühkis ja küüris koera hoolega/ Sille nühkis ja küüris koera hoolega. ... sai lõpuks päris puhtaks / koer sai lõpuks päris puhtaks Osadest lausetest oli raskem aru saada. Miks oli osadest lausetest raske aru saada?</i></p>	<p><i>toas. Kohev ja turris. Sest Sille kuivatas koera rätikuga. Rõõmu. Üllatust, et koera karv turri läks. Et küll on ilus ja kohev koer.</i></p> <p>Laps eristab terviklikku lauset lausest, kus puudub obligatoorne lauseliige ja kordab korrektse lause.</p> <p><i>Seal ei öeldud kes mida tegi.</i></p>	
	<p>Põhietapp</p> <p>1. Jutustuse kuulamine (lausetes puudub obligatoorne lauseliige – alus) ja süntaksiküsimustele</p>	<p><i>Nüüd loeb sulle lõvi selle pildiseeria kohta lühikese jutu. Sina kuula, mis lausetel lõvi jutus viga on!</i></p> <p>Lõvi loeb jutustust, milles puudub obligatoorne lauseliige (alus).</p> <p><i>... (Sille) tahtis mustaks saanud koera pesta. (Tüdruk) tõstis Pati väikesesse vanni. (Sille)... valas pudelist natuke šampooni. Seejärel nühkis (Sille)... hoolega mustaks</i></p>		

<p>vastamine lauseehituse analüüsimiseks</p> <p>2. Puuduva lauseliikme (alus) leidmine ja Laiendatud lihtlausete moodustamine lausesse aluse lisamise teel</p>	<p><i>saanud koera.</i></p> <p><i>... (Pati) saigi lõpuks päris puhtaks.</i></p> <p><i>Kas see oli sinu arvates ilus jutustus?</i></p> <p><i>Mulle see lugu eriti ei meeldinud. Selles jutus oli palju asju, millest ei saanud hästi aru. Jutt oli väga lühike. Me ei saanud paljusid asju teada.</i></p> <p><i>Millised olid laused lõvi jutus?</i></p> <p><i>Mida me nendest lausetest teada ei saanud?</i></p> <p><i>Laused jutus olid kõik poolikud, sealt oli sõnu puudu.</i></p> <p><i>Aita sina lõvil korralikud laused teha. Lõvi ütleb:</i></p> <p><i>... (Sille) tahtis mustaks saanud koera pesta.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud lõvi lausest teada?</i></p> <p><i>Abi: Kas me saime lõvi loost teada kes hakkas koera pesema?</i></p> <p><i>Aita lõvil korralik lause öelda.</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: (Tüdruk)... tõstis Pati väikesesse vanni.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud lõvi lausest teada?</i></p> <p><i>Abi: Kas lõvi ütles, kes tõstis koera vanni?</i></p> <p><i>Aita lõvil korralik lause teha.</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: (Sille)... valas pudelist natuke šampooni.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud lõvi lausest teada?</i></p> <p><i>Abi. Kes valas pudelist natuke šampooni?</i></p> <p><i>Aita lõvil teha korralik lause.</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Seejärel nühhiks (Sille)... hoolega mustaks saanud koera.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud lõvi lausest täpselt teada?</i></p> <p><i>Abi: Kes nühhiks mustaks saanud koera?</i></p> <p><i>Aita lõvil teha korralik lause.</i></p>	<p><u>Ei.</u></p> <p><i>Poolikud.</i></p> <p><i>Ei saanud teada, kes mida tegi.</i></p> <p><i>Kes tahtis koera pesta.</i></p> <p><i>Sille tahtis mustaks saanud koera pesta.</i></p> <p><i>Me ei tea, kes tõstis koera vanni.</i></p> <p><i>Tüdruk tõstis Pati väikesesse vanni.</i></p> <p><i>Me ei saanud teada, kes valas koerale šampooni.</i></p> <p><i>Sille valas pudelist natuke šampooni.</i></p> <p><i>Kes koera nühhis.</i></p> <p><i>Sille nühhis mustaks saanud koera.</i></p>	
--	--	---	--

	<p>3. Iseseisev jutustamine</p> <p>4. Kahe jutustuse võrdlus (võrreldakse lapse jutustatud teksti ning teksti, kus lausetes puudub alus)</p>	<p><i>Lõvi ütleb: ... (Pati) saigi lõpuks päris puhtaks.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud lõi lausest teada?</i></p> <p><i>Abi: kes sai lõpuks päris puhtaks?</i></p> <p><i>Aita lõvil teha ilus lause.</i></p> <p><i>Miks me ei saanud lõvi lausetest täpselt aru? Mis oli lõvi lausetest puudu?</i></p> <p><i>Laused peaksid olema jutus pikemad, et rääkida kõikidest tähtsatest asjadest. Aga millised olid selle jutu laused?</i></p> <p><i>Lõvi unustas öelda, mis tegelane mida tegi.</i></p> <p><i>Jutusta nüüd ise tüdruku ja koera lugu.</i></p> <p><i>Mina salvestan sinu loo. Pärast võrdleme, millised on sinu laused jutus ning millised lõvi omad.</i></p> <p><i>Nüüd kuulame, millise loo sa rääkisid ja millised olid sinu laused jutustuses (lapse jutustust kuulatakse esialgu tervikuna ning seejärel lausete kaupa).</i></p> <p><i>Lõvi lugu algas nii:</i></p> <p><i>... (Sille) tahtis mustaks saanud koera pesta.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud lõvi jutust teada? Kas me saime teada, kes pesi koera?</i></p> <p><i>Kuulame, kas me sinu jutustuses saime teada, kes pesi koera.</i></p> <p><i>Edasi ütles lõvi:</i></p> <p><i>(Tüdruk) tõstis Pati väikesesse vanni.</i></p> <p><i>Kas lõvi jutust selgus, kes tõstis koera vanni?</i></p> <p><i>Aga sinu jutust?</i></p> <p><i>Lõvi ütles: (Sille)... valas pudelist natuke šampooni.</i></p>	<p><i>Me ei saanud teada, kes sai päris puhtaks.</i></p> <p><i>Pati saigi lõpuks päris puhtaks.</i></p> <p><i>Lõvi lausetest olid sõnad puudu.</i></p> <p><i>Ta ei rääkinud kõigest, millest peab.</i></p> <p>Laps jutustab.</p> <p>Laps võrdleb lauseid, kus puudub alus ja lauseid enda jutustatud tekstis.</p> <p>Ei.</p> <p>Ei.</p> <p>Ei.</p> <p>Ei.</p>	
--	--	---	---	--

5. Puuduva lauseliikme leidmine ning laiendatud lihtlause moodustamine lausesse aluse lisamise teel.

Kas lõvi jutust selgus, kes valas koerale šampooni?

Kas sinu jutust selgus, kes valas koerale šampooni?

Lõvi ütles: Seejärel nühhiks (Sille)... hoolega mustaks saanud koera.

Kas lõvi jutust selgus, kes nühhkis koera?

Aga sinu jutust?

Lõvi ütles: ... (Pati) saigi lõpuks päris puhtaks.

Kas lõvi jutust selgus, kes sai puhtaks?

Aga sinu jutust?

Lausetes peavad olema kõik vajalikud sõnad. Muidu ei saa me lausest täpselt aru.

Tibu hakkab kanale piltide kohta lauseid ütlema. Aga tibu lausetest ei saa alati aru, kes mida tegi. Seetõttu peab kana küsima tibu käest küsimusi, et tema lausetest täpselt aru saada.

Kõigepealt ütleb tibu esimese pildi kohta.

1. .... pani koera väikesesse vanni

Kana ei saanud tibu lausest aru. Ta küsib:

Kes pani koera vanni? Tibu parandab: Sille pani koera väikesesse vanni.

2. Tibu ütleb: ... peseb mustaks saanud koera.

Kana ei saanud jälle tibu lausest aru, ta peab küsima: Kes peseb mustaks saanud koera? Aita tibul korralik lause teha!

3. ...valab vett räpasele koerale.

Kana ei saanud jälle tibu lausest aru.

Kuidas kana küsib: Aita tibul ilus lause teha.

Ei.

Sille peseb mustaks saanud koera.

Kes valab vett?

Sille valab vett räpasele koerale.

		<p>4. ... kuivatab hoolega märga koera. Kana ei saanud sellest lausest aru. Mida ta küsib? Aita tibu korralik lause teha.</p> <p>5. ...vaatab koera imestunult. Kana ei saanud sellest lausest aru. Kuidas kana küsib? Aita tibul korralik lause teha.</p> <p>Mis tibu lausetel viga oli? Mida me ei saanud tibu lausetest teada?</p>	<p>Kes kuivatab koera? Tüdruk kuivatab hoolega koera.</p> <p>Kes koera imestunult vaatab?</p> <p>Tüdruk vaatab imestunult koera. Me ei saanud teada, kes mida tegi.</p>	
6. Küsimuse esitamine puuduva lauseliikme kohta ja lause korrigeerimine		<p>Nüüd ütleb lõvi sulle lauseid meie jutu kohta. Aga lõvi tahab kaval olla. Ta ütleb sulle poolikud laused. Sina küsi lõvi käest täpsustav küsimus. Nii peab ta sulle korraliku lause ütleva. Sellise, milles saab aru, kes mida teeb. Seejärel aita lõvil ilus lause öelda.</p> <p>(Sille)... tõstis mustaks saanud koera vanni. Mida me ei saanud lõvi lausest teada? Küsi lõvi käest täpsustav küsimus.</p> <p>Abi: kas me saime lõvi lausest teada, kes tõstis mustaks saanud koera vanni? Küsi siis! (Kes tõstis.....?)</p> <p>Ütle lõvile korralik lause.</p> <p>(Pati)... oli üleni valge vahuga koos.</p> <p>Küsi, mida sa tahad teada!</p> <p>Abi: kas me saime lõvi lausest teada, kes oli üleni valge vahuga koos?</p> <p>Küsi lõvilt täpsustav küsimus? Ütle lõvile korralik lause.</p> <p>(Sille)... valas loputamiseks koerale vett.</p> <p>Küsi, mida sa tahad teada!</p> <p>Abi: Kas me saime teada, kes valas koerale vett? Ütle lõvile korralik lause.</p>	<p>Laps küsib puuduva lauseliikme kohta täpsustava küsimuse ja moodustab laiendatud verbikeskse lihtlause lausesse aluse lisamise teel.</p> <p>Kes tõstis mustaks saanud koera vanni? Sille tõstis mustaks saanud koera vanni.</p> <p>Kes oli üleni valge vahuga koos? Pati oli üleni valge vahuga koos.</p> <p>Kes valas koerale loputamiseks vett? Sille valas koerale loputamiseks vett.</p>	

		<p><i>(Sille)... võttis märja koera vannist välja.</i></p> <p><i>Küsi!</i></p> <p><i>Abi: kas lõvi ütles, kes võttis märja koera vannist välja?</i></p> <p><i>(koer) ... vaatas rõõmsalt imestunud Sillet.</i></p> <p><i>Küsi!</i></p> <p><i>Abi: kas me saime teada, kes vaatas rõõmsalt Sillet?</i></p> <p><i>Aita lõvil teha korralik lause.</i></p>	<p><i>Kes võttis märja koera vannist välja?</i></p> <p><i>Sille võttis märja koera vannist välja.</i></p> <p><i>Kes vaatas rõõmsalt Sillet?</i></p> <p><i>Koer vaatas rõõmsalt Sillet.</i></p>	
<p>Kinnistav etapp</p> <p>1. Lausesse puuduva liikme lisamine ja terviklause kordamine.</p>	<p><i>Nüüd ütleb lõvi sulle lauseid. Kui lõvi ütleb ilusa lause, siis anna talle roheline täpik.</i></p> <p><i>Kui lõvi ütleb pooliku lause, siis anna punane. Ütle siis ka ise lõvi eest korralik lause.</i></p> <p><i>Lõvi ütleb:</i></p> <p><i>Ühel suveõhtul tahtis Sille pesta ... (koera)</i></p> <p><i>Sille tõstis mustaks läinud koera vanni (õige)</i></p> <p><i>(Sille)... valas mustale koerale veidi šampooni.</i></p> <p><i>Sille küüris põhjalikult (koera).</i></p> <p><i>Sille valas (koerale)...kannust loputamiseks vett.</i></p> <p><i>(koera)...karv oli muutunud kohevaks.</i></p>	<p>Laps leiab puuduva oblikatoorse liikmega lause ja lisab puuduva lauseliikme lausesse.</p>	<p>Laual punased ja rohelised ringid.</p>	
<p>Lõpetamine</p>	<p><i>Sina jutustasid täna koos lõviga. Mis lõvi jutustuses valesti oli?</i></p> <p><i>Mis lõvi lausetel viga oli?</i></p> <p><i>Miks oli lõvi jutust raske aru saada?</i></p> <p><i>Millised olid sinu laused jutustades?</i></p> <p><i>Mida sa vahepeal lausest ära jätsid?</i></p> <p><i>Vahel jätsid ära tegelase, kuid sinu jutud on juba päris ilusad.</i></p>	<p><i>Ta ei rääkinud jutus kõigest, millest peab.</i></p> <p><i>Ta jättis lausetest sõnu ära.</i></p> <p><i>Me ei saanud aru, kes mida teeb.</i></p> <p><i>Tegelase.</i></p>		

Tüdruk ja koer

Sille oli väike tüdruk. Tal oli koer. Koera nimi oli Pati. Nad olid suured sõbrad.

Ühel sügisõhtul hakkas Sille oma koera pesema. Sillele meeldis oma koera pesta. Tal oli hea tuju.

Sille tõi kuurist vanni ja lasi sinna vett. Seejärel tõstis ta koera vanni. Ta valas koerale natuke šampooni, et rohkem vahtu tuleks. Koer oli nüüd päris vahune. Siis nühhis Sille koera põhjalikult ja hoolega, et Pati päris puhtaks saaks. Pärast seda, valas Sille Pati veega üle. Enne kuivatamist tõstis Sille koera vannist välja. Seejärel hakkas ta koera hoolega kuivatama. Ta kuivatas koera, et see tilkuma ei hakkaks. Kui Sille rätiku koeralt ära võttis, oli tema üllatus suur. Pati karv oli kohev ja turris. Patil oli Sille üllatust nähes väga lõbus.

Pildiseeria

1 pilt: tüdruk peseb rõõmsal ilmel koera, ta valab koerale šampoobi. Koer seisab vannis ning koeral on rõõmus näoilme.

2 pilt: koer on vahune, tüdruk peseb koera, mõlemad on rõõmsad.

3 pilt: tüdruk valab koerale puhast vett kannust. Tüdrukul on rõõmus nägu.

4 pilt: koer on rätiku sees ja tüdruk kuivatab koera, endal rõõmus nägu.

5 Pilt: koer seisab rõõmsal ilmel rätiku peal ning on turris karvaga. Tüdruk vaatab koera hämmeldunud ilmel.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Keda hakkas Sille pesema?

Millal hakkas Sille oma koera pesema?

Mida valas Sille koerale?

Miks valas Sille koerale šampooni?

Miks valas Sille koerale vett?

Mida tegi Sille rätikuga?

Miks kuivatas Sille koera põhjalikult?

Milline oli Pati karv peale kuivatamist?

Milline oli Sille näoilme lõpuks?

Mida tundis Pati?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks pesi Sille koera?

Miks oli sillel hea tuju?

Miks pani sille koera vanni?

Miks hakkas koer vahutama?

Miks võttis Sille rätiku?

Miks oli pati karv kohev ja turris?

Miks oli Sille nagu hämmeldunud?

Transkriptsioon

1. tegevus

Tüdruk ja koer

1. Sille on väike tüdruk.
2. tal on oma koer.
3. ühel õhtul märkas, et koer on must.
4. Sille läks kuuri ja tõi vanni.
5. ja pani vanni koe...lasi vett ja siis pani koera vanni.
6. Sille valas koerale palju šampooni.
7. ja siis ta korralikult hõõrus ja hõõrus põhjalikult.
8. ja siis ta...koer hakkas vahutama ja Sille valas koerale vett.
9. siis sai koer vahust puhtaks ja (...)
10. Sille tõstis koera vannist välja ja siis kuivatas hoolega.
11. Sille võttis harja.
12. ja kui ta rätiku koeralt ära võttis, siis oli Sille imestus väga suur.
13. koera karv oli läinud turri.
14. koeral oli hea meel, sest Sille nagu oli väga naljakas.

Lausungite arv jutustuses	14
Lausungite keskmine pikkus sõnades	7
Põimlausetes arv	2
Laiendatud lihtlausetes arv	1
Rindlausetes arv	4
Koondlausetes arv	1
Vähelaiendatud lihtlaused	4
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	1
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad nii tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Puudub jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jtustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Esineb mõttelünki. Kohati jätab esile toomate tegelaste tunded ja mõtted (ja pani vanni koe...lasi vett ja siis pani koera vanni). 3 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalause ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (süntaktilisi vigu. Jätab lausest ära oblikatoorse lauseliikme(ühel õhtul märkas, et koer on must) esineb elliptiline lausung (siis sai koer vahust puhtaks ja). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	2	3	3	3	2

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

1. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti lauseliikmetele (oblikatoorse lauseliikme puudumine) ning laiendatud lihtlause moodustamine lauseliikme lisamise teel.

Sissejuhatavas osas esitati lapsele lauseid, kus puudus oblikatoorne lauseliige (tegija) ning esitati küsimusi puuduva lauseliikme kohta. Küsimustele vastas laps õigesti ning enamasti oskas laps nimetada puuduva lauseliikme.

Põhietapis keskenduti lause ehitusele (lauseliikmed). Lapsele esitati tekst, kus puudus lauseliige (alus). Küsimustele puudevate lauseliikmete kohta vastas laps õigesti. Seejärel pidi laps jutustama eelnevalt analüüsitud teksti. Jutustamisel jättis laps kohati lausest ära lauseliikmeid (alus). Edaspidistes tegevustes tuleb jätkata teadvustamisega lapsele, et on oluline esile tuua mis tegelane mida teeb. Peale jutustamist esitati lapsele tema jutustus lindilt ning laps pidi peale lause kuulamist ütleva, kas tema lauses olid kõik lauseliikmed olemas. Selle ülesande puhul vajab laps täiskasvanu suunavaid küsimusi lauseliikmete kohta (kes, mida tegi). Lisaks pidi laps võrdlema enda jutustatud ja lõvi poolt esitatud jutustust. Laps tõi analüüsis esile, et kui lõvi jättis igas lauses ütlemata, kes mida tegi, siis tema tegi nõnda vaid mõnel korral. Veega lausekonstruktsiooni ning

tervikliku lause järelekordamine (obligatoorse lauseliikme puudumine) ära tundmine ei valmistanud lapsele mingeid raskusi. Ka lause lõpetamine (puudub jällegi tegija) oli lapsele jõukohane.

Kinnistavas etapis pidi laps lisama lausesse puuduva lauseliikme. Ülesandega tuli laps toime ilma abita.

Töö jutustuse mikrostruktuuriga ja lausemallidega

2. tegevus.

Teema: Laps ja kassa. **Töö jutustuse mikrostruktuuriga ja lausemallidega.**

Eesmärk: Laps märkab obligatoorse lauseliikme puudumist lauses (laiendatud lihtlauses puudub alus või sihitis).

Laps korrigeerib laiendatud lihtlauset, lisades puuduva lauseliikme (aluse või sihitise).

Laps jutustab eelnevalt analüüsitud loo, tuues esile jutu allteksti.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguasjad.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp	<p><i>Eelmisel korral jutustasid sina "Tüdruku ja koera" lugu. Täna tahab väike tibu sulle selle loo jutustada. Sina kuula jutustust ja järjestajutu kohta pildid.</i></p> <p><i>Kuula, millised on tibu laused, kui ta jutustab. Pane tähele, kas tema lausetes on räägitud kõigest, millest peab.</i></p> <p><i>(Sille) tahtis pesta enda koera.</i></p> <p><i>Seejärel tõstis ... (Sille) oma mustaks saanud koera vanni.</i></p> <p><i>(Sille) ...valas ka Patile veidike šampooni.</i></p> <p><i>Sille nühhkis ... (koera) põhjalikult.</i></p> <p><i>Seejärel loputas Sille hoolega... (koera).</i></p> <p><i>Lõpuks kuivatas Sille rätikuga ... (koera).</i></p> <p><i>Kõike ei olnud lauses öeldud. Mida me ei saanud tibu lausetest teada?</i></p> <p><i>Abi: Kas tibu nimetas lauses ka tegelased?</i></p> <p><i>Vaatame tibu lauseid lähemalt. Aitame tal</i></p>	<p><i>Me ei saanud teada, kes mida tegi.</i></p> <p>Laps lisab lausesse puuduva</p>	<p>Juhendaja ütleb lause ja rõhutab pausi puuduva lauseliikme kohal (koputab pausi kohal).</p>

<p>3. Küsimuse esitamine puuduva lauseliikme koht (alus ja sihitis) ja puuduva lauseliikme lisamine laientatud verbikesksesse lihtlausesse lausesse.</p>	<p><i>ilusad laused teha. Küsi sina tibu käest täpsustavaid küsimusi. Aita ka tibil korralikud laused teha.</i></p> <p><i>Sille tahtis pesta enda....(koera).</i></p> <p><i>Mida me ei saanud tibu lausest teada?</i></p> <p>Abi. Kas me saime teada, keda tahtis Sille pesta? Küsi tibu käest täpsustav küsimus.</p> <p><i>Aita tibil öelda korralik lause.</i></p> <p><i>(Sille) tõstis oma mustaks saanud koera vanni.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud tibu lausest teada. Küsi tibu käest täpsustav küsimus.</i></p> <p>Abi: Kas me saime tibu lausest teada, kes tõstis oma mustaks saanud koera vanni.</p> <p><i>Aita tibil teha korralik lause.</i></p> <p><i>(Sille) ...valas koerale veidike šampooni.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud tibu lausest teada? Küsi tibult täpsustav küsimus.</i></p> <p>Abi: kas me saime tibu lausest teada, kes valas koerale veidike šampooni?</p> <p><i>Aita tibil teha korralik lause.</i></p> <p><i>(Sille)... nühhkis vahust koera põhjalikult.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud tibu lausest teada. Küsi täpsustav küsimus.</i></p> <p>Abi: kas me saime tibu lausest teada, kes nühhkis vahust koera põhjalikult?</p> <p><i>Sille loputas hoolega vahust...(koera).</i></p> <p><i>Mida me ei saanud tibu lausest teada? Küsi tibu käest täpsustav küsimus.</i></p> <p>Abi: kas me saime tibu lausest teada, kes loputas hoolega vahust koera?</p> <p><i>Lõpuks kuivatas (Sille)...rätikuga koera.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud tibu lausest teada? Küsi tibult täpsustav küsimus.</i></p> <p>Abi: Kas me saime teada, kes lõpuks</p>	<p>lauseliikme.</p> <p><i>Keda tahtis Sille pesta?</i></p> <p><i>Sille tahtis pesta enda koera.</i></p> <p><i>Ütlesin tibu eest mis tegelane, mida tegi.</i></p> <p><i>Kes tõstis koera vanni?</i></p> <p><i>Sille tõstis oma mustaks saanud koera vanni.</i></p> <p><i>Kes valas koerale veidike šampooni?</i></p> <p><i>Sille valas koerale veidike šampooni.</i></p> <p><i>Kes nühhkis koera?</i></p> <p><i>Sille nühhkis vahust koera põhjalikult.</i></p> <p><i>Kes loputas vahust koera.</i></p> <p><i>Sille loputas hoolega vahust koera.</i></p> <p><i>Kes kuivatas rätikuga koera?</i></p> <p><i>Lõpuks kuivatas</i></p>	
--	---	---	--

		<p>kuivatas rätikuga koera?</p> <p><i>Olid tubli ja aitasid tibu laused paremaks teha. Ütle tibule, kuidas sa teda aitasid.</i></p> <p>Abi: mida sa tibu lausesse lisasid?</p>	<p><i>Sille rätikuga koera.</i></p>	
<p>Põhietapp</p> <p>1. Esmane tutvumine tekstiga ja pildiseeria järjestamine kuuldu teksti alusel.</p> <p>2. Sisutaastavatel e ja põhjustagajärge seoste loomist eeldavatele küsimustele vastamine</p>	<p><i>Tibu jutus me tegime laused korda. Nüüd tuleb meie juurde veel tiiger. Tal on kaasas päris oma jutt ja pildiseeria. Kuula tiigri juttu ja proovi tema jutu järgi ka pildid õigesse järjekorda panna (vt lisa teksti juures "Laps ja kassa"). Juhendaja jutustab loo.</i></p> <p><i>Kes on selle jutu tegelased?</i></p> <p><i>Millal toimub tegevus?</i></p> <p><i>Kus tegevus toimub?</i></p> <p><i>Kes kogus raha?</i></p> <p><i>Mille jaoks ema raha kogus?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, milleks ema lapsele tahtis ratast osta?</i></p> <p><i>Kuhu ema raha kogus?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks ema just kassasse raha kogus?</i></p> <p><i>Miks ta näiteks rahakotti ei kogunud?</i></p> <p><i>Mida ema jälle ühel õhtul tegi?</i></p> <p><i>Mida ema tundis, kui ta raha kassasse pani?</i></p> <p><i>Miks ema rõõmustas?</i></p> <p><i>Mida otsustas Toomas teha?</i></p>	<p>Laps kuulab jutustust ja järjestab pildiseeria</p> <p><i>Ema ja laps.</i></p> <p><i>Õhtul.</i></p> <p><i>Ühes väikeses majakeses ja õues.</i></p> <p><i>Ema.</i></p> <p><i>Et ratas osta lapsele.</i></p> <p><i>Et laps sõita saaks.</i></p> <p><i>Väikesesse kassasse.</i></p> <p><i>Sest sinna oli hea sente panna.</i></p> <p><i>Võibolla oleks ta siis selle eest kogemata toitu ostnud.</i></p> <p><i>Lisas kassasse raha.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Sest palju raha oli juba koos.</i></p> <p><i>Raha ära võtta.</i></p>		

	<p><i>Miks võttis Toomas raha ära?</i></p> <p><i>Kuhu Toomas kassaga hiilis?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, milleks poiss õue hiilis?</i></p> <p><i>Mida poiss siis tunda võis, kui ta kassaga õue läks?</i></p> <p><i>Miks poiss võis rõõmustada?</i></p> <p><i>Aga millest ta mõelda võis?</i></p> <p><i>Kuidas poiss kassa ära lõhkus?</i></p> <p><i>Mida Toomas peale kassa lõhkumist tegi?</i></p> <p><i>Mida Toomas kassaga tegi?</i></p> <p><i>Millises tujus poiss võis peale kassa lõhkumist olla?</i></p> <p><i>Jutt ja pildid said otsa. Mis sa arvad, mis jutus edasi juhtus?</i></p> <p><i>Abi: Kuidas ema teada saab, et raha on kadunud?</i></p> <p><i>Mida ema siis mõelda võib?</i></p> <p><i>Aga mis sa arvad, mida ta tunneb?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks ema sellise käitumise peale kurvastab?</i></p> <p><i>Kas ema võib ka murelik olla?</i></p> <p><i>Miks võib ema murelik olla?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida ema ütleb Toomasele, kui ta näeb, et raha pole enam?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida laps tundis, kui ta teada sai, et kulutas oma ratta raha ära?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida poiss siis tundis, kui ta oma õnnetut ema nägi?</i></p> <p><i>Aga mida ta mõelda võis?</i></p>	<p><i>Ta tahtis kommi osta.</i></p> <p><i>Õue.</i></p> <p><i>Et kassat lõhkuda.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Sest ta lootis varsti kommi osta.</i></p> <p><i>Milliseid komme ta ostma hakkab.</i></p> <p><i>Haamriga.</i></p> <p><i>Luges raha üle ja läks poodi.</i></p> <p><i>Jättis vedelema.</i></p> <p><i>Ikka rõõmsas.</i></p> <p><i>Ema näeb, et kassat ei ole toas.</i></p> <p><i>Mõtleb, et laps käitus nii halvasti.</i></p> <p><i>Kurbust.</i></p> <p><i>Sest laps käitus nii halvasti.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Sest ratast enam osta ei saa.</i></p> <p><i>Ütleb, et Toomas kulutas enda ratta raha ära ja nüüd jääb rattast ilma.</i></p> <p><i>On õnnetu.</i></p> <p><i>Tal hakkas emast kahju.</i></p> <p><i>Et edaspidi ei käitu enam nii.</i></p>	
--	--	---	--

	<p>3. Puuduva lauseliikme (alus) leidmine ja lisamine laiendatud lihtlausesse ning terviklause kordamine kuuldud jutustuse alusel.</p>	<p><i>Mis sa arvad, kas poiss oma tegu ka kahetses?</i></p> <p><i>Miks poiss kahetses, et ta raha eest komme ostis?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks ei või teiste asju ära võtta ega lõhkuda?</i></p> <p><i>Nüüd ütleb tibu sulle lauseid. Aga ta ei kuulnud täpselt kõiki sõnu. Nii jätabki ta mõned sõnad lausest ära. Kuula sina, mida ta ütleb valesti. Siis aitame lõvil terve lause õigesti öelda. Abi: juhendaja esitab suunavaid küsimusi puuduva lauseliikme kohta. Kes...?</i></p> <p><i>Lõvi ütleb:</i></p> <p><i>(ema)...elas väikeses majakeses koos oma lapsega.</i></p> <p><i>(Ülle) ... kogus ratta jaoks rahakassasse raha.</i></p> <p><i>Ühel õhtul pani (ema)... jälle raha kassasse. (Poiss) lõi haamriga rahakassa puruks.</i></p> <p><i>Katkise kassa jättis (poiss) ...maha vedelema.</i></p> <p><i>Seejärel läks ...(Toomas) poodi kommi ostma.</i></p>	<p><i>Jah.</i></p> <p><i>Sest nüüd jäi ta rattast ilma ja ema oli ka õnnetu.</i></p> <p><i>Sest nad kurvastavad siis.</i></p> <p>Laps kordab lause lisades puuduva lauseliikme.</p>	<p>Iga lause juures on lauseskeem, kus puuduva sõna aseme on punktiirjoon. Juhendaja ütleb lause rõhutades puuduva lauseliikme kohal pausi.</p>
	<p>4. Laiendatud lihtlausete keeleline verifitseerimine (puudub alus) ja selle lisamine lausesse. Terviklause</p>	<p><i>Nüüd proovib tibu sulle lauseid öelda. Aga ta on ikka alles nii väike. Tema laused lähevad vahepeal sassi. Kui tal sassi läheb, siis paranda teda ja ütle terve lause uuesti. Abi: juhendaja esitab suunavaid küsimusi puuduva lauseliikme kohta. Kes...?</i></p> <p><i>Ema kogus lapsele ratta ostmiseks raha (õige).</i></p> <p><i>... tahtis kommi ostmiseks raha ära võtta</i></p>	<p>Laps lisab lausesse puuduva lauseliikme ja kordab terviklause.</p>	

<p>kordamine</p> <p>5. Puuduva lauseliikme (sihitis) lisamine lausesse ning terviklause kordamine.</p> <p>6. Laiendatud lihtlausete keeleline verifitseerimine (puudub sihitis)ja korrigeerimine .Terviklause kordamine.</p>	<p><i>(poiss).</i></p> <p><i>... võttis õue kassa lõhkumiseks haamri kaasa (Toomas).</i></p> <p><i>Toomas lõi kassat tugevasti haamriga (õige).</i></p> <p><i>Siis tõttas ... poodi kommi ostma (Toomas).</i></p> <p><i>Nüüd ütleb elevant sulle lauseid. Aga ka tema jätab mõned sõnad lausest ära. Kuula sina, mida ta ütleb valesti. Siis aitame elevantil terve lause õigesti öelda. Abi: juhendaja esitab suunavaid küsimusi puuduva lauseliikme kohta. Mida...?</i></p> <p>Emma kogus väikesesse kassasse...(raha).</p> <p>Ülle soovis lapsele ..(ratast) osta.</p> <p>Toomas võttis toast ...(kassa) ära.</p> <p>Õues lõi Toomas ...(kassat) kõvasti haamriga.</p> <p>Toomas tahtis poest tahtis palju ...(kommi) osta.</p> <p>Elevant proovib nüüd uusti lauseid öelda.</p> <p>Aga võib juhtuda, et ta unustab vahel mõne sõna lausest ära. Kui ta mõne sõna lausest ära jätab, siis paranda teda ja ütle terve lause uuesti.</p> <p>Emma kogus lapsele ratta ostmiseks raha (õige).</p> <p>Toomas soovis kõik ...(raha) endale võtta.</p> <p>Ta lõi haamriga ...(kassa) katki.</p> <p>Toomas luges hoolega kõik raha üle (õige).</p> <p>Raha eest soovis laps palju ...(kommi) osta.</p> <p><i>Loomadel on nüüd aeg magama minna.</i></p> <p><i>Jutusta neile unejutt. Räägi sulle juba tuttav</i></p>	<p>Laps mõtleb loole lõpu ja jutustab.</p>	
--	---	--	--

	7. Iseseisev jutustamine	<p><i>"Laps ja kassa" jutt. Mõtles jutule ka lõpp.</i></p> <p><i>Mõtles, mis juhtus peale seda, kui ema katkise kassa leidis. Mõtles ka, mida tegelased mõeldasid ja tunda võisid.</i></p> <p>Abi: suunavad küsimused ja repliigid tegelaste tunnete, mõtete, käitumismotiivide, tegevuse aja, koha ning sündmuste kohta; lause alustamine.</p>		
	<p>Kinnistav etapp</p> <p>1. Aluse lisamine laiendatud lihtlausesse</p> <p>2. Sihitise lisamine laiendatud lihtlausesse.</p>	<p><i>Tibu ja lõvi on küll selgeks saanud, milline peab lause olema.</i></p> <p><i>Nüüd on elevanti kord sulle rääkida. Aga elevant on jälle unine. Ta unustab pidevalt sõnu lausest ära. Küsi tema käest täpsustavaid küsimusi. Lisa ka tema asemel lausesse puuduv sõna. Ja ütle siis ka terve lause uuesti. Abi: küsimus: Kes...?</i></p> <p><i>(ema) ... kogus lapsele ratta ostmiseks raha. Mida me ei saanud elevanti lausest teada? Küsi elevanti käest täpsustav küsimus. Ütle terve lause uuesti.</i></p> <p><i>Ühel õhtul pani (ema) jälle raha väikesesse kassasse.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud elevanti lausest teada? Küsi temalt täpsustav küsimus.</i></p> <p><i>Ütle terve lause uuesti.</i></p> <p><i>(Toomas)... otsustas kogu raha endale võtta. Mida me ei saanud elevanti käest teada? Küsi elevantilt täpsustav küsimus. Ütle terve lause uuesti.</i></p> <p><i>(Toomas) ...hiilis tasakesi koos kassaga õue.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud elevanti lausest teada? Küsi täpsustav küsimus.</i></p> <p><i>Ütle terve lause uuesti.</i></p>	<p>Laps lisab lausesse puuduva lauseliikme ja kordab laiendatud lihtlause.</p> <p><i>Kes kogus lapsele ratta ostmiseks raha? Ema kogus lapsele ratta ostmiseks raha.</i></p> <p><i>Kes pani raha väikesesse kassasse? Ühel õhtul pani ema raha väikesesse kassasse.</i></p> <p><i>Kes otsustas kogu raha ära võtta? Toomas otsustas kogu raha endale võtta.</i></p> <p><i>Kes hiilis tasakesti kassaga õue? Toomas hiilis tasakesti kassaga õue.</i></p>	

	<p><i>Õues võttis (poiss)... kassa lõhkumiseks haamri.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud elevanti lausest teada? Küsi täpsustav küsimus.</i></p> <p><i>Ütle terve lause uuesti.</i></p> <p><i>On tibu kord sulle lauseid öelda. Aga ka tema unustab ikka sõnu lausest ära. Lisa sina ka tibu lausesse puuduv sõna. Ja korda terve lause uuesti. Abi: küsimus: Mida, mis...?</i></p> <p><i>Ema kogus ratta ostmiseks ...(raha).</i></p> <p><i>Mida me ei saanud tibu lausest teada? Küsi tibult täpsustav küsimus. Ütle terve lause uuesti.</i></p> <p><i>Toomasel oli kassa lõhkumiseks kaasas... (haamer)</i></p> <p><i>Mida me ei saanud tibu lausest teada? Küsi tibult täpsustav küsimus. Ütle terve lause uuesti.</i></p> <p><i>Ta lõi tugevasti ...(kassat) haamriga.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud tibu lausest teada? Küsi tibult täpsustav küsimus. Ütle terve lause uuesti.</i></p> <p><i>Raha eest läks Toomas poodi ...(kommi) ostma.</i></p> <p><i>Mida me ei saanud tibu lausest teada? Küsi tibult täpsustav küsimus. Ütle terve lause uuesti.</i></p>	<p><i>Kes võttis õues kassa lõhkumiseks haamri?</i></p> <p><i>Õues võttis poiss kassa lõhkumiseks haamri.</i></p> <p><i>Mida ema ratta ostmiseks kogus? Ema kogus ratta ostmiseks raha.</i></p> <p><i>Mis oli Toomasel kassa lõhkumiseks kaasas?</i></p> <p><i>Toomasel oli kassa lõhkumiseks kaasas haamer.</i></p> <p><i>Mida lõi Toomas tugevasti haamriga? Toomas lõi kassat tugevasti haamriga.</i></p> <p><i>Mida läks Toomas raha eest ostma?</i></p> <p><i>Raha eest läks Toomas poodi kommi ostma.</i></p>	
Lõpetamine	<p><i>Täna said jutustada tibu, lõvi ja elevant.</i></p> <p><i>Mis loomade lausetel viga oli?</i></p> <p><i>Kuidas sa loomi aitasid?</i></p> <p><i>Miks oli seejärel loomade lausetest parem aru saada?</i></p>	<p><i>Lausest olid sõnad puudu.</i></p> <p><i>Lisasin lausesse sõnu.</i></p> <p><i>Sest siis sai aru, kes mida tegi.</i></p>	

	<p><i>Toomase ema oli väga kurb ja õnnetu, kui ta poja käitumisest teada sai.</i></p> <p><i>Mida sina siis tunneksid, kui keegi sinu asju lõhuks?</i></p> <p><i>Miks sa kurvastaksid siis?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida Toomas siis tundis, kui ta nägi, kui õnnetu ema on?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kuidas Toomas edaspidi käitub?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks Toomas edaspidi teiste asju ei võta?</i></p>	<p><i>Oleksin kurb.</i></p> <p><i>Sest keegi võtab minu asju ilma luba küsimata.</i></p> <p><i>Tal hakkas emast kahju.</i></p> <p><i>Enam ta ei võta teiste asju.</i></p> <p><i>Sest nii võib ta ise hoopiski millestki ilma jääda. Ja ta ei taha enam emale muret teha.</i></p>	
--	--	--	--

Laps ja kassa

Ühes väikeses majakeses elasid ema ja laps. Ema nimi oli Ülle ning lapse nimi oli Toomas. Ema Ülle kogus raha, sest tahtis lapsele ratast osta. Ühel õhtul pani ema jälle raha väikesesse kassasse. Ta rõõmustas, sest kassasse oli kogunenud juba päris palju raha.

Peale seda, kui ema oli toast välja läinud, tuli sinna Toomas. Poisil oli suur tahtmine kommi osta. Ta otsustas, et võtab ema kogutud raha endale. Laps võttis kassa kaasa ja läks õue.

Õues võttis Toomas haamri, et kassa puruks lüüa. Ta pani rahakassa enda ette ja lõi seda haamriga.

Toomas lõi kassat nii kõvasti, et see läkski katki. Ahnelt hakkas laps raha lugema. Ta tahtis teada, mitu kommipakki ta selle raha eest osta saab.

Peale raha lugemist korjas poiss rõõmsalt sendid kokku ja läks poodi. Rahakassa aga jättis lõhkisena teele vedelema.

Pildid:

1. Ema paneb toas raha kassasse.
2. Poiss hiilib toast välja, kassa kaenlas.
3. Poiss põlvitab kiviplaadidel, tema ees on rahakassa ja käes löögivalmis haamer
4. poisi ees on lõhkine kassa, raha on tema ees laiali.

5. Poiss küürutab ja korjab rõõmsalt raha. Rahakassa tükid vedelevad laiali.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Millal toimub tegevus?

Kes kogus raha?

Miks ema raha kogus?

Kuhu ema raha kogus?

Mida ema ühel õhtul tegi?

Miks ema rõõmustas?

Mida Toomas tegi peale ema äraminekut?

Mida otsustas Toomas teha?

Kuhu Toomas kassaga hiilis?

Kuidas poiss kassa ära lõhkus?

Mida Toomas peale kassa lõhkumist tegi?

Mida Toomas kassaga tegi?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks pani ema raha kassasse?

Miks ema raha kogus?

Miks võttis Toomas raha ära?

Miks oli Toomasel haamrit vaja?

Miks pidi poiss kassa ära lõhkuma?

Mida tahtis poiss raha eest osta?

Millises tujus poiss võis olla?

Millises tujus ema peale lõhkise kassa leidmist võis olla?

Transkriptsioon

2. tegevus

Laps ja kassa

1. üheses väikeses majakeses elas ema ja laps.
2. ühel õhtul pani ema ra (...) väikesesse rahakassase natukene raha.
3. ta oli rõõmus, sest raha oli väga palju juba kogutud.
4. ja kui ema välja läks toast, siis tuli laps (...) Toomas.
5. ta võttis rahakassa ja hiilis vaikselt minema.
6. ta hiilis õue.
7. õues võttis ta lõhkumiseks haamri.

8. ta lõi nii kõvasti, et põrsas läks lausa katki.
9. lapsel oli hea tuju.
10. ta hakkas raha lugema, et vaadta mitu kommipakki ta saab võtta.
11. ja (...) siis ta läkski poodi aga jättis katkise põrsa õue maha.

Lausungite arv jutustuses	11
Lausungite keskmine pikkus sõnades	8
Põimlausetate arv jutustuses	4
Laiendatud lihtlausetate arv jutustuses	2
Rindlausetate arv jutustuses	2
Koondlausetate arv jutustustes	1
Vähelaiendatud lihtlaused	2
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad selgelt tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Puudu jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus on teemakohane. (ta oli rõõmus, sest raha oli väga palju juba kogutud). Esineb mõttelünki, tegelaste motiivid, mõtted on välja toomata (jätab esile toomata tegelase kavatsuse (ta hiilis õue.Õues võttis ta lõhkumiseks haamri); tegelaste plaanid ja kavatsused (ühel õhtul pani ema ra (...) väikesesse rahakassasse natukene raha). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toetada aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausetate ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Grammatilisi vigu ei esine. 3 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	2	2	3	3	3

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

2. tegevuse analüüs

Tunnis keskenduti jutustamisele, tuues esile allteksti ning lauseehitusele.

Sissejuhatavas osas esitati lapsele jutustus, kus puudusid lausetes oblikatoorsed lauseliikmed (alus). Laps tundis raskusteta ära, milline lauseliige on puudu ning lisas vastava lauseliikme abita lausesse.

Põhietapis keskenduti tegelaste tunnetele, mõtetele ja põhjus- tagajärg seostele. Laps pidi reastama pildiseeria kuulnud jutu alusel. Analüüsides teksti, pidi laps vastata järeldamist ja tuletamist nõudvatele küsimustele. Sellega tuli laps hästi toime. Ka tegelaste mõtteid ja tundeid puudutavatele küsimustele vastas laps õigesti, millest võib järeldada, et teksti mõistmisega lapsel probleeme ei esinenud. Tüdruk esitas ka ise tegelaste käitumise kohta küsimusi, mis näitab, et tekst oli tema jaoks intrigeeriv. Laps tõi esile ka loo allteksti (teiste asjade lõhkumine või äravõtmine ei ole sobilik, kuna kurvastab neid, kelle asju lõhutakse). Juhendaja oleks võinud anda sel puhul ka koheselt tagasisidet allteksti kohta. Puuduva lauseliikme (alus) leidmine ja lisamine laiendatud lihtlausesse ning tervik lause kordamine kuulnud jutustuse alusel ei valmistanud lapsele raskusi. Tüdruk vajab abi vaid ühe lause puhul, mil juhendaja esitas abina suunava küsimuse, *kes* (Ühel õhtul pani (ema)... jälle raha kassasse). Laiendatud lihtlausete keeleline verifitseerimine (puudub alus) ja puuduva oblikatoorse lauseliikme lisamine lausesse ning terviklause kordamine ei valmistanud lapsele mingeid raskusi. Ka puuduva lauseliikme (sihitis) leidmine ja lisamine lausesse ei valmistanud lapsele raskusi. Laiendatud lihtlausete keeleline verifitseerimine (puudub sihitis) oli tüdrukule jõukohane ülesanne. Laps vajab abina suunavat küsimust (*mida*) ühel korral (Toomas soovis kõik ...(raha) endale võtta). Iseseisval jutustamisel pidi laps mõtlema loole lõpu. Jutustamisel vajab laps abina suunavaid repliike tegelaste käitumismotiivide esile toomisel.

Kinnistavas etapis sai laps õpitud kasutada iseseisvalt. Laura pidi laiendatud lihtlausesse lisama aluse ning järgnevas ülesandes sihitis. Mõlema ülesandega tuli laps toime. Sihitise lisamisel vajab laps korra abi. Juhendaja esitas küsimuse *mida...?* (Ema kogus ...(ratta) ostmiseks raha).

Lõpetavas osas tõi laps esile, et osades lausetes puudusid vajalikud sõnad ning ning, et seetõttu ei saanud alati aru, kes, mida täpselt tegi.

Töö jutustuse mikrostruktuuriga ja lausemallidega.

3. tegevus.

Teema: Võidusõit. Töö jutustuse mikrostruktuuriga ja lausemallidega.

Eesmärk:

Laps mõistab, et põhjust väljendavas põimlauses saab sidesõna *kuna* abil väljendada põhjussuhet

Laps vastab järeldamist ja tuletamist nõudvatele küsimustele, kasutades sidesõnu *sest/ kuna*.

Laps moodustab põhjuspõimlause analoogia alusel kasutades lausemalli ..., *kuna*....

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguasjad.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp			
	1. pildiseeria järjestamine	<i>Täna tulevad meile külla tiiger, kassike, elevant, tibu ja kana. Siin on eemisel korral kuulnud loo pildiseeria. Pane pildid õigesti järjekorda. Tuletame meelde, mis juhtus loos "laps ja kassa"?</i>		
	2. Sisutaastavatel e ja järeldamist-tuletamist nõudvatele küsimustele vastamine	<i>Kes olid selle jutu tegelased?</i> <i>Millal toimub tegevus?</i> <i>Milleks pani ema raha kassasse?</i> <i>Milleks ema raha kogus?</i> <i>Miks ema rõõmustas?</i> <i>Milleks võttis Toomas raha ära?</i> <i>Kuhu Toomas kassaga hiilis?</i> <i>Miks Toomas õue hiilis?</i> <i>Milleks oli poisil haamrit vaja?</i> <i>Milleks pidi poisil kassa ära lõhkuma?</i> <i>Mida Toomas peale kassa lõhkumist tegi?</i> <i>Miks Toomas raha üle luges?</i> <i>Millises tujus poisil võis olla?</i> <i>Mida ta siis mõelda võis?</i> <i>Millises tujus ema peale lõhkise kassa leidmist võis olla?</i> <i>Millest ema siis mõelda võis?</i>	<i>Ema ja laps.</i> <i>Õhtul.</i> <i>Et koguda.</i> <i>Et ratast lapsele osta.</i> <i>Sest raha oleks varsti olemas olnud.</i> <i>Et kommi osta.</i> <i>Õue.</i> <i>Sest ei tahtnud, et ema teda näeb.</i> <i>Et lõhkuda kassa.</i> <i>Et raha kätte saada.</i> <i>Luges raha üle.</i> <i>Sest tahtis teada, kas kommide jaoks jätkub.</i> <i>Rõõmsas.</i> <i>Et ostab palju kommi.</i> <i>Kurvas.</i> <i>Et küll on paha laps.</i>	

	<p>3. Eelmises tegevuses kuulnud jutu jutustamine</p>	<p><i>Tibul on aeg magama minna. Jutusta tibule unejutt. Jutusta talle "Laps ja kassa" lugu.</i></p> <p>Abi: suunavad küsimused ja repliigid tegelaste tunnete ja mõtete kohta, sündmuste, tegelaste käitumismotiivide kohta. Lause alustamine.</p>	<p><i>Laps jutustab.</i></p>	
	<p>Põhietapp</p> <p>1. Jutustuse kuulamine ja pildiseeria järjestamine</p> <p>2. Järeldamist ja tuletamist nõudvatele küsimustele vastamine</p>	<p><i>Lõvil on ka täna kaasas uus pildiseeria. Kuula piltide kohta juttu. Pane siis pildiseeria õigesse järjekorda (vt lisa "Võidusõit" teksti juures). Juhendaja jutustab loo "Võidusõit"</i></p> <p><i>Millega lõvi lugu algas?</i></p> <p>Abi: kas lõvi rääkis jutu alguses tegelastest, tutvustas ka tegevuskohta ja tegevusaega.</p> <p><i>Milleks oli lastel rattaid vaja?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mis põhjusel hakkasid lapsed võidu sõitma?</i></p> <p><i>Mida Tarmo tegi?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, milleks andis Tarmo enne sõitu stardikäskluse?</i></p> <p><i>Miks pidid lapsed tänaval sõitma?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kas tänaval on ohutu võidu sõita?</i></p> <p><i>Miks ei ole tänaval ohutu sõita?</i></p> <p><i>Miks pidid lapsed ratastele hoogu lükkama?</i></p> <p><i>Kes lastest hakkas maha jääma?</i></p> <p><i>Miks Piia Tiidust maha jäi?</i></p>	<p><i>Lapsed läksid tänavale, et seal võidu sõita.</i></p> <p><i>Et nendega sõita.</i></p> <p><i>Sest rattasõit meeldis neile.</i></p> <p><i>Andis stardikäskluse.</i></p> <p><i>Et ühel ajal sõitma hakata.</i></p> <p><i>Sest hoovis ei saanud sõita.</i></p> <p><i>Ei ole.</i></p> <p><i>Sest seal on palju autosid.</i></p> <p><i>Sest lapsed sõitsid tõukeratastega.</i></p> <p><i>Piia.</i></p> <p><i>Sest ta ei jaksanud nii kiiresti sõita.</i></p>	

	<p>3. Sidendite kuna ja sest samatähenduslikkuse tutvustamine</p>	<p><i>Mida Tiit siis tegi?</i> <i>Mis sa arvad, miks ta tahtis, et sõber kiiremini sõidaks?</i></p> <p><i>Mis Tiiduga juhtus?</i> <i>Miks Tiit kukkus?</i></p> <p><i>Mida Tiit siis tundis?</i> <i>Mis sa arvad, mida Piia tundis?</i></p> <p><i>Aga mida tema mõelda võis?</i> <i>Mida Piia siis tegi?</i> <i>Piia oleks võinud ju ka lihtsalt edasi sõita.</i> <i>Aga mis sa arvad, miks Piia Tiitu lohutama läks?</i></p> <p><i>Mida Tiit lõpuks tundis?</i></p> <p><i>Miks Tiidu tuju rõõmsamaks muutus?</i> <i>Mis sa arvad, mida oleks Tiit tundnud siis, kui Piia oleks edasi sõitnud, mitte teda lohutama tulnud?</i> <i>Mis sa arvad, kas Tiit oleks endale sellist sõpra tahtnud?</i> <i>Mis sina arvad, mis on tähtsam, kas võitmine või hädas oleva sõbra aitamine?</i> <i>Mis sa arvad, miks on hädas olija aitamine tähtsam kui võit?</i> <i>Mina arvan ka, et hädas olija aitamine on palju tähtsam, kui võit.</i> <i>Tiiger küsib nüüd elevantilt ja kanalt mõned küsimused. Sina kuula, mida loomad vastavad. Pane tähele, kas loomade vastused kõlavad päris ühtemoodi.</i></p>	<p><i>Ergutas Piiat.</i> <i>Sest ta tahtis koos Piiaga finišisse jõuda.</i> <i>Ta kukkus.</i> <i>Sest ta sõitis kivi otsa.</i> <i>Ta oli õnnetu.</i> <i>Tal oli sõbrast kahju.</i> <i>Et peab aitama Tiitu.</i> <i>Lohutas sõpra.</i> <i>Sest tal oli Tiidust kahju.</i> <i>Ta muutus rõõmsamaks.</i> <i>Sest Piia lohutas teda.</i> <i>Ta oleks kurb olnud.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Sõbra aitamine.</i> <i>Sest sul endal on ka hea meel, kui sind aitama tullakse.</i></p>	
--	---	---	--	--

		<p><i>Tiiger küsib: Mis põhjusel võtsid lapsed rattad? Mida nad ratastega teha soovisid?</i></p> <p><i>Elevant vastab: lapsed võtsid rattad, sest soovisid võidu sõita.</i></p> <p><i>Kana vastab: lapsed võtsid rattad, kuna soovisid võidu sõita.</i></p> <p><i>Mõlemad loomad vastasid tiigrile õigesti.</i></p> <p><i>Aga kas kana ja elevandi vastused kõlasid päris ühtemoodi?</i></p> <p><i>Mille poolest kana ja elevandi vastused erinesid?</i></p> <p><i>Abi: kas kõik sõnad kana ja elevandi lauses olid ühesugused? Mis sõna oli lauses erinev?</i></p> <p><i>Kas kana vastas õigesti tiigri küsimusele?</i></p> <p><i>Tiiger uuris loomadelt, mis põhjusel lapsed võtsid rattad. Elevant kasutas vastuses siduvat sõna sest. Aga kana kasutas siduvat sõna kuna. Kana ja elevant vastasid mõlemad õigesti.</i></p> <p><i>Tiiger uurib veel sündmuste põhjuseid. Ta küsib veel ühe küsimuse kanalt ja elevantilt.</i></p> <p><i>Tiiger küsib:</i></p> <p><i>Mida pidi Tarmo tegema? Mis põhjusel tõstis Tarmo käe?</i></p> <p><i>Elevant vastab: Tarmo tõstis käe, kuna pidi andma stardikäskluse.</i></p> <p><i>Kana vastab: Tarmo tõstis käe, sest pidi andma stardikäskluse.</i></p> <p><i>Mille poolest kana ja elevandi vastused erinesid?</i></p> <p><i>Abi: Millist siduvat sõna kasutas elevant?</i></p>	<p><i>Üks sõna oli kana lauses teistmoodi.</i></p> <p><i>Elevandi lauses oli sest, aga kana lauses oli kuna.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Jälle oli üks sõna erinev. Elevandi lauses oli kuna aga kana lauses sest.</i></p> <p><i>Ei.</i></p>	<p><i>Lual põhjust väljendavad lauseskeemid sidenditega kuna/ sest. Juhendaja osutab sidendile skeemis.</i></p>
--	--	--	---	---

	<p>4. Põhjuspõimlause moodustamine lause lõpetamise teel ja terviklause kordamine</p>	<p>Millist siduvat sõna kasutas kana? <i>Kas keegi loomadest vastas tiigri küsimusele valesti?</i></p> <p><i>Kui me räägime põhjustest, miks midagi toimus. Siis võib öelda nii sõna kuna, kui ka sõna sest.</i></p> <p><i>Elevant ütleb sulle jutu kohta lauseid. Aga kuna ta on juba päris väsinud, jaksab ta öelda vaid pool lauset. Sina lõpeta tema eest lause. Ja korda ka terve lause uuesti.</i></p> <p><i>Lapsed läksid tänavale sõitma, kuna .. (hoovis polnud ruumi).</i></p> <p><i>Lastel oli hea tuju, kuna..(võidusõit oli nende lemmiktegevus).</i></p> <p><i>Lapsed lükkasid ratastele hoogu, kuna .. (soovisid kiiresti edasi jõuda).</i></p> <p><i>Tiit kukkus, kuna ta ... (ei märganud kivi).</i></p> <p><i>Piia lohutas Tiitu, kuna ..(tal hakkas Tiidust kahju).</i></p>	<p><i>Laps lõpetab lause ja kordab terviklause.</i></p>	<p>Laua põhjuspõimlause mall ....., kuna....</p>
	<p>Kinnistav etapp</p> <p>1. Põhjuspõimlause moodustamist eeldavatele küsimustele vastamine</p> <p>2. Lause semantiline</p>	<p><i>Kana küsib nüüd su käest mõned küsimused laste soovide kohta.</i></p> <p><i>Mis põhjusel läksid lapsed tänavale sõitma?</i></p> <p><i>Miks oli lastel hea tuju?</i></p> <p><i>Mis põhjusel lükkasid lapsed ratastele hoogu?</i></p> <p><i>Mis põhjusel Tiit kukkus?</i></p> <p><i>Miks läks Piia Tiitu lohutama?</i></p> <p><i>Kassike ütleb sulle nüüd mõned laused jutu kohta. Aga ta ei pannud päris hästi tähele,</i></p>	<p><i>Kuna hoovis polnud ruumi.</i> <i>Kuna neile meeldis rattaga sõita.</i> <i>Kuna tahtis kiiresti edasi jõuda.</i></p> <p><i>Kuna ei märganud kivi.</i> <i>Kuna tal hakkas sõbrast kahju.</i></p>	<p>Laua põhjuspõimlause skeemid sidendiga kuna</p>

<p>verifitseerimine ja põhjuspõimlause reprodutseerimine, kasutades sidendit kuna.</p>	<p><i>kuidas laused jutus kõlasid. Nii võibki juhtuda, et ta ütleb mõne lause valesti. Kui kass eksib, siis paranda teda. Korda ka terve lause uuesti.</i></p> <p><i>Lapsed võtsid rattad, kuna soovisid võidu sõita (õige)</i></p> <p><i>Lapsed läksid hoovi (tänavale), kuna algas võidusõit.</i></p> <p><i>Tarmo tõstis käe, kuna pidi andma stardikäskluse (õige).</i></p> <p><i>Piia jäi seisma, kuna soovis Tiitu kiusata (lohutada).</i></p> <p><i>Piia lohutas Tiitu, kuna tal hakkas Tiidust kahju (õige).</i></p> <p><i>Tiidu tuju muutus halvemaks (paremaks), kuna Piia lohutas teda.</i></p>		
<p>Lõpetamine</p>	<p><i>Kas kana ja elevant vastasid küsimustele päris ühtemoodi?</i></p> <p><i>Milliseid siduvaid sõnu loomad kasutasid?</i></p> <p><i>Kas nendel sõnadel on erinev tähendus?</i></p> <p><i>Kui me räägime põhjustest miks midagi juhtub, siis võibki kasutada nii siduvat sõna sest, kui ka siduvat sõna kuna.</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kas Piia on Tiidule hea sõber?</i></p> <p><i>Miks?</i></p> <p><i>Mida sina sellises olukorras teeksid?</i></p> <p><i>Miks?</i></p>	<p><i>Ei.</i></p> <p><i>Sest/ kuna.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Sest ta läks sõpra lohutama.</i></p> <p><i>Läheksin ka lohutama.</i></p> <p><i>Sest sõprade lohutamine on tähtsam kui võit.</i></p>	<p>Laual põhjuspõimlause skeemid.</p>

Võidusõit

Oli ilus suvepäev. Päike paistis ja ilm oli soe. Lapsed otsustasid tõukeratastega võidu sõita. Nad läksid ratastega tänavale, kuna hoovis oli liiga vähe ruumi. Lastel oli hea tuju, sest võidusõit oli nende lemmiktegevus.

Piia ja Tiit seisisid stardijoonel, kuna nad pidid stardikäsklust ootama. Lõpuks andiski Tarmo stardikäskluse. Lapsed hakkasidki kohe sõitma. Lapsed lükkasid jalgadega ratastele hoogu, kuna soovisid kiiresti finišisse jõuda. Piia ja Tiit sõitsid päris suure hooga. Lõpuks hakkas Piia Tiidust maha jääma. Piia tõukas järjest aeglasemalt rattale hoogu, sest tema jõud oli päris otsas. Ta sõitis järjest aeglasemalt, kuni jäi Tiidust juba päris kaugemale. Tiit vaatas tagasi, et näha, kus Piia on. Nõnda ei märganud Tiit teepeal olevat kivi. Ta sõitis kivile otsa ja kukkus. Tiit oli üsna õnnetu, kuna tema käsi ja jalg said kõvasti haiget. Ka Piia jättis ratta seisma ning läks Tiitu lohutama. Ta lohutas ja paitas poissi, kuna tal oli sõbrast väga kahju. Tiidu tuju muutuski seepeale veidike paremaks.

Pildiseeria

1 pilt: Päike paistab. Tarmo seisab käsi püsti ja annab stardikäsklust. Piia ja Tiit seisavad stardijooone taga ratastel.

2 pilt: Piia ja Tiit sõidavad tõukeratastel võidu.

3 pilt: Tiit vaatab seljataha Piia poole ja viipab rõõmsalt käega.

4 pilt: Ratas sõidab vastu kivi ja Tiit kukub

5 Pilt: Piia lohutab maas istuvat Tiitu.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajal toimub tegevus?

Mida tahtsid lapsed teha?

Kus tahtsid lapsed võidu sõita?

Mille taga ootasid Piia ja Tiit?

Kuidas sõitsid Piia ja Tiit?

Mida tegi Tiit, kui Piia hakkas temast maha jääma?

Miks vaatas Tiit tagasi?

Miks kukkus Tiit?

Miks oli Tiit õnnetu?

Mida tegi siis Piia?

Mida võis Tiit siis tunda?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks oli lastel hea tuju?

Miks tahtsid lapsed võidu sõita?

Mida ootasid Piia ja Tiit enne sõitma hakkamist?

Miks ootasid lapsed stardikäsklust?

Miks tahtis Tiit Piiat kiiremini sõitma õhutada?

Miks läks Piia Tiitu lohutama?

Miks muutus Tiidu tuju paremaks?

Transkriptsioon

3. tegevus

Laps ja kassa

1. ühes väikeses majakeses elas ema ja em: poiss.
2. ema nimi oli Ülle, poisi nimi oli Toomas.
3. ühel õhtul pani ema jälle hoiupõrsasse (...) natukene raha, (...) et osta poisile ratas.
4. tal oli hea meel, sest palju raha oli juba kogutud.
5. siis läks ema ära ja tuli poiss.
6. ta võttis rahakassa ära ja hiilis õue, (...) et ema ei näeks.
7. ta ei tahtnud vahele jääda.
8. õues võttis ta haamri ja lõi kõvasti, sest siga oli tehtud tugevast savist.
9. (...) hästi tugevasti.
10. ja siis ta lõi nii kõvasti, et siga läks lausa katki.
11. Toomasel oli hea meel ja ta hakkas raha lugema, et teada saada mitu kommipakki saab ta osta.
12. ta läks poodi aga rahakassa jättis vedelema.

Lausungite arv jutustuses	12
Lausungite keskmine pikkus sõnades	9
Põimlausetes arv jutustuses	6
Laiendatud lihtlausetes arv jutustuses	1
Rindlausetes arv jutustuses	3
Koondlausetes arv jutustustes	1
Vähelaiendatud lihtlaused	0
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	1
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad selgelt tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Kirjeldatud ka teelaste tunded ja mõtted. 3 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltde toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalause ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb süntaktilisi vigu (elliptiline lause ((...)) hästi tugevasti). 3 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	3	3	3	3

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

3. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti sidesõna kuna abil põhjussuhte väljendamisele.

Sissejuhatavas osas tuletati täiskasvanu küsimuste toel meelde eelmises tegevuses kuulnud teksti. Laps pidi vastama sisutaastavatele ja järeldamist-tuletamist nõudvatele küsimustele. Vastamisel lapsel raskusi ei tekkinud. Seejärel pidi laps jutustama eelnevalt analüüsitud teksti. Jutustamisel esines mõttelünki. Kohati jättis laps eslie toomata tegelaste tunded ja mõtted, tegevusmotiivid. Seal kasutas juhendaja abistavate võtetena lause alustamist, suunavaid küsimusi.

Põhietapis pidi laps kuulama uut teksti ning vastama teksti kohta järeldamist -tuletamist nõudvatele küsimustele, mis eeldasid muu hulgas põhjus-põimlause moodustamist. Analüüsides pildiseeriat, suutis laps täiskasvanu küsimustele õigesti vastata. Ks tegelaste mõtteid ja tundeid puudutavatele küsimustele vastas laps õigesti, millest võib järeldada, et teksti mõistmisega lapsel probleeme ei esinenud. Tegelaste käitumismotiive, tundeid ja mõtteid puudutavaid küsimusi oleks võinud tunnis enamgi olla. Edasi keskenduti Sidendite *kuna* ja *sest* samatähendus-likkuse teadvustamisele ning põhjuspõimlause moodustamisele lause lõpetamise teel. Lapsel oli võimalus kasutada lauseskeemi ..., kuna.... Abina osutas juhendaja sidendile skeemis ning laps korrigeeris tehtud vea. Ülesandega tuli laps vähese abiga toime.

Kinnistavas etapis sai laps õpitut kasutada iseseisvalt. Laura pidi vastama põhjuspõimlause moodustamist eeldavatele küsimustele ning reprodutseerima põhjuspõimlause. Mõlemad ülesanded olid lapsele jõukohased.

Töö jutustuse mikrostruktuuriga

4. tegevus.

Teema: Võidusõit.

Eesmärk:

Laps kasutab mitmuse osastava käände vormi (-id- ning -sid- lõpvariandid) laiendatud lihtlauses.

Laps koostab semantiliselt ja vormiliselt sidusa jutustuse.

Laps mõistab ja teadvustab täiskasvanu suunavate küsimuste toel jutustuse allteksti.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguasjad.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	<p>Kordav etapp</p> <p>1. Jutustuse kuulamine, teema sissejuhatamine</p>	<p><i>Täna tulevad meile külla tiiger, lõvi ja tibu. Tibu käis ka oma sõbraga vahepeal rattaga sõitmas. Kuulame, kuidas tibu sõit läks.</i></p> <p><i>Ühel hommikul tuli tibule mõte, et ta soovib rattaga sõita. Ta kutsus endale külla kana, et koos sõitma minna. Koos läksid sõbrad, kuuri, et otsida rattaid. Õnneks leiti rattad ruttu üles. Siis tuli tibule meelde, et vaja on ka kindaid ja kiivreid. Nii kiirustasidki sõbrad tupp, et neid otsima hakata. Õnneks leiti ka kiivrid ja kindad kähku üles. Kuid siis, tuli kanale mõte, et kaasa tuleks võtta ka juua. Kana hakkas ruttu otsima mahlapudeleid. Kui mahlapudelid olid leitud, võisidki sõbrad sõitma minna. Kana ja tibu tassid rattad õue ja sõitsid koos mööda tänavaid. Tänavaaäres nägid nad kivist kirikuid ja ilusaid suuri puid. Lõpuks otsustasid sõbrad koju tagasi minna. Nad olid päris väsinud, kuid rahul oma päevaga.</i></p>	<p>Laps kuulab jutustust.</p>	
	<p>2. Mitmuse osastava käändevormi moodustamine küsimuse</p>	<p><i>Mida tibu koos kanaga teha otsustas? Mida nad kõigepealt kuuri otsima läksid?</i></p> <p><i>Mida tibu ja kana seejärel otsima hakkasid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, milleks neil kiivreid ja kindaid vaja oli?</i></p>	<p><i>Ratastega sõitma minna. Rattaid. Kiivreid ja kindaid.</i></p> <p><i>Et ohutum sõita oleks.</i></p>	

toel		<p><i>Mis mõte siis kanale tuli?</i></p> <p><i>Mida nad siis otsima hakkasid?</i></p> <p><i>Mida sõbrad peale pudelite leidmist tegid?</i></p> <p><i>Mida sõbrad tänava ääes nägid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida nad pärast koju tagasi jõudmist tegid?</i></p>	<p><i>Et äkki tahavad nad juua.</i></p> <p><i>Joogipudeleid.</i></p> <p><i>Viisid rattad õue.</i></p> <p><i>Kirikuid ja suuri puid.</i></p> <p><i>Hakkasid mängima</i></p>	
<p>Põhietapp</p> <p>1. Jutustuse kuulamine ja pildiseeria järjestamine</p> <p>2. Makrostrateegia rakendamist, ja sisutaastavatel e ning järeldamist /tuletamist nõudvatele küsimustele vastamine</p>		<p><i>Selline lugu juhtus tibal, kui tema rattaga sõitma läks. Aga lõvi tuletab sulle meelde eelmisel korral kuulnud loo. Lugu on veidike teistsugune, kui sa eelmine kord kuulsid, nii et pane hoolega tähele. Kuula tema lugu ja pane ka pildid õigesse järjekorda.</i></p> <p><i>Juhendaja loeb jutu "Võidusõit".</i></p> <p><i>Kuidas lõvi lugu algas?</i></p> <p><i>Abi: kes olid jutu tegelased, millal toimus tegevus, kus toimus tegevus?</i></p> <p><i>Mida läksid lapsed hoovi võtma?</i></p> <p><i>Aga mida nad kaasa ei võtnud?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks nad ei võtnud kiivreid ega kindaid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, milleks on sõites kiivreid ja kindaid vaja?</i></p> <p><i>Mida lapsed peale seda tegid, kui nad tänavale jõudsid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks nad hoovis ei sõitnud?</i></p> <p><i>Mida Tarmo tegi?</i></p> <p><i>Milleks on enne võidusõitu vajalik anda stardikäsklus?</i></p> <p><i>Mida Piia ja Tiit tegid peale seda, kui Tarmo andis stardikäskluse?</i></p> <p><i>Kuidas alguses Piia ja Tiit sõitsid?</i></p>	<p><i>Lapsed hakkasid ühel päeval võidu sõitma.</i></p> <p><i>Rattaid.</i></p> <p><i>Kiivreid ja kindaid.</i></p> <p><i>Sest nad ei viitsinud neid otsida.</i></p> <p><i>Et kukkudes viga ei saaks.</i></p> <p><i>Hakkasid võidu sõitma.</i></p> <p><i>Sest seal ei mahu sõitma.</i></p> <p><i>Ta andis stardikäskluse, et sõitjad koos alustaksid.</i></p> <p><i>stardikäskluse.</i></p> <p><i>Lapsed hakkasid võidu sõitma.</i></p> <p><i>Ühe kiirusega.</i></p>	

		<p><i>Mis siis Piia juhtus?</i></p> <p><i>Mis Tiiduga juhtus?</i></p> <p><i>Miks Tiit kukkus?</i></p> <p><i>Miks Tiit ei näinud kivi?</i></p> <p><i>Milleks vaatas Tiit seljataha?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, milleks tahtis Tiit Piia kiiremale sõidule õhutada?</i></p> <p><i>Mida Tiit siis tundis, kui ta kukkus?</i></p> <p><i>Millest Tiidul nüüd kahju oli?</i></p> <p><i>Mida Pille peale seda tegi, kui Tiit kukkus?</i></p> <p><i>Milleks oli Piial vaja salvrätikuid?</i></p> <p><i>Kuidas Piia Tiitu lohutas?</i></p> <p><i>Milleks Piia Tiitu lohutada soovis?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida Tiit oleks siis tundnud, kui Piia oleks temast välja tegemata edasi sõitnud?</i></p> <p><i>Miks?</i></p> <p><i>Mis siis Tiidust oleks saanud, kui Piia lihtsalt edasi oleks sõitnud?</i></p> <p><i>Mis sinu jaoks tähtsam on, kas võit või sõbra</i></p>	<p><i>Piia väsis, ta jaksanud enam kiiresti sõita.</i></p> <p><i>Ta kukkus.</i></p> <p><i>Ta ei märganud kivi.</i></p> <p><i>Sest ta vaatas selja taha.</i></p> <p><i>Et näha, kus Piia on.</i></p> <p><i>Et koos sõbraga finišisse jõuda.</i></p> <p><i>Ta oli õnnetu.</i></p> <p><i>Et tal polnud põlvekaitsmeid.</i></p> <p><i>Lohutas Tiitu.</i></p> <p><i>Et pühkida Tiidu pisaraid.</i></p> <p><i>Tegi talle pai ja pühkis pisaraid.</i></p> <p><i>Et sõber ennast paremini tunneks.</i></p> <p><i>Ta oleks kurvastanud.</i></p> <p><i>Sest ta oleks arvanud, et Piial on temast ükskõik.</i></p> <p><i>Ta oleks edasi nutnud ja lõpuks teiste laste juurde läinud.</i></p> <p><i>Sõbra lohutamine.</i></p> <p><i>Peab sõpra aitama.</i></p>	
--	--	--	--	--

		<p><i>lohutamine?</i></p> <p><i>Kuidas sõber peaks käituma, kui ta näeb, et kaaslane on hädas?</i></p> <p><i>Mida oleks lapsed pidanud enne võidusõitu teisiti tegema?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kas lugu oleks lõppenud samamoodi, kui Tiit oleks põlvekaitsmed ja rattasõidukindad kaasa võtnud?</i></p> <p><i>Mis oleks siis võinud juhtuda, kui Tiit oleks oma pea ära löönud?</i></p> <p><i>Tõesti, kaitsmeid ja kiivreid peab kandma rattasõidu ajal. Need on vajalikud, sest kaitsevad sõitjat, kui ta kukub. Kiiver ja kaitmed hoiavad ära suuremad vigastused.</i></p> <p><i>Kas lugu oleks nõnda lõppenud ka siis, kui Tiit poleks tagasi vaadanud?</i></p> <p><i>Kuidas siis lugu oleks võinud lõppeda?</i></p> <p><i>Lugu oleks võinud ka nii edasi minna, et lapsed ikkagi ei julgenud sõitma minna ilma kiivrite ja kaitsmeteta. Siis oleks võidusõit päris ära jäänud.</i></p> <p><i>Aga sina mõtle nüüd, kuidas oleks lugu võinud siis lõppeda, kui lapsed oleksid kaitsmed ja kiivri sõidule kaasa võtnud?</i></p> <p><i>Kana ütleb sulle jutu kohta lauseid. Aga ta ei pannud päris hästi tähele, mis võidusõidu loos juhtus. Kuula, kas kana ütleb õigesti. Kui ta ütleb valesti, siis paranda teda. Korda ka terve lause uuesti.</i></p> <p><i>Lapsed läksid tänavale tõukerattaid võtma (hoovi).</i></p> <p><i>Lapsed ei võtnud sõidule kaasa kiivreid</i></p>	<p><i>Kaitsmed ja kiivrid võtma.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Ta oleks võinud surma saada.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Tiit poleks kivi otsa kukkunud, ta oleks rattasõidu võitnud.</i></p> <p><i>Laps mõtleb loole uue lõpu ja jutustab.</i></p> <p><i>Laps muudab vajadusel lauset ja kordab terviklause.</i></p>	
4. Lause semantiline verifitseerimine ja laiendatud lihtlause järelekordamine				
5. Mitmuse osastava				

<p>käände moodustamine (-id lõpuline osastav) laiendatud lihtlause lõpetamise teel</p>	<p>(õige). <i>Piial polnud sõidul kaasas põlvekaitsmeid (Tiidul).</i> <i>Piia otsis põuest salvrätikuid (taskust).</i> <i>Tarmo pühkis Tiidu pisaraid (Piia)</i></p> <p><i>Nüüd ütleb tiiger sulle lauseid. Tiiger on välja mõelnud oma jutu. Selles jutus on kõik asjad kadunud. Sina ütle, mida lapsed otsivad. Korda siis ka terve lause uuesti.</i></p> <p>Abi: valikvariantide pakkumine. <i>Teen ise esimese sinu eest ära.</i> <i>Tiiger ütleb: tõukerattad olid kadunud.</i> <i>Lapsed otsisid hoovist (tõukerattaid).</i> <i>Kindad olid kadunud. Lapsed otsisid toast... (kindaid).</i> <i>Tüdrukud olid kadunud. Poisid otsisid igalt poolt ...(tüdrukuid).</i> <i>Kiivrid olid kadunud. Lapsed otsisid sõiduks vajalikke...(kiivreid).</i></p>	<p>7. Laiendatud lihtlause semantiline verifitseerimine ja mitmuse osastava käände (-sid ja -id lõpuvariandid) moodustamine lause lõpetamise teel</p> <p><i>Rätikud olid kadunud. Tüdrukud otsisid hoolega köögist...(rätikuid).</i> <i>Joogipudelid olid kadunud. Lapsed otsisid koos toast... (pudeleid).</i></p> <p><i>Tibu on samuti välja mõelnud enda jutu. Ka tema jutus on esialgu kõik asjad kadunud.</i> <i>Sina ütle, mida lapsed otsivad ja kus nad asju näevad. Korda siis terve lause uuesti.</i> <i>Autod olid kadunud. Voodi all nägid lapsed ...(autosid)</i> <i>Lukud olid kadunud (sahtlis nägid lapsed palju ...(lukkusid).</i> <i>Rulad olid kadunud. Kapi all nägid lapsed rulasid.</i></p>	<p><i>Laps lõpetab lause ja kordab laiendatud lihtlause tervikuna.</i></p>	
--	---	--	--	--

	<p>8. Iseseisev jutustamine</p>	<p><i>Joped olid kadunud. Pesumasinas nägid lapsed ...(jopesid)</i></p> <p><i>Kas lõvi ja tibu jutud sobivad meie pildiseeriaga kokku? Ei sobi tõesti.</i></p> <p><i>Nüüd on loomadel jutt päris sassi läinud. Enam ei ole kanal meeles, mida lapsed võidusõidu loos kaasa võtsid ja mille maha jätsid. Või mis jutus õigupoolest juhtus. Kana ütleb sulle lauseid. Kui tal sassi läheb, siis paranda teda.</i></p> <p><i>Abi: valikvariantide pakkumine.</i></p> <p><i>Lapsed ei võtnud kaasa kiivreid (õige).</i></p> <p><i>Lapsed ei võtnud kaasa jopesid (õige).</i></p> <p><i>Lapsed tahtsid võtta oma rattaid (õige).</i></p> <p><i>Tiit ei võtnud kaasa sõrmekaitsmeid (põlvekaitsmeid).</i></p> <p><i>Tiit ei märganud maas olevaid rehasid (kivisid).</i></p> <p><i>Tiit ei märganud ka maas olevaid käevõrusid (tammetõrusid).</i></p> <p><i>Tiit ei võtnud kaasa kindaid (õige).</i></p> <p><i>Piia pühkis Tiidu ripsmeid (pisaraid).</i></p> <p><i>Sulle tulevad nüüd külla veel elevant ja kassike. Nemad ei kuulnud üldse "Võidusõidu" lugu. Jutusta elevantile ja kassikesele "Võidusõidu" lugu. Räägi kõigest sellest mis juhtus ning miks just nii läks.</i></p> <p><i>Abi: suunavad küsimused ja repliid tegelaste, sündmuste ja põhjus-tagajärgseoste</i></p>	<p><i>Ei.</i></p> <p>Laps lõpetab lause ja kordab terviklause.</p> <p>Laps jutustab loo "Võidusõit"</p>	
--	---------------------------------	--	---	--

		kohta; lause alustamine.		
Kinnistav etapp 1. Laiendatud lihtlause grammatiline verifitseerimine ja lõpetamine analoogia alusel		<p><i>Vaatame nüüd, kas elevantide ja kassikeste jäi jutt õigesti meelde. Nemad ütlevad sulle jutu kohta lauseid. Kui keegi ütleb lause valesti, siis paranda teda.</i></p> <p>Abi: valikvariantide pakkumine.</p> <p><i>Elevant ütleb: Lapsed läksid hoovi rattasid võtma (rattaid).</i></p> <p><i>Kassike ütleb: Kiivreid nad kaasa võtta ei soovinud (õige).</i></p> <p><i>Elevant ütleb: Kindasid lapsed kaasa ei võtnud (kindaid).</i></p> <p><i>Kassike ütleb: Tiit ei märganud tee peal olevaid kivisid. (õige).</i></p> <p><i>Elevant ütleb: Tiit ei märganud ka teel olevaid tõruid (tõrusid).</i></p> <p><i>Kassike ütleb: Tiidul polnud kaasas põlvekaitsmesid (põlvekaitsmeid).</i></p> <p><i>Elevant ütleb: Tiidul polnud käes kindaid (õige).</i></p> <p><i>Kassike ütleb: Piia pühkis Tiidu pisaraid (pisaraid).</i></p>	Laps lõpetab lause ja kordab terviklause.	
Lõpetamine		<p><i>Mis sa arvad, kas selle loo tegelased järgmine kord võtavad kaitsmed ja kiivrid kaasa?</i></p> <p><i>Millal võib rattasõit ohtlik olla?</i></p> <p><i>Mida on lastel rattasõidule vaja kaasa võtta?</i></p> <p><i>Miks läks Piia Tiidule appi?</i></p> <p><i>Mis on tähtsam kas võit või sõbra aitamine?</i></p> <p><i>Miks sõbra aitamine tähtsam on?</i></p> <p><i>Mida sina Piia asemel teinud oleksid?</i></p>	<p><i>Jah.</i></p> <p><i>Kui pole kaitsmeid ega kiivreid.</i></p> <p><i>Kiivreid, kindaid, põlvekaitsmeid.</i></p> <p><i>Tal hakkas sõbrast kahju.</i></p> <p><i>Sõbra aitamine.</i></p> <p><i>Et sõber õnnetu ei oleks.</i></p>	

		<i>Kas see lugu oleks võinud ka teisiti lõppeda? Aga kas lugu oleks võinud ka teistmoodi alata? Kuidas?</i>	<i>Ka appi läinud. Jah. Jah. Lapsed oleksid kaasa võtnud kaitsmed ja kiivrid.</i>	
		<i>Jutud on väga erinevad. Ka ühte juttu võib ise muuta, kui selle algust või lõppu teisiti rääkida.</i>		

Võidusõit

Oli ilus suvepäev. Päike paistis ja ilm oli soe. Lapsed tahtsid tänaval tõukeratastega võidu sõita. Nad läksid rõõmsalt hoovi rattaid võtma. Seejärel läksid nad tänavale ratastega sõitma. Kiivreid ega kindaid nad kaasa võtta ei soovinud. Ka jopesid ei võtnud lapsed rattasõidule kaasa. Piia ja Tiit ootasid ratastel, et alustada võidusõitu. Tarmo tõstis käe ning andis stardikäskluse. Pärast stardikäsklust hakkasid lapsed kiiresti sõitma. Piia ja Tiit sõitsid päris suure hooga. Esialgu sõitsid lapsed ühe kiirusega. Kuid siis Piia väsis ning hakkas Tiidust maha jääma. Poiss vaatas tagasi, et näha, kus Piia on. Ta tahtis sõpra kiiremale sõidule julgustada. Nõnda ei märganud Tiit tee peal olevaid kivisid ega tammetõrusid. Ta sõitis kividele ja tammetõrudele suure hooga otsa ning kukkus. Oli see vast valus kukkumine! Tiit oli päris õnnetu. Tema käsi ja jalg said kõvasti haiget. Nüüd kahetses poiss, et tal polnud põlvekaitsmeid ega kindaid. Piia jättis ratta seisma ja läks Tiitu lohutama. Tüdruk otsis taskust salvrätikuid. Ta tegi poisile pai ja pühkis tema pisaraid. Tiidu tuju muutuski veidike paremaks.

Pildiseeria

- 1 pilt: Päike paistab. Tarmo seisab käsi püsti ja annab stardikäsklust. Piia ja Tiit seisavad stardijoone taga ratastel.
- 2 pilt: Piia ja Tiit sõidavad tõukeratastel võidu.
- 3 pilt: Tiit vaatab seljataha Piia poole ja viipab rõõmsalt käega.
- 4 pilt: Ratas sõidab vastu kivi ja Tiit kukub
- 5 Pilt: Piia lohutab maas istuvat Tiitu.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajal toimub tegevus?
Mida tahtsid lapsed teha?
Kus tahtsid lapsed võidu sõita?
Mille taga ootasid Piia ja Tiit?
Kuidas sõitsid Piia ja Tiit?
Mida tegi Tiit, kui Piia hakkas temast maha jääma?
Miks vaatas Tiit tagasi?
Miks kukkus Tiit?
Miks oli Tiit õnnetu?
Mida tegi siis Piia?
Mida võis Tiit siis tunda?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks oli lastel hea tuju?
Miks tahtsid lapsed võidu sõita?
Mida ootasid Piia ja Tiit enne sõitma hakkamist?
Miks ootasid lapsed stardikäsklust?
Miks tahtis Tiit Piia kiiremini sõitma õhutada?
Miks läks Piia Tiitu lohutama?
Miks muutus Tiidu tuju paremaks?

Transkriptsioon

4. tegevus

Võidusõit

1. ühel ilusal suvepäeval tahtsid lapsed sõita võidusõitu.
2. lapsed läksid aeda, et võtta enda tõukerattad.
3. siis läksid tänavale sõitma aga kiivreid ega kaitsmeid ei võtnud.
4. Tarmo andis stardikäskluse.
5. lapsed olid alguses väga kiired aga siis hakkas Piia maha jääma Tiidust.
6. tal hakkas jõud otsa saama.
7. ja siis hakkas Tiit õhtuama Piia.
8. aga eesolevat kivi ta ei märkand ja siis ta kukkus ja kahetses, et ta ei võtnud kaitsmeid kaasa ja kiivrit ei pannud.
9. tal oli väga valus.
10. siis jäi Piia seisma ja lohutas Tiitu.
11. ta pühkis Tiidu pisarad ära ja kallistas.
12. ja Tiidul hakkas hea meel, sest tal läks natukene valu ära.

Lausungite keskmine pikkus sõnades	8
Põimlausete arv jutustuses	3
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	3
Rindlausete arv jutustuses	4
Koondlausete arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlaused	2
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad nii tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Puudub jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jtustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. 3 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltde toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausete ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Lausesiseste sidendite kasutamisel vigu ei esine. 3 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	2	3	3	3	3

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

4. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti semantiliselt ja vormiliselt sidusa teksti jutustamisele. Lisaks keskenduti mitmuse osastava käände vormi (id- ning -sid lõpuline osatav kääne) kasutamisele laiendatud lihtlauses.

Sissejuhatavas osas kuulab laps jutustust, kus esineb palju mitmuse osastavat käännet (-id lõpuvariant). Seejärel pidi laps vastama küsimustele, mis eeldasid mitmuse osastava käände (-id lõpuvariant) moodustamist. Ülesanne oli lapsele jõukohane ning abi ta ei vajanud.

Põhietapis keskenduti põhjus-tagajärg seostele. Laps pidi vastama tegelaste käitumist, mõtteid, soove ja tegevusmotive puudutavatele küsimustele. Laps sai koos juhendajaga sõnastada jutu allteksti (ohutus on rattasõidul oluline). Küsimustele vastamisega tuli laps hästi toime. Seejärel pidi tüdruk ise mõtlema loole uue lõpu ning jutustama. Lapsel esines mõningaid raskusi tegelaste käitumismotiivide sõnastamisel. Juhendaja esitas abina lapsele suunavaid repliike ja küsimusi tegelaste tunnete ja mõtete kohta. Jutustuse struktuurile. Edasi pidi laps verifitseerima lauset semantiliselt ning reprodutseerima laiendatud lihtlause. Ülesanne osutus lapsele jõukohaseks. Mitmuse osastava käände moodustamisel (-sid lõpuvariant) laiendatud lihtlause lõpetamise teel vajab laps mõningast abi. Abina pakkus juhendaja valikvariante (mitmuse osastava -sid lõpuvariant pro mitmuse osastava käände -id lõpuvariant). Mitmuse osastava käände moodustamine (-sid lõpuline osastav) laiendatud lihtlause lõpetamise teel lapsele raskusi ei valmistanud. Laiendatud lihtlause semantiliselt verifitseerimisel ja mitmuse osastava käände (-sid ja -id lõpuvariantid) moodustamisel lause lõpetamise teel vajab laps mõningal juhul taas abi. Abina pakkus juhendaja seegi kord lapsele valikvariante (-sid;-id). Etapi lõpus pidi laps jutustama iseseisvalt loo „Võidusõit“. Abina vajab laps vähest suunamist tegelaste tunnete ja mõtete esile toomisel. Abina kasutas juhendaja suunavaid repliike, lause alustamist.

Kinnistavas etapis pidi laps verifitseerima semantiliselt laiendatud lihtlause ning lõpetama lause analoogia alusel. Ülesanne osutus lapsele jõukohaseks.

Töö jutustuse mikrostruktuuriga

5. tegevus.

Teema: Poiss ja konn. Töö jutustuse mikrostruktuuriga ja keelelise vormistusega.

Eesmärk:

Laps verifitseerib mitmuse osastava käände lõpuvariantide kasutamist ja kasutab lauset lõpetades õigesti mitmuse osastava käände vormi lõpuvariantidega –sid, -id.

Laps mõistab ja teadvustab täiskasvanu suunavate küsimuste toel jutustuse allteksti.

Laps koostab semantiliselt ja vormiliselt sidusa jutukese.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, noobid, mänguasjad, köögiviljade pildid.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp	<i>Täna on meiega koos tunnis lõvi, tibu, kana</i>		

<p>1. Jutustuse kuulamine</p> <p>2. Sisutaastavatele ja mitmuse osastava käände vormi moodustamist eeldavatele küsimustele vastamine.</p>	<p><i>ja päris pisike kiisu.</i></p> <p><i>Tibu tahab sulle kõigepealt ühe loo rääkida.</i></p> <p><i>Ühes väikeses majakeses elasid koos kits ja lehm. Ühel õhtul otsustasid loomad teha peo ja pakkuda seal köögiviljasalatit. Nad läksid aeda, et võtta sealt porgandeid, kapsaid, kaalikaid, tomateid ja kõrvitsaid.</i></p> <p><i>Kits hakkas hakkima tomateid ja kapsaid. Aga lehm hakkas riivima kaalikaid, porgandeid ja kõrvitsaid.</i></p> <p><i>Siis tõstsid loomad lauale hunniku taldrikuid ja lusikaid. Varsti saabusidki külalised. Nad olid kaasa võtnud palju kringleid ja pirukaid.</i></p> <p><i>Loomad lõbutsesid koos, kuni päike looja läks. Alles siis läksid külalised koju. Kits ja lehm aga läksid rõõmsal meelel magama.</i></p> <p><i>Kuidas tibu lugu algas?</i></p> <p><i>Abi: kes olid jutu tegelased, kus toimus tegevus, millal toimus tegevus?</i></p> <p><i>Mis mõte tuli lehmil ja kitsel?</i></p> <p><i>Me küll ei tea seda, aga mis sa arvad, miks tahtsid loomad pidutseda?</i></p> <p><i>Mida nad otsustasid peol toiduks pakkuda?</i></p> <p><i>Mida loomad otsustasid panna köögiviljasalatisse?</i></p> <p><i>Mida hakkis kits?</i></p> <p><i>Milliseks ta porgandid ja kapsad tegi?</i></p> <p><i>Aga mida riivis lehm?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, millega ta kaalikad, tomatid ja kõrvitsad riivis?</i></p>	<p><i>Laps kuulab jutustust.</i></p> <p><i>Ühes majakeses elasid kits ja lehm. Sõbrad otsustasid pidu pidada. Et koos sõpradega koos aega veeta. Köögiviljasalatit. Porgandeid, kõrvitsaid, kaalikaid, tomateid, kapsaid. Porgandeid ja kapsaid. Väikesteks tükkideks. Kaalikaid,</i></p>	<p><i>Laual abiks köögiviljade pildid.</i></p>
---	---	---	--

	<p>3. Iseseisev jutustamine</p>	<p><i>Mida loomad peale toidu valmistamist tegid?</i></p> <p><i>Milliseid riistu veel söömiseks vaja läheks?</i></p> <p><i>Mida töid külalised kaasa?</i></p> <p><i>Mida sina peol külalistele pakuksid?</i></p> <p><i>Mida lehm ja kits peale külaliste äraminekut tegid?</i></p> <p><i>Mida nad siis tunda võisid?</i></p> <p><i>Aga millest mõelda võisid?</i></p> <p><i>Jutusta nüüd sina loomadele lehma ja kitse lugu. Räägi kõigest sellest, mida loomad peoks süüa valmistasid, ning mida külalised kaasa töid.</i></p> <p>Abi: küsimustele ja repliikidele vastamine, lause lõpetamine.</p>	<p><i>tomateid ja kõrvitsaid.</i></p> <p><i>Riiviga.</i></p> <p><i>Tõstsid lauale palju taldrikuid ja lusikaid.</i></p> <p><i>Kahvleid.</i></p> <p><i>Kringleid ja pirukaid.</i></p> <p><i>Maasikaid, vaarikaid, mustikaid.</i></p> <p><i>Läksid magama.</i></p> <p><i>Rõõmu.</i></p> <p><i>Et küll oli tore pidu.</i></p> <p><i>Laps jutustab eelnevalt analüüsitud loo.</i></p>	<p>Laul abiks pildid: köögiviljad, taldrikud, lusikad, kringilid, pirukad.</p>
	<p>Põhietapp</p> <p>1. Pildiseeria järjestamine</p> <p>2. Jutustuse iseseisev koostamine pildiseeria alusel</p>	<p><i>Kana on täna kaasa võtnud päris uue pildiseeria.</i></p> <p><i>Siin on jutu esimene pilt. Proovi teised pildid panna õigesse järjekorda nii, et neist tuleks kokku jutuke.</i></p> <p><i>Vaata pilte rahulikult. Kanal on silmapõletik ja tema ise pilte hästi ei näe.</i></p> <p><i>Seepärast jutusta kogu lugu nii, et see oleks hästi arusaadav. Jutu alguses tutvusta tegelasi, tegevusaega ja kohta. Räägi ka</i></p>	<p>Laps järjestab pildiseeria.</p> <p>Laps jutustab pildiseeria alusel iseseisvalt.</p>	

	<p>3. Jutustuse kuulamine</p> <p>4. Sidusa jutukese ja lapse koostatud jutustuse võrdlemine</p>	<p><i>tegelaste tunnetest ning mõtetest.</i></p> <p>Abi: suunavad küsimused ja repliigid sündmuste, tegelaste tunnete ning mõtete kohta: lausete laustamine.</p> <p><i>Paneme kana silma rohtu. Nüüd näeb ta jälle hästi. Ta loeb sulle nende piltide kohta jutu. Kuula tema juttu. (vt lisa jutu juures "Poiss ja konn").</i></p> <p><i>Kas kana rääkis sinuga päris ühesuguse jutu?</i></p> <p><i>Mida rääkis kana teistmoodi, kui sina?</i> <i>Mida sa kana jutust tada said, mida sina ei rääkinud?</i></p> <p>Abi: Kas kana ütles, kes on jutu tegelased? Aga sina? Kas kana ütles, kus ja millal toimub tegevus? Aga sina? Mida rääkis kana sündmuste kohta jutus? Aga sina? Mida rääkis kana tegelaste tunnete ja mõtete kohta? Aga sina? Kuidas kana jutt lõppes? Kuidas sinu jutt lõppes?</p> <p><i>Kes olid selle jutu tegelased?</i> <i>Kus toimus tegevus?</i></p> <p>4. Sisutaastavatele ja järeldamist ja tuletamist nõudvatele küsimustele vastamine.</p> <p><i>Millal toimus tegevus?</i></p> <p>Abi: aastaaeg, öösel, päeval? <i>Mis juhtus ühel suveööl?</i></p> <p><i>Mida avastasid Mati ja Muki hommikul?</i> <i>Mis sa arvad, kuidas Konn ennast pisikeses purgis üksi tundis?</i> <i>Mis sa arvad, miks konn oma pesast ära läks?</i> <i>Mis sa arvad, miks ei meeldinud konnale</i></p>	<p>Laps võrdleb enda jutustatud lugu pildiseeria juurde käiva tekstiga.</p> <p><i>Koer ja konn.</i> <i>Majakeses ja metsas.</i> <i>Suveöösel.</i></p> <p><i>Konn läks ära oma pesast.</i> <i>Et konna pole.</i> <i>Üksikuna.</i> <i>Talle ei meeldinud pisikeses purgis</i></p>	
--	---	---	--	--

	<p><i>purgis elada?</i></p> <p><i>Mida Mati peale konna kadumist mõelda võis?</i></p> <p><i>Mida Mati tunda võis?</i></p> <p><i>Miks oli Mati mures?</i></p> <p><i>Mida ta kartis?</i></p> <p><i>Milleks läks Mati koos koeraga õue?</i></p> <p><i>Miks tahtis Mati konna leida?</i></p> <p><i>Milliseid loomi poiss kohtas metsas enne konna leidmist?</i></p> <p><i>Kust leiti konn?</i></p> <p><i>Kes istus Krooksu kõrval?</i></p> <p><i>Just. Väike konn istus Krooksu kõrval ja toetus hellalt ning armastavalt Krooksu õlale.</i></p> <p><i>Kas sina oled kedagi kunagi hellalt kallistanud?</i></p> <p><i>Keda sa oled hellalt kallistanud?</i></p> <p><i>Keda veel inimesed hellalt kallistavad?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks väiksem konn nõnda hellalt krooksu õlale toetus?</i></p> <p><i>Millise näoga oli Krooksu?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks Krooksu õnnelik oli?</i></p> <p><i>Kust hüppasid välja pisikesed konnad?</i></p> <p><i>Kelle juurde pisikesed konnad hüppasid?</i></p>	<p><i>elada.</i></p> <p><i>Ta soovis rohkem ruumi endale.</i></p> <p><i>Et kuhu ta küll läks.</i></p> <p><i>Muret.</i></p> <p><i>Sest metsas elas palju kurgi.</i></p> <p><i>Ta kartis, et kured söövad ta konna ära.</i></p> <p><i>Et otsida konna.</i></p> <p><i>Sest ta muretses konna pärast.</i></p> <p><i>Jäneseid, rebaseid, nugiseid ja naaritsaid.</i></p> <p><i>Mahavajunud puude ja kõrkjate kõrvalt.</i></p> <p><i>Väiksem konn.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Oma kasse, ema.</i></p> <p><i>Oma lapsi, naist või meest.</i></p> <p><i>Sest Krooksu meeldis talle.</i></p> <p><i>Õnneliku.</i></p> <p><i>Sest ta oli leidnud endale kaaslase.</i></p> <p><i>Kõrkjatest.</i></p> <p><i>Krooksu ja tema kaaslase.</i></p>	
--	--	--	--

	<p><i>Jutus öeldi, et Krooksu vaatas pisikesi konni hoolitsevalt.</i></p> <p><i>Kas sina oled kedagi hoolitsevalt vaadanud? Keda?</i></p> <p><i>Keda veel võiks hoolitsevalt vaadata?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kes väiksem konn Krooksule oli?</i></p> <p><i>Miks sa nii arvad?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kuidas Krooksu endale armsama leidnud oli?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kes need pisikesed konnad Krooksule olid?</i></p> <p><i>Millises tujus poiss ja koer peale konnade leidmist olid?</i></p> <p><i>Miks olid poiss ja koer üllatunud?</i></p> <p><i>Aga poiss ja koer olid sama ajal ka rõõmsad. Miks nad rõõmustasid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida sõbrad peale taaskohtumist edasi tegid?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kuidas Mati edaspidi konnaga käitus?</i></p> <p><i>Abi: Kas Mati otsis konnadele nüüd piisavalt suure pesa ja lubas ka jalutamas käia?</i></p> <p><i>Tibu ütleb sulle jutu kohta lauseid. Aga ta ei pannud kõike tähele ja on osa lausest ära unustanud. Aita sina tibul lause lõpetada.</i></p> <p><i>Korda seejärel terve lause uuesti.</i></p>	<p><i>Jah. Oma vanemaid.</i></p> <p><i>Oma sõpru, lemmikloomi, lapsi.</i></p> <p><i>Tema naine.</i></p> <p><i>Sest ta toetus hellalt Krooksu õlale.</i></p> <p><i>Ta käis vahel oma pesast väljas jalutamas ja siis kohtaski oma naist.</i></p> <p><i>Tema lapsed.</i></p> <p><i>Üllatunud ja rõõmsas.</i></p> <p><i>Nad olid imestunud teisi konni nähes.</i></p> <p><i>Sest neil oli hea meel, et Krooksu üles leidsid.</i></p> <p><i>Läksid kõik koos koju.</i></p> <p><i>Otsis talle suurema kodu ja lubas ka jalutamas käia.</i></p> <p><i>Laps lõpetab lauseid ja kordab</i></p>	
--	--	--	--

<p>4. osastava käände mitmuse moodustamine (-sid; -id lõpuvariandid) analoogia alusel laiendatud lihtlause lõpetamise teel.</p>	<p>Abi: Algvormi esitamine pildi toel ja küsimusega suunamine (Matil olid peas kurvad mõtted. Peale konna kadumist mõtles poiss murelikke ...Mida?) <i>Peale konna kadumist mõtles poiss murelikke... (mõtteid).</i> <i>Lisaks jänestele nägi poiss ...(rebaseid).</i> <i>Lisaks nugistele nägi Mati ...(naaritsaid)</i> <i>Mati nägi metsas mahavajunud ...(puid).</i> <i>Mahavajunud puu kõrval nägi Mati ... (kõrkjaid).</i></p>	<p><i>Pisike kiisu ja kana ütlevad sulle koos lauseid. Aga mõned sõnad nende lausetes võivad vahel sassi minna. Sellele, kes ütleb kõik sõnad lauses õigesti, tee pai. Ütle ka pärast kogu lause uuesti, et kanale ja kassile sõnad õigesti meelde jääks.</i></p>	<p><i>terviklause.</i></p>	
<p>5. Mitmuse osastava käände (-sid; -id lõpuvariandid) eristamine (vormikasutus e verifitseerimise ja korrektse lause järelkordamine)</p>	<p><i>Kana ütleb: Mati mõtles palju muremõttesid.</i> <i>Kassike ütleb: Mati mõtles palju muremõtteid.</i> <i>Kes ütles lause õigesti. Korda lause.</i> <i>Kana ütleb: Eemal nägi poiss rebaseid:</i> <i>Kassike ütleb: Eemal nägi poiss rebasesid.</i> <i>Kes ütles lause õigesti? Korda lause.</i> <i>Kana ütleb: Veel nägi poiss jäneseid.</i> <i>Kassike ütleb: Veel nägi poiss jäneseid.</i> <i>Kes ütles lause õigesti? Korda lause.</i> <i>Kana ütleb: Eemalt nägi poiss kõrkjasid.</i> <i>Kassike ütleb: Eemalt nägi poiss kõrkjaid.</i> <i>Kes ütles lause õigesti? Korda lause.</i></p>	<p><i>Jutusta loomadele "Poisi ja konna" lugu.</i> <i>Jutusta sündmustest, mis juhtusid. Räägi ka</i></p>	<p><i>Laps parandab vajadusel lause ja moodustab osastava mitmuse käände (-id lõpuline).</i></p>	
			<p><i>Laps jutustab.</i></p>	

	6. Eelnevalt analüüsitud teksti jutustamine	<p><i>sellest, mida Mati metsas oma otsingutel nägi.</i></p> <p>Abi: suunavad küsimused ja repliid tegelaste, sündmuste, käitumismotiivide, tegelaste tunnete ja mõtete kohta; lause lõpetamine.</p>		
	<p>Kinnistav etapp</p> <p>1. Grammatiline verifitseerimine (Mitmuse osastava käände (-id; -sid lõõpuvariant)) ja korrektse lause järelekordamine</p>	<p><i>Vaatame nüüd, kas kiisu ja kana said kõigest aru. Nemad ütlevad sulle lauseid.</i></p> <p><i>Kui keegi ikkagi eksib, siis paranda teda.</i></p> <p><i>Kana ütleb: Peale konna kadumist mõtles Mati muremõtteid (õige).</i></p> <p><i>Kassike ütleb: Metsas kohtas poiss jäneseid (jäneseid).</i></p> <p><i>Kana ütleb: Metsas kohtas poiss veel rebasesid (rebaseid).</i></p> <p><i>Kassike ütleb: Seejärel kohtas Mati nugiseid (õige).</i></p> <p><i>Kana ütleb: Koos nugistega nägi Mati naaritsasid (naaritsaid).</i></p> <p><i>Kana ütleb: Eemalt nägi pooiss mahavajunud puid (õige).</i></p> <p><i>Kassike ütleb: puude kõrval nägi Mati kõrkjasid (kõrkjaid).</i></p>	Laps verifitseerib grammatiliselt lauseid ja kordab korrektse lause.	
	Lõpetamine	<i>Milliseid loomi Mati metsas kohtas?</i>	<i>Jäneseid, rebaseid, nugiseid, naaritsaid.</i>	

	<p><i>Miks ei meeldi loomadele elada kitsas puuris või purgis?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kuidas loomad ennast pisikeses puuris elades tunnevad?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks tahavad loomad vabadust?</i></p> <p><i>Kuidas sina oma loomi hoiad kodus?</i></p> <p><i>Mõnda looma ei tohi lubada vabalt ringi liikuma. Näiteks madusid või hiiri. Mida peab siis arvestama/tegema?</i></p>	<p><i>Nad tahavad palju liikuda.</i></p> <p><i>Üksiku ja õnnetuna.</i></p> <p><i>Sest nad tahavad jalutada ja joosta.</i></p> <p><i>Luban neil vabalt liikuda.</i></p> <p><i>Neile tuleb suur pesa ehitada.</i></p>	
--	---	---	--

Poiss ja konna

Mati oli väike poiss. Tal oli kaks lemmiklooma, et igav ei oleks. Mati lemmikloomad olid koer ja konna. Koera nimi oli Muki ning konna nimi oli Krooks.

Ühel suveööl läks konna oma pesast minema. Hommikul ärkasid Mati ja Muki üles ning tahtsid konnaga mängida. Kuid sõbrad avastasid, et konna polegi oma purgis. Mati peast käis läbi palju muremõtteid, sest läheduses elas rohkelt kurgi.

Ta otsustas, et läheb koos Mukiga konna otsima. Poiss otsis ja hüüdis konna, kuid keegi ei vastanud. Ta nägi eemal küll rebaseid ja jäneseid. Veel kohtas ta metsas nugiseid ning naaritsaid, kuid konna ei paistnud kusagilt.

Lõpuks nägi poiss eemal mahavajunud puid ja kõrkjaid. Seal istuski õnneliku näoga Krooksu. Tema kõrval istus veel üks konna, kes hellalt vastu Krooksu õlga toetus.

Siis nägi Mati, kuidas kõrkjatest hüppasid välja pisikesed konnad. Nad hüppasid kiiresti Krooksu ja tema kaaslaste juurde. Krooksu vaatas hoolitsevalt pisikesi konni. Mati ja Muki olid küll üllatunud kuid väga rõõmsad.

Pildiseeria

1 pilt: Poiss ja koer magavad öösel voodis ning konna ronib oma purgist välja. Aknast paistab kuu.

2 pilt: Poiss ja konna ärkavad ning vaatavad konna purgi poole, mis on tühi. Poiss on mureliku näoga. Aknast paistab päikesevalgus.

3 pilt: Poiss ja koer seisavad puude juures. Puud ja muru on rohelised ning paistavad õitsevad lilled. Poiss on mureliku näoga ning tema käed on suu juures ning suu hüüdmiseks lahti. Koer seisab tagajalgadel ning tema nina on ülespoole.

4 pilt: Poiss ja koer on mahalangenud õõnsal puutüvel ning vaatavad selle eest istuvaid konni. Kõikidel on rõõmsad näod.

5 Pilt: Pilliroost hüppavad välja pisikesed konnad. Poisil ja koeral on üllatunud näod. Konnadel on rõõmsad, rahulolevad näod.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajal toimub tegevus?

Millised lemmikloomad olid Matil?

Kes läks oma pesast minema?

Mida avastasid Mati ja Muki hommikul?

Miks oli Mati mures?

Mida Mati tegi õues?

Kellega koos läks Mati konna otsima?

Kust leiti konn?

Miks oli Mati rõõmus?

Kes istus Krooksu kõrval?

Kust hüppasid välja pisikesed konnad?

Millise näoga olid konnad?

Millise näoga oli Mati?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks tahtis konn Tiigi äärde minna?

Miks läks Mati koos koeraga õue?

Miks tahtis Mati konna üles leida?

Miks hüüdis poiss metsas konna?

Miks tuli koer koos Matiga konna otsima?

Millises tujus poiss ja koer võisid olla?

Miks istus konn puu ees rahuloleva näoga?

Millises tujus Mati peale konna leidmist võis olla?

Transkriptsioon

5. tegevus

Poiss ja konn

Vahendamata jutustus

1. ühes väikeses majakeses elas laps, koer ja konn.

2. öösel pani konn plehku, kui koer ja poiss magasid.
3. ja kui hommik tuli, siis tahtsid koer ja poiss mängida konnaga, aga konn oli jalga lasknud.rind
4. poiss läks välja ja otsis konna.
5. Ta hüüdis ja hüüdis.
6. siis ta leidiski konna aga seal oli lausa kaks konna.
7. ja siis tulid välja väiksed konnad, nende suuremate konnade lapsed.
8. laps oli rõõmus aga koer oli ehmunud, sest neid konni oli nii palju ja nad tulid järsku.

Lausungite arv jutustuses	8
Lausungite keskmine pikkus sõnades	10
Põimlausetes arv	3
Laiendatud lihtlausetes arv	0
Rindlausetes arv	3
Koondlausetes arv	2
Vähelaiendatud lihtlaused	0
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud, kuid vähedetailset. Ei eristu selgelt tegevus ja lahendus. 2 punkti

Lõpp, kokkuvõte. Puudub jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Esineb mõttelünki, esile on toomate tegelaste mõtted, tunded, kavatsused (öösel pani konn plehku, kui koer ja poiss magasid). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltde toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausetes ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Lausesiseste sidendite kasutamisel vigu ei esine. 3 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	2	2	2	3	3	3

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

Poiss ja konn Vahendatud jutustus

1. ühes väikeses majakeses elas laps nimega Mati.
2. tal oli kaks lemmiklooma, et tal igav ei oleks.
3. üks lemmikloom oli tal koer nimega Muki ja teine lemmikloom oli tal konn nimega Krooks.
4. ühel ööl lasi Krooksu jalga (...) enda pesast.
5. hommikul ärkasid Mati ja Muki, sest nad tahtsid konnaga mängida.
6. aga konn oli kadunud ja siis Matil oli palju kurbi mõtteid, sest kured elasid seal lähedal.
7. ta kartis, et kured söövad tema konna ära.
8. siis Mati läks õue Krooksut otsima koos Mukiga.
9. ta nägi metsas rebaseid ja jäneseid.
10. siis ta nägi veel nugiseid ja naaritsaid.
11. siis nägi ta kukkunud puid ja (...) kõrkjaid ja seal Krooksut.
13. aga seal oli veel üks konn, kes toetas õrnalt Krooksu õlale.
14. Kõrkjatest tulid välja teised väiksed konnad ja hüppasid kiiresti Krooksu juurde.
15. Muki ja Mati olid küll imestunud aga väga rõõmsad, sest nad leidsid Krooksu üles.
16. aga Krooksu ja tema naine olid õnnelikud, et neil lapsed on.

Lausungite arv jutustuses	16
Lausungite keskmine pikkus sõnades	9
Põimlausete arv jutustuses	7
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	3
Rindlausete arv jutustuses	2
Koondlausete arv jutustustes	3
Vähelaiendatud lihtlausel	0
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad nii tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jtustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Esineb mõttelünki, jätab esile toomata tegelaste mõtted, kavatsused (ühel ööl lasi Krooksu jalga (...) enda pesast). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltde toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalause ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Lausesiseste sidendite kasutamisel vigu ei esine. 3 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	3	3	3	3

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

5. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti mitmuse osastava käände lõpuvariantide kasutamisele (-sid, -id lõpuvariandid).

Lisaks keskenduti semantiliselt ja vormiliselt sidusa teksti jutustamisele.

Sissejuhatavas etapis kuulas laps teksti, kus esiner rohkem mitmuse osastavat käänet (-sid lõpuvariant). Seejärel vastas laps mitmuse osastava käände moodustamist eeldavatele küsimustele. Ülesandega tuli laps abita toime. Ka iseseisvalt jutustamisel kasutas laps mitmuse osastavat käänet.

Põhietapis pidi laps järjestama pildiseeria ning iseseisvalt koostama pildiseeria alusel jutukese. Jutustamisel vajab laps abina mõningaid suunavaid küsimusi ja repliike tegelaste tunnete ning mõtete esile toomisel. Juhendaja oleks võinud enamgi tegelaste käitumismotiive esiletoovaid suunavaid repliike ja küsimusi esitada. Seejärel oli lapsel võimalus kuulda pildiseeria kohta käivat jutustust. Jutustuse kohta sisutaastavatele ja järeldamist-tuletamist nõudvatele küsimustele vastamisel, lapsel raskusi ei esinenud. Laps tõi ka esile jutu mõtte, et võetud koduloomade eest tuleb hästi hoolt kanda ning neile liikumisvabadust võimaldada. Raskusteta tuli laps toime ka mitmuse osastava käände (-sid; -id lõpuvariandid) eristamise (vormikasutuse verifitseerimise) ja moodustamisega. Iseseisvalt jutustamisel kasutas laps erinevaid lausemalle ning tõi esile ka tegelaste tunded ja mõtted.

Kinnistavas etapis tuli laps raskusteta toime mitmuse osastava käände lõpuvariantide kasutamise verifitseerimise ja korrektse lause järelekordamisega. Kordavates tegevustes tuleks tegeleda õpetamisperioodil enim raskusi valmistanud ülesannetega, milleks osutusid eesmärgi ja põhjust väljendavate põimlauset kasutamine ja tegelaste tunnete ning mõtete esile toomine.

Kokkuvõtvad tegevused

(2 tegevust)

Antud osas kinnistatakse eelnevates tegevustes kujundatud suulise tekstiloo oskusi: sidusa ja tervikliku teksti äratundmist, pildiseeriade järjestamist, jutustuse põhistruktuuri tundmist, erinevate sidendite kasutamist.

Kokkuvõtvad ja kinnistavad tegevused

1. tegevus.

Teema: Poiss ja konn.

Eesmärk:

Laps mõtleb ja jutustab (iseseisev tekstiloo) tuttavale jutule alguse alusel uue algatava sündmuse, lahenduse ja lõpu.

Laps toob täiskasvanu suunavate küsimuste toel esile allteksti.

Laps verifitseerib ja moodustab eesmärk-põimlause ja põhjus-põimlause analoogia alusel, kasutades sidenditeid et/ sest.

Laps moodustab täiskasvanu küsimuste toel (miks, milleks) põhjuspõimlauseid ja eesmärgpõimlauseid.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguasjad, lauseskeemid.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp 1. Jutustuse kuulamine (puuduvad algus ja lõpp) ja jutustuse struktuuri analüüs.	<i>Täna tulevad koos meiega õppima tibu, lõvi ja elevant. Kõigepealt tahab elevant sulle lugeda eelmisel korral kuulnud loo. Aga pane tähele, kas elevantil on kõik jutu osad olemas. Pane tähele, mis on elevanti jutul viga.</i> Ühel suveööl läks konn oma pesast minema. Hommikul ärkasid Mati ja koer üles ning tahtsid konnaga mängida. Kuid sõbrad avastasid, et konna polegi oma purgis. Mati oli päris mures, sest läheduses elas palju kurgi. Ta kartis, et mõni kurg võib konna ära süüa. Mati otsustas, et läheb koos Mukiga koera otsima. Poiss otsis ja hüüdis konna, kuid keegi ei vastanud.		Abi: lause noobid, kus on sõnad ning, kuid.

2.
Sisutaastavatel
e küsimustele
vastamine
(taastatakse
teksti olulised
sisukomponen-
did).

Millised osad oli elevanti jutus puudu?
Mida jättis elevant jutu alguses rääkimata?
Abi: mida ütles elevant jutu tegelaste kohta?
Mida ütles elevant tegevuspaiga kohta?
Mida rääkis elevant tegevuste toimumisajast?
Kuidas lõppes elevanti lugu?

Millest jättis elevant jutu lõpus rääkimata?

Tundub, et elevantil on meelest läinud, mis juhtus jutu alguses ja kuidas lugu lõppes.
Tuletame talle meelde.
Millal toimus tegevus?
Kes olid selle jutu tegelased?
Mida avastasid Mati ja Muki hommikul?
Mis sa arvad, miks läks konn kodust minema?

Mida oleks võinud Mati teha selleks, et konn poleks soovinud ära minna?

Miks oli Mati mures?
Mida Mati tegi õues?
Miks tahtis Mati konna üles leida?

Kellega koos läks Mati konna otsima?

Kust leiti konn?
Mida Mati siis tundis, kui ta konna leidis?
Miks oli Mati rõõmus?
Kes istus Krooksu kõrval?
Mis sa arvad, kes see oli Krooksule?

Algas ja lõpp.
Ta ei öelnud, kes on jutu tegelased, kus ja millal toimub tegevus.

Mati läks koos Mukiga konna otsima.
Ta ei rääkinud, kuidas lugu lõppes.
Me ei saanud teada, kas poiss üldse leidis konna.
Suvel.
Koer, Mati ja konn.
Et konn on kadunud.
Sest ta tahtis oma pere juurde minna.
Lubada tal jalutamas käia ning meisterdada suurem pesa.
Sest kurgi oli palju.
Otsis konna.
Et sõber oleks tagasi.
Mukiga.
Metsast.
Rõõmu.
Sest ta leidis oma sõbra üles.
Väiksem konn.

<p>3. Eelnevalt analüüsitud teksti jutustamine</p>	<p><i>Kes hüppasid veel Krooksu juurde? Kes väikesed konnad Krooksule olid? Mis sa arvad, mida sõbrad koos edasi tegid? Aga mis konna perest sai?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, millise kodu Mati neile meisterdab? Mida mati veel saaks teha, et konnad end halvasti ei tunneks? Vaata, kes nüüd meie juurde tuleb. Juttu tuleb kuulama hobune. Tema pole meie tundides üldse varem käinud. Ta ei tea midagi ka "Poisi ja konna" loost. Räägi talle "Poisi ja konna" lugu. Räägi ka tegelaste tunnetest ja mõtetest.</i></p> <p>Abi: suunavad repliigid ja küsimused tegelaste tunnete, mõtete, käitumismotiivide kohta; lause alustamine.</p>	<p><i>Tema naine. Pisikesed konnad. Tema lapsed. Läksid koju. Nemad läksid ka Mati juurde. Suure, kus on paljuruumi. Lubab neil vabalt ringi hüpata.</i></p> <p>Laps jutustab eelnevalt analüüsitud teksti.</p>	
<p>Põhietapp</p> <p>1. Pildiseeria järjestamine</p> <p>2. Semantiliselt sidusa teksti ja mittesidusa teksti võrdlemine osade kaupa ja teksti tunnuste nimetamine</p>	<p><i>Elevant unustas sulle oma jutus loo alguse ja lõpu rääkida. Sina jutustasid hobusele "Poisi ja konna" loo. Järjesta nüüd ka pildid poisi ja konna jutu kohta. Nüüd hakkavad jutustama tibu ja kana. Mõlemad jutustavad sulle praegu vaid jutu alguse. Sina pane hoolega tähele. Üks lindudest räägib sulle ilusa jutu, kuid teine mitte. Kuula, kes räägib jutu alguses kõigest, millest peab.</i></p> <p><i>Tibu jutustab:</i></p> <p>Matil oli kaks lemmiklooma. Ta mängis nendega.</p> <p><i>Kas sulle meeldis see algus? Miks?</i></p>	<p><i>Laps järjestab pildiseeria</i></p> <p><i>Ei. Tibu ei tutvustanud tegelasi, tegevuse</i></p>	

	<p><i>Millest oleks pidanud tibu jutu alguses veel rääkima?</i></p> <p>Abi: Millest tuleb loo alguses kindlasti rääkida? Kas me teame, kes olid Mati, Muki ja Krooks? Mida rääkis tibu toimumisaja- ja koha kohta?</p> <p><i>Me ei saanud teada ka seda, et nad olid omavahel sõbrad.</i></p> <p><i>Miks nendest asjadest kohe jutu alguses tuleb rääkida?</i></p> <p><i>Kuula, kuidas jutustab jutu alguse kana. Siis ütle, kelle jutt oli parem.</i></p> <p>Mati oli väike poiss. Ta elas koos oma lemmikloomadega väikeses majakeses. Matil oli kaks lemmiklooma, et igav ei oleks. Mati lemmikloomad olid koer ja konn. Koera nimi oli Muki ning konna nimi oli Krooks. Matile meeldis väga oma sõpradega koos mängida.</p> <p><i>Millest rääkis kana jutu alguses?</i></p> <p>Abi: Kas saime teada, kes olid tegelased, millal toimus tegevus, kus toimus tegevus?</p> <p><i>Kelle jutt oli parem.</i></p> <p><i>Miks?</i></p> <p><i>Nüüd loevad kana ja tibu sulle jutu keskpaiga. Kuula jälle, kes räägib jutu keskel kõigest, millest peab.</i></p> <p><i>Kõigepealt räägib sulle jutu keskpaiga tibu.</i></p>	<p><i>aega ja kohta</i></p> <p><i>Midagi.</i></p> <p><i>Kus loomad ja Mati elasid. Mida nad seal tegid.</i></p> <p><i>Sest siis saab kuulaja teada, kellest on juttu, kus ja millal tegelased midagi teevad.</i></p> <p><i>Ta rääkis, et konn ja poiss olid sõbrad. Et tegevus toimus suveööl ühes majakeses.</i></p> <p><i>Kana.</i></p> <p><i>Me saime teada kes olid tegelased. Kus nad olid. Ja millal tegevus toimus.</i></p>	
--	--	--	--

Konn läks oma pesast minema. Mati ja koer ärkasid. Nad nägid, et konna pole. Poiss läks koos Mukiga konna otsima. Seal krooksuski Mati konnake.

Mis sündmus öösel aset leidis?

Mida rääkis tibu konna kadumise kohta?

Kuidas Mati selle olukorra lahendas?

Kas tibu rääkis, kuidas ta konna leidis?

Millest jättis tibu jutu keskpaigas veel rääkimata?

Millest oleks tibu pidanud veel rääkima?

Abi: Kas tibu ütles, miks Mati tahtis Krooksu leida? Kas me saime teada, mida poiss tegi selleks, et konna leida?

Mida ta rääkis tegelaste tunnete ja mõtete kohta? Mida rääkis tibu Krooksu leidmise kohta?

Kuula, kuidas jutustab kana.

Konn elas Mati toas pisikeses purgis. Seal oli konnal kitsas ning ebamugav elada. Ühel suveöösel läks konn oma pesast minema. Hommikul ärkasid Mati ja koer üles ning tahtsid konnaga mängima hakata. Kuid sõbrad avastasid, et konna polegi oma purgis. Mati oli päris mures, sest läheduses elas palju kurgi. Mati otsustas koos Mukiga minna konna otsima. Ta kohtas teel jäneseid ja rebaseid, kuid Krooksut ta ei leidnud. Poiss otsis ja hüüdis konna, kuid keegi ei vastanud. Siis kuulis Mati mahavajunud puu juurest krooksumist. Ta läks vaatama,

Konn kadus ära.

Mitte midagi.

Ta läks konna otsima.

Ei.

Ta ei rääkinud tegelaste tunnetest ega mõtetest.

Me ei saanud teada, mis täpselt juhtus konnaga ja kuidas Mati ta üles leidis.

kes seal krooksub. Seal krooksuski Mati konnake. Küll Matil oli Krooksu leidmise üle hea meel. Krooksu istus mahavajunud puu ees. Tema kõrval istus veel üks konn, kes kellalt vastu Krooksu õlga toetus. Krooksu oli õnneliku näoga

Mida rääkis kana konna kadumise kohta?

Kuida Mati selle olukorra lahendas?

Kuidas Mati konna lõpuks leidis?

Millest rääkis veel jutu keskpaigas kana?

Abi: Mida ta rääkis tegelaste tunnete ja mõtete kohta? Mida rääkis kana sündmuste kohta?

Kelle jutt sulle rohkem meeldis? Miks?

Kuula nüüd selle loo lõppu! Pane tähele, kuidas kana ja tibu loo lõpetavad.

Kõigepealt loeb sulle jutu lõpu tibu.

Tibu jutustab.

Krooksu ja väiksema konna juurde hüppasid pisikesed konnad. Mati ja Muki vaatasid konni.

Millega tibu lugu lõppes?

Ta ütles, et konna läks minema oma purgist. Konnal oli seal liiga üksik ja kitsas.

Ta läks konna otsima.

Ta kuulis krooksumist ja läks puu juurde vaatama.

Ta rääkis, kuidas krooksu leiti. Ta rääkis ka tegelaste tunnetest ja mõtetest.

Kana. Sest saime teada, mis juhtus, miks poiss konna otsima läks ja miks ta mretses.

Poiss leidis konna

		<p><i>Mida tibu rääkis tegelaste tunnete ja mõtete kohta?</i></p> <p><i>Mida oleks pidanud tibu jutu lõpus veel rääkima?</i></p> <p>Abi: Kas räägiti sellest, mida tegelased loo lõpus tundsid või mõtlesid?</p> <p><i>Kuula. Kulle jutustab kana.</i></p> <p>Siis nägi Mati, kuidas kõrkjatest hüppasid välja pisikesed konnad. Nad hüppasid kiiresti Krooksu juurde. Krooksu vaatas hoolitsevalt pisikesi konni. Mati ja Muki olid küll üllatunud, kuid väga rõõmsad.</p> <p><i>Kuidas lõppes kana jutt?</i></p> <p><i>Mida rääkis kana tegelaste tunnete kohta?</i></p> <p><i>Kelle jutt oli põhjalikum? Kelle juttu oli parem kuulata? Miks?</i></p> <p><i>Sina said kuulata tibu juttu ja kana juttu.</i></p>	<p><i>ja konna juurde hüppas veel teisigi konni.</i></p> <p><i>Midagi.</i></p> <p><i>Tegelaste tunnetest ja mõtetest ja mis lõpuks tegelastest sai.</i></p> <p><i>Mati leidis oma sõbra ja ka pisikesed konnad. Mati rõõmustas, sest leidis sõbra. Aga ta oli üllatunud, sest väikesed konnad tulid ka Krooksu juurde.</i></p> <p><i>Ta ütles, et Krooksu vaatas hoolitsevalt pisikesi konni. Muki ja Mati olid õnnelikud, kuid imestunud. Kana.</i></p> <p><i>Kana rääkis, mida Mati edasi tegi. Mida Mati tundis.</i></p> <p><i>Poiss, koer ja konn</i></p>	
--	--	--	---	--

	<p>3. Tuttavale jutule alguse alusel uue algatava sündmuse, lahenduse ja lõpu mõtlemine.</p>	<p><i>Tibu jättis paljud tähtsad asjad rääkimata. Kana aga rääkis pika ja huvitava jutu.</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kuidas oleks lugu võinud edasi minna siis, kui kann poleks oma purgist välja pääsenud?</i></p> <p><i>Mida kann oleks tundud, kui ta purgis edasi oleks pidanud elama?</i></p> <p><i>Miks oleks kann õnnetu olnud?</i></p> <p><i>Aga millest ta mõelnud oleks?</i></p> <p><i>Mina arvan, et lugu oleks võinud edasi minna ka nii, et kann oleks hüüdnud koera appi ja koer oleks aidanud kannal vabadusse pääseda. Nii oleksid kann ja koer koos metsa seiklema läinud.</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kuidas siis lugu oleks võinud edasi minna?</i></p> <p><i>Nüüd on sinu kord loomadele jutustada. Mõtle loole uus keskpaik ja lõpp. Räägi ka tegelaste tunnetest ja mõtetest. Siis kuulame sinu juttu lindilt. Kuulame, kas sa räägid jutust kõigest, millest peab.</i></p> <p><i>Abi: suunavad repliigid ja küsimused tegelaste, sündmuste, tegelaste käitumismotiivide kohta; lause alustamine.</i></p> <p><i>Kuulame kõigepealt terve jutu. Kuula, millest sa räägid jutu alguses, keskel ja millest jutu lõpus. Pane tähele, kas sa räägid kõigest, millest peab.</i></p> <p><i>Kuulame nüüd jutu algust uuesti. (jutustust kuulatakse esialgu tervikuna ning siis osade kaupa).</i></p> <p><i>Millest sa rääkisid jutu alguses?</i></p> <p><i>Millest sa oleksid võinud jutu alguses veel</i></p>	<p><i>oleksid hommikul koos mängima hakanud.</i></p> <p><i>Kurbust.</i></p> <p><i>Sest tal oli kitsas.</i></p> <p><i>Et proovib uuesti vabadusse pääseda.</i></p> <p><i>Mati oleks siis pidanud otsima Muki ja Krooksu metsast üles.</i></p> <p><i>Laps mõtleb loole uue keskpaiga ja lõpu.</i></p> <p><i>Laps jutustab.</i></p> <p><i>Laps kuulab enda jutustustuse salvestust.</i></p> <p><i>Laps vastab küsimustele.</i></p>	
	<p>4. Lindistatud jutu kuulamine ja sisu analüüs osade kaupa.</p>			

<p>5. Põimlause moodustamine (eesmärgi-, ja põhjust väljendavad) analoogia alusel lause lõpetamise teel sidenditega et/ sest.</p>	<p><i>rääkida?</i></p> <p>Abi: mida sa ütlesid tegelaste tunnete ja mõtete kohta. Mida sa ütlesid tegevuskoha ja aja kohta?</p> <p><i>Nüüd kuulame keskpaika.</i></p> <p><i>Millest sina rääkisid jutu keskpaigas?</i></p> <p><i>Millest sa veel oleksid võinud rääkida?</i></p> <p>Abi: Kas sa rääkisid, mis juhtus? Mida konn mõtles? Mida Mati mõtles? Mida sa rääkisid tegelaste kavatsuste kohta?</p> <p><i>Kuulame ka sinu jutu lõppu.</i></p> <p><i>Kuidas sinu lugu lõppes?</i></p> <p><i>Millest sa veel oleksid võinud jutu lõpus rääkida?</i></p> <p><i>Abi: mida sa rääkisid sündmuste kohta?</i></p> <p><i>Mida sa rääkisid tegelaste tunnete ja mõtete kohta?</i></p> <p><i>Nüüd hakkab elevant hakkab sulle lauseid ütleva. Tal on abiks ka meile tuttavad lauseskeemid. Siit võid vaadata kumb sõna lausesse sobib (ET; SEST). Aga elevant on unine ja jaksab sulle öelda vaid pool lauset.</i></p> <p><i>Sina lõpeta lause tema eest.</i></p> <p>Abi: juhendaja esitab suunava küsimuse miks/ milleks. (Järgmine abiaste: sidendi esitamine).</p> <p><i>Poiss pidas lemmikloomi... (et tal igav ei oleks).</i></p> <p><i>Poiss muretses...(sest lähedal elasid kured).</i></p> <p><i>Poiss läks metsa....(et konna otsida).</i></p> <p><i>Poiss oli rõõmus..(sest leidis konna)</i></p> <p><i>Poiss oli imestunud (sest konn polnud üksi).</i></p>	<p><i>Laps kuulab jutustust.</i></p> <p><i>Laps vastab küsimustele.</i></p> <p><i>Laps lisab põimlausest kas sidendi et või sest ja kordab terviklause.</i></p>	<p>Laua eesmärgi väljendava ja põhjust väljendava lauseskeemid sidendiga et/ sest</p>
---	---	---	---

	<p>6. Keeleline verifitseerimine ja põimlause kordamine.</p>	<p><i>Nüüd hakkab tibu sulle jutu kohta lauseid ütlema. Kui ta ütleb lause õigesti, kallistab elevant. Aga kui ta ütleb lause valesti, siis paranda sina lause ja ütle ka terve lause õigesti uuesti.</i></p> <p><i>Tibu ütleb: Mati läks metsa, sest konna otsida (et).</i></p> <p><i>Mati muretses, sest ümbruses elas palju konni (õige).</i></p> <p><i>Mati läks puu juurde, sest näha kes seal krooksub (et).</i></p> <p><i>Mati rõõmustas, sest leidis konna üles (õige).</i></p> <p><i>Elevant tahab kontrollida, kas sulle ikka jäi meelde, mis Mati loos juhtus. Ta küsib sinu käest.</i></p> <p><i>Milleks pidas Mati lemmikloomi?</i></p> <p><i>Miks läks konna pesast minema?</i></p> <p><i>Milleks läks Mati koos koeraga metsa?</i></p> <p><i>Miks Mati muretses?</i></p> <p><i>Miks läks Mati mahavajunud puu juurde?</i></p> <p><i>Miks oli Mati üllatunud?</i></p> <p><i>Miks oli Krooksu õnnelik?</i></p>	<p><i>Laps verifitseerib sidendi kasutamist lauses, leiab põimlausesse sobiva sidendi ja korrigeerib lause. Seejärel kordab terviklause.</i></p> <p><i>Et tal igav ei oleks.</i></p> <p><i>Sest ta oli seal üksik.</i></p> <p><i>Et konna otsida.</i></p> <p><i>Sest ümbruses elas palju kurgi.</i></p> <p><i>Sest ta kuulis seal krooksumist.</i></p> <p><i>Sest Krooksu juures oli veel konni.</i></p> <p><i>Sest tal oli pere.</i></p>	
<p>Kinnistav etapp</p>	<p>1. Keeleline verifitseerimine ja õige lause</p>	<p><i>Lõvi ja kana hakkavad sulle teksti kohta lauseid ütlema. Sellele, kes ütleb õigesti, anna pärlike. Aga kui keegi ütleb valesti, siis paranda teda.</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Matil oli kaks lemmiklooma, et</i></p>	<p>Laps korrigeerib sidendi kasutamist lauses ja kordab terviklause.</p>	<p>Laul on abiks lausenoobid, kus sidesõnad et, sest.</p>

	<p>kordamine.</p>	<p><i>nendega mängida (õige).</i></p> <p><i>Kana ütleb: Matil oli kaks lemmiklooma, sest nendega mängida.</i></p> <p><i>Kes ütles lause õigesti?</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Matil olid lemmikloomad, sest ta soovis mängida</i></p> <p><i>Kana ütleb: Matil olid lemmikloomad, et ta soovis mängida.</i></p> <p><i>Kes ütles lause õigesti?</i></p> <p><i>Kana ütleb: Mati oli mures, sest läheduses elas palju kurgi (õige).</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Mati oli mures, et läheduses elas palju kurgi (sest).</i></p> <p><i>Kes ütles õigesti?</i></p> <p><i>Kana ütleb: Mati läks õue, et konna otsida. (õige).</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Mati läks õue, sest konna otsida (et).</i></p> <p><i>Lõvi ütleb: Mati läks puu juurde, sest näha kes seal krooksub (et).</i></p> <p><i>Kana ütleb: Mati läks puu juurde, et näha, kes seal krooksub.</i></p>		
	<p>Lõpetamine</p>	<p><i>Mati rääkis oma loost vanaemale. Mati tahtis teada, miks tema konnaga selline lugu juhtus. Mis sa arvad, mida vanaema Matile vastas?</i></p> <p><i>Sina tahtsid ka endale konna võtta koju. Mis sa arvad, miks ma ei lubanud?</i></p>	<p><i>Et loomad tahavad palju ringi liikuda ja vabadust. Kitsas purgis ei soovi keegi elada.</i></p> <p><i>Sest puris oleks konn üksik ja tal oleks seal halb elada.</i></p>	

Poiss ja konn

Mati oli väike poiss. Tal oli kaks lemmiklooma, et tal kellekagi mängida oleks. Mati lemmikloomad olid koer ja konn. Koera nimi oli Muki ning konna nimi oli Krooks. Matile meeldis väga oma sõpradega koos mängida.

Konn elas Mati toas pisikeses purgis. Seal oli konnal kitsas ning ebamugav elada. Ühel suveööl läks konn oma pesast minema. Hommikul ärkasid Mati ja koer üles ning tahtsid konnaga mängima hakata. Kuid sõbrad avastasid, et konna polegi oma purgis. Mati oli päris mures, sest läheduses elas palju kurgi.

Poiss otsustas koos Mukiga minna konna otsima. Ta kohtas teel jäneseid ja rebaseid, kuid Krooksut, ta ei leidnud. Poiss otsis ja hüüdis konna, kuid keegi ei vastanud. Siis kuulis Mati mahavajunud puu juurest krooksumist. Ta läks vaatama, kes seal krooksub. Seal krooksuski Mati konnake. Küll Matil oli Krooksu leidmise üle hea meel. Krooksu istus mahavajunud puu ees. Tema kõrval istus veel üks konn, kes hellalt vastu Krooksu õlga toetus. Krooksu oli õnneliku näoga

Siis nägi Mati, kuidas kõrkjatest hüppasid välja pisikesed konnad. Nad hüppasid kiiresti Krooksu juurde. Krooksu vaatas hoolitsevalt pisikesi konni. Mati ja Muki olid küll üllatunud kuid väga rõõmsad.

Pildiseeria

1 pilt: Poiss ja koer magavad öösel voodis ning konn ronib oma purgist välja. Aknast paistab kuu.

2 pilt: Poiss ja konn ärkavad ning vaatavad konna purgi poole, mis on tühi. Poiss on mureliku näoga. Aknast paistab päikesevalgus.

3 pilt: Poiss ja koer seisavad puude juures. Puud ja muru on rohelised ning paistavad õitsevad lilled. Poiss on mureliku näoga ning tema käed on suu juures ning suu hüüdmiseks lahti. Koer seisab tagajalgadel ning tema nina on ülespoole.

4 pilt: Poiss ja koer on mahalangenud õõnsal puutüvel ning vaatavad selle eest istuvaid konni. Kõikidel on rõõmsad näod.

5 Pilt: Pilliroost hüppavad välja pisikesed konnad. Poisil ja koeral on üllatunud näod. Konnadel on rõõmsad, rahulolevad näod.

Analüüs:

Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud

Mis aastaajal toimub tegevus?

Millised lemmikloomad olid Matil?

Kes läks oma pesast minema?

Mida avastasid Mati ja Muki hommikul?

Miks oli Mati mures?
Mida Mati tegi õues?
Kellega koos läks Mati konna otsima?
Kust leiti konn?
Miks oli Mati rõõmus?
Kes istus Krooksu kõrval?
Kust hüppasid välja pisikesed konnad?
Millise näoga olid konnad?
Millise näoga oli Mati?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks tahtis konn Tiigi äärde minna?
Miks läks Mati koos koeraga õue?
Miks tahtis Mati konna üles leida?
Miks hüüdis poiss metsas konna?
Miks tuli koer koos Matiga konna otsima?
Millises tujus poiss ja koer võisid olla?
Miks istus konn puu ees rahuloleva näoga?
Millises tujus Mati peale konna leidmist võis olla?

Transkriptsioon

1. tegevus

Poiss ja konn

Vahendatud jutustus

1. ühes väikeses majakeses elas laps nimega Mati.
2. tal oli kaks lemmiklooma, et tal igav ei oleks.
3. koera nimi oli Muki ja konna nimi oli Krooks.
4. ühel ööl tahtis Krooks jalga lasta enda pesast, sest tal oli väga igav ja kitsas.
5. hommikul ärkasid Mati ja Muki.
6. nad tahtsid sõbraga mängima hakata ja nad nägid hoopis, et sõpra polnud purgis.
7. Matl oli väga palju kurbi mõtteid, sest kured elasid tema kodu läheduses ja ta arvas, et äkki üks kurg sõi Krooksu ära.
8. ja Mati läks siis õue Krooksut otsima Mukiga.
9. ja ta nägi ainult rebaseid ja jäneseid aga Krooksut ta ei näinud.
10. kaugemal nägi ta allavajunud puid ja sealt oli kuulda krooksumist.
11. kui Mati läks sinna, siis ta oli täitsa rõõmus, et ta leidis Krooksu üles.
12. aga Krooksu kõrval istus veel üks konn.
13. ta õrnalt toetus Krooksu pihta.
14. ja kõrkjatest tulid välja väiksed konnad, kes hüppasid väga kiiresti Krooksu poole.
15. Krooksu vaatas nii rõõmsalt neid väikseid konnakesi.
16. Mati ja Muki olid väga rõõmsad, kuigi väga üllatunud, sest Krooksu oli endale teinud pere.

Lausungite arv jutustuses	16
Lausungite keskmine pikkus sõnades	11
Põimlausetes arv	7
Laiendatud lihtlausetes arv	4
Rindlausetes arv	3
Koondlausetes arv	1
Vähelaiendatud lihtlaused	1
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad nii tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Puudub jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Esineb mõttelünki, jätab esile toomata tegelaste mõtted, tunded (Krooksu vaatas nii rõõmsalt neid väikseid konnakesi). 3 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausetes ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Esineb agrammatisme (süntaktiline agrammatism, sõnajärje probleemid). 3 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	2	2	3	3	3

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

Poiss ja Konn

Uue keskpaiga ja lõpuga jutustus

1. ühes väikeses elasid Mati, Muki ja Krooksu.

2. Matil oli sellepärast võtnud endale kaks lemmiklooma, et tal igav ei oleks.
3. ühel ööl tahtis krooksu jalga lasta enda pesast, sest tal oli seal väga kitsas ja ta tundis end seal üksikuna.
4. ja siis Krooksu hüüdis: "Appi!"
5. Muki kuulis ja tuli Krooksule appi.
6. ta küsis: "Mis on, mis sind vaevab?"
7. siis Krooksu rääkis kogu enda loo ära, miks (...) ta karjus appi.
8. ja koer siis lükkas purgi ümber ja konn pääses vabaks.
9. ta küsis kas sa tahaksid tulla minuga metsa vabadusse.
10. koer oli nõus ja siis nad läksidki vabadusse.
11. ja siis nad nägid rebaseid ja jäneseid ja nad mängisid rebastega ja jänestega.
12. järsku nägi Krooksu ühte ilusat konna (...) tüdrukut.
13. ta tundis rõõmu ja ütles ee: Mukile: "Mine koju Matile seltsiks, mina jään siia. Mul on pere"
14. ja Muki siis läskis.
15. Krooksu küsis konnatüdrukult, kas ta tuleks talle naiseks ja siis konnatüdruk oli nõus.
16. aga Muki rääkis kodus kogu enda loo ära Matile.

Lausungite arv jutustuses	16
Lausungite keskmine pikkus sõnades	10
Põimlausete arv jutustuses	4
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	3
Rindlausete arv jutustuses	3
Koondlausete arv jutustustes	1
Vähelaiendatud lihtlausel	1
Ahellausungid	1
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	3

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad nii tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Puudub jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Esineb mõttelünki, jätab esile toomata tegelaste mõtted, kavatsused (aga Muki rääkis kodus kogu enda loo ära Matile). 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalause ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.
Grammatiline õigsus ja keerukus. Lausesiseste sidendite kasutamisel vigu ei esine. 3 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	2	2	3	3	3

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

1. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti semantiliselt ning keeleliselt sidusa teksti jutustamisele ning eesmärk- ja põhjuspõimlause verifitseerimisele ja moodustamisele (sidendid et/ sest).

Kordavas etapis kuulas laps jutustust, millel puudusid algus ja lõpp. Eelmises tegevuses kuuldud teksti struktuuri puudutavatele ja sisutaastavatele küsimustele vastamisel lapsel raskusi ei esinenud. Iseseisval jutustamisel kasutas laps erinevaid lausemalle, ning tõi esile ka tegelaste tundeid ja mõtteid.

Põhietapis keskenduti semantiliselt sidusa teksti ja mittesidusa teksti võrdlemisele. Laps analüüsis ning võrdles semantiliselt sidusat ja seostamata teksti osade kaupa. Suunavate küsimuste toel suutis laps esile tuua semantiliselt sidusa ja mittesidusa teksti tunnused ning tekste omavahel võrrelda. Juhendaja oleks võinud abina kõrvutada ka konkreetseid lauseid tekstist, sinnajuurde küsimusi esitades. Põimlause moodustamisel sidenditega et/ sest vajab laps abina kahel korral lause alustamist. Laps eksis sidesõna sest kasutamisel. Ka keelelise verifitseerimise ülesandes eksis laps ühel korral pakkudes sidendi *sest* asemele *et*.

Kinnistavas etapis keskenduti sidesõnade et/ sest keelelisele verifitseerimisele. Laps eksis ühel korral pakkudes sidendi *sest* asemele sidendit *et*. Järgi korrata suutis laps kõik laused õigesti. Kinnistavas etapis oleks võinud lapsel lasta vastata sidendi et/ sest moodustamist eeldavatele küsimustele, et lapsel oleks suurem võimalus õpitut iseseisvas kõnes rakendada.

Kokkuvõtvad ja kinnistavad tegevused

2. tegevus.

Teema: Lauri uisutamas.

Eesmärk:

Laps jutustab sidusa ja tervikliku jutukese kuulnud jutu ja pildiseeria alusel.

Laps analüüsib täiskasvanu küsimuste toel enda jutustust (sisu ning struktuuri, tähelepanu pööratakse algatava sündmuse, tegelaste käitumismotiivide ning allteksti väljatoomisele).

Laps verifitseerib ja moodustab eesmärk-põimlauseid ja põhjus-põimlauseid, täiskasvanu küsimuste (miks, milleks) toel.

Laps toob täiskasvanu suunavate küsimuste toel esile jutuatuste alltekstid.

Vahendid: 5 pildist koosnev pildiseeria, tekst, mänguasjad.

Aeg	Tunnietapp	Õpetaja tegevus	Õpilase tegevus	Märkused
	Kordav etapp	<p><i>Täna tulevad koos sinuga õppima kõik meie sõbrad. Siin on tiiger, elevant, lõvi, kana, kiisu ja tibu.</i></p> <p><i>Kõigepealt loebki kiisu sulle jutu. Aga sina kuula tähelepanelikult. Kuula, kas kiisu jutul on kõik jutu osad olemas. Elevanti aga tabab kohutav uni ning tema heidab magama.</i></p> <p>Ühes väikeses majakeses elasid koos jännes ja koer. Jänese nimi oli Tiit ja koera nimi oli Toots. Ühel suveõhtul otsustasid loomad metsa jooksma minna. Väljas oli päris soe. Loomad otsustasid joosta jõeni, et seal ujuda.</p> <p>Loomad läksid õue ja hakkasid jooksma. Esialgu jooksid koer ja jännes ühe kiirusega, kuid siis lisas jännes kiirust. Jännes tahtis näidata, kui kiiresti ta joosta suudab. Koergi pingutas kõvasti, kuid komistas ja kukkus. Ta oli päris kurb, sest tema käpad said kõvasti haiget. Toots lootis, et jännes tuleb teda lohutama. Jännes küll nägi, et Toots</p>	Laps kuulab jutustust.	
1.	Jutustuse kuulamine			

2.
Sisutaastavatel
e ja lokaalse
sidususe,
järeldamist-
tuletamist
nõudvate
strateegiate
kasutamist
eeldavatele
küsimustele
vastamine

kukkus, kuid ei läinud koera lohutama. Selle asemel jooksis ta aina edasi. Jänes jooksis nii kiiresti, et ei märganud teel olevat põõsast. Ta jooksis raginaga põõsasse. Nüüd oli jänes õnnetu, sest põõsa okkad torkisid teda. Tiit kahetses, et ei läinud koera lohutama. Ta sai aru, et teiste ees oma oskustega eputamine võib hoopis karistuse endaga kaasa tuua.

Sellise jutu rääkis sulle kiisuke.

Millised jutu osad olid kassil olemas?

Kuidas Tiidu ja Tootsi lugu algas?

Abi: mida rääkis kass jutu tegelaste kohta, tegevusaja kohta, tegevuspaiga kohta? Mis sündmused toimuma hakkasid?

Millest rääkis kassike jutu keskpaigas?

Mida Toots ootas peale seda, kui ta kukkus?

Millest oleks veel võinud jutu keskel rääkida?

Mida Toots võis tunda, kui ta nägi, et Tiit ei tulegi teda lohutama?

Mida Tiit mõelda võis, kui Toots kukkus?

Mida jänes edasi tegi?

Miks jänes nii kiiresti jooksis?

Kuidas lugu lõppes?

Kõik jutu osad olid olemas. Algus, keskpaik ja lõpp.

Ühes majakeses elasid Toot ja Tiit.

Nad otsustasid jooksmas minna, et jões ujuda.

Et koer komistas ja kukkus. Ta sai väga haiget.

Et jänes tuleb teda lohutama.

Millest Koer mõtles, kui Jänes edasi jooksis.

Ta võis kurb olla.

Et Toots ei oska üldse kiiresti joosta.

Ta jooksis edasi.

Ta tahtis oma jooksuoskust näidata.

	<p>3. Analüüsitud teksti jutustamine</p>	<p><i>Mis jänesega juhtus?</i></p> <p><i>Miks jooksis jänes põõsasse?</i></p> <p><i>Millest jänes nüüd aru sai?</i></p> <p><i>Mida jänes nüüd tundis?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida koer tunda võis?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kas ta andis jänesele halva käitumise andeks ja läks teda lohutama?</i></p> <p><i>Kuidas sina oleksid jänese asemel käitunud, kui koer kukkus?</i></p> <p><i>See on nii õpetlik lugu, et kõik loomad võiksid seda kuulda. Ajame siis elevandi ka üles. Sina jutusta talle kõigest, mis juhtus Tiidu ja Tootsi loos. Räägi ka tegelaste tunnetest ning mõtetest.</i></p> <p>Abi: suunavad repliigid ja küsimused tegelaste tunnete ja mõtete kohta; lause alustamine.</p>	<p><i>Jänes jooksis põõsasse.</i></p> <p><i>Ta jooksis liiga kiiresti.</i></p> <p><i>Et teiste ees eputamine lõpeb karistusega.</i></p> <p><i>Ta kahetses, et ei läinud koerale appi.</i></p> <p><i>Tal hakkas jänesele kahju.</i></p> <p><i>Jah.</i></p> <p><i>Mina oleksin teda lohutama läinud?</i></p>	
	<p>Põhietapp</p> <p>1. Jutustuse kuulamine</p> <p>2. Sisutaastavatele ja põhjustagajärg seoste mõistmist eeldvatele küsimustele vastamine</p>	<p><i>Tibu tahab ka pildiseeria kohta jutustada. Kuula tema lugu ja pane tähele, kas tema jutt sobib pildiseeriaga kokku. (vt lisa teksti juures "Lauri uisutamas).</i></p> <p><i>Millal tegevus toimus?</i></p> <p><i>Kes olid selle jutu tegelased?</i></p> <p><i>Milleks olid Lauril uiske vaja/pani Lauri uisud jalga?</i></p> <p><i>Kus Lauri uisutas?</i></p>	<p><i>Laps kuulab jutustust.</i></p> <p><i>Talvel.</i></p> <p><i>Lauri ja Malle.</i></p> <p><i>Et uisutada.</i></p> <p><i>Tiigijääl.</i></p>	

Miks Lauri lume peal ei võiks uisutada.

Miks ta jää peale pidi minema?

Mis sa arvad, miks tahtis Lauri uisutada?

Keda nägi Lauri jääl uisutamas?

Mis juhtus Lauriga pärast seda, kui ta uisutama hakkas?

Miks Lauri kukkus?

Kas Lauri oskas hästi uisutada?

Mida Lauri siis tundis?

Miks oli Lauri õnnetu?

Aga mida ta mõelda võis?

Mida Lauri nüüd lootis?

Aga mida Malle tegi?

Mis sa arvad milleks hakkas Malle jääl keerutama?

Mis sa arvad, miks Malle teda lohutama ei tulnud?

Mis sa arvad, kas teiste ees eputamine on ilus käitumine?

Teiste ees eputamine on halb käitumine ja meie kaaslased võivad selle peale solvuda.

Me tegelikult päris täpselt ei tea, miks Malle nõnda käitus. Või mis põhjused tal selliseks käitumiseks olid.

Mis sa arvad, mida Lauri nüüd tundis?

Sest lumel uisud ei libise.

Sest uisutamine oli Lauri

lemmiktegevus.

Mallet.

Ta kukkus.

Sest ta lehvitas Mallele ja kaotas siis tasakaalu.

Ei osanud.

Ta oli kurb.

Sest ta käsi ja jalg valutasid kõvasti.

Et enam ta uisutama ei tule.

Et Malle tuleb teda lohutama.

Ta hakkas jääl keerutama.

Et oma uisutamisoskust näidata.

Ta tahtis hoopis eputada.

Ei.

Ta oli solvunud.

Sest ta lootis, et

	<p>3. Lause keeleline verifitseerimine ja eesmärgpõimlause ning põhjuspõimlause moodustamine</p>	<p><i>Miks Lauri siis solvunud on?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kas on viisakas oma sõprade ees eputada, kui nad on haiget saanud?</i></p> <p><i>Mida sina Malle käitumisest arvad?</i></p> <p><i>Mis äkki Mallega juhtus?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, miks Malle läbi jää kukkus?</i></p> <p><i>Mida lapsed siis tundsid, kui Malle läbi jää vajus?</i></p> <p><i>Mida lapsed tegid peale seda, kui Malle läbi jää vajus?</i></p> <p><i>Miks nad midagi ette ei osanud võtta?</i></p> <p><i>Sellel jutul ei olegi lõppu. Peame selle ise juurde mõtlema.</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mis siis juhtub, kui nad ei võtagi midagi ette?</i></p> <p><i>Mida peaks Lauri nüüd tegema?</i></p> <p><i>Mis sina arvad, kuidas Malle pääses?</i></p> <p><i>Tibu hakkab sulle teksti kohta lauseid ütlema. Sellele, kes ütleb õigesti lause, teeb elevant kalli. Aga, kui ta ütleb lause valesti, siis paranda teda. Korda ka terve lause</i></p>	<p><i>sõber tuleb teda aitama.</i></p> <p><i>Ei.</i></p> <p><i>Malle käitus Lauriga halvasti.</i></p> <p><i>Ta vajus läbi jää.</i></p> <p><i>Ta keerutas jääle augu sisse /jää oli nõrk selles kohas.</i></p> <p><i>Nad olid kohkunud.</i></p> <p><i>Mitte midagi.</i></p> <p><i>Nad olid liiga ehmunud.</i></p> <p><i>Malle võib uppuda või külmuda.</i></p> <p><i>Lauri peaks minema abi kutsuma. Malle peab tasakesi ootama, kuni abi tuleb.</i></p> <p><i>Lauri jooksis täiskasvanuid appi kutsuma ja need päästsidki tüdruku ära.</i></p> <p><i>Laps verifitseerib ja korrigeerib</i></p>	<p>Laul põhjust väljendavad põimlause skeemid ja eesmärgi väljendavad põimlause skeemid sidenditega et/ sest.</p>
--	--	---	--	---

	<p>4. Iseseisev jutustamine</p> <p>5. Lapse jutustuse kuulamine diktofonilt osade kaupa ja sisuanalüüs.</p>	<p><i>uuesti.</i></p> <p><i>Lauri läks tiigijäälle, sest uisutada (et).</i></p> <p><i>Lauri rõõmustas, et uisutamine oli tema lemmiktegevus (sest).</i></p> <p><i>Lauri kukkus jääl, et ta libises (sest).</i></p> <p><i>Lauri oli õnnetu, sest ta käsi valutas (õige).</i></p> <p><i>Malle keerutas, et näidata oma uisutamisoskust (õige).</i></p> <p><i>Lapsed olid kohkunud, sest Malle vajus läbi jää (õige).</i></p> <p><i>Nüüd jutusta kanale Lauri jutt. Räägi kõigest, mis juhtus. Räägi ka tegelaste tunnetest. Ja mõtle jutule ka lõpp.</i></p> <p><i>Abi: Suunavad küsimused ja repliigid tegelaste tunnete, mõtete, käitumismotiivide, sündmuste kohta; lause alustamine.</i></p> <p><i>Kuulame sinu jutustust kõigepealt otsast lõpuni ära.</i></p> <p><i>Kuulame nüüd vaid jutu algust.</i></p> <p><i>Mida sa jutu alguses rääkisid?</i></p> <p><i>Millest sa jutu alguses veel oleksid võinud rääkida?</i></p> <p><i>Abi: Mida sa rääkisid tegelaste, tegevusaja, tegevuskoha kohta? Tegelaste tunnete ja mõtete kohta?</i></p> <p><i>Nüüd kuulame jutustuse keskpäika.</i></p> <p><i>Kõigepealt kuulame, mis Lauriga jääl juhtus (algatav sündmus).</i></p> <p><i>Kas sina ütlesid, miks Lauri kukkus?</i></p> <p><i>Kuulame edasi (tegelaste sisemised reaktsioonid).</i></p> <p><i>Mida sa rääkisid tema tunnetest ja mõtetest?</i></p>	<p>eesmärk-, või põhjus-põimlause.</p> <p><i>Laps jutustab.</i></p> <p><i>Laps kuulab enda jutustust osade kaupa ja vastab küsimustele.</i></p>	
--	---	--	---	--

		<p><i>Mida sa rääkised tema lootustest?</i></p> <p><i>Mida sa rääkised selle kohta, mida Malle edasi tegi?</i></p> <p><i>Mida sa rääkised selle kohta, mis Mallega jääl juhtus?</i></p> <p><i>Kuulame sinu jutustust edasi (tegevus olukorra lahendamiseks).</i></p> <p><i>Mida sa rääkised selle kohta, mida lapsed olukorra lahendamiseks ette võtsid?</i></p> <p><i>Millest sa veel oleksid võinud rääkida?</i></p> <p><i>Kuulame ära ka jutu lõpu.</i></p> <p><i>Millest sa rääkised loo lõpus?</i></p> <p><i>Millest sa veel oleksid võinud loo lõpus rääkida?</i></p> <p><i>Abi: Mida sa rääkised tegelaste tunnete ja mõtete kohta? Mida sa rääkised tegelaste käitumise kohta?</i></p> <p><i>Selles loos ei tulnud välja, miks Malle Laurile appi ei läinud. Me ei saanudki teada, miks Malle nõnda käitus.</i></p> <p><i>Kas sina oleksid Malle asemel nii käitunud?</i></p> <p><i>Mida sina oleksid Malle asemel teisiti teinud?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, kas Malle oleks siis kukkunud, kui ta poleks Lauri ees eputama hakanud?</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida Malle sellest loost õppis?</i></p>	<p><i>Ei.</i></p> <p><i>Ma ei oleks eputanud.</i></p> <p><i>Ei oleks.</i></p> <p><i>Et teiste ees eputamine ei lõpe hästi.</i></p>	
	<p>Kinnistav etapp</p> <p>1.Põhjuspõimlause ja eesmärk-</p>	<p><i>Lõvi ütleb sulle nüüd lauseid. Sina lõpeta lause.</i></p> <p><i>Abi: Suunav küsimus: miks/millepärast; milleks/ mis eesmärgil?</i></p> <p><i>Lauri läks tiigijäälle... (et seal uisutada).</i></p>	<p>Laps lõpetab lause ja kordab terviklause.</p>	<p>Laua lausenoovid, kus sidesõnad et, sest.</p>

<p>põimlause moodustamine lause lõpetamise teel ja lause järelekordamine</p>	<p><i>Lauri oli rõõmus..(sest talle meeldis uisutada).</i></p> <p><i>Lauri kukkus jääl...(sest ta libises).</i></p> <p><i>Lauri oli õnnetu (sest ta käsi valutas).</i></p> <p><i>Lauri lootis... (et Malle tuleb teda lohutama).</i></p> <p><i>Malle keerutas...(et näidata oma uisutamisoskust).</i></p> <p><i>Lapsed olid kohkunud...(sest Malle vajus läbi jää).</i></p> <p><i>Lauri otsustas...(et läheb abi kutsuma).</i></p> <p><i>Tibu on alles väike ega saanud kõigest päris hästi aru. Ta küsib su käest jutu kohta mõne</i></p>		
<p>2. Põhjuspõimlause ja eesmärkpõimlause moodustamist eeldavatele küsimustele vastamine.</p>	<p><i>küsimuse.</i></p> <p><i>Mis eesmärgil läks Lauri tiigijäälle?</i></p> <p><i>Miks ei olnud Lauril jääl suuski jalas?</i></p> <p><i>Mis põhjusel Lauri lehvutama hakkas?</i></p> <p><i>Miks Lauri kukkus?</i></p> <p><i>Miks Lauri nutma hakkas?</i></p> <p><i>Milleks hakkas Malle keerutama?</i></p> <p><i>Miks kukkus Malle läbi jää?</i></p> <p><i>Miks ei läinud Lauri kohe abi kutsuma?</i></p> <p><i>Miks Lauri ei saanud Mallet lihtsalt jääauku jätta?</i></p> <p><i>Tunni alguses jutustas sulle kiisu. Tema jutustas sulle Tiidu ja Tootsi loo.</i></p>	<p><i>Et seal uisutada. Sest suuskadega ei saa uisutada. Sest ta nägi Mallet. Sest ta kaotas tasakaalu. Sest tal oli valus. Et eputada. Sest ta keerutas jääle augu sisse. Sest ta oli liiga kohkunud. Sest Malle oleks võinud siis surra.</i></p>	
<p>3. sissejuhatavas etapis ja põhietapis kuulnud tekstide võrdlus sisu osas.</p>	<p><i>Edasi jutustas sulle tibu. Tema jutustas sulle Lauri ja Malle loo.</i></p> <p><i>Mõtleme, mille poolest need lood olid sarnased? Mõlemas loos tegid tegelased midagi koos. Mida tegid tegelased Tiidu ja Tootsi loos? Aga mida nad tegid Malle ja Lauri loos?</i></p> <p><i>Mõlemas loos juhtus midagi. Mis juhtus Tiidu ja Tootsi loos? Mis juhtus Lauri ja</i></p>		

	<p><i>Malle loos?</i></p> <p><i>Kuidas Tiit käitus peale seda, kui Toots kukkus?</i></p> <p><i>Kuidas Malle käitus peale seda, kui Lauri kukkus?</i></p> <p><i>Mis juhtus Tiiduga edasi?</i></p> <p><i>Mis juhtus Mallega, peale seda kui ta eputama hakkas?</i></p> <p><i>Mõtleme nüüd, mille poolest need lood erinesid.</i></p> <p><i>Abi: kus lugude tegevus toimus, kes olid lugude tegelased? Millal toimusid tegevused?</i></p>		
<p>Lõpetamine</p>	<p><i>Sina jutustasid Lauri lugu. Millised osad sinu jutustatud Lauri loos olid?</i></p> <p><i>Me oleme sinuga õppinud juba päris ilusaid jutukesi rääkima. Sina oled targemaks saanud ja ka meie sõbrad siin on palju targemaks saanud.</i></p> <p><i>Tibu ütleb, et enne ta tegi vaid lühikesi lauseid, aga nüüd õppis ta koos sinuga pikemaid lauseid tegema.</i></p> <p><i>Kana ütleb, et enne ei rääkinud ta jutustades tegelaste tunnetest ega mõtetest.</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida sa temale õpetasid?</i></p> <p><i>Kass ütleb, et enne ta ei teadnud, mida peab jutu alguses, keksel ja lõpus rääkima.</i></p> <p><i>Mis sa arvad, mida sa teda jutustades tegema õpetasid?</i></p> <p><i>Loomad on sinu lugusid kuulanud ja nemad arvavad, et sina oled selgeks sanud, mida tuleb rääkida jutu alguses, keskel ja lõpus.</i></p>	<p><i>Algus, keskpaik ja lõpp.</i></p> <p><i>Et tuleb ka tegelaste tunnetest ja mõtetest rääkida.</i></p> <p><i>Talle jäi nüüd meelde, et jutu lõpus tuleb alati rääkida, mis tegelastest sai ja mida nad lõpuks</i></p>	

Lauri uisutamas

Õues oli ilus talveilm, päike paistis ning sadas laia lund. Õues, tiigijääl uisutas väike poiss. Tema nimi oli Lauri. Talvel meeldis Laurile väga uisutada, see oli tema lemmiktegevus. Lauri sai uisutada oma kodu lähedal, sest seal asus tiik.

Poiss uisutas tiigil päris mitu kiiret tiiru. Tiigijääl uisutades nägi poiss oma sõpra. Tema nimi oli Malle. Lauri lehvitas Mallele, kuid kaotas siis tasakaalu ja libises. Poiss kukkus jääle istuli. Oli see vast valus kukkumine. Lauri oli õnnetu, sest tema käsi ja jalg valutasid kõvasti. Poisil oli nii valus, et ta hakkas nutma.

Lauri lootis, et Malle tuleb teda lohutama. Kuid Malle hoopis naeris kavalalt ja hakkas oma uisutamisoskust näitama. Ta muudkui keerutas ja keerutas end jääl järjest kiiremini. Lauri vaatas Mallet imestunult.

Järsku kostus kõva raks ja Malle vajus läbi jää. Nüüd oli laste ehmatuse suur. Nad olid nii kohkunud, et ei osanud esialgu midagi ette võtta.

Pildiseeria:

Pilt 1: Õues sajab lund, laps uisutab, eemal paistab lumememm ning puuksal istus lind. Laps on rõõmsa näoga.

Pilt 2: Lauri kukub jääl, tema kõrval seisab rõõmsa näoga Malle. Tiigi ääres paistab maja.

Pilt3: Lauri istub solvunud näoga tiigijääl. Malle hakkab jääl keerutama. Mallel on rahulolev, rõõmus nägu.

Pilt 4: Lauri istub rõõmsa näoga tiigijääl, Malle keerutab jääl.

Pilt 5: Lauri on kohkunud näoga, ta põlvitab jääl. Malle on vajunud läbi jää ning on poolest saadik vees. Tal on kohkunud nägu.

Analüüs:**Propositsiooni- ja lokaalse sidususe strateegia: info, mis on tekstis toodud**

Mis aastaajast on juttu?

Kuhu läks Lauri?

Mida tegi Lauri jääl?

Kelle juurde hakkas Lauri uisutama?

Mis juhtus Lauriga?

Miks oli Lauri kurb?

Mida hakkas Malle tegema?

Miks kukkus Malle läbi jää?

Miks Lauri ehmus?

Miks ema ehmatas?

Millise näoga oli Malle?

Järeldamist-tuletamist vajav info

Miks tahtis Lauri õue uisutama minna?

Miks pidi poiss uisud jalga panema?

Miks läks Lauri jää peale?

Miks hakkas Lauri kaugemale tiigijäele uisutama?

Miks Lauri kukkus?

Miks oli Lauri kurva näoga?

Miks hakkas Malle keerutama tiigijääl?

Miks kukkus Malle vette?

Miks oli Lauri ehmunud näoga?

Millises tujus võis malle olla?

Mida võis Malle sellest juhtumist õppida?

Transkriptsioon

2. tegevus

Lauri uisutamas

1. päike paistis ning lund sadas.
2. õues uisutas üks poiss nimega Lauri.
3. talle meeldis väga uisutada.
4. ta sai enda kodu juures uisutada, sest tema kodu juures oli tiik.
5. eemal nägi Lauri enda sõpra Mallet.
6. Lauri lehvitas Mallele kuid siis poiss kukkus, sest ta kaotas tasakaalu.
7. Lauri hakkas nutma, sest ta käsi ja jalg valutasid.
8. ta lootis, et Malle tuleb teda lohutama, kuid Malle vaatas hästi kavala näoga Laurit ja naeris.
9. Malle hakkas jääl keerutama, et näidata enda uisutamisoskust.
10. järsku kostus praks ja Malle kukkus jääauku.
11. Nüüd olid lapsed ehmunud ja kohkunud.
12. Siis läks Lauri Malle vanemate juurde ja rääkis, et Malle on hädas.
13. Malle vanemad tulid ruttu ja isa sikutas tüdruku tiigist välja.
14. ta viis Malle koju.
15. aga Lauri läks ka koju ja rääkis kogu loo emale ära.
16. emal oli hea meel, et Lauriga kõik korras on.

Lausungite arv jutustuses	16
Lausungite keskmine pikkus sõnades	10

Põimlausetes jutustuses	arv	4
Laiendatud lihtlausetes jutustuses	arv	3
Rindlausetes jutustuses	arv	3
Koondlausetes jutustustes	arv	1
Vähelaiendatud lihtlaused		1
Ahellausungid		1
Elliptilised lausungid		0
Otsekõne		3

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad nii tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Toob esile ka tegelaste mõtted, tunded 3 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausetes ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Lausesiseste sidendite kasutamisel vigu ei esine. 3 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	3	3	3	3

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

2. tegevuse analüüs.

Tunnis keskenduti jutustuse analüüsile (alltekst) täiskasvanu suunavate küsimuste toel ning sidusa ja tervikliku jutukese koostamisele kuulnud jutu ja pildiseeria alusel.

Kordavas etapis kuulas laps jutustust, mille alusel pidi vastama järeldamise-tuletamise strateegiate kasutamist eeldavatele küsimustele. Ülesanne oli lapsele jõukohane. Tüdruk arutles täiskasvanu küsimuste toel, tuues esile tegelaste mõtteid, tundeid ning käitumismotiive.

Põhietapis keskenduti semantiliselt sidusa teksti ja mittesidusa teksti võrdlemisele. Tegevuse alguses kuulas laps jutustust. Kuuldud teksti sisutaastavatele küsimustele vastamisel lapsel raskusi ei esinenud. Iseseisval jutustamisel kasutas laps erinevaid lausemalle, ning tõi esile ka tegelaste tundeid ja mõtteid. Mõttelünki küll esines, kuid need ei takistanud kuulajal tekstist arusaamist. Peale jutustamist oli lapsel võimalus kuulata enda jutustust diktifonilt ning analüüsida, kas ta rääkis kõigest millest peab, kas tõi esile ka tegelaste mõtteid, tundeid, käitumismotiive. Laps märkas kuulates mõningaid mõttelünki ning tõi esile, et seal oleks võinud rääkida ka tegelaste tunnetest. Lisaks verifitseeris ja moodustas laps eesmärk-põimlauseid ja põhjus-põimlauseid, täiskasvanu küsimuste (miks, mis põhjusel, milleks (sidendid et/ sest)) toel. Põimlause moodustamisel sidenditega et/ sest vajab laps abina vaid ühel korral korral lause alustamist korrektse sidendiga. Laps eksis sidesõna sest kasutamisel kasutades selle asemel sidesõna et.

Kinnistavas etapis keskenduti kahe teksti võrdlemisele ja allteksti esile toomisele. Täiskasvanu suunavate küsimuste toel tõi laps esile jutu allteksti. Lisaks keskenduti sidesõnade et/ sest kasutamisele vastates täiskasvanu küsimustele. Ülesandes laps ei eksinud kordagi.

Eeltesti jutustused

Ümberjutustus.

Lumememme lugu

Eee, mis selle lapse nimi oligi?

1. Kati tegi ilusa lumenemme (...) aias.
2. talv oli nii ilusasti käes.
3. jube ilus.
4. Mati tuli ka välja mängima.
5. veeletas nii suuleks, kui läks nii suuleks, pälast lõhkus (...)
6. ja siis pani pähe.
7. Pille ehmus äla ja siis pälast ei jäänud mitte midagi selle lumenemest jälgi.
9. luud kukkus äla, maha ja (...)
10. a siis läks nuttes ku (...) tuppa.
11. Mati jäi kulva näoga aeda seisma.

Lausungite arv jutustuses	11
Lausungite keskmine pikkus sõnades	5
Põimlausete arv jutustuses	1
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	0
Rindlausete arv jutustuses	0
Koondlausete arv jutustuses	0
Vähelaiendatud lihtlausel	5
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	4
Otsekõne	0

Jutustuse makrostruktuur

Sissejuhatus: nimetab koha, aja, tegevuse, tegelased. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus on loogiliselt esitatud, kuid kirjeldatud osaliselt. Toob välja tegevuse (veeletab suuleks) kuid arusaamatuks jääb algatav sündmus (mille Mati veeretab ja mille see omakorda ära lõhkus). Sündmuste kirjeldamisel vale järjekord. 1 punkti.

Lõpp/ kokkuvõte. Laps toob esile tegelaste tunded ja tegevuse. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustuses esineb mõttelünki, mis takistavad teksti mõistmist. Teemaarendus on vähedetailne. 2 punkti.

Jutustuse mikrostruktuur

Viitesuhete võrgustik (viitamine). Mõnel juhul ei ole piltide toeta võimalik aru saada, kellest või millest on jutt. 1 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Kasutab vaid üht sidentid (ja siis). 1 punkt.

Grammatiline õigus ja keerukus. Esineb agrammatisme (nii sõnavormi kui süntaktilisi vigu). Kasutab põhiliselt lihtlausungeid. 2 punkti.

Küsimustele vastab lähtudes teksti sisust õigesti.

Kategoori	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
a							
Hinnang	3	1	3	2	1	1	2

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur ebaküpsel tasemel.

Küsimused

1. Kus ehitas tüdruk lumememme?

L: eee, tal... aias.

2. Mis aastaaeg oli?

L: talv ja päike paistis.

3. Miks läks poiss tüdruku juurde?

L: tahtis ka mängida aga põlast lõhkus äla.

4. Mille otsustas poiss lumememmele teha?

L: pea.

5. Mida tüdruk tundis, kui poiss palli lumememme otsa tõstis?

L: ooo, ehmus ära ja kartis väga, et võib minna puruks ja siis läkski.

6. Miks tüdruk ehmus, kui poiss palli lumememme otsa tõstis?

L: eee, selle pärast, et ta kallistas selle peale eee võib minna puruks.

7. Mis lumememmega juhtus?

L: läks puluks.

8. Mida tüdruk tundis, kui lumememm lössi vajus?

L: kulvana.

8. Mida poiss tundis, kui tüdruk tuppa läks?

L: ka kulvana.

9. Mis õnnetus selles loos juhtus?

L: et lumememm läks puluks.

10. Mida tegi poiss valesti?

L: liiga suure peaga pani, see on valesti.

11. Mida ta oleks pidanud tegema teisiti?

L: väikse peaga tegema

12. Millise palkirja sa sellele loole paneksid?

L: paneksin äää, poiss lõhkus lumememme äla.

Vahendamata jutustus

Pallilugu

Laps järjestas pildid iseseisvalt õigesti.

1. tüdluk (...) tüdluk ja koer mängisid palli.

2. koel (...) tüdluk kogemata viskas vette.

3. ta ei teadnud, kes pe (...) päästab.

4. koel läks vette.

5. siis tüdluk aitas ja põlast olidki lõõmsad.

Lausungite arv jutustuses	5
Lausungite keskmine pikkus sõnades	5
Põimlausetes arv	1
Laiendatud lihtlausetes arv	0
Rindlausetes arv	1
Koondlausetes arv	0
Vähelaiendatud lihtlaused	2
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Jutustuse makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab ühe tegevuse ja tegelased kuid ei nimeta sündmuse aega ega kohta. 2 punkti.

Konflikt/lahendus ei ole loogiliselt esitatud. Arusaamatuks jääb mis täpselt juhtus nii tegevuse kui lahenduse puhul. 1 punkt.

Lõpp. Ei võta lõpeta jutustust lähtuvalt eelnevalt toimunud vaid toob esile lahenduse (ja siis tüdlik aitas ja pääst olidki lõõmsad). 1 punkti.

Teemakohasus ja teem arendamine. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. 2 punkti.

Jutustuse mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). Viitamine ei ole selge ega järjekindel. 2 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Kasutab sidendeid, *siis, ajamäärsõna pärast*. 2 punkt.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Jutustuses elliptilised lausungid, millest puudub üks lauseliige. 1 punkt.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	2	1	1	2	2	2	1

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur ebaküpsel tasemel

Küsimused

9. Mille ääres mängisid tüdruk ja koer palli?

L: eee, jõe juures.

10. Mis aastaaeg oli?

L: suvi.

11. Miks lendas pall tiiki?

L: äää, selle pärast, et nad mängisid palli.

12. Mida tüdruk tundis, kui pall vette kukkus?

L: kulvana.

13. Miks tüdruk ehmus, kui pall vette kukkus?

L: mmm, selle pälast, et kedagi aitjat ei olnud.

14. Mida otsustas koer teha?

L: aidata.

15. Miks tüdruk käed silmade ette pani, kui koer vette hüppas?

L: äää, ta alvas äkki ta upub äla.

16. Mille eest tüdruk koerakest kallistas?

L: selle eest, et ta p..aitas tema palli veest välja võtta.

17. Mida tüdruk tundis, kui oma palli kätte sai?

L: rõõ...rõõmsalt.

18. Mida koer tundis, kui palli veest välja tõi?

L: ka rõõmsalt.

19. Mis õnnetus selles loos juhtus?

L: et pall kukkus vette.

20. Kuidas sellest õnnetusest üle saadi?

L: ee, pall päästi äla.

E: ma ei kuulnud.

L: et pall päästi äla.

21. Mida tüdruk sellest õnnetusest õppis?

L: äää, rõõmsat olla, lõõmus olla.

E: mida tüdruk õppis õnnetusest?

L: lõõmus olla.

22. Millise pealkirja sa sellele loole paneksid?

L: et pall kukkus vette.

Ümberjutustusjutustus.

Vanatädi lugu

1. Mati tegi suule palli.
2. Ja siis (...)
3. ja Kati mängis ka väljas (...)
4. (...) ee: (...) Kat....ee: (...) vana naine kukkus maha (...)
5. Mati ku (...) aitas püsti ja Kati ee ko (...) kol (...) koljas kõik toiduained.
6. ja vana naine ütles: "Aitäh lapsed".
7. ja siis (...)
8. ee: Matil oli väga hea meel, e vana naine ei saanud väga kelgesti haiget.
9. loo lõpp.

Lausungite arv jutustuses	9
Lausungite keskmine pikkus sõnades	6
Põimlausetes arv jutustuses	1
Laiendatud lihtlausetes arv jutustuses	0
Rindlausetes arv jutustuses	0

Koondlausete arv	0
Vähelaiendatud lihtlaused	3
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	4
Otsekõne	1

Makrostruktuur.

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, aga ei nimeta sündmuse aega ega kohta, teisi tegelasi. 2 punkti.

Konflikt ja lahendus. Toob välja algatava sündmuse ja lahenduse (vana naine kukkus. Mati aitas püsti) Selgelt ei eristu tegevus ja lahendus. 2 punkti.

Lõpp/kokkuvõte. Annab verbaalselt mõrku, et jutt on lõppenud. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustuse teemat on raske mõista, kuna põhisündmust puudutavat infot on ära jäetud. 1 punkt.

Mikrostruktuur

Viitesuhete võrgustik (viitamine). Mõnel juhul ei ole piltide toeta võimalik aru saada, kellest või millest on jutt. 2 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Et asemel kasutab sidesõnana e. Põhiliselt kasutab sidendeid ja, siis. 2 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Ülekaalus vähelaiendatud lihtlausungid ja ahellausungid. Elliptilised lausungid. 1 punkt.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
a							
Hinnang	2	2	2	1	2	2	1

Makrostruktuur areneval tasemel

Mikrostruktuur areneval tasemel.

Küsimused:

1. Mida Kati ja Mati tegid?

L: Aitasid.

2. Mis aasta aeg oli?

L: Talv. Ilus lumi maas.

3. Kust kohast tuli vanatädi?

L: Poest.

4. Miks vanatädi kukkus?

L: Sest libe oli.

5. Mida vanatädi tundis, kui ta kukkus?

L: Valus oli.

6. Mida Mati kartis.

L: Äkki ta saab väga hal vigastada.

7. Mida otsustas Mati teha?

L: Aidata.

8. Mille eest vanatädi Matit tänas?

- L: Et selle eest et nemad aitasid teda.
 9. Mille eest vanatädi Katit tänas?
 L: E Selle eest et ta kukkus ja aitasid teda siis.
 10. Mida vanatädi tundis, kui poiss ta püsti aitas?
 L: Väga tolena.
 11. Mis õnnetus selles loos juhtus?
 L: Ee vana naine kukkus eee jaa jäält maha.
 12. Kuidas sellest õnnetusest üle saadi?
 L: Ää aitamisest. Püüa sina ka aidata, siis tuled tubli.
 13. Millise pealkirja sa sellele loole paneksid?
 L: Ää libe talv, seda suve ei ole.

Vahendamata jutustus

Tuvi lugu.

1. ee: linnud tahtsid minna soojale maale.
2. ja kokas tegi tuvile haiget.
3. tuvi maandus.
4. tal oli väga halb olla.
5. taks tegi ta pooleks tiiva ja siis tõstis(...) u (...) ja siis sai telveks ja saigi minna soojale maale.

Lausungite arv jutustuses	5
Lausungite keskmine pikkus sõnades	7
Põimlausete arv jutustuses	0
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	0
Rindlausete arv jutustuses	0
Koondlausete arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlausel	4
Ahellausungid	1
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur.

Sissejuhatus. Nimetab ühe taustaelemendi (tegevuse) aga ei nimeta sündmuse aega ega kohta. 2 punkti.

Konflikt ja lahendus on loogiliselt esitatud, kuid kirjeldatud osaliselt. 2 punkti.

Lõpp/kokkuvõte. Puudub jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustuse teemat on raske mõista, kuna põhisündmust puudutavat infot on ära jäetud. 1 punkt.

Mikrostruktuur

Viitesuhete võrgustik (viitamine). Laps ei viita objektidele või tegelastele (lausungid on elliptilised) 1 punkt.

Siduvate vahendite kasutamine. Kasutab ainult üht tüüpi sidendeid (ja, siis, ja siis). 1 punkt.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Elliptilised lausungid, millest puudub üks või mitu lauseliiget. 1 punkt.

Küsimustele vastamisel raskused.

Kategoori	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
a							
Hinnang	2	2	2	1	1	1	1

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur ebaküpsel tasemel.

Küsimused

6) Kus jalutas tüdruk?

Välja. Esimene tuppa ja siis välja.

E: kus jalutas tüdruk?

L: väl...eee...metsa vist.

7) Mis aastaag oli?

L: Ma arvan, et suvi.

8) Miks tuvi taevast alla kukkus?

L: Sest kokas vigastas ta tiiva äla.

9) Mida tüdruk tundis, kui ta nägi, et tuvi kukkus?

L: ee kulvana.

10) Miks tüdruk kurb oli kui tuvi alla kukkus?

L: äää tal olid linnust kahju.

11) Mida otsustas tüdruk teha?

L: aidata teda.

12) Miks tüdruk sideme tuvi tiiva ümber pani?

L: et ta tiib saaks telveks.

13) Mida andis tüdruk tuvile?

L: süüa.

14) Miks tüdruk tuvi tagasi aasale viis?

L: et ta saaks uuesti lennata. Pool teed sai, pool teed ei saanud.

15) Mida tüdruk tundis, kui tuvi terveks sai?

L: lõõmsana.

16) Mis õnnetus selles loos juhtus?

L: ää et kotkas vigastas tuvi tiiva äla.

17) Kuidas sellest õnnetusest üle saadi?

L: ää aitamisega ja lavimisega.

18) Millise pealkirja sa sellele loole paneksid?

L: äää...lavimise töö.

Laps järjestas pildid iseseisvalt õigesti.

Vestluse analüüs

Mängime sellist mängu. Mängult lähed sina turule. Sa käid erinevate müüjate juures ostmas. Igalt müüjalt osta midagi. Müüjate kaubad on nendel laudadel. Kauba eest tuleb maksta ka. Ostes oled viisakas. Palud ja tänad. Vali ka hoolega, viletsat kaupa ära osta.

Vahendid: Butafoorid ja mänguasjad: maasikad, sibulad, banaanid, lusikas, liblikas, kühvlid, elevant, krokodill, lumememm.

„Turul käimine“

E: no nii. Tere, ostke palun minu lumememme, ostke palun minu korokodilli. (A1)

L: tele (V2)

E: tere, mida te soovite osta. (A1)

L: ma soovin krokodrilli ja elevanti. (P1, V3)

E: keda? (A1)

L: krokodrilli.(V2)

E: äkki veel midagi? (A1)

L: lumenemm ja siis elevant. (P1, V3)

E: väga tore. Tulge siia, tulge siia! (A2)

L: mis on? (V2)

E: kuulge, te peate maksma ka! (A2)

L: kui palju maksab? (P3, P-V12)

E: palun mulle viis eurot! (A2)

L: ma ei tea, mis kokku viis, nii vist. (P-VI2)

E: jah, teie kaup palun. (V3)

L: palun. (V2)

E: kas teil kotti on, ma annan teile koti. (A1)

L: mul on võti ka, kodu võti ka kaasas. (P2, P-TM)

E: väga tore. Palun, teie kaup. (V2) (A2)

L: Ja, ma panen nüüd siia ritta. Head aega. Tere! (P-V12) (A2) (A2)

E: tere, kas te soovite minult ka midagi osta? (A1)

L: ma sooviks maasikaid ja sibulaid. (P1, V3)

E: nii, ja siis...? (P3)

L: siis ma soovin näiteks kühvlit ja kastekannu! (P1, V3)

E: äkki võib olla neid kõiki? Mis need on siin kõik? (P3)

L: ma sooviks ikka ühte. (P2, PVV2)

E: ainult ühte? (A1)

L: ma võin kahe ka võtta või kolme.(V3, P-VI2)

E: mida kolm siis nüüd? (P3)

L: labidat. (V2)

E: see ei ole labidas ju, mis need on siin?(P3)

L: harjad. (V2)

E: no aga need? (P3)

L: ka harjad (V2)

E: need värvilised? Kuhu peale pühin? (VT)

L: tolmu.(P2, P-TM, P-SS)

E: kuhu peale pühin tolmu? (P3)

L: ämbli. (P2, P-SS)

E: ämbri pale ma küll tolmu ei pühi. (P3)

L: (arusaamatu sõna) (V5)

E: mis asi see on roheline siin selle harja all? (A1)
L: kühvel. (V2)
E: kühvel. Ja sina tahad osta kõiki...(A1)
L: kühvleid ja harju ja labidaid. (V3)
E: selge. Ja siis sa soovid seda ühte... (A1)
L: liblikat. (V2)
E: palun mulle seitse eurot! (A2)
L: ma pean mängult kaupa ...(arusaamatu). Ma ei tea kuidas seitse on. (A2, PVV2, V5) (A2)
E: nüüd on liiga palju juba, nii palju ma ei taha. (A2)
L: sees, kaks on. (P-SS, V6)
E: jah, kaks on vähe. (A2)
L: veel vä? (V2, A2)
E: veel jah. (V2)
L: see ka? (V2, A2)
E: jah, selle ka. (V2)
L: ma võin kolmanda ka anda. (A1, V3)
E: aitäh, teie kaup. (A2)
L: aitäh! Oota emme, oota emme. Sa pead ka liblikad ka tegema, soovisin osta selle. (P1) (A2) (A1, P-SS)
E: paneme kauba kotti. (A2)
L: jah, ohh. Tele. (V2) (A2)
E: head aega. (P3)
L: head aega. Tele. (P1, V2) (V2)
E: tere. (V2)
L: ma sooviks maasikaid ja ühte banaani. (A2)
E: aga äkki võtate need mõlemad? (A1)
L: hea küll. (V2)
E: mis asjad mõlemad te tahate nüüd? (P3)
L: maasikaid ja banaane. (P1, V3)
E: mõlemad maasikad ja mõlemad (...) (A1)
L: banaanid. (V2)
E: ja siin on üks (...) (A1)
L: sibul. Selle võin ka võtta. (V2) (V3)
E: palun mulle siis kolm eurot. (A2)
L: kolm eurot. Mul hakkab pärast, pärast raha otsa saama. Mul on vist veel. Ma lähen vaatan. (V2) (P-SS) (P-V12) (A2)
E: kuhu sa lähed vaatad? (A1)
L: kotti. Kas see ja see on viis eurot või kolm, ma ei tea? (V2) (V3, P-SS)
E: jah, sobib küll. (V3)
L: Tere. Kes seal oli? (A2) (A1)
E: seal oli (...) elevant oli seal enne. Mida see elevant siin müüs? (V3) (A1)
L: tele. (PVV2, P2)
E: tere. (A2)
L: ma sooviks lusikat ja telefonikotti. Aga (...) aitäh! (A1) (V6, A2)
E: palun! Oi kui viisakas, väga tore. Aitäh kõik ütles ja puha. (V2) (A2) (VT)
L: mul on ainult kaks tükki veel sente järgi. (A2)
E: viiskümmend senti palun. (A2)
L: ma ei tea kas need ongi niimodiis? (P2, P-MK)
E: aitäh! (V2)
L: mul on ainult viis eurot. Kindlasti see raamat maksabki. Oota! (A2) (P-VI2) (A2)
E: mida sa teed nüüd? (A1)
L: panen need kauba asjad, mida ma ostasin. (V3, P-VI2)

E: kuhu sa paned need kauba asjad? (A1)
L: kotti, millega ma tulin ju. (P1, V3)
E: miks sa need kotti paned? (A1)
L: ei või vä? (P2, A1)
E: kas sa käes ei saa hoida? (A1)
L: ma panen ju (P2, PVV2)
E: ei, ma küsin kas sa käes ei saa hoida. (P3)
L: liiga palju on. (P1, P-VI2)
E: misasja, mida on liiga palju? (A1)
L: kes siin oli? (P2, PVV2)
E: see on seesama elevant ju. Mis sul seljas on kuule? Vabandage, teil on päris palju ehteid küljes.
Mis sul küljes on nüüd siis? (A2) (A1) (A2) (A1)
L: see on kaelakee ja peavõru ja käevõrud. (P1, V3)
E: miks sa nii palju asju panid omale külge? (A1)
L: tahtsin. (V2)
E: miks? (A1)
L: aga kas ma raamatu võin võtta? (A2, P2, PVV2)
E: ei niisama küll ei või. (V3)
L: osta! Mul on ainult 5 eulot. (V2) (A2)
E: miks sul seda raamatut vaja on? (A1)
L: ostame. (P2, V2)
E: miks sa tahad seda osta? (A1)
L: ma tahan loodust teada saada? (V3, P-SS)
E: tahad loodust teada saada? Mida sa selle teadmiseiga teed? (A1) (A2)
L: vaatan. (V2, P-SS)
E: mida sa vaatad? (A2)
L: (...) (PVV1)
E: Ma ei tea, kas siit jätkub? (A2)
L: mul on ainult viis tükki. (V3, P-VI2)
E: mida sul on viis tükki? (P3)
L: no viis eurot (P1, V2)
E: sul on viis eurot? Sul on ainult 1 sent ju. (A1) (P3)
L: kas sellega saab maksta? (A1)
E: sellega saab maksta, aga ma mõtlen kas ma annan sulle selle raamatu. Ma ei tea kui palju sul seda vaja läheb. (A2) (A2)
L: no viis päeva või üks. (V3, P-TM)
E: mis üks? (P3)
L: üks päev. (V2, P1)
E: kas sa tood siis tagasi või? (A2)
L: jah (V2)
E: aga siis sa ei pea ju maksma, kui sa ainult laenutad. (P3)
L: ma tahan parem osta. Palun, palun, palun. (A1) (A1)
E: hea küll, võta siis raamat. (A1)
L: palun. Ma andsin teile viis äla juba. (V2, A1)
L: lähen koju. Head aega. (A1) (A1)
E: head aega. (P1)

Lapse jutustused 8.2 aasta vanuses, enne õpetamise algust
Vahendatud jutustus
Vanatädi lugu

1. mängisid kord Kati ja Mati.
2. siis tuli vana (...) inimene (...) poest.
3. tal oli raske toidukott.
4. väljas oli libe, sest jää oli.
5. vanatädi kukkus.
6. Kati ja Mati ehmusid.
7. Mati aitas vanainimese püsti.
8. Kati korjas kõik tema toidujäätmed kokku.
9. ja vanainimene tänas Katit ja Matit (...) väga.
- 10 ja (...) Matil oli hea meel e vanainimene haiget ei saand palju.
11. kõik.

Lausungite arv jutustuses	11
Lausungite keskmine pikkus sõnades	5
Põimlausete arv jutustuses	2
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	1
Rindlausete arv jutustuses	0
Koondlausete arv jutustustes	3
Vähelaiendatud lihtlauseid	5
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse ning tegelased, aga ei nimeta sündmuse aega ega kohta. 2 punkti.

Konflikt ja lahendus. Toob välja algatava sündmuse ja lahenduse. Eristuvad ka tegevus ja lahendus (vanatädi kukkus. Mati aitas vanatädi püsti). 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Annab verbaalselt märku, et jutt on lõppenud. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Valdavalt on jutustus teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud, kuid teemaarendus on vähedetailne. 2 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). Mõnel juhul ei ole piltide toeta võimalik aru saada, kellest või millest on jutt. 2 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Et asemel kasutab sidesõnana *e*. Kasutab siduvaid vahendeid stereotüüpselt. Põhiliselt kasutab sidendeid *ja, siis*. 2 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Ülekaalus vähelaiendatud lihtlausungid ja ahellausungid. Esineb üksikuid agrammatisme (süntaktilisi vigu). 2 punkti

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	2	3	2	2	2	2	2

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

Vahendamata jutustus

1. mängisid kord Kati ja Muki. koond
2. pall kukkus kogemta vette. Väh liht
3. Kati ei saand ujuma minna, sellepärast tal pold ujumisriideid kaasas. põim
4. siis läks koer ja võttis. ellipt
5. Kati aitas koera veest välja. Väh liht
6. Kati kallistas koera. Väh liht
7. koer kallistas Katit. Väh liht

Lausungite arv jutustuses	7
Lausungite keskmine pikkus sõnades	5
Põimlausete arv jutustuses	1
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	0
Rindlausete arv jutustuses	0
Koondlausete arv jutustustes	1
Vähelaiendatud lihtlauseid	4
Ahellausungid	0

Elliptilised lausungid	1
Otsekõne	0

Makrostruktuur.

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse ning tegelased, kuid ei nimeta sündmuse aega ega kohta. 2 punkti.

Konflikt ja lahendus. Toob välja algatava sündmuse ja lahenduse. Selgelt ei eristu tegevus ja lahendus. 2 punkti.

Lõpp/ kokkuvõte. Viitab tulemusele, mis on pildil näha (Kati kallistas koera, koer kallistas Katit.), kuid puudub jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunust. 2 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Tegemist on valdavalt piltide kommenteerimisega ja tegevuste nimetamisega. 1 punkt.

Mikrostruktuur.

Viitsuhete võrgustik (viitamine). Mõnel juhul ei ole piltide toeta võimalik aru saada, kellest või millest on jutt. 2 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Kasutab siduvaid vahendeid strereotüüpselt: valdavalt sidendeid *ja, siis*. 2 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Ülekaalus **vähelaiendatud lihtlausungid ja ahellausungid**. Esineb üksikuid agrammatisme (süntaktilisi vigu). 2 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	2	2	2	2	2	2	2

Makrostruktuur areneval tasemel.

Mikrostruktuur areneval tasemel.

Järeldest.

Vahendatud jutustus

Lumememme lugu

1. oli ilus talvepäev.
2. päike paistis ning sadas laia lund.
3. Pille tegi aias endale lumememme.
4. Mati nägi, et Pille teeb endale aias lumememme ning otsustas ka tulla õue mängima.
5. poiss nägi, et ei ole veel pead lumememmel.
6. ta otsustas teha suure palli, et lumememmel pea oleks.
7. ta veeretab ja veeretab kuni pall oli hästi suur.
8. ta tõstis selle lumememme peale.
9. Pille kartis, et lumememm laguneb kokku.
10. ja nii see juhtuski.
11. kõik lumememme nõõbid ja luud kukkusid maha.
12. õnnetu Pille läks nuttes tuppa.
13. nüüd oli Mati väga õnnetu, sest ta ei teadnud, et lumememmel ei tohi olla nii suurt pead.
14. ta oli kurb, sest Pille oli kurb ja läks tuppa.

Lausungite arv jutustuses	14
Lausungite keskmine pikkus sõnades	8
Põimlausete arv jutustuses	6
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	1
Rindlausete arv jutustuses	2
Koondlausete arv jutustuses	1
Vähelaiendatud lihtlaused	4
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad nii tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Toob esile ka tegelaste mõtted, tunded. Esineb mõttelünki (ta tõstis selle lumememme peale) 3 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltde toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalause ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Lausesiseste sidendite kasutamisel vigu ei esine. 3 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	3	3	3	3

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

Vahendatud jutustus vanatädi lugu

1. oli ilus talvepäev.
2. Mati mängis õues.
3. ta veeretas lumememmele keha.
4. Kati oli ka õues.
5. tema tegi lumememmele kätt.
6. eemalt tuli vanatädi.
7. tal oli raske poekott käes.
8. järsku vanatädi kukkus, sest väljas oli väga libe.
9. Mati ja Kati ehmusid, sest nad kartsid, et vanatädi sai haiget.
10. vanatädi asjad veeresid kõik kotist välja ja prillid kukkusid eest ära.
11. lapsed olid kohkunud, sest nad kartsid, et vanatädi sai haiget.
12. siis aitas Mati vanatädi püsti ja Kati korjas tema asjad kokku.
13. kui vanatädi püsti sai, siis tänas ta Matit ja Katit.
14. Kati läks vanatädiga kaasa ja aitas ta lasjad koju viia.
15. Mati jäi rõõmsalt enda lumememme lõpuni ehitama.
16. tal oli hea meel, et vanatädi ei saanud haiget.

Lausungite arv jutustuses	16
Lausungite keskmine	7

pikkus sõnades		
Põimlausete jutustuses	arv	4
Laiendatud lihtlausete jutustuses	arv	1
Rindlausete jutustuses	arv	3
Koondlausete jutustustes	arv	0
Vähelaiendatud lihtlauseid		7
Ahellauseid		0
Elliptilised laused		0
Otsekõne		0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad nii tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunust. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Toob esile ka tegelaste mõtted, tunded 3 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltide toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalausete ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Lausesiseste sidendite kasutamisel vigu ei esine. 3 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/ LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	3	3	3	3

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

Vahendamata jutustus Pallilugu

1. oli ilus suvepäev.
2. päike paistis ja oli soe ilm.
3. Piia ja Tommi mängisid palli tiigi ääres.
3. järsku kukkus pall tiiki.
4. Piia kartis, et tiik on sügav ja ta ei tahtnud vette minna.
5. siis otsustas koer minna ja võtta palli ära.
6. Piia ei julgenud vaadata, sest kartis, et koer upub ära.
7. aga koer tuli koos palliga tagasi.
8. Piial oli hea meel, sest ta sai palli kätte ja ta kallistas koera kõigest väest.
9. ka koer oli väga rõõmus ja liputas saba.

Lausungite arv jutustuses	9
Lausungite keskmine pikkus sõnades	9
Põimlausete arv jutustuses	3
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	1
Rindlausete arv jutustuses	3
Koondlausete arv jutustustes	1
Vähelaiendatud lihtlaused	2
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad nii tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Toob esile ka tegelaste mõtted, tunded 3 punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltde toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalause ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Lausesiseste sidendite kasutamisel vigu ei esine. 3 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	3	3	3	3

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

Vahendamata jutustus

Tuvilugu

1. oli ilus suvepäev.
2. üks tüdruk läks parki jalutama.
3. ta nägi, et paljud linnud lendavad pargis.
4. järsku nägi ta kotkast.
5. see kotkas ründas ühte tuvi.
6. see tuvi sai niimoodi vigastada, et kukkus maha.
7. tüdruk ehmus selle peale.
8. ta võttis kübara peast ja pani sinna tuvi.
9. tüdrukul hakkas tuvist kahju ja ta otsustas tuvi enda koju viia.
10. kodus ta sidus tiiva kinni, et saaks tuvi rutem terveks.
11. siis ta toitmis tuvi, et tuvi natuke kosuks.
12. kui tuvi sai täitsa terveks, siis läks tüdruk parki ja lasi tuvi vabaks.
13. tüdrukul oli hea meel, sest ta sai tuvi ravida ja jälle vabadusse lasta.

Lausungite arv jutustuses	13
Lausungite keskmine pikkus sõnades	8
Põimlausete arv jutustuses	5
Laiendatud lihtlausete arv jutustuses	0
Rindlausete arv jutustuses	3

Koondlausete arv jutustustes	0
Vähelaiendatud lihtlauseid	5
Ahellausungid	0
Elliptilised lausungid	0
Otsekõne	0

Makrostruktuur

Sissejuhatus. Nimetab tegevuse, tegelased ning sündmuse koha ja aja. 3 punkti.

Konflikt ja lahendus. Konflikt ja lahendus on välja toodud. Eristuvad nii tegevus ja lahendus. 3 punkti.

Lõpp, kokkuvõte. Olemas jutu kui terviku kokkuvõte, lähtuvalt eelnevalt toimunud. 3 punkti.

Teemakohasus ja teema arendamine. Jutustus on teemakohane. Sündmused on loogiliselt järjestatud. Esineb mõttelünki. 2 (tuvi sai niimodi haiget, et kukkus maha). 2 Punkti.

Mikrostruktuur.

Viitesuhete võrgustik (viitamine). On võimalik ka piltde toeta aru saada, kellest või millest on jutt. 3 punkti.

Siduvate vahendite kasutamine. Osalause ühendamiseks kasutab sidendeid õigesti. 3 punkti.

Grammatiline õigsus ja keerukus. Lausesiseste sidendite kasutamisel vigu ei esine. 3 punkti.

Küsimustele vastab lähtuvalt teksti sisust õigesti.

Kategooria	SISS	KONFL/LAH	LÕPP	TEEM	VIIT	SID	GRAM
Hinnang	3	3	3	3	3	3	3

Makrostruktuur arenenud tasemel.

Mikrostruktuur arenenud tasemel.

Pildiseeriad

Poiss ja kummikud

Mees ja linnud

Poiss ja konn

Ema ja laps

Tiina ja tuul.

Tüdruk ja koer

Poiss ja jänes

Laps ja kassa

Tüdruk ja torn

Võidusõit

Tüdruk ja tuul

Lauri uisutamas

Mees ja hiir

Maiu ja Tommi

Rattalugu

Kasutatud kirjandus

- Botting, N (2002) Narrative as a tool for the assesment of linguistic and pragmatic impairments. *Child Language Teaching & Therapy*, 1-22.
- Davies, P.; Shanks, B., Davies, K. (2004). Improving Narrative Skills in Young Children with Delayed Language Development. *Educational Review*, 56, 271-285
- Fay, M., E., Cleave, P., L, Long, S., H. (1997). Two models of grammar Facilitation in Children With Language impairments: Phase 2. *Journal of speech and hearing research*, 40, 141-157.
- Hallap, M., Padrik, M. (2008). Lapse kõne arendamine: Praktilisi soovitusi kõnelise suhtlemise kujundamisel. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kaderavek, J., Sulzby, E. (2000). Narrative Production by Children With and Without Specific Language Impairment: Oral Narratives and Emergent Readings. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 43, 34-49.
- Karlep, K. (1998). *Psühholingvistika ja emakeeleõpetus*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Karlep, K. (2003). *Kõnearendus: emakeele abiõpe II*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- McKeough, A., Davis, L., Forgeron, N., Marini, A., Fung, T. (2005)Improving storycomplexity and cohesion: A *developmentalapproach* to teaching story composition. *Narrative Inquiry*, 15, 241-266.
- Mäesaar, K. (2010). Narratiivi loome oskused 5-6 aastastel lastel. Teadusmagistritöö. Tartu ülikool.
- Norbury, C. F., Bishop, D. V. M. (2003). Narrative Skills of Children with Communication Impairments. *International Journal of Language & Communication Disorder*, 38, 287-313.
- Swanson, L. A., Fey, M. E., Mills, C. E., & Hood, L. S. (2005). Use of narrative-based language intervention with children who have specific language impairment. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 14.
- Teiter, T., Padrik, M. (2011). 5-6-aastaste laste vahendatud ja vahendamata jutustuste mikrostruktuur. *Eripedagoogika. Logopeedia ja emakeel*, 15-21.
- Traumann, J. (2009). Tekstilooma õpetamine viie- ja kuueaastastele eakohase kõnearenguga lastele Pärasmaa lasteaia näitel. Magistritöö. Tartu Ülikool. Eripedagoogika osakond.

Udras, K (2009). Spetsiifiline kõnearengupuue: avaldumine eesti keeles juhtumikirjelduse alusel. Magistritöö. Tartu Ülikool. Eripedagoogika osakond.